MAX FRISCH

HOMO FABER

ROMAN

Çeviri: SEZER DURU

CAN

5. BASKI

MAX FRISCH

HOMO FABER

Homo faber, Max Frisch
© 1957, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main
© 1998, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1998
5. basım: Nisan 2015, İstanbul
Bu kitabın 5. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-0249-5

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

MAX FRISCH

HOMO FABER

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Sezer Duru

Max Frisch'in Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Adım Gantenbein Olsun, 2004

MAX FRISCH, 1911'de Zürich'te doğdu, on altı yaşında yazmaya başladı. Alman dili üzerine eğitim görürken yirmi iki yaşında babası ölünce gazetecilik hayatına atıldı. Böylece, Doğu Avrupa'ya ilk araştırma gezilerini yaptı. 1941'de mimarlık diplomasını aldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında İsviçre ordusunda görev yapan Frisch'in, 1934'ten itibaren pek çok romanı ve tiyatro oyunu yayımlandı. Yazar, 1958'de Almanya'nın en önemli edebiyat ödülü olan Georg Büchner Ödülü'nü, 1976' da da Alman kitapçıların verdiği Barış Ödülü'nü aldı. 1991'de hayatını kaybetmiş olan Max Frisch'in başlıca yapıtları şunlardır: *Yine Başladılar Şarkılarına* (1946), *Günlükler 1946-1949* (1950), *Kont Öderland* (1951), *Stiller* (1954), *Homo Faber* (1975), *Adım Gantenbein Olsun* (1946), *Günlükler 1966-1971* (1972), *Montauk* (1975), *Mavi Sakal (1982).*

SEZER DURU, 1942'de doğdu. Tezer Özlü ve Demir Özlü'nün kardeşidir. Sankt Georg Avusturya Lisesi'ni bitirip İÜ'de Sosyoloji; Ankara' da DTCF, Alman Dili ve Edebiyatı, Latince ve Yunan-Roma Edebiyatı okudu. Max Frisch, Heinrich Böll, Siegfried Lenz, Jerzy Stefan Stawinkey, Hans Magnus Enzensberger, Gustav Meyrink, Thomas Bernhard, Edgar Hilsenrath, Daniel Glattauer, Christoph Ransmayr gibi yazarların yapıtlarını Türkçeye; Frerit Edgü, Demir Özlü, Adalet Ağaoğlu, Başar Sabuncu ve birçok Türk şairinin yapıtını Almancaya çevirdi. Almanya Büyük Liyakat Nişanı, Rodos Yazar ve Çevirmenler Evi, Frankfurt Edebiyat Evi, Dünya Kitap Yılın En İyi Çevirmen ödüllerini aldı.

İlk durak

Tipi yüzünden üç saatlik bir gecikmeyle New York La Guardia'dan kalktık. Uçağımız, bu hatta uçanların çoğu gibi Super-Constellation'dı. Kendimi hemen uyumaya hazırladım; geceydi. Kalkmadan önce kırk dakika pistin başında bekledik, projektörlerin ışığında kar, tane tane kar, pistte karışıklık... Beni böylesine sinirlendiren, hemen uyuyamadığım için, hostesin bize dağıttığı gazetede öğleyin okuduğum "First Pictures of Greatest Air Crash in Nevada"[1] başlıklı haber değil, motorları çalıştırarak duran uçağın titreşimiydi. Bir de hemen dikkatimi çeken, yanımda oturan Alman'dı. Neden olduğunu bilmiyorum; dikkati çekiyordu; paltosunu çıkarırken, otururken, pantolonunun çizgisini çekerken bir şey yapmadığı, yalnızca hepimiz gibi kalkışı beklediği ve öylece koltuğunda oturduğu halde, henüz kemerlerimizi bile bağlamadan kendini tanıtan pembe tenli sarışın bir adam oluşu sinirime dokunmuştu. Adını anlayamamıştım, motorlar gürültü yapıyordu, birbiri ardından hepsi tam gaz provasındaydı.

Korkunç yorgundum.

1. (İng.) Nevada'daki dünyanın en büyük uçak kazasından ilk resimler. (Ç.N.)

Gecikmeli uçağı beklerken Ivy, onunla kesinlikle evlenmeyeceğimi bildiği halde, üç saat boyunca benimle çene çalmıştı.

Yalnız kaldığıma seviniyordum.

En sonunda kalktı uçak.

Böylesine bir tipide daha önce hiç uçmamıştım, uçağımız beyaz pistten havalanır havalanmaz, yerdeki sarı ışıkların hepsi, daha sonra Manhattan'ın pırıltıları da görünmez oldu, böylesine yağıyordu kar. Yalnız uçağın kanatlarındaki yeşil işaret ışığını görüyordum, hızla sallanıyor, zaman zaman göz kırpıyordu; kimi zaman bu yeşil ışık bile kayboluyordu siste, insan kendini kör sanırdı.

Sigara içmek serbestti.

Yanımdaki Düsseldorflu, o kadar da genç değildi, otuzunun başlarında, gene de benden daha genç; bana hemen söylediğine göre Guatemala'ya gidiyordu, iş için sanıyorum.

Oldukça şiddetli bora vardı.

Bana sigara sundu yanımdaki, sigara içmek istemediğim halde kendiminkinden bir tane yaktım, teşekkür ettim, yeniden gazeteyi aldım elime, bence dostluk kurmaya gerek yoktu. Kabalık ettim, olabilir. Yorucu bir hafta geçirmiştim, toplantısız bir tek gün bile yoktu, sessizlik istiyordum, insanlar ise yorucu. Daha sonra çalışmak için çantamdan belgelerimi çıkardım ama ne yazık ki o sırada sıcak et suyu veriliyordu ve Alman (onun kötü İngilizcesine Almancayla karşılık verdiğimde, İsviçreli olduğumu hemen anlamıştı) artık durdurulamaz olmuştu. Hava durumundan söz ediyordu, daha doğrusu çok az şey bildiği radardan; daha sonra, her zaman olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı'na ve Avrupa Birliği'ne getirdi sözü. Ben az konuştum. Et suyunu kaşıklarken pencereden dışarıya bakıyordum, dışarıda yaş kanatlar üzerin-

deki yeşil işaret ışığından başka bir şey görünmüyordu, ara sıra yağmur yağıyor, motor başlığındaki kırmızı ışık yanıyordu. Hâlâ yükseliyorduk.

Daha sonra uyudum.

Bora dindi.

Neden bu kadar sinirime dokunduğunu bilmiyorum, yüzünü bir yerden tanıyordum, çok Alman bir yüz. Gözüm kapalı düşündüm ama boşuna. Pembe yüzünü unutmaya çalıştım, başardım bunu, aşağı yukarı altı saat uyudum çok yorgun olduğumdan; tam uyanmıştım ki, gene sinirime dokunmaya başladı.

O sırada kahvaltı ediyordu.

Uyuyormuşum gibi yaptım.

Mississippi'nin üzerinde bir yerdeydik (sağ gözümle gördüm bunu), çok yüksekte ve sakin uçuyorduk, pervanelerimiz sabah güneşinde parlıyordu, aynı camlar, insan bunları ve bunlardan dışarıyı görüyor, kanatlar aynı biçimde parlıyordu, boşlukta hareketsiz, hiçbir sallantı yok, bulutsuz bir gökte hareketsiz duruyorduk, daha önceki yüzlerce uçuş gibi bir uçuş, motorlar iyi çalışıyordu.

"Günaydın!" dedi.

Ben de selam verdim.

"İyi uyudunuz mu?" dedi.

Mississippi'nin kolları görülüyordu, buhar altında olsalar da, üzerlerinde güneşin parlaklığıyla, pirinç ya da bronzdanmış gibi yavaşça akıyorlardı, uyumaya devam etmek için gözlerimi kapadım.

Ufak bir kitap okuyordu, Rororo Yayınevi'nin bir kitabı.

Gözlerimi kapamanın bir anlamı yoktu, artık iyice uyanmıştım, yanımdaki beni gene meşgul ediyordu, kapalı gözlerle de onu görüyordum. Kahvaltımı ısmarladım... Anlaşılan ilk kez Birleşik Devletler'e geliyordu, bu

arada mutlak ve kesin yargısını da vermişti (genel olarak Amerikalıları kültürsüz buluyordu), bu arada şu ya da bu şeyi de kabul etmişti, örneğin birçok Amerikalının Alman dostluğunu.

Karşı çıkmadım.

Hiçbir Alman yeniden silahlanmayı istemiyormuş ama Rus, Amerika'yı zorluyormuş silahlanmaya, işin dramı da buymuş, bir İsviçreli olarak ben bütün bunları değerlendiremezmişim, Kafkasya'da bulunmuş, yalnız silahla söz dinleyen İvan'ı o tanırmış. İvan'ı o tanıyormuş! Bunu birkaç kez tekrarladı. Yalnız silahla söz dinleyen, dedi çünkü... başka hiçbir şey onu etkilemezmiş, İvan'ı.

Elmamı soydum.

Hitler'in kastettiği anlamda "üstün insan" ile "üstün olmayan insan" diye ayrım yapmak kuşkusuz saçmalıkmış ama Asyalılar, Asyalı kalırmış.

Elmamı yedim.

Çantamdan tıraş olmak için elektrikli tıraş makinemi çıkardım, daha doğrusu bir çeyrek saat yalnız olabilmek için; Almanları sevmem, oysa dostum Joachim Alman'dı, gene de... Tuvalette başka bir yere oturup oturamayacağımı düşündüm, doğrusu bu adamı daha yakından tanımama gerek yoktu, onun aktarma yapacağı Mèxico'ya kadar daha en azından dört saat vardı. Başka bir yere oturmaya karar verdim, boş yerler vardı. Tıraşlı olarak yeniden içeriye girdiğimde –kendimi daha özgür duyuyordum, daha güvenli, tıraşsız olmaya dayanamam– o kâğıtlarımı yerden toplama yetkisini kendinde bulmuştu kimse üstüne basmasın, diye onları bana uzattı, kibarlık örneği adam. Belgelerimi çantama koyarken teşekkür ettim, fazla içten olsa gerek çünkü teşekkürümden yeni sorular sormak için hemen yararlandı.

UNESCO'da mı çalışıyormuşum?

Midemi hissettim – son zamanlarda sık sık olduğu gibi, kötü değil, ağrı yok, bir midem olduğunu hissettim yalnızca, ne budalaca bir his. Belki bu yüzden bu kadar dayanıksızdım. Yerime oturdum ve çok çekilmez görünmemek için işimden söz ettim, geri kalmış ülkelere teknik yardım, bu konu üzerine ancak bambaşka bir şey düşünürken konuşabilirim. Ne düşündüğümü bilmiyorum.

UNESCO onu etkilemiş olsa gerek, bütün uluslararası şeyler gibi, artık beni bir İsviçreli gibi görmüyor, daha çok bir otoriteyi dinler gibi dinliyordu, saygıyla, boyun eğercesine ilgili, gene de bütün bunlar sinirime dokunmasını önlemiyordu.

Ara inişe sevindim.

Uçağı terk ettiğimiz ve birbirimizden ayrıldığımız anda, daha önce düşündüğümün ne olduğunu biliyordum: Yüzü (pembe ve şişmanca, Joachim hiç de böyle olmadığı halde) bana gene de Joachim'i hatırlatıyordu.

Sonra gene unuttum bunu.

Texas'ta, Houston'da oluyordu bu.

Dünyanın yarısını benimle birlikte dolaşmış olan kameram yüzünden çıkan her zamanki zorluklardan sonra, gümrükten çıkıp bir içki içmek için bara gittim. Ama benim Düsseldorflu'nun barda oturduğunu ve bir sandalyeyi de tuttuğunu görünce –sanırım benim için yer ayırmıştı– dosdoğru aşağıya, tuvalete gittim, yapacak bir şeyim olmadığı için ellerimi yıkadım.

Kalış süresi: 20 dakika.

Dakikalarca ellerimi yıkayıp kurularken aynadaki yüzüm mum gibi beyaz, daha doğrusu gri ve sarımsı yüzüm, mor damarlı, bir ceset gibi iğrenç. Neon ışıklarındandır, diye düşünüyorum, aynı biçimde sarımsı mor olan ellerimi kuruladım, sonra o hep aynı olan, bütün bölümlere, böylece alt kata da gelen hoparlör sesi: "*Your*

attention please, your attention please!"[1] Ne olduğunu bilmiyordum! Bu tuvalet oldukça soğuk olduğu halde ellerim terliyordu, dışarısı sıcaktı. Yalnız şunu ansıyorum: Kendime geldiğimde, şişman zenci bir kadın yanıma diz çökmüştü, daha önce ilgimi çekmemiş olan bu kadın şimdi çok yakınımdaydı; siyah dudaklı kocaman ağzını, diş etlerinin pembesini gördüm, çınlayan hoparlör sesini duydum yerde yatarken.

"*Plane is ready for departure.*"[2]

İki kez:

"*Plane is ready for departure.*"

Bu hoparlör seslerini bilirim.

"*All passengers for Mèxico – Guatemala – Panama,*"[3] arada motor gürültüsü, "*kindly requested*",[4] motor gürültüsü, "*gate number five, thank you.*"[5]

Kalktım.

Zenci kadın hâlâ diz çöküyordu.

Kendi kendime bir daha sigara içmemeye yemin ettim, yüzümü musluğun altına tutmayı denedim, olmadı. Lavabo yüzünden, bir ter nöbetiydi, başka bir şey değil, baş dönmesiyle bir ter nöbeti. "*Your attention please.*"

Kendimi hemen daha iyi hissettim.

"*Passenger Faber, passenger Faber.*"[6]

Bendim bu.

"*Please to the information-desk.*"[7]

Duyuyordum, yüzümü lavabonun içine soktum,

1. (İng.) Lütfen dikkat, lütfen dikkat. (Ç.N.)
2. (İng.) Uçağınız kalkmak üzere. (Ç.N.)
3. (İng.) Meksika - Guatemala - Panama yolcuları. (Ç.N.)
4. (İng.) Bekleniyor. (Ç.N.)
5. (İng.) Beş numaralı çıkış kapısı, teşekkür ederim. (Ç.N.)
6. (İng.) Yolcu Faber. Yolcu Faber. (Ç.N.)
7. (İng.) Lütfen danışmaya. (Ç.N.)

uçuşa bensiz devam etsinler istiyordum, su hiç de terimden daha soğuk değildi; zenci kadının birden neye güldüğünü anlamadım, göğsü muhallebi gibi sarsılıyordu, böyle gülüyor olmalıydı, koca ağzı, kıvırcık saçları, beyaz ve siyah gözleriyle Afrika'dan büyük boy bir fotoğraf gibiydi, sonra yeniden: "*Plane is ready for departure.*" Zenci kadın pantolonumu silerken mendille yüzümü kuruladım.

Giderek saçımı bile taradım vakit geçsin diye, hoparlör anons yapıyordu, inişler; kalkışlar, sonra yeniden:

"*Passenger Faber, passenger Faber.*"

Para almak istemedi kadın, bu onun için bir zevkmiş, yaşamam onu sevindirmiş. Tanrı duasını duymuş. Öylece önüne koydum ama zencilerin daha ileriye geçmeleri yasak olan yere kadar gelip parayı zorla elime tutuşturdu.

Bar boştu.

Bir iskemlenin üzerine tünedim, sigara yaktım, barmenin zeytini soğuk bardağa koyuşuna baktım, sonra dolduruşuna, hep aynı hareketler, başparmağıyla süzgeci, buz kaymasın diye gümüş karıştırma kabının önüne tutuyor, parayı uzattım; dışarıda bir Super-Constellation kalkmak üzereydi, piste doğru gidiyordu. Bensiz! Hoparlör homurtusuna başladığı sırada sek martinimi içtim: "*Your attention please*!" Bir süre hiçbir şey işitilmedi, dışarıda tam kalkmakta olan Super-Constellation'ın motorları gürültü çıkarıyordu, hep aynı gürültüyle üzerimizden uçuyorlardı, sonra yeniden:

"*Passenger Faber, passenger Faber.*"

Kimse kastedilenin ben olduğunu bilemezdi, kendi kendime, daha fazla bekleyemezler diyordum – bizim uçağı görebilmek için terasa gittim. Kalkışa hazır duruyordu; Shell-benzin arabaları uzaklaşmıştı ama pervaneleri çalışmıyordu. Boş alanda bizim yolcu sürüsünü gider görünce soluk aldım, Düsseldorflum oldukça öndeydi. Pervanelerin harekete geçmesini bekledim; hoparlörler

burada da çınlıyordu: "*Please to the information-desk.*"

Ama beni ilgilendirmiyordu.

"*Miss Sherbon, Mr. and Mrs. Rosenthal.*"

Durmadan bekledim, dört pervane hep hareketsizdi, beklenişime dayanamayıp yeniden aşağıya indim, kendimi bir kabinin sürgülü kapısı arkasına gizlediğim sırada ses gene işitildi: *Passenger Faber, passenger Faber.* Bir kadın sesiydi, gene terliyordum, oturmam gerekti başım dönmesin diye, alttan ayaklarım görülüyordu:

"*This is our last call.*"[1]

İki kez: "*This is our last call.*"

Doğrusu neden saklandığımı bilmiyordum. Utanıyordum: En sonuncu olmak diye bir huyum yoktur yoksa. Saklandığım yerde hoparlör benden vazgeçinceye kadar en azından on dakika kaldım. Uçuşa devam etmeye hiç niyetim yoktu. Sürgülü kapının arkasında kalkmakta olan bir uçağın gürültüsü duyuluncaya kadar bekledim –Super-Constellation'ın sesini bilirim!– sonra beyazlığıyla dikkati çekmesin, diye yüzümü ovaladım ve kabini herhangi birisi gibi terk ettim. Kendi kendime ıslık çaldım, holde duruyordum, bir gazete satın aldım, burada, Houston'da –Texas– ne yapabileceğimden haberim yoktu. Garipti, birdenbire bensiz kalktı uçak! Hoparlör çınladıkça hep dikkatle dinliyordum – sonra bir şey yapmış olmak için Western Union'a gittim; bensiz Mèxico'ya giden eşyalarımla ilgili bir telgraf, bir de montajımızın yirmi dört saat ertelenmesi için Caracas'a telgraf, bir de New York'a telgraf çekecektim, tam tükenmezimi yerine koyuyordum ki bizim hostes, elinde bildik liste, öteki eliyle beni dirseğinden tuttu:

1. (İng.) Bu, son çağrıdır. (Ç.N.)

"*There you are*!"[1]

Dondum kaldım.

"*We're late, Mr. Faber, we're late*!"[2] Artık gereği kalmayan telgraflarım elimde, ilgisiz bir yığın özürle onu izledim, dışarı bizim Super-Constellation'a doğru gittik; hapishaneden mahkemeye götürülen biri gibi gidiyordum – önüme bakarak, ben içeri girdiğim anda kapanıp uzaklaşan merdivene bakarak.

"*I'm sorry*!" dedim, "*I'm sorry.*"

Yolcuların hepsi kemerlerini bağlamıştı, tek söz bile söylemeden kafalarını çevirdiler, çoktan unuttuğum Düsseldorflum bana hemen pencere yanındaki yeri verdi, gerçekten meraklanmış: Acaba ne olmuş? Saatimin durduğunu söyledim ve saatimi kurdum.

Kalkış her zamanki gibi.

Komşumun şimdi anlattığı şey ilginçti – artık mide ağrılarım da kalmadığı için onu daha sevimli bulmaya başlamıştım; Alman purosunun henüz dünya çapında bir puro olmadığını kabul ediyordu, iyi puro için, iyi tütünün şart olduğunu söylüyordu.

Bir harita açtı.

Bana öyle geldi ki, firmasının kurmak istediği çiftlik dünyanın öteki ucundaydı, Guatemala'ya bağlı, Flores' ten ancak atla erişilebilen bir bölgede, Palenque'den (Meksika'nın bir bölgesi) ciple mutlak gidilebilirdi; dediğine göre bir Nash bile bu vahşi ormandan geçip oraya gitmişti.

Kendisi ilk kez oraya uçuyordu.

Halkı: Kızılderililer.

Ben de geri kalmış bölgelerin gelişmesiyle uğraştı-

1. (İng.) Buradasınız! (Ç.N.)
2. (İng.) Geciktik Mr. Faber, geciktik. (Ç.N.)

ğım için bu konu ilgimi çekiyordu; yollar, hatta belki de ufak bir havaalanı yapılması konusunda aynı fikirdeydik, hepsi ulaşım sorunu, Puerto Barrios'ta yükleme – büyük bir yatırım gibime geldi, budalaca da değil; belki gerçekten de Alman purosunun geleceği parlak olurdu.

Haritayı katladı.

Başarı diledim.

Haritasında (ölçeği 1:500 000) nasılsa hiçbir şey ayırt edilemiyordu, boş arazi, beyaz, yeşil devlet sınırları arasında iki mavi çizgi, nehirler, tek adlandırılan şey Maya kalıntılarıydı. (Kırmızı, ancak büyüteçle okunabilir.)

Başarılar diledim.

Aylardan beri orada yaşayan ağabeyi iklim yüzünden zorluk çekiyormuş; inanırım, ova, tropikal iklim, yağmur mevsiminin nemi, dik inen güneş.

Böylece bu konuşma da sona erdi.

Sigara içiyordum, pencereden dışarıya baktım: Altımızda Meksika Körfezi, bir yığın ufak bulut, onların yeşilimsi deniz üzerindeki mor gölgeleri, her zaman olduğu gibi bir renk oyunu, bu görünümü oldukça çok filme almıştım – gözlerimi kapadım, Ivy'nin çaldığı uykularımı biraz olsun alabilmek için; uçuşumuz artık tümden sessizdi, yanımdaki de.

Romanını okuyordu.

Romanlardan hiç hoşlanmam – düşlerden de öyle, Ivy'yi görüyordum düşümde sanıyorum, sıkıntı duyuyordum, Las Vegas'ta bir kumarhanedeydi (gerçekte hiç gitmediğim bir yerdi), gürültülü, bir de boyuna adımı seslenen bir hoparlör, para kazanılan mavi, kırmızı ve sarı otomatların karışıklığı, piyango, bir yığın anadan doğma çıplakla boşanmak için sıra bekliyordum (oysa evli değildim); nasıl olduysa bir de Profesör O. geçti, İsviçre Teknik Üniversitesi'ndeki değerli hocam, çok duyguluydu, durmadan ağlıyordu matematikçi olduğu hal-

de, daha doğrusu elektrodinamik profesörü, çok üzücüydü her şey, ama bütün bunların en saçması: Düsseldorflu'yla evli olmamdı! Karşı gelmek istiyordum ama elimi ağzıma tutmadan ağzımı açamıyordum çünkü biraz önce bütün dişlerimin döküldüğünü duymuştum, hepsi çakıltaşları gibi ağzımın içindeydi.

Uyanır uyanmaz aklım başıma geldi:

Altımızda açık deniz.

Soldaki motordu bozulan; bulutsuz gökte hareketsiz bir haç gibi duran pervane – hepsi buydu.

Altımızda, dediğim gibi, Meksika Körfezi. Hostesimiz, yirmi yaşında bir kız, görünüşe bakılırsa; bir çocuktu, beni uyandırmak için sol omzumdan tutmuştu, yeşil can yeleğini uzatırken bana durumu anlatmadan önce ben her şeyi biliyordum; komşum da tam can yeleğini giyiyordu, bu tür alarm denemelerindeki gibi komikti.

En azından iki bin metre yükseklikte uçuyorduk.

Kuşkusuz dişlerim dökülmemişti; takma dişim bile duruyordu, üstte sağda, dördüncü; hafifledim, giderek neşelendim.

Önde koridorda kaptan pilot:

There is no danger at all.[1]

Hepsi daha temkinli olmak için alınan önlemler, uçağınız iki motorla bile uçacak güçtedir, Meksika kıyılarından 8.5 mil uzaktayız, Tampico yönünde, bütün yolculardan sessiz durmaları ve şimdilik sigara içmemeleri rica ediliyor.

Thank you.

Herkes kilisedeki gibi oturuyor, hepsinin göğsünde yeşil can yelekleri, dilimle dişlerimin sallanıp sallanmadıklarını kontrol ediyorum, başka hiçbir şey beni ürkütmüyor.

1. (İng.) Hiçbir tehlike yok. (Ç.N.)

Saat: 10.25.

Kar fırtınası yüzünden Kuzey eyaletlerdeki gecikmemiz olmasaydı, şimdi Mèxico'daydık. Düsseldorfluma sırf konuşma olsun diye bunu söyledim.

Saatinin tam olarak kaç olduğunu sordum.

Karşılık yok.

Öteki üç motor iyi çalışıyordu, hiçbir eksiklik duyulmuyordu, yüksekliği koruduğumuzu gördüm, sonra siste kıyıyı gördüm, bir çeşit göl gibiydi, arkasında bataklıklar vardı. Ama Tampico'dan henüz bir belirti yoktu. Daha önceden Tampico'yu biliyordum, ömrümün sonuna kadar unutamayacağım bir balık zehirlenmesi yüzünden iyi anımsıyordum...

"Tampico," dedim, "dünyanın en pis kenti, yağ limanı, göreceksiniz, ya yağ kokar ya da balık."

Parmaklarını can yeleğine geçirmişti.

"Gerçekten size salık veririm," dedim, "sakın balık yemeyin, kesinlikle bayım."

Gülümsemeye çalıştı.

"Yerlilere bir şey olmuyor elbette ama bize..."

Dinlemeden, başıyla onaylıyordu. Tek hücreli hayvanlar ya da Tampico'daki oteller üzerine oldukça uzun konuşmuş olmam gerek. Benim Düsseldorflu'nun hiç de dinlemediğini fark eder etmez onu kolundan tuttum, oysa hiç hoşuma gitmezdi böyle insanların birbirlerini kollarından tutmaları, nefret ederdim. Ona 1951'de, altı yıl önce yani, Tampico'daki zehirlenişimin sıkıcı öyküsünü baştan sona anlattım. Bu arada uçuyorduk, hiç de kıyı boyunca uçmuyorduk, ortaya çıktığı üzere, tam tersine birdenbire karaya doğru gidiyorduk. Öyleyse Tampico'ya gitmiyorduk! Şaşırmıştım, hostese sormak istedim.

Sigara içmek gene serbest!

Belki Tampico Havaalanı, bizim Super-Constellation için ufaktı (o zamanlar DC-4'le uçmuştum) ya da

motordaki bozukluğa karşın Mèxico'ya kadar uçma emri almışlardı ama oraya gitmek için önce Sierra Madre Oriental'i geçmemiz gerektiği için bu işi anlayamamıştım. Hostesimizin –onu dirseğinden yakalamıştım, oysa daha önce de belirttiğim gibi, hiç de huyum değildi bu– bilgi verecek vakti yoktu, pilot çağırmıştı kendisini.

Gerçekten iniyorduk.

Ivy'yi düşünmeye çalıştım.

İniyorduk.

Altımızda hâlâ sığ ve bulanık bataklıklar, kısmen yeşil, sonra gene kırmızımsı, dudak boyası kırmızısı, anlayamıyordum, aslında bataklık değil, denizden ayrılmış su birikintileriydi, güneş nereye vursa, orası tel, daha doğrusu kalay gibi parlıyordu, metalimsi yani, gene gök mavisi ve sulu (Ivy'nin gözleri gibi) sarı hafif derinlikler, mor, mürekkep gibi lekeler, karanlık, deniz dibi bitkileri olsa gerek, bir kez bir nehir deltası göründü, sütlü Amerikan kahvesi gibi kahverengi, iğrenç, kilometrelerce su birikintisinden başka bir şey yok. Düsseldorflu da indiğimizi fark etmişti. İnsanlar gene konuşmaya başladılar.

Swissair'de her zaman verilen doğru dürüst haritalardan burada yoktu ve beni sinirlendiren, uçak karaya doğru alçalarak, belirttiğim gibi, üç motorla inerken, Tampico yönüne gidiyoruz, diye bilgi vermiş olmalarıydı. Parlayan üç levha ara sıra durmuş gibi görünüyordu, mutlak optik bir aldanmaydı bu. Heyecanlanacak bir durum yoktu, yalnız tam uçuş sırasında duran pervanenin donuk haç gibi oluşu komik görünüyordu.

Hostese acıdım.

Gülümseyerek sıradan sıraya gitmek ve herkesin can yeleği içinde kendini iyi hissedip hissetmediğini sormak zorundaydı. Bir şaka yapılır yapılmaz gülümseyişi kayboluyordu. "Yaylalarda yüzülebilir mi?" diye sordum.

Emir emirdi.

Onu kolundan tuttum, daha doğrusu dirseğinden, gençti, kızım yerinde olabilirdi; parmağımı kaldırarak (kuşkusuz şaka olsun diye) onun, evet yalnız onun beni bu uçuşa zorladığını söyledim.

"*There is no danger, Sir, no danger at all. We're going to land in Mèxico in about one hour and twenty minutes,*"[1] dedi.

Bunu herkese söylüyordu.

Yeniden gülümseyebilsin ve görevini yerine getirebilsin; herkesin kemerlerini bağlayıp bağlamadığını kontrol etsin diye onu bıraktım. Biraz sonra da, henüz *lunch time* olmadığı halde, öğle yemeğini getirme emrini almıştı... Neyse ki kara üzerinde de hava güzeldi, hemen hemen bulutsuz, ama yaylalarda olağan şiddetli rüzgârlar vardı, yukarı yükselen normal sıcak hava tabakası; öyle ki uçağımız tekrar dengesini bulup yükselinceye kadar düşüyor ve sallanıyordu, elbette yeniden düşüp kanatları sallanmak üzere yükseliyordu; dakikalarca sakin uçuluyordu, sonra gene bir itiliş ve kanatların sallanması, uçak kendini toparlayıp yeniden yükselinceye kadar bocalaması, sessiz uçuşu hep devam edecekmiş gibi oluyor, ama hemen ardından gene düşülüyordu – fırtınalarda normaldi bu.

Uzakta mavi yaylalar.

Sierra Madre Oriental.

Altımızda kızıl çöl.

Biraz sonra – tam öğle yemeğimiz gelmişti ki, her zamanki gibi meyve suyu, kar beyazı bir sandviç ve yeşil salata – birdenbire ikinci motor da bozulunca, panik başladı elbet, kaçınılmazdı, dizimizin üzerinde yemeklerimiz kaldı. Biri bağırdı.

1. (İng.) Hiçbir tehlike yok, efendim, hiçbir tehlike yok. Yaklaşık bir saat yirmi dakika sonra Mèxico'ya ineceğiz. (Ç.N.)

O andan sonra her şey çok hızlı gelişti.

Görülüyordu ki herkes öteki motorların da bozulmasından korkuyordu, böylece zorunlu inişe karar verildi. İniyorduk, hoparlör gıcırtı ve çatırtılar çıkarıyordu, verilen bilgilerden bir sözcüğünü bile anlamak mümkün değildi.

İlk kaygım, yemeği nereye koyacağım oldu.

İniyorduk, oysa iki motor da yeterdi, dediğim gibi bütün inişlerde olduğu gibi, çift pervane havada hareketsiz duruyordu, daha en azından beş yüz metre yükseklikteydik yerden, ama ben yemeğimi yere, koridora bıraktım.

Rüzgâr dinmişti burada.

No smoking.

Uçağımızın zorunlu inişte parçalanması ya da alevler içinde yok olması tehlikesinin farkındaydım – rahatlığıma şaştım.

Kimseyi düşünmüyordum.

Her şey çok hızlı oldu, önceden de söylediğim gibi, altımızda kum, kayalık gibi görünen tepeler arasında düz bir ova, her şey çıplak, çöl.

Aslında herkes merak içindeydi.

Sanki altımızda bir alan varmış gibi iniyorduk, yüzümü cama dayadım, insan zaten bu alanları en son dakikada, tekerlekler aşağıya sarktığı zaman görür.

Tekerleklerin çıkmayışına şaştım.

Uçağımız herhalde, düşmemek için bütün dönüşlerden kaçınıyordu, doğru dürüst bir düzlüğe doğru uçuyorduk, gölgemiz gittikçe bize yakın uçuyordu, bizden daha hızlı ilerliyor gibiydi, kırmızımsı kumda yama gibi uçuşup duruyordu.

Sonra kayalar.

Şimdi gene yükseliyorduk.

Sonra neyse gene kum göründü ama kaktüslü kum,

iki motor da tam gazdaydı, bir ev yüksekliğinde dakikalarca uçtuk, tekerlekler yeniden içeriye alınmıştı, demek ki gövde üzerine inecektik. Çok yükseklerde olduğu gibi uçuluyordu, oldukça sakin ve tekerlekler içeride – ama ev yüksekliğinde, belirttiğim gibi, buralarda bir alan olmadığını biliyordum, gene de yüzümü cama dayıyordum.

Herhangi bir alan gözükmediği halde uçağımız birdenbire yeniden sallanmaya başladı, bir de tekerlekler insanın midesinde yumruk gibi hissediliyordu, fren, asansördeki gibi bir iniş, son anda sinirlerim boşandı, iki yanda hızla ilerleyen kaktüsler görüyordum yalnız, iki elimi yüzüme götürdüm, öyle ki, zorunlu iniş gibi geldi, başüstü bilinçsizliğe doğru düşüyorduk.

Sonra sessizlik.

Diyebilirim ki bir sersemlik sarmıştı herkesi, kimse tehlike kapısını açmamıştı, ben de; kimse kıpırdamıyordu, kemerlerimiz içinde başlarımız öne sarkmış, öylece duruyorduk.

"*Go on*," dedi pilot, "*go on*!"

Haydi.

Kimse kıpırdamadı.

"*Go on*!"

Neyse ki yangın yoktu, insanlara kemerlerini çözmelerini söylemek gerekiyordu, kapı açıktı, kuşkusuz her zamanki gibi bir merdiven durmuyordu kapının önünde, yalnız sıcaklık giriyordu kapıdan, bir sobanın kapağı açıldığında çıkan sıcaklık gibi, kızgın hava.

Yaralanmamıştım.

Sonunda ip merdiven sallandırıldı! Anons verilmesine gerek kalmadan toplanıldı gövdenin altındaki gölgede, sanki çölde konuşmak kesinlikle yasaklanmış gibi herkes sessiz. Super-Constellation'ımız biraz öne eğik duruyordu ama önemli bir şey değildi bu, kuma gömülü

oldukları için yalnız ön tekerlekler eğilmişti, kırılmamışlardı bile.

Pervanelerin dördü de masmavi gök altında parlıyordu, kuyruğun uç kısmı da. Kimse yerinden kıpırdamıyordu, sanırım pilotun bir şeyler söylemesini bekliyordu:

"*Well*," dedi pilot, "*there we are*!"

Güldü.

Çevrede kaktüsler ve kumdan başka bir şey yoktu, uzakta kırmızımsı dağlar, sanıldığından daha da uzaktaydı ama her şeyden çok kum ve gene kum vardı, sarımsı, üzerinde sıcak havanın parıltıları, hava sulu bir cam gibiydi.

Saat: 11.05

Saatimi kurdum.

Uçak personeli motorları güneşten korumak için kalın battaniyeler getiriyordu, o sırada biz yeşil can yeleklerimizle hiçbir şey yapmadan oturuyorduk. Neden kimsenin can yeleğini çıkarmadığını bilmiyorum.

Kadere kısmete inanmam, teknik adamı olduğumdan olasılık formülleriyle davranmaya alışığım. Neden kader? Yalnız şuna inanıyorum: Tamaulipas'a o zorunlu iniş olmasaydı (2. IV.te), her şey başka türlü olurdu; bu genç adamı tanımayacak, belki Hanna'dan hiçbir zaman haber alamayacak, bugün bile baba olduğumun farkında olmayacaktım. Tamaulipas'a bu zorunlu iniş olmasaydı her şeyin nasıl olacağı düşünülür gibi değil. Belki Sabeth daha yaşayacaktı. Olanların hepsi bir rastlantıdan daha öte bir şeydi, gerçekten böyle, daha çok rastlantılar zinciri. Ama neden rastlantı? Olanağı olmayanın denenmiş bir gerçek olarak gösterilmesinde mistiğe gerek yok, matematikle de açıklarım ben bunu.

Matematikle açıklarsak şöyle olur:

Olasılık (örneğin normal altılı bir zarla yapılan

6 000 000 000 atışta yaklaşık olarak 1 000 000 000 birlinin gelmesi) ve olası olmayan (örneğin aynı zarla altı atışta bir kez altı tekli gelmesi) özde değil, sıklık bakımından birbirlerinden ayrılırlar, bu arada en sık olan işin başından beri daha inandırıcı görünür. Ama bir kez olası olmayan olursa, bunda şaşılacak bir şey yoktur, mucize değildir bu ama birçokları bunu mucize olarak görmek ister. Olasılıktan söz ettiğimizde, olası olmayan da her zaman bunun içine girer ve bir kez bu olası olmayan görüldüğünde, şaşırmamız, korkmamız, mistifikasyona düşmemiz için neden yoktur.

Bu konuyla ilgili olarak bak:

Ernst Mally "Olasılık ve Yasa"[1], ayrıca Hans Reichenbach: "Olasılık Bilimi"[2], ayrıca Whitehead ve Russell: "Matematiğin İlkeleri"[3], ayrıca Mises: "Olasılık, İstatistik ve Gerçek"[4].

Meksika'daki Tamaulipas Çölü'nde kalışımız dört gün, üç gece sürdü, tam 85 saat, söylenecek pek bir şey yok bu günler üzerine – (buna değindiğim için, birçoklarının beklediği gibi) olağanüstü bir yaşantı değildi. Üstelik hava korkunç sıcaktı. Kuşkusuz, ben de hemen müthiş bir film olan Disney filmini düşündüm ve kamerama sarıldım; olağanüstü, hiçbir şey olmuyordu, ara sıra beni ürküten bir kertenkele geçiyordu; birtakım kum örümcekleri vardı, hepsi bu.

1. *Wahrscheinlichkeit und Gesetz. Ein Beitrag zur wahrscheinlichkeitstheoretischen Begründung der Naturwissenschaft*, W. de Gruyter, Berlin, 1938.

2. *Wahrscheinlichkeitslehre. Eine Untersuchung uber die logischen und mathematischen Grundlagen der Wahrscheinlichkeitsrechnung*, Sijthoff, Leiden, 1935.

3. *Principia Mathematica*, 3 cilt, Cambridge University Yayını, 1910, 1912 ve 1913.

4. *Wahrscheinlichkeit. Statistik und Wahrheit*, Viyana, 1928.

Beklemekten başka yapılacak şey kalmamıştı. Tamaulipas Çölü'nde yaptığım ilk şey, kameramla ilgilenen Düsseldorflu'ya kendimi tanıtmak oldu, ona makinem konusunda bilgi verdim.

Ötekiler kitap okuyorlardı.

Neyse, biraz sonra onun da satranç bildiği anlaşıldı, yolculuklarda hep yanımda taşıdığım portatif satrancımı çıkardım, kurtulmuştuk; hemen iki boş Coca-Cola sandığı buldu, ötekilerin konuşmalarını duymamak için, kenara, kuyruğun altındaki gölgeye oturduk, giysilerimizi çıkardık, (kumun sıcaklığı yüzünden) yalnız ayakkabılarımız kaldı, bir de donlarımız.

Öğleden sonra hemen geçiverdi.

Güneş batmadan biraz önce askerî bir uçak göründü, uzun müddet hiçbir şey atmadan üzerimizde döndü durdu, sonra kuzeye, Monterrey yönüne doğru kayboldu (bunu filme aldım).

Akşam yemeği: peynirli bir sandviç, yarım muz.

Satrancı çok severim çünkü saatlerce bir şey konuşmadan vakit geçer, karşısındaki konuşsa bile, insan bunu dinlemek zorunda değildir. Satranca bakar insan, karşısındakiyle dostluk kurmaya isteksiz görünüp kendini bütün ciddiyetiyle oyuna vermesi saygısızlık sayılmaz. "Sizde sıra," dedi.

En aşağı, yirmi yıldır hiç haber alamadığım dostum Joachim'i yalnız tanımakla kalmayıp onun kardeşi oluşunu öğrenmem bir rastlantı oldu... Ufukta siyah kaktüsler arasında ay çıktığında (ki bunu filme aldım) daha satranç oynayabilecek kadar aydınlıktı ortalık ama birdenbire çok soğumuştu hava, sigara içmek için dışarı çıkmıştık; kuma, doğadan hiçbir şey anlamadığımı, sevmediğimi, hele bir çölden hiç hoşlanmadığımı söyledim.

"Doğru değil herhalde bu dediklerinizi!" dedi.

Onun için bir yaşantıymış her şey.

"Gidip uyuyalım!" dedim, "*Hotel Super-Constellation, Holiday In Desert With All Accommodations*!"[1]

Hava soğuk geldi bana.

İnsanların yaşantıdan söz ederken neyi kastettiklerini kendi kendime çoğu kez sormuşumdur. Bir teknisyenim ve her şeyi olduğu gibi görmeye alışkınım. Onların sözünü ettiği şeyi çok iyi görüyorum. Kör değilim ya. Tamaulipas Çölü üzerindeki ayı görüyorum, her zamankinden daha parlak, olabilir ama gene de hesaplanabilir bir cisim, dünyamız etrafında dönen bir cisim; aslında bir çekim sorunu, ilginç ama neden yaşantı? Ayın ışığı karşısında simsiyah görünen zikzaklı kayaları görüyorum; vahşi bir hayvanın sırtındaki zikzaklar gibi görünüyor olabilirler ama ben biliyorum ki bunlar kayadır, olasılıkla volkanik olan taşlardır, bilmiyorum, bunu ayrıca incelemek ve saptamak gerekir. Neden korkayım? Eski vahşi hayvanlar artık yok oldu. Neden bunları düşüneyim? Ne taşlaşmış melekler ne de şeytanlar görüyorum: Aşınmadan oluşan bilinen biçimleri, bir de kum üzerindeki uzun gölgeleri ama hortlak mortlak yok ortada: Neden kadın gibi olmalı? Tufan görmüyorum, yalnız ayın aydınlattığı, rüzgârdan su gibi dalgalanan kumu görüyorum; beni şaşırtmıyor, olağanüstü de bulmuyorum, hepsi açıklanabilir şeyler. Lanetlenmiş ruhların nasıl göründüğünü bilmiyorum, belki de gece, çölde görünen kara kaktüsler gibidirler. Benim gördüklerim, kaktüsler, bir kez çiçek açıp sonra ölen bitkiler. Ayrıca (şu anda öyle görünse bile) yeryüzündeki ne ilk ne de son kişi olmadığımı biliyorum, son kişi olmayı düşünmek beni sarsmıyor çünkü değilim. Ne diye isteriye kapılmalı? Işıkta başka türlü bir şey gibi gözükseler bile dağ sıraları dağ sıralarıdır ama burası Sierra Madre Oriental ve biz ölüler

1. (İng.) Super-Constellation Oteli. Çölde Tam Konforlu Otelde Tatil! (Ç.N.)

ülkesinde değil, Meksika'da Tamaulipas Çölü'ndeyiz, bir ileriki yoldan altmış mil uzaklıkta, acı bir durum ama neden yaşantı? Bence uçak uçaktır, onu nesli tükenmiş bir kuş olarak görmüyorum, bozuk motorlu bir Super-Constellation, başka bir şey değil, ay onu nasıl isterse öyle aydınlatsın. Olmayan bir şeyi neden yaşayayım? Bir şeyi sonsuzluğu dinler gibi dinlemeye de karar veremiyorum; adım attıkça duyulan kum gıcırtısından başka bir şey duymuyorum. Üşüyorum ama yedi-sekiz saat sonra güneşin yeniden doğacağını da biliyorum. Neden dünyanın sonu olsun sanki? Sırf bir şey yaşamış olmak için saçma sapan şeyleri düşünemem ben. Yeşil gecenin içinde beyazımsı kum sınırını görüyorum, aşağı yukarı yirmi mil ötede sınır, Tampico yönünde olan bu sınırın öteki tarafında neden başka bir dünyanın başladığına inanayım? Tampico'yu bilirim. Salt fantezi yüzünden korkmaktan kaçınırım ya da korku yüzünden dehşete kapılmaktan; mistik olmaktan.

"Geliniz!" dedim.

Herbert dikiliyor ve hâlâ eskiyi yaşıyordu.

"Söylesenize," dedim, "bir zamanlar Zürich'te okuyan Joachim Hencke'yle akrabalığınız var mı?" Ellerimiz pantolon cebinde, yakalarımız kalkık öylece dikilirken aklıma gelmişti birdenbire; tam uçağa girmek üzereydik.

"Joachim mi?" dedi. "Ağabeyimdir."

"Doğru mu?"

"Evet," dedi, "elbette size Guatemala'da ağabeyimi ziyaret edeceğimi anlatmıştım."

Güldük.

"Dünya ne kadar küçük!"

Geceler, palto ve yün battaniyeler altında üşüyerek uçakta geçiriliyordu; su olduğu sürece uçak personeli çay pişiriyordu.

"Nasıl, iyi mi?" diye sordum. "Yirmi yıldır ondan haber alamadım."

"Teşekkür ederim," dedi, "teşekkür ederim."

"O zamanlar," dedim, "çok iyi dosttuk."

Öğrendiğim, her zaman duyulan şeylerdi: Evlenmiş, bir çocuğu olmuş (duymamış olmalıyım ki bunu, sonradan yeniden sordum), sonra savaş, esir düşmüş, Düsseldorf'a geri dönüş falan, zamanın nasıl geçtiğine, kişinin yaşlandığına şaşıyorum.

"Kuşkuluyuz," dedi.

"Neden?"

"Oradaki tek beyaz o," dedi, "iki aydır hiç haber yok."

Anlattı.

Yolcuların çoğu çoktan uykuya dalmışlardı, fısıldaşmak zorundaydık, uçağın büyük ışığı çoktan söndürülmüştü, koltukların üzerindeki ufak lambaların da söndürülmesi rica edilmişti; karanlıktı, yalnız dışarıda kumun aydınlığı, ay ışığındaki kanatlar, parlak ve soğuk görünüyordu.

"Neden ayaklanma çıksın?" diye sordum.

Onu yatıştırdım.

"Niye ayaklanma," dedim, "belki mektuplar kaybolmuştur."

Biri, artık susmamızı rica etti.

Uçmadan çölde duran bir Super-Constellation'ın içinde kırk iki yolcu, motorları yün örtülerle sarılı (korumak için) bir uçak, her tekerleğin çevresinde battaniyeler, yolcular sanki uçuluyormuş gibi koltuklarında, başları öne eğilmiş, çoğu ağzı açık uyuyorlar, bir ölüm sessizliği, dışarıda dört pervane, kanatlar üzerinde beyazımsı ay ışığı, her şey durgun – gülünç bir görünüm.

Biri uykusunda konuşuyordu.

Sabah uyanıp camdan dışarı baktığımda, kumu, kumun yakınlığını görünce gereksiz yere ürktüm.

Herbert gene ufak bir kitap okuyordu:

Cep takvimimi aldım:

27. III Caracas'ta montaj!

Kahvaltıda meyve suyu ve bisküvi verildi, bir de yiyecek maddelerinin ve içkilerin geleceğini garantilediler, üzülmek için bir neden olmadığını söylediler – keşke bir şey söylemeselerdi; çünkü bütün gün motor sesi bekledik. Gene cehennem sıcağı!

Uçağın içi daha da sıcaktı.

Duyulan, rüzgârın sesi, ara sıra, görünmeyen kum farelerinin ıslıkları, bir kertenkelenin kaçışıydı ama en çok kumu havalara uçurmayan, yalnız kıpırdatan, daha önce de sözünü ettiğim rüzgâr duyuluyordu, adımlarımızın izi hemen kayboluyordu, sanki orada, kumun üzerinde, kırk iki yolcu ve beş personelden hiçbiri yürümemiş gibi.

Tıraş olmak istedim.

Filme çekilecek bir şey yoktu.

Tıraşsız kendimi iyi hissetmem; başkalarına aldırmam, kendim rahat edemem. Tıraşsız olduğum zaman bitki gibi olacakmışım duygusu doğar içimde, ister istemez çenemi tutuyorum. Tıraş makinemi aldım ve mümkün olan ya da olmayan her şeyi denedim, bu makineyle elektrik olmadan bir şey yapılamazdı, biliyorum – beni sinirlendiren de buydu, yani çöldc elektrik, telefon, fiş gibi şeylerin olmaması.

Bir kez, öğleyin, motor sesi duyuldu.

Herbert ve benim dışımda herkes kavurucu güneşin altında durmuş sarımsı kum, gri dikenler ve kırmızımsı dağların ötesindeki mor gökyüzüne bakıyorlardı, oysa hafif bir mırıltıydı duyulan, basit bir DC-7 oldukça yukarılarda parlıyor, ışığın vurmasıyla kar gibi beyaz görülüyordu, uçak dün bu saatte bizim çoktan varmış olmamız gereken Mèxico'ya doğru yol alıyordu.

Durum her zamankinden daha da beterdi.

İyi ki bizim satrancımız vardı.

Birçok yolcu bizi örnek alarak, don ve ayakkabıla-

rıyla kaldılar; kadınların işi daha zordu, kimisi kıvrılmış etekleri ve sutyenleriyle oturuyordu, mavi, beyaz ya da pembeydi sutyenleri, bluzlarını türban gibi başlarına sarmışlardı. Birçok kişi başağrısından yakınıyordu.

Biri kusmak zorunda kaldı.

Herbert'le ben, gene arkada kuyruğun altındaki gölgede oturuyorduk, kuyruk da, kanatlar gibi ışın vuran kumu yansıtıyordu, gölgede bile projektör altında oturuluyormuş gibi oluyordu, çoğunlukla olduğu gibi, satranç oynarken az konuşuyorduk. Bir kez sordum:

"Joachim bir daha evlenmedi mi?"

"Hayır," dedi.

"Ayrılmış mıydı?"

"Evet," dedi.

"O zamanlar epey satranç oynamıştık."

"Öyle mi?"

Kısa karşılıklar verişi beni kışkırttı.

"Kiminle evlendi?"

Vakit geçsin diye soruyordum, sigara içilmemesi beni sinirlendiriyordu, dudaklarımda yanmayan bir sigara duruyordu, bir de Herbert artık yapacak bir şeyi olmadığını anlaması gerektiği halde, hâlâ uzun uzun düşünüyordu; uzun susuştan sonra, sorum üzerine parantez içinde Hanna adını andığında atı oynayarak oyunu kendi açıma garantilemiştim.

"Hanna Landsberg'le, Münihli, yarı Yahudi." Hiçbir şey söylemedim.

"Sıra sizde!" dedi.

Öyle sanıyorum ki, bir şey belli etmedim. Hiç düşünmeden sigaramı yaktım; oysa kesinlikle yasaktı sigara içmek, hemen söndürdüm. Oyunu düşünür gibi yaptım ve sürekli kaybettim.

"Ne oldu?" diye güldü, "Ne oldu?"

Oyunu sonuna kadar oynamadık, ben vazgeçtim ve

taşları yeniden dizmek için tahtayı çevirdim. Hanna'nın yaşayıp yaşamadığını bile sormaya cesaret edemedim. Saatlerce tek söz bile etmeden, ara sıra Coca-Cola sandıklarımızı kaydırmak zorunda kalarak, gölgeye göre ayarlıyorduk çünkü, oynadık. Hep güneşten yanan kumun üzerinde oturmak zorundaydık. Tıpkı saunadaki gibi terliyorduk, ter damlalarından rengi bozulan deri satranç takımımın üzerine eğilmiştik.

İçecek bir şey kalmamıştı.

Hanna'nın yaşayıp yaşamadığını neden sormadığımı bilmiyorum – belki korkudan, belki bana Hanna'nın Theresienstadt'a gittiğini söyleyebilir diye.

Şimdi kaç yaşında olabileceğini hesapladım.

Onu gözümün önüne getiremiyordum.

Akşama doğru, güneş batımından biraz önce, geleceği bildirilen uçak sonunda geldi, spor uçağıydı, sonunda paraşüt atışına cesaret edinceye kadar uzun uzun daireler çizdi; üç yüz metre ötede bir yerden almamız gereken üç çuval, bir sandık attı – kurtulmuştuk: Carta Blanca, Cerveza Mexicana, çok iyi bir bira, Alman olmasına karşın Herbert bile bunu kabul etmek zorunda kalmıştı. Ellerimizde bira kutuları, çölde sutyen ve donla durulduğu sırada bir de güneşin batışı, nefis bir manzaraydı, hemen filme aldım.

Düşümde Hanna'yı gördüm.

Hanna hemşire kılığında bir atın üzerinde! Üçüncü gün, hiç olmazsa iki çocuklu Arjantinli kadını ve postayı alan helikopter görüldü, postayı bir saat bekledi.

Herbert hemen Düsseldorf'a yazdı.

Herkes oturmuş yazıyordu.

Bu sevgili insanların gelip karım, annem, çocuklarım yok mu, diye sormamaları için yazmak zorundaydım; bu yüzden Hermes-Baby'mi çıkardım (bugün bile kumla dolu), bir kâğıt geçirdim, Williams'a yazacağımı

düşündüğüm için kopyalı kâğıt geçirmiştim, tarihi attım ve başlık için aşağıya indirdim kâğıdı:

"My Dear!"

Ivy'ye yazıyordum öyleyse. Çoktandır bu işi bitirme isteği duyuyordum zaten. İlk kez kafamı toparlayacak vakti buluyordum, çölün sessizliğinde.

"My Dear."

Trafiği olan dünyadan altmış mil uzaklıkta, çölde oturmakta olduğumu yazmak hemen bitmişti. Havanın sıcak ve güzel olduğunu, yaralanmanın söz konusu olmadığını falan, biraz canlılık vermek için de Coca-Cola sandıklarını, donları, helikopteri, satranç bilen biriyle tanıştığımı yazmıştım, bütün bunlar bir mektubu doldurmaya yetmedi. Başka ne yazabilirdim? Uzakta mavimsi dağlar. Başka. Bira. Başka? Ondan filmleri teslim etmesini bile rica edememiştim, oysa biliyordum ki Ivy de her kadın gibi, neler duyduğumu bilmek isterdi ya da ne düşündüğümü, kesinlikle biliyordum ki hiçbir şey duymuyordum: Hanna'yı sevdiğim halde onunla evlenmemiştim, ne diye Ivy'yle evleneyim? – ama bu düşünceyi onu incitmeden anlatabilmek kolay değildi gerçekten çünkü onun Hanna'dan haberi bile yoktu ve sevimli bir kişiydi ama bir çeşit Amerikalı kadın işte, onu yatağına alan her erkeğin onunla evleneceğini sanıyordu. Oysa Ivy evliydi, bilmiyorum kaçıncı evliliği. Washington'da memur olan kocasının ondan boşanmaya niyeti yoktu çünkü seviyordu onu. Ivy'nin sık sık New York'a gelme nedeninin farkında mıydı, bilmem. Ona ruh doktoruna gittiğini söylüyordu, gidiyordu da. Her neyse; şimdiye kadar kimse kapıma dayanmadı ama genellikle görüşlerinde ileri olan Ivy'nin bu ilişkiyi neden evliliğe götürmek istediğini anlamıyordum; nedense son zamanlarda hep kavga ediyorduk, öyle sanıyorum ki, en ufak bir şey yüzünden kavga çıkıyordu. Studebaker – ya da Nash yüzünden kavga!

Bunu düşünmem yetti, mektubun gerisi kendiliğinden geldi, biraz öncesinin tersine, mektubu helikopter kalkmadan yetiştirebilmem için saate bakmam gerekti.

Motorunu çalıştırdı bile.

Ben değil, Ivy istemişti Studebaker'ı, özellikle rengini o seçmişti (ona göre domates, bana göre dağçileği kırmızısı), zevki buydu; benimki değil, teknik onu pek az ilgilendiriyordu. Ivy mankendi, giysilerini arabanın rengine göre seçiyordu sanıyorum, arabanın rengini de rujununkine göre ya da tersine göre, bilmiyorum. Yalnız bana sürekli zevksiz olduğum ve onunla evlenmediğim için çatıyordu. Buna karşın, belirttiğim gibi çok sevimliydi. Studebaker'ını satmayı düşünmemi akıl almaz bulmuştu, tam benim yapabileceğim tipik bir davranışmış bu, bir an bile onun dağçileği Studebaker'a bağlı olan gardırobunu düşünmemem tipik bir olaymış çünkü bencilmişim, kaba bir adammışım, zevk konusunda bir barbar, kadınlarla ilişkideyse vahşi biriymişim. Onun bütün bu sitemlerini biliyordum ve bunlardan bıkmıştım. Evlenmeyeceğimi kesinlikle birkaç kez söylemiştim, hiç değilse belli etmiştim, yok söylemiştim de, hatta en son, tam üç saat bu Super-Constellation'ı beklemek zorunda kaldığımızda söylemiştim. Hatta Ivy ağlamıştı, yani dediğimi duymuştu. Bu zorunlu inişte yansaydık bensiz yaşayabilecekti! Bunu ona yazdım, (neyse ki kopyalı) oldukça açık bir dille, böylece yeniden karşı karşıya gelmemizi önlüyordum.

Helikopter kalkışa hazırdı.

Mektubu gözden geçirmeme zaman kalmadı, yalnız zarfa koyup kapatıp verdim ve helikopterin kalkışını seyrettim.

Herkes yavaş yavaş sakallanıyordu.

Elektriği özledim.

Artık bu iş de can sıkıcı olmaya başlamıştı, aslında skandaldı bu, kırk iki yolcuyla beş personelin çoktan bu

çölden kurtarılmış olmaları gerekirdi, içimizden çoğu önemli iş yolculuğu yapmaktaydı.

Bir kez dayanamayıp sordum:

"Yaşıyor mu?"

"Kim?" diye sordu.

"Hanna – karısı."

"*Ja*," dedi; oyunumdan nasıl sıyrılacağını düşünüyordu yalnız ıslık çalarak, zaten sinirime dokunuyordu, hafif bir ıslık, ezgisiz, vantilatör vızıltısı gibi, sorumu anlamadı, yeniden sormak zorunda kaldım:

"Nerede yaşıyor şimdi?"

"Bilmiyorum," dedi.

"Ama yaşıyor, değil mi?"

"Sanırım."

"Bilmiyor musun?"

"Hayır," dedi, "ama sanırım yaşıyor." Her şeyi kendi yankısı gibi yineliyordu. "– Sanırım."

Satranç onun için daha önemliydi.

"Belki de çok geç artık," dedi, "belki de çok geç."

Bununla oyununu kastediyordu.

"Kaçabildi mi?"

"Evet," dedi, "kaçabildi."

"Ne zaman?"

"1938'de," dedi, "son anda."

"Nereye?"

"Paris'e," dedi, "oradan da başka yere herhalde, çünkü birkaç yıl sonra biz Paris'e girmiştik. En güzel yıllarım! Kafkasya'ya gitmeden önce. *Sous les toits de Paris!*[1]"

Sorulacak başka şey yoktu.

"Dinle," dedi, "şimdi bir şey yapamazsam, çok boktan bir durum olacak."

1. (Fr.) Paris damlarının altında. (Ç.N.)

Gittikçe daha isteksiz oynuyorduk.

Daha sonra öğrendiğimize göre, Amerikan Ordusu'ndan sekiz helikopter Meksika sınırında bizi alabilmek için gerekli resmî izni bekliyormuş.

Hermes-Baby'mi temizledim.

Herbert okuyordu.

Beklemekten başka yapılacak şey yoktu.

Hanna'ya gelince:

Hanna'yla asla evlenemezdim, o zamanlar, 1933'ten 1935'e kadar Zürich'te İsviçre Teknik Üniversitesi'nde asistandım, doktoramı hazırlıyordum ("Maxwell şeytanı"[1] diye anılan şeyin önemi üzerine), ayda 300 frank kazanıyordum, o zamanlar maddi durum yüzünden evlilik düşünülemezdi, ayrıca başka nedenler de vardı. Hanna da bana o zamanlar evlenmediğimiz için hiç sitem etmedi. Ben hazırdım. Aslında evlenmeyi istemeyen Hanna'nın kendisiydi.

İş yolculuğunu değiştirmeye ve sırf eski bir gençlik arkadaşını görebilmek için Guatemala üzerinden yola devam etmeye karar verişim, son anda Mèxico'nun yeni havaalanında oldu, tam geçitte duruyordum, bir kez daha el sıkıştık, Herbert'ten kardeşine, elbette Joachim beni hatırlıyorsa, selam söylemesini rica ettiğim sırada – gene o bildik hoparlör sesi duyuluyordu: "*Your attention please, your attention please,*" bu seferki de bir Super-Constellation'dı, "*all passengers for Panama – Caracas – Pernambuco*", yeniden bir uçağa binip kemerleri yeniden

1. Tek tek moleküllerin devinimlerini algılama ve bunlara tepki gösterme yeteneğine sahip varsayımsal akıllı varlık. (Y.N.)

bağlamak – iyice canımı sıkıyordu ki, Herbert, "Ne yazık, gidiyorsun!" dedi.

İşle ilgili konularda son derece sorumlu, üstelik ukala bilinirim, şimdiye kadar bir iş yolculuğundan sırf canım öyle istediği için caydığım görülmemiştir ya da böyle bir yolculuğu değiştirdiğim – bir saat sonra Herbert'le birlikte uçuyordum.

"Dinle," dedi, "müthiş bir şey bu yaptığın!" Aslında ben ne olduğunu bilmiyordum yaptığımın.

"Şimdi de türbinler beni bekliyor," diyordum, "bir kez de ben türbinleri beklemiştim – şimdi de onlar beni beklesin bakalım!"

Kuşkusuz bu bir görüş olamaz.

Daha Campeche'de bizi çamurlu, güneşli ve yapış yapış havalı bir sıcaklık karşıladı, güneşin altında yok olan çamurun kokusu duyuldu, insan yüzünden terini sildiğinde kendi de balık kokuyormuş gibi oluyordu... Hiçbir şey söylemedim. Sonunda insan terini de silmez oluyor ve gözlerini kapatıp kapalı ağzıyla soluk alarak, başını duvara dayayıp ayaklarını öne uzatarak oturuyor. Herbert, Düsseldorf'ta edindiği rehbere dayanarak trenin her salı kalktığından emindi, hiç kuşkusu yoktu – ama bir saatlik beklemeden sonra o günün salı değil, pazartesi olduğunu öğrendik.

Hiçbir şey söylemedim.

Otelde, bu bölgelerde olağan olduğu gibi kâfur ağacı koksa da, duş ve havlu vardı, insan duş yapmak istediğinde parmak boyundaki böcekler beyazımsı perdeden aşağıya düşüyor – onları boğdum ama gene de bir süre sonra delikten yukarıya tırmanıyorlardı, sonunda duş yapabilmek için topuğumla onları ezmek zorunda kaldım.

Düşümde bu böcekleri gördüm.

Herbert'i bırakıp ertesi gün öğleyin uçmaya karar verdim, dostluk da bir yana.

Gene midemi hissettim.

Çırılçıplak yatıyordum.

Bütün gece pis kokular yayıldı.

Herbert de çırılçıplak yatıyordu.

Campeche gene de bir kent, elektrikli, telefonlu bir yerleşme merkezi, insan tıraş olabiliyor ama her telin üzerinde sıraya dizilmiş, bir köpeğin, bir eşeğin, bir atın gebermesini ya da kesilmesini bekleyen leşkargaları duruyor, böyle bir şey olunca hemen saldırıya geçiyorlar, aşağıya doğru... Biz oraya tam büyük bir bağırsak yığınını didikledikleri sırada geldik, siyah-mor renkli bir yığın leşkargası, gagalarında kanlı bağırsaklar, bir araba bile geçse yerinden kıpırdamıyorlardı; yalnız leşi bir başka yana çekiyorlardı uçmadan, zıplayarak, koşturarak, hepsi de pazaryerinde oluyordu.

Herbert ananas aldı.

Dediğim gibi, Mèxico'ya dönmeye kararlıydım. Şaşkınlık içindeydim. Neden dönmediğimi bilmiyordum.

Birdenbire öğlen oldu.

Dışarıda, kokunun çok keskin olmadığı bir setin üzerinde oturuyorduk ama burası daha sıcaktı çünkü gölge yoktu, öne doğru eğilip ananaslarımızı yedik, suları taşların üzerine damlıyordu, şekerlenmiş parmaklarımızı yıkamak için kullandığımız ılık su bile yapış yapıştı, şekerli değil ama tuzluydu, parmaklarımız yosun, motor yağı, midye ve belirsiz bir yığın bayat şey kokuyordu su yüzünden, hemen mendilimizle kurulamak zorunda kalıyorduk. Birden motor sesi! Dondum kaldım. Mèxico'ya giden DC-4 tam üzerimizden uçup gitti, sonra açık denize doğru dönüş yaparak sıcak gökte mavi bir asit gibi çözüldü.

Hiçbir şey söylemedim.

O günün nasıl geçtiğini bilmiyorum.

Ama geçti.

Trenimiz (Campeche – Palenque – Coatzacoalcos)

umulandan daha iyiydi: Dizel motorlu, dört air-condition'lı vagon, öyle ki sıcaklığı unuttuk, sıcaklıkla birlikte bu yolculuğun anlamsızlığını da...

"Joachim beni hatırlıyor mu acaba?"

Ara sıra trenimiz gece açık bir alanda duruyordu, neden durduğunu bilmiyorduk, hiçbir yerde ışık yoktu; fırtına yüzünden vahşi bir ormandan geçtiğimizi anladık, bir kısmı bataklıktı, kara ağaçların gölgesi ardında şimşek çakıyor, lokomotifimiz durmadan düdük çalıyordu gecenin derinliğinde, ne olduğunu anlamak için camı açamıyorduk... Birdenbire gene ilerlemeye başladı, saatte otuz kilometreyle, oysa yol dümdüzdü, gittiğine seviniyorduk.

Bir kez sordum:

"Peki neden ayrıldılar?"

"Bilmiyorum," dedi, "sanırım o komünist oldu."

"Bu yüzden mi?"

Esnedi.

"Bilmiyorum," dedi, "olmadı. Nedenini hiç sormadım."

Bir kez, trenimiz yeniden durduğunda, dışarıya bakmak için vagon kapısına gittim... Dışarıda unuttuğumuz sıcaklık, nemli bir karanlık ve sessizlik vardı. Basamağa indim, sessizlik, sonra şimşek çakışı, dümdüz demiryolunun üzerine bir manda oturmuştu, başka bir şey olmamıştı. Tıkanmış gibi duruyordu, bizim lokomotifin ışıklarından gözleri kamaşmıştı, aptal aptal duruyordu. Dışarıda insanın alnı, boynu hemen terliyordu. Düdükler çaldıkça çalıyordu. Çevrede sık ağaçlardan başka bir şey yoktu. Birkaç dakika sonra manda (ya da neydiyse) yavaşça ışığın dışına çıktı, sonra o sıcaklıkta bir hışırtı işittim, dalların çıtırtısı duyuldu, sonra şakırtı, suya girmişti, görülmüyordu ama.

Sonra gene yolumuza devam ettik.

"Çocukları oldu mu?" diye sordum.

"Bir kız."

Ceketimizi başımızın altına koyup ayaklarımızı kar-

şıdaki boş koltuğa uzatarak uyumaya hazırlanıyorduk.

"Onu tanıyor muydun?"

"Evet," dedim, "neden sordun?"

Biraz sonra uyudu.

Sabah olurken gene ormandaydık, düz cengel ufkunda ilk güneş ışınları görüldü, bir yığın balıkçıl kuşu, beyaz gruplar halinde trenimizin önünden yavaşça uçup gidiyordu. Sıklık son bulmak bilmiyordu, öte taraf görünmüyordu, üzerlerinden kökler sarkan ağaçların arasında saklanmış Kızılderili kulübeleri görülüyordu ara sıra, bazen bir palmiyeye rastlanıyordu, bunun dışında odunlar, akasyalar ve bilmediğimiz ağaçlar, en çok çalılık, eğreltiotu görülüyor, kükürt sarısı kuşlar uçuşuyordu, güneş gene süt şişesi arkasında gibiydi; buhar, sıcaklık gözle görülür haldeydi.

Düş görmüştüm. (Hanna'yı değil!)

Yeniden düzlüğe çıkıp durduğumuzda Palenque'ye gelmiştik, ufacık bir istasyon, bizden başka ne inen ne de binen oldu, rayın yanında ufak bir yükselti, bir de işaret, başka bir şey yoktu, (iyi hatırlıyorsam) raylar bile çiftleşmiyordu, buranın Palenque olup olmadığını üç kez sorduk.

Gene hemen terler akmaya başladı.

Tren hareket ettiğinde, elimizde bavullar, sanki dünyanın öteki ucunda duruyorduk, hiç olmazsa uygarlığın sonunda; Düsseldorf'tan gelecek olan bayı burada beklemesi ve çiftliğe götürmesi gereken cip elbette görünürlerde yoktu.

"*There we are*!"

Gülüyordum.

Gene de ufak bir yol vardı, bizi oldukça yoran yarım saatlik bir yürüyüşten sonra çalılıkların arasından çocuklar ve eşekli bir adam göründü, adam yükümüzü aldı, Kızılderiliydi elbette, böylece elimde yalnız fermuarlı sarı çantam kaldı.

Palenque'de beş gün takıldık.

Hamaklarda sallanıyorduk, uzanabileceğim yakınlıkta hep bira bulunuyordu, terleyerek uzanıyorduk, yaşama amacımız terleme olmuştu sanki, hiçbir karara varamıyorduk, aslında hoşnuttuk çünkü bira iyiydi, Yucateca marka, çöldekinden daha iyiydi, hamaklarda yatıyor ve içiyorduk daha çok terlemek için, aslında ben ne istediğimizi bilmiyordum.

Cip istiyorduk!

İnsan bunu yinelemezse unutuyordu, başkaca pek az şey konuşuyorduk bütün gün, garip bir durumdu. Cip, evet ama, nereden?

Konuşmak yalnız susatıyordu. Kaldığımız ufak otelin (Lacroix) sahibinin bir Landrover'i vardı, bu belki de Palenque'deki tek taşıt aracıydı, ona da kendisinin ihtiyacı vardı; bira taşıyor ve konukları istasyondan alıyordu, Kızılderililerin kalıntılarıyla ilgilenen insanları, piramitleri sevenleri; şu anda yalnız bir kişi vardı burada, durmadan konuşan konuşan genç bir Amerikalı, ama neyse ki bütün gün otelde değildi – dışarıya, harabeleri gezmeye gidiyordu; bizim de bunları mutlaka görmemiz gerektiğini söylüyordu.

Benimse böyle bir niyetim yoktu.

İnsanı attığı her adım terletiyordu, kaybedilen terin yerine hemen bira içmek gerekiyordu, sıcağa yalnız, çıplak ayaklarla, hiç kıpırdamadan hamakta yatıldığında dayanılıyordu; sigara içip gevşemek tek çareydi – sınırın arkasındaki çiftliğin aylardan beri terk edilmiş olduğu söylentisi bile bizi heyecanlandırmadı; Herbert'le ben birbirimize bakıp biralarımızı içiyorduk.

Tek umudumuz Landrover'di.

Araç günlerdir ufak otelin önünde duruyordu

Ama otel sahibinin, dediğim gibi, ona ihtiyacı vardı!

Ancak güneş battıktan sonra (aslında güneş batmı-

yor, yalnız buharlar arasından görünmez oluyor) serinlik oluyordu, öyle ki, insan hiç değilse saçmalayabiliyordu. Örneğin, Alman purolarının geleceğinden söz ediliyordu! Bu gezilerimizin hepsini ve her şeyi aslında gülünç buluyordum; başka türlü olamazdı. Yerlilerin ayaklanması! Buna bir an bile inanmıyordum; Kızılderililer çok yumuşak, çok barışçı, çok çocuksudurlar. Geceler boyunca beyaz hasır şapkalarıyla mantar gibi hareketsiz toprağın üzerinde otururlar, karanlıkta, hoşnut, sessiz. Güneş ve ay, ışık olarak onlara yeter de artar bile; kadınsı bir halk, korkunç ama zararsız.

Herbert ne düşündüğümü sordu.

Hiçbir şey!

Ne yapmak gerektiğini sordu.

Duş.

Sabahtan akşama kadar duş yapıyordum, terlemekten nefret ederim, insan kendini hasta sanıyor terleyince. (Kızamık dışında hayatımda hiç hastalanmadım.) Öyle sanıyorum ki Herbert hiçbir şeye inanmamamı dostluğa yakıştıramadı ama hava bir şeye inanabilmek için çok sıcaktı, yoksa insan Herbert gibi her şeye inanırdı.

"Gel," dedim, "sinemaya gidelim!"

Kızılderili kulübelerinden başka bir şey olmayan bu Palenque'de bir sinema olacağına Herbert gerçekten inandı, ben gülünce çok kızdı.

Yağmur yağmıyordu hiç.

Tek eğlencemiz, her gece çakan şimşekti; Palenque'de elektrik bir dizel motorundan sağlanıyordu ama saat 21.00'de kesiliyordu, öyle ki, insan birdenbire ormanın karanlığı içinde kalıyor, yalnız lüks lambası gibi mavimsi ışık saçan şimşeği görüyordu, bir de kırmızı ateşböceklerini, daha sonra çamurumsu ayı; yıldızlar sisli hava yüzünden görülemiyordu... Joachim hava çok sıcak olduğu için mektup yazmıyordu, anlayabiliyordum bunu; bizim

gibi esneyerek hamakta yatıyordur, belki de ölmüştür – şimdiden inanamayız buna, bir cip bulup sınırı geçerek görmemiz gerek.

"Evet cip ama nereden?" diye bağırdı Herbert bana.

Başka zaman dizel motoru durduğunda hep sessizlik olurdu, oysa bu gece ay ışığı altında bir at otluyordu, aynı çitte sessizce duran bir geyik, başkaca siyah bir yabandomuzu, şimşeğe dayanamayıp kaçan bir hindi, bir de hindiden ürkerek vaklayarak kaçan kazlar, birden bir alarm sesi, sonra gene sessizlik, düz arazi üzerinde şimşek çakması, bütün gece yalnız otlayan atın sesi duyuldu.

Joachim'i düşündüm.

Ama nasıl?

Uyanıktım.

Yalnız bizim harabesever Amerikalı çok konuşuyordu, dinlediğinde insana ilginç geliyordu anlattıkları: Toltekler, Zapotekler, Azteklerden söz ediyordu, bunlar tekerleği tanımadan tapınaklar kurmuşlar. Boston'dan geliyordu, müzikçiydi. Ara sıra, sırf elektriğin ne olduğunu bilmedikleri için kendilerini yüce ve derin ruhlu kişiler sayan bütün sanatçılar gibi sinirime dokunuyordu.

Sonunda ben de uyudum.

Sabahleyin her zaman olduğu gibi beni garip bir gürültü uyandırdı, yarı fabrika, yarı müzik sesi gibi anlayamadığım bir ses, çok yüksek değil ama beceriksiz, deli edici, metalimsi, tek ton bir ses, bir mekanizmadan olmalıydı ama bulamıyordum, daha sonra köye kahvaltı etmeye indiğimizde ses durmuştu, hiçbir şey görülmüyordu. Her zaman aynı şeyi ısmarladığımız köyün tek lokalinde tek müşteri bizdik: *Huevos à la Mexicana*[1], ekşi ve

1. (İsp.) Meksika usulü omlet. (Ç.N.)

acı ama sağlığa iyi geliyor sanıyorum, yanında *tortilla*[1] ve bira. Yaşlı, iki siyah örgülü saçlı kadın bizi araştırmacı sanıyordu. Saçları insana tüyleri hatırlatıyor: mavimsi-yeşil bir parlaklığı olan siyah renkte; bir de fildişi rengi dişleri, gülümsediklerinde hep o siyah ve yumuşak gözleri.

"Ona ağabeyimi tanıyıp tanımadığını, onu en son ne zaman gördüğünü sorsana," dedi Herbert.

Çok bilgi alamadık.

"Bir arabayı anımsıyor," dedim, "hepsi bu kadar."

Papağan da bir şey bilmiyordu.

Gracias,[2] *hi hi*!

Onunla İspanyolca konuşuyordum.

Hi hi, gracias, hi hi!

Üçüncü ya da dördüncü sabah her zamanki gibi kahvaltı ederken –bu arada Maya çocukları gözlerini dikmiş bize bakıyorlardı, dilenmiyorlar ama öylece masanın etrafında dikilip ara sıra gülüyorlardı– Herbert'in aklına bu tavuklu köyün herhangi bir yerinde mutlaka bir cipin bulunması gerektiği düşüncesi geldi, iyice aranırsa bulunurmuş – herhangi bir kulübenin arkasında ya da kabak, muz, mısır tarlaları içinde. Onu arasın diye bıraktım. Bu düşünce bana bütün öteki şeyler gibi saçma göründü, hamağımda sallandım, Herbert bütün gün görünmedi.

Film çekmeye bile üşeniyordum.

Çok iyi olan Yucateca marka bira tükenmişti, Palenque'de içecek, yalnız iğrenç bir şey olan rom vardı, bir de hiç sevmediğim Coca-Cola.

Rom içtim ve uyudum.

Karanlık basarken yorgunluktan bembeyaz olmuş bir biçimde dönen Herbert, bir dere keşfetmiş ve yüz-

1. (İsp.) Bir tür lavaş. (Ç.N.)
2. (İsp.) Teşekkürler. (Ç.N.)

müştü, bir de ellerinde eğri kılıçlarla (böyle adlandırıyordu) mısır kesen iki adam görmüştü, köydeki erkekler gibi beyaz pantolonlu ve beyaz hasır şapkalı iki Kızılderili'ymiş – ama ellerinde eğri kılıçlar varmış.

Cipten hiç haber yoktu!

Korkuyordu, sanıyorum.

Elektrik kesilmeden tıraş oldum. Herbert gene Kafkasya'dan söz etti, bir de bildiğim İvan'ın korkunçluğu öykülerini anlattı; daha sonra içecek bira kalmadığı için sinemaya gittik, bizim kalıntı dostu götürdü bizi, Palenque'yi iyi biliyordu, gerçekten de sinema vardı, üstü sac damla örtülmüştü; ilk film olarak Harold Lloyd'u gördük, 1920'lerin modasında, sonra Meksika'nın en gözde bölgelerinde geçen aşk tutkuları, Cadillac ve Browning'le evliliğin yıkılışı, her şey mermer saraylarda, gece elbiseleri içinde geçiyordu. Biz gülmekten yerlere yatarken, dört ya da beş Kızılderili eğri perdenin önünde kafalarında hasır şapkaları, mutlu, ya da mutsuz, bilinmez, anlaşılmaz, Moğolumsu bir biçimde oturuyorlardı... Yeni dostumuz, belirttiğim gibi müzikçi, Fransız asıllı bir Amerikalı, Yucatàn'a hayrandı ve bizim kalıntılarla ilgilenmeyişimizi aklı almıyordu, burada ne işimiz olduğunu sordu.

Biz omuz silktik.

Herbert'le ben, bir cip beklediğimizi söylemeyi birbirimize bırakarak birbirimize baktık. Ötekinin bizi ne sandığını bilemiyorum.

Romun yararı, bira gibi insanı terletmemesi ama ertesi gün baş ağrısı yapıyor, o anlaşılmaz yarı piyano, yarı makineli tüfek gürültüsü, bir de şarkı sesi – her sabah saat 06.00 ile 07.00 arası başladığında başım da tutuyordu, her defasında bunun ne olduğunu anlamak istiyordum, ama gün boyunca unutuyordum.

İnsan burada her şeyi unutuyor.

Bir kez yüzmek istedik – ama Herbert o nefis dere-

sini bir daha bulamadı, yolumuz birdenbire yıkıntılara çıktı – sanatçımızı, başında bulduk. Tapınak olması gereken taş yığınından cehennem sıcağı fışkırıyordu. Tek derdi kâğıdına ter damlatılmamasıydı.

Selam bile vermedi, onu tedirgin ediyorduk. Kopya kâğıdını taş kabartmaların üzerine gerip kopya çıkarmak için siyah tebeşirle çiziyordu, çılgın bir iş, kopya çıkarmak için, hiyeroglifler ve tanrı kabartmalarının fotoğrafı çekilemezmiş; o zaman hemen ölür, canlılıklarını kaybederlermiş. Onu bıraktık.

Sanat tarihçisi değilim.

Sırf can sıkıntısından bir piramide tırmandık (basamakları çok dik, genişliğin yüksekliğe oranının tam tersi, insan nefes nefese kalıyor), sıcaktan başım dönmüştü, saralı denilen yerin gölgesinde bir yana uzandım, kollarımı ve bacaklarımı açıp nefes aldım.

Hava nemli.

Güneş yapış yapış.

Kendi kendime geri dönmeye karar vermiştim; yarına kadar cip bulamazsak diyordum... Her zaman olduğundan daha sıcaktı, daha yosunlu ve daha balçık; mavi kuyruklu kuşlar vızıldıyordu, birisi tapınağı tuvalet olarak kullandığı için bu kadar çok sinek vardı. Uyumaya çalıştım. Hayvanat bahçesine özgü uğultular ve gürültüler duyuluyordu, neyin ıslık çaldığını, neyin vızıldadığını ve neyin öttüğünü bilemeyince insan, çağdaş müzik sesi gibi bir şey, maymunlar olabilir ya da kuşlar, belki de kedi türünden bir şeydir, bilemiyor insan, istek mi yoksa ölüm korkusu mu, bilemiyor insan.

Midem kendini hissettirdi. (Çok sigara içiyordum!).

Bir zamanlar, on birinci ya da on üçüncü yüzyılda, burada koca bir kent varmış, Herbert söyledi, Maya kentiymiş.

Bana ne!

Alman purolarının geleceğine inanıp inanmadığıyla ilgili soruma Herbert artık karşılık vermiyordu, biraz önce Mayaların dininden, sanatından ve buna benzer şeylerden söz ettikten sonra, horladı. Bıraktım horlasın.

Ayakkabılarımı çıkarttım, yılanlara aldırmıyordum artık, hava almanın gereğini duyuyordum, sıcaktan kalbim çarpıyordu, bu korkunç güneşin altında çalışıp kimsenin çözemediği hiyeroglifleri evine götürmek için tatilini ve biriktirdiği parayı harcayan kopya kâğıtlı sanatçımıza şaşıyordum.

İnsanlar gülünç!

Tekerleği tanımadan piramitler yapan bir Maya halkı, nasıl olsa yosun tutup rutubetten çöken tapınakları vahşi ormanın içinde neden yapmışlar sanki?

Ben kendimi bile anlayamıyordum.

Bir hafta önce Caracas'ta ve (en geç) bugün yine New York'ta olmam gerekiyordu; oysa buradaydım – sırf gençlik arkadaşımla evlenen bir gençlik arkadaşıma merhaba diyebilmek için.

Neden!

Harabesever sanatçımızı her sabah buraya getiren ve akşama doğru da onu almaya gelen Landrover'i bekliyorduk... Herbert'i uyandırmaya ve Palenque'den hareket edecek ilk trenle geri döneceğimi bildirmeye karar verdim.

Kuşlar uğulduyordu.

Hiç uçak yok!

Ne zaman bir süt renkli gökyüzünü görmemek için başını çevirse insan, denizde olduğunu sanıyordu, piramitler ada ya da gemi gibi görülüyordu, çevre denizmiş gibi; oysa sınırsız ağaç yığınından başka bir şey yoktu, yeşil-gri renkte, okyanus gibi! Ağaçların üstünde öğleden sonra mor renkli dolunay.

Herbert horluyordu.

Tekerleği bilmeden bu taş yapıları nasıl yaptıklarına

şaşıyor insan, çünkü o zaman makara sistemini de bilmiyorlardı. Kubbeyi de!

Yalın şeyleri sevdiğim için, zaten hoşuma gitmeyen süslemeler dışında bu tapınakları ilkel buluyorum – harabesever dostumuzun tersine, o Maya'yı teknikleri yerine tanrıları olduğu için seviyor, her elli iki yılda bir yeni bir çağın başlamasını, yani bütün kapkacağın kırılmasını, bütün ocakların sönmesini, sonra tapınaktan aynı ateşin bütün ülkeye yayılmasını, bütün çanakların yeniden yapılmasını; durup dururken yola koyulan, kentlerini (yıkmadan) bırakan bir halkı, salt dinsel nedenlerle başka yere giden ve elli ya da yüz metre ötede, aynı vahşi orman içinde yeni bir tapınak kenti kuran bu halkı o çok ilginç buluyor. Ekonomik açıdan yanlış olsa da, bütün yapılanları gerçekten dâhice, anlamlı, derin anlamlı buluyor.

Ara sıra Hanna'yı düşünüyordum.

Herbert'i uyandırdığımda, bağırdı.

Ne oluyor diye.

Hiçbir şey olmadığını görünce, horlamasına devam etti, sıkılmamak için.

Motor sesi duyulmuyor hiç!

Birdenbire, Mayalar çağındaki gibi hiç motor olmasa, her şeyin nasıl olacağını düşündüm. Bir şeyler düşünmek zorundaydı insan. Bu dört köşeli yapıtların yapılışına şaşmamı çocukça buldum; iskeleler kurmuşlardı; sonra taşları insan gücünü budalaca eskiterek parlatmışlardı, işin ilkel yanı da buydu zaten. Bir de astronomileri! Harabeseverin dediğine göre güneş yılını 365 gün yerine, 2422 gün sayıyorlarmış, gene de saygı duyulması gereken matematiklerine karşın, tekniği yaratamadılar ve bu yüzden yok olmak zorundaydılar; en sonunda Landrover geldi!

Mucize, harabeseverin Guatemala'ya geçmemiz gerektiğini duyduğu an oldu. Dehşetli etkilenmişti. Hemen takvimini çıkarıp tatilinin bitmesine kaç gün kaldı-

ğını hesapladı. Guatemala, Maya-yerleşme merkezleriyle doluymuş, bir kısmı hiç kazılmamış; onu da götürürsek Landrover'i almak için her şeyi denermiş, bize verilmiyordu Landrover, Lacroix – sahibiyle olan dostluğu sayesinde, Landrover'i aldı.

(Gündeliği yüz pesoya.)

Eşyalarımızı topladığımız gün pazardı, nemli aylı, sıcak bir gece, beni her sabah uyandıran garip gürültünün, müzik sesi olduğu ortaya çıktı, eskiden kalma bir *marimba*, ezgisiz çekiç vuruşu gibi, korkunç felaket bir müzik, sara gibi bir şey. Dolunayla ilgili bir şenlik yüzünden çalıyorlardı bu aleti. Her sabah tarladaki işlerine başlamadan önce prova yapmışlardı, şimdi dans için çalıyorlardı, beş Kızılderili masa uzunluğunda bir tür tahta ksilofona çekiçleriyle durmadan vuruyorlardı. Ben bizim Landrover'in altına girmiş, ormanda bir aksaklık olmasın, diye motoru denetliyordum, dansları seyretmeye vaktim yoktu. Alanda kızlar çepeçevre oturuyordu; çoğunun kucağında meme emen bebekler vardı, dansçılar terliyor, hindistancevizi sütü içiyorlardı. Gece boyunca daha bir yığın insan geldi; bütün kabileler; kızlar her zaman olduğu gibi ulusal giysileri içinde değildiler, ayları kutlamak için Amerikan konfeksiyon giysileri giymişlerdi, bu durum bizim sanatçı Marcel'i saatlerce sinirlendirdi. Benim derdim başkaydı. Ne silahımız ne de pusulamız vardı. Folkloru sevmem. Landrover'imizi toparladım, birinin bunu nasıl olsa yapması gerekiyordu, ben severek yaptım, doğru dürüst yol alalım diye.

Hanna Almanya'yı terk etmek zorunda kalmıştı, o zamanlar Profesör Wölfflin'in kürsüsünde sanat tarihi okuyordu, benim anlamadığım bir konu; bunun dışında hemen her şeyde anlaşıyorduk evlenmeyi düşünmeden. Hanna da evlenmeyi düşünmüyordu. İkimiz de çok gençtik, önceden de belirttiğim gibi: Hanna'yı çok se-

vimli bulan ama benim mesleğimi düşünen annemle babam, yarı Yahudi bir kadınla evlenmemi sakıncalı buluyorlardı, bense buna çok kızıyordum, hatta köpürüyordum. Hanna'yla evlenmeye hazırdım, o zamanın koşulları içinde bir görev sayıyordum bunu. Münih'te profesör olan babası o zamanlar gözaltına alınmıştı; o yıllar iğrençliklerin durmadan yapıldığı yıllardı, Hanna'yı yüzüstü bırakmak benim için söz konusu olamazdı. Herhalde birbirimizi gerçekten seviyorduk, korkak da değildim. O günü çok iyi anımsıyorum, Nürnberg'de parti kongresi, radyonun başında oturmuştuk, Alman ırk yasaları bildiriliyordu. Aslında o zamanlar evlenmek istemeyen Hanna'ydı, ben hazırdım. Hanna'nın on beş gün içinde İsviçre'yi terk etmek zorunda olduğunu duyduğumda, Thun'da subaydım; hemen Zürich'e gittim, Hanna'yla birlikte yabancı uyrukluların işlerine bakan karakola gittik, üzerimdeki üniforma hiçbir şeyi değiştirmedi, gene de polis şefine kadar çıkabildik. Bugün bile, şefin Hanna'nın uzattığı kâğıda nasıl baktığını ve dosyayı getirttiğini anımsıyorum; Hanna oturuyor, ben ayakta duruyordum. Genç hanımın nişanlım olup olmadığını iyi niyetiyle sordu, bizse tutulduk kaldık. İsviçre'nin ufak bir ülke olduğunu, bir yığın mülteci için yer olmadığını anlamalıymışız, ama Hanna'nın başka bir yere göç edebilmesi için zaman varmış. Sonra dosya geldi. Anlaşıldı ki, aynı adda bir mülteci kadın kastediliyordu, o da zaten denizaşırı bir yere göç etmişti. Hepimiz rahatladık! Bekleme odasından subay eldivenlerimle şapkamı aldığım sırada Hanna yeniden vezneye çağırıldı; yanlışlıkla onun adresine yollanan mektup için daha on rappen ödemek zorunda bırakılmıştı. Bu olay Hanna'yı çileden çıkardı! Ben şaka olarak aldım. Ne yazık ki aynı akşam yeniden Thun'a, erlerimin yanına dönmek zorundaydım; oraya giderken Hanna'yla evlenmeye ka-

rar verdim, elbette ona İsviçre'de oturma izni verilirse. Kısa süre sonra (doğru ansıyorsam) babası gözaltında öldü. Ben karar vermiştim dediğim gibi, ama olmadı. Neden olmadığını bilmiyorum aslında. Hanna hep aşırı duygulu ve ataktı, anlaşılmaz bir yapısı vardı; Joachim'in dediği gibi manik-depresifti. Oysa Joachim onu bir ya da iki kere görmüştü. Çünkü Hanna, Almanlarla ilişki kurmak istemiyordu. Ona arkadaşım Joachim'in Nazi olmadığı konusunda yemin ediyordum ama boşuna. Neden güvenemediğini anlıyordum, bazı ilgilerimiz de birbirine uymadığı için bazen işimi çok güçleştiriyordu. Ben ona sanat hayranı, sanat perisi diyordum. O da bana *Homo Faber*[1] diyordu. Çoğu kez gerçekten kavga ediyorduk, örneğin beni zorla götürdüğü tiyatro dönüşlerinde; Hanna bir yandan komünizme kayıyordu –buna dayanamıyordum– öte yandan da mistisizme diyelim, isteriye dememek için. Bense iki ayağı da iyice yere basan biriydim. Gene de çok mutluyduk, sanıyorum, gerçekten neden evlenmediğimizi bilmiyorum. Olmadı işte. Babamın tersine ben Yahudi düşmanı değildim, sanıyorum; otuz yaşındaki birçok erkek gibi ben de baba olabilmek için çok hazırlıksızdım. Daha önce de belirttiğim gibi, o zamanlar bitirme tezime çalışıyordum, annemin babamın yanında oturuyordum. Hanna kavrayamıyordu bunu. Hep onun odasında buluşuyorduk. O sırada, genç mühendislerin kaçıramayacağı bir fırsat olan Escher-Wyss'tan iş önerisi aldım, beni düşündüren Bağdat'ın havası değil, Zürich'te kalacak Hanna'ydı. O sırada çocuk bekliyordu. Bunu bana bildirmesi, tam Escher-Wyss'la yaptığım ilk görüşme günü, oradan dönüp kendi kendime işi kabul etmeye ve bir an önce baş-

1. (Lat.) Yapıcı, teknik insan. (Ç.N.)

lamaya karar verdiğim ana rastladı. Korkunç dehşete kapıldığımı ileri sürmesini bugün bile tartışıyorum; ben yalnız "Emin misin?" diye sordum. Açık ve akıllıca bir soruydu bu. Söylediği şeyin kesinliği beni biraz aptallaştırmıştı. "Doktora gittin mi?" diye sordum. Bu da konuyla ilgili sorulabilir bir şeydi. Doktora gitmemiş. Kendi bilirmiş! Ben, "On dört gün daha bekleyelim," dedim. Güldü, kesinlikle bildiği için, Hanna'nın çoktan beri bunu bildiğini ama söylemediğini kabul etmek zorunda kaldım; yalnız bu yüzden afallamıştım. Elimi elinin üzerine koydum, o anda aklıma hiçbir şey gelmemişti söyleyecek, bu doğru; kahve ve sigara içtim. Hanna çok şaşırdı! Baba olacağımı duymanın sevinciyle dans etmiyordum, doğru, bunu yapabilmek için de zaten siyasal durum hiç elverişli değildi. "Gidebileceğin bir doktor var mı?" diye sordum. Elbette bir kere muayene olsun diye. Hanna başıyla "evet" dedi. Önemli bir şey değilmiş, kendi yaptırırmış! Ne demek istiyorsun, diye sordum. Daha sonra Hanna, çocuğu aldıracağını söylediği zaman sevindiğimi ileri sürdü, çok rahatlamışım, ağladığı zaman elimi omzuna bu yüzden koymuşum. Bu konuyu konuşmak istemeyen kendisiydi, ben de sonra Escher-Wyss'tan, Bağdat'taki işten, bir mühendisin mesleğiyle ilgili olanaklardan söz ettim. Bunların hiçbiri onun çocuğuna karşı söylenmiş şeyler değildi. Bağdat'ta elime ne kadar para geçeceğini bile söyledim. Sonra açıkça, "Çocuğunu doğurmak istiyorsan, evlenmek zorundayız," dedim. Sonra bana "zorundayız" dediğim için sitem etti. Açıkça sordum: Evlenmek istiyor musun, evet mi hayır mı? Başını salladı, hayır der gibi, ben neye çattığımı bilemiyordum. Konuyu Joachim'le satranç oynarken konuştum; Joachim beni tıbbi yönden aydınlattı, bilindiği gibi sorun değildi, gerekli kâğıtları alabildikten sonra, piposunu doldurdu, gözü satrançtaydı, Joachim öğüt

vermekten hoşlanmazdı. Yardım edeceğine söz verdi (tıbbiyeyi bitirmek üzereydi), eğer bizim, yani kızın ve benim yardıma ihtiyacımız olursa. Biraz düşünceliydim ama bu konuyu büyütmediği için ona minnet borçluydum; sıra sende dedi o yalnızca. Hanna'ya her şeyin kolay olduğunu bildirdim. Birdenbire ayrılmamızı isteyen Hanna'ydı; bavullarını topladı ve bir çılgınlık olan Münih'e gitme kararını verdi. Aklını başına toplasın, diye önüne dikildim, tek söylediği, "Bitti!" oldu. Ben bizim çocuğumuz yerine senin çocuğun demişim. Hanna'nın hoş göremediği bu sözüm olmuştu.

Palenque'yle çiftlik arasındaki uzaklık havayoluyla ölçülürse ancak yetmiş mil tutardı, diyelim ki karayoluyla yüz mil, yola benzer bir şey olsaydı önemsizdi, ama yoktu. Gideceğimiz yöndeki tek yol, kalıntıların orada bitiyordu, açıkça yol, yosun ve otlar arasında kayboluyordu.

Gene de ilerledik.

Birinci gün 37 mil gittik.

Direksiyona sırayla geçiyorduk.

İkinci gün 19 mil.

Bildiğimiz gibi gidiyorduk, kuşkusuz zikzaklar çizerek, ağaç gövdeleri arasından geçerek, uzaktan görüldüğü gibi sık değildi orman, geçitler vardı, her yerde gene ışık görülüyordu, çoğu kez çobansız sürülere bile rastladık, neyse ki büyük bataklıklar yoktu.

Şimşek çaktı.

Yağmur hiç yağmadı.

Beni sinirlendiren, benzin bidonlarının takırdamasıydı, sık sık duruyor, onları yerlerine yerleştiriyordum ama kökler ve çürümüş gövdeler arasında yolumuza yarım saat devam ettikten sonra gene başlıyorlardı tıkırdamaya.

Marcel ıslık çalıyordu.

Arkada oturduğu ve oradan oraya sallandığı halde, oğlan çocuğu gibi ıslık çalıyor, okul gezisindeki gibi sevi-

niyordu, saatlerce Fransızca okul şarkıları söyledi:

"*Il etait un petit navire...*"[1]

Herbert sustu.

Joachim'den hemen hemen hiç söz etmedik.

Herbert'in dayanamadığı şey leşkargalarıydı, oysa yaşadığımız sürece bize bir şey yapamıyorlar, yalnız pis pis kokuyorlar; leş yiyen bu hayvanlardan başka bir şey beklenemez zaten, çok çirkinler, onlara hep sürü halinde rastlanıyor, hiç de ürkmüyorlar iş başında oldukları için, korna çalmak boşuna, yalnız uçuşuyorlar o zaman, sonra hemen açılmış leşin üzerine konuyorlar durmadan... Bir keresinde Herbert direksiyondayken korkunç bir hiddete kapılıp doğru siyah sürünün üzerine sürdü arabayı tam gazla, doğru ortasına ve üzerinden geçti, çevrede siyah tüyden başka bir şey gözükmedi bir an!

Sonra da tekerleklere yapıştılar elbet.

Tatlımsı koku saatlerce bizi izledi, tekerlerin aralıklarına yapışmıştı, her girintiyi elle temizlemekten başka çare kalmamıştı, rezalet bir iş! İyi ki yanımızda rom vardı! Rom olmasaydı, sanıyorum geri dönerdik üçüncü gün, kokudan değil, akıllıca hareket etmiş olmak için.

Nerede olduğumuzu kesinlikle bilmiyorduk.

18. enlemde herhangi bir yerde...

Marcel gene şarkı söylüyordu, "*Il etait un petit navire*" ya da gece yarısına kadar çene çalıyordu; Cortés ve Montezuma'dan söz ediyordu (neyse bu, tarihsel gerçek olduğu için çekiliyordu) ve beyaz ırkın çöküşünden (karşı çıkmak için hava çok sıcak ve nemliydi), Avrupalı teknisyenin gösterişte kalan felaket zaferinden (Barutu olduğu için Cortés teknisyen sayılıyordu!), Kızılderili ruhundan ve ne bileyim başka nelerden söz ediyordu,

1. (Fr.) Bir küçük tekne varmış... (Ç.N.)

eski tanrıların kaçınılmaz geri dönüşleri üzerine nutuklar atıyordu (Hidrojen bombasının kullanılmasından sonra geri geleceklermiş!) ve penisilin sayesinde ölümün yok olacağından (Tıpkı böyle!), dünyanın ilerlemiş birçok bölgesinden ruhun geri çekilişinden, Maquis vb.deki ruhun, örneğin Maquis sözünü Herbert anlayıp uyanmıştı, onun neler anlattığını sordu. Sanatçı gevezelikleri dedim. Geleceği olmadığına inandığı Amerika üzerine kuramları anlatmasına izin verdik, *The American Way of Life*[1]: Yaşamı süslemek için yapılan bir denemeymiş ama yaşam kendini süsletmezmiş.

Uyumaya çalıştım.

Herbert işim üzerine, daha doğrusu UNESCO üzerine konuşup teknisyenlerin beyaz misyonerlerin çıkardıkları son numara, endüstrileşmenin ölmekte olan bir ırkın son kutsal kitabı, yaşamın anlamı yerine yaşam düzeyinin konduğunu söylediğinde patladım.

Komünist olup olmadığını sordum.

Marcel kabullenmedi bunu.

Üçüncü gün gene çalılıklar arasında hiçbir ize rastlamadan Guatemala'ya doğru gittiğimizde, artık dayanacak gücüm kalmamıştı.

Dönmek taraftarıydım.

"Benzinimiz bitinceye kadar böyle nereye gittiğimizi bilmeden gitmek aptalca olduğu için," dedim.

Herbert haritasını çıkardı.

Sinirime dokunan şey, her su birikintisinin üzerindeki iri kertenkelelerdi, her yerde görülen bu türeme, verimlilik kokuyor her taraf.

Nereye tükürsen bir şey fışkırıyor!

Bu haritayı biliyordum, ölçeği 1:500 000, büyüteçle

1. (İng.) Amerikan yaşam biçimi. (Ç.N.)

bile baksan bir şey göremezsin, mavi bir nehircik, dümdüz bir ülke sınırı, boş beyaz üzerinde bir enlem çizgisi! Ben dönme taraftarıydım. Korkmuyordum (Neden korkayım!) ama anlamı yoktu gitmenin. Sırf Herbert'in hatırı için yola devam edildi, ne yazık ki; kısa bir süre sonra gerçekten bir nehir kıyısına ya da yatağına çıktık, Rio, Usumancinta'dan başka bir şey olamazdı, Meksika'yla Guatemala'yı ayıran sınır, kısmen kurumuş, kısmen hiç de akar görünmeyen bir su ama geçilemezdi; gene de köprüsüz geçilebilecek bir yeri olmalıydı; ben yüzmek istediğim halde, Herbert hiç rahat vermeden kıyı boyunca sürüyordu arabayı; sonunda geçilebilecek bir yer bulundu, daha sonra öğrendiğimize göre Joachim'in de geçtiği yerdi burası.

Ben yüzdüm.

Marcel de yüzdü. Bir şeyler yutmamak için ağzımız kapalı, sırtüstü yatıyorduk, bulanık ve sıcak bir suydu, kokuyor, her hareketin ardından kabarcıklar çıkıyordu, gene de suydu, yalnız sayısız sivrisinek ve sürekli yola devam etmeye zorlayan Herbert tedirgin ediciydi, bir de yılan olabileceği düşüncesi.

Herbert karada kaldı.

Landrover'imiz dingiline kadar balçık içindeydi, Herbert benzin doldurdu.

Bir yığın kelebek uçuşuyordu.

Suda paslı bir benzin bidonu gördüğümde, Joachim'in de (Başka kim olabilirdi?) burada benzin doldurduğunu anladım, ama bir şey söylemeden yüzmeye devam ettim, o sırada Herbert, Landrover'imizi balçıktan çıkarmaya uğraşıyordu...

Dönmek taraftarıydım.

Birdenbire sudan iğrendiğim halde, içinde kaldım, böcekler, kahverengi suyun üzerindeki kabarcıklar, güneşin tembel tembel ışınlarını saçışı, sırtüstü yatıp yukarıya bakıldığında bitki dolu bir gökyüzü, kocaman yap-

raklar, aralarında akasyalar, sazlar, havada sarkan kökler, hiçbiri kıpırdamıyor, arada sırada bir kuş nehir boyunca uçuyor, bunun dışında (Herbert tam o sırada tam gaz vermeseydi) ölüm sessizliği beyazımsı gökyüzünün altında güneş pamuğu sarılmış gibi, yapış yapış ve sıcak, bir gökkuşağıyla buharlı.

Ben dönmek taraftarıydım.

"Saçma olduğu için," diyordum, "bu lanet olası çiftliği bulamayacağımız için."

"Oylayalım," dedim.

Tatili bitmekte olduğuna göre Marcel de dönme taraftarıydı. Herbert işi gerçekten başarıp Landrover'i karşı tarafa geçirdiği zaman yalnız ona, hiçbir iz bulunmayan bu yolda ilerlemenin anlamsızlığını anlatmak kalıyordu. Önce gösterdiği nedenleri çürütemediği için bana sövdü, sonra sustu ve dinledi, birden araya giren Marcel olmasaydı onu inandırmak üzereydim.

"*Voilà*," diye bağırdı Marcel, "*les traces d'une Nash*!"[1]

"*Mais regardez*," diye bağırdı, "*sans blague*."[2]

Bozulmuş izlerin bir kısmı suya batmıştı, kağnı arabası izi de olabilirdi ama başka yerlerde gerçekten de lastik izi görünüyordu. Böylece yolu bulmuştuk.

Yoksa gitmezdim, dediğim gibi ve her şey (bu düşünceden kendimi asla kurtaramıyorum) başka türlü olacaktı.

Artık geri dönüş söz konusu olamazdı.

(Yazık ki!)

Dördüncü günün sabahı, tıpkı Herbert'in Palenque'de görüp katil sandığı gibi, ellerinde eğri kılıçları tarlaya giden iki Kızılderili gördük; eğri kılıçlar elbette tırpandan başka bir şey değildi.

1. (Fr.) İşte, bir Nash'ın izleri. (Ç.N.)
2. (Fr.) Fakat bakın, şaka değil. (Ç.N.)

Sonra ilk tütün tarlaları.

Gece bastırmadan önce varabilme umudu bizi büsbütün sinirlendiriyordu, bir de görülmemiş sıcaklık, çevre tüm tütün, aralarında mezarlar, insan yapısı, dümdüz, ama hiç kimse görülmüyor.

İzi gene kaybetmiştik.

Gene tekerlek izleri aradık.

Kısa süre sonra güneş battı, Landrover'imizin üzerine çıkıp parmaklarımız ağzımızda ıslık çaldık, becerebildiğimiz kadar hızlı. Çok yakınında olmalıydık. Güneş yeşil tütünlerin arasından batarken ıslık ve klakson çaldık – güneş buharlaşmış gibiydi, buharın içinde kalan dolu bir kabarcık, bir böbrek gibi iğrençti. Ay da öyle.

Bir de, güneş batarken, lastik izi arayacağız diye herkes bir tarafa gitmişti; birbirimizi kaybetmemiz eksikti. Herkes araması gereken yere gitti. Lastik izine benzer bir şey bulan ıslık çalacaktı. Yalnız kuşlar ıslık çaldılar.

Ay ışığında da aradık Herbert leşkargalarına çarpıncaya kadar, ölü bir eşeğin üzerinde leşkargaları – Herbert bağırıyor, küfrediyor, kara kuşlara taş fırlatıyordu, hiddeti durulur gibi değildi. Görünüm iğrençti. Eşeğin gözleri oyulmuştu, iki kırmızı delik, dili de; Herbert onlara taş atarken kıçından bağırsaklarını çıkartıp yemeye uğraşıyorlardı.

Bu dördüncü gecemizdi.

İçecek bir şeyimiz kalmamıştı.

Yorgunluktan geberiyordum, toprak kızdırılmış gibi; başımı ellerime dayayıp mavimsi ay ışığında terleyerek uzandım. Çevrede ateşböcekleri kaynıyordu. Herbert bir aşağı bir yukarı gidiyordu.

Yalnız Marcel uyuyordu.

Birden ayak sesleri duymaz olmuştum. Herbert'e baktım, orada ölü eşeğin yanında duruyordu, cıvıldayan kuşlara taş atmadan karşılarında duruyor, onları seyrediyordu.

Bütün gece didiklediler.

Tütünlerin ardında ay battığında ve tarlaların üzerindeki nemli buhar bittiğinde uyudum ama uzun süre değil.

İşte gene güneş!

Eşek açıkta duruyordu, leşkargaları doymuş, ağaçlarda oradan oraya zıplıyorlardı tıkanmış gibi, biz gene yolu bilemeden yola koyulduk; Hencke-Bosch Limited Şirketi'nin temsilcisi ve yeğeni olarak Herbert sorumluluğu ve direksiyonu aldı, bütün bu tarlalar onların şirketlerinindi; deminki gibi tek söz söylemeden tütünlerin arasından gidiyordu, aptalcaydı her şey, arkamızda kırılmış tütün yığınları bırakıyorduk ama başka çaremiz de yoktu, çünkü klakson ve ıslık çalışlarımıza ki sık sık yinelemiştik bunu, hiçbir karşılık gelmemişti.

Güneş yükseldi.

Sonra Hencke-Bosch Limited Şirketi'nin görevlisi bir Kızılderili topluluğuna rastladık, bize Düsseldorflu *Señor*'larının öldüğünü söylediler. Herbert, İspanyolca anlamadığı için çevirmek zorunda kaldım. Niye ölmüş? Omuz silktiler. *Señor*'larının öldüğünü söylüyorlardı, içlerinden biri, Kızılderili koşusuyla Landrover'in yanından ilerleyerek bize yol gösterdi.

Ötekiler çalışmalarına devam ettiler.

Öyleyse işin başkaldırıyla bir ilişkisi yoktu!

Çinkoyla kaplı bir Amerikan barakasıydı, tek kapı içeriden kilitliydi. Radyo sesi geliyordu. Bağırdık ve kapıya vurduk.

Kapıyı Joachim açmalıydı.

"*Nuestro Señor ha muerto.*"[1]

Landrover'imizden kerpeteni getirdim, Herbert kapıyı kırdı.

1. (İsp.) Efendimiz öldü. (Ç.N.)

Onu tanıyamadım. İyi ki kapalı bir yerde yapmıştı, çevredeki ağaçların üzerleri leşkargası doluydu, damın üzeri de leşkargası doluydu ama camdan içeri giremiyorlardı. Pencereden görülebiliyordu o. Buna karşın bu Kızılderililer, her gün işlerinin başına gitmiş ve kapıyı kırıp kendini asan adamı indirmeyi akıl edememişlerdi. –Tel ile yapmıştı bunu.– Beni şaşırtan, hemen kapattığımız radyonun nereden elektrik aldığıydı ama şimdi en önemli şey bu değildi.

Fotoğraflarını çekip gömdük onu.

Kızılderililer (yönetim kuruluna sunduğum raporda da belirttiğim gibi) Herbert'in her emrini dinliyorlar ve onu, o zamanlar İspanyolca bilmediği halde ikinci efendileri olarak kabul ediyorlardı... Bir buçuk günümü daha, sırf Herbert'e başkaldırıyı düşünmenin söz konusu olamayacağını anlatabilmek için, kardeşinin yalnız bu iklime dayanamadığını, ki bunun da anlaşılır bir şey olduğunu söyledim, Herbert'in kafasına neyi taktığını bilmiyorum, inanılır gibi değildi, bu iklime dayanmaya kararlıydı. Biz geri dönmek zorundaydık. Herbert'e acıyorduk ama kalmak diye bir şey söz konusu olamazdı, hiçbir işe yaramazdı; Marcel'in Boston'daki işine dönmesi gerekiyordu, benim de gitmem şarttı, önce Pelanque-Campeche, Mèxico'ya, oradan da uçakla yola devam etmeye zorunluydum; üstelik bütün bunların dışında bize dostça davranan Lacroix Oteli'nin sahibine en geç bir hafta içinde Landrover'i geri getirmeye söz vermiştik. Türbinlerimin başına dönmek zorundaydım. Herbert durumu ne sanıyordu bilmiyorum, İspanyolca bile bilmiyordu, belirttiğim gibi, onu tek beyaz olarak orada bırakmayı dostluk dışı, giderek sorumsuzluk buluyordum; çok telkinde bulunduk ama boşuna. Herbert'in orada 55 model bir Nash'ı vardı, arabaya baktım, yalnız yapraklardan oluşan bir Kızılderili kulübesinde duruyor,

bir damla yağmurdan korunuyordu, çoktandır kullanılmadığı belliydi, çizik içinde, kirli, ama gene de işleyebilir. Arabayı inceledim. O zamanlar motor daha iyi durumdaydı çamurlanmış olmasına karşın, motoru denedim, benzini bile vardı. Yoksa Herbert'i yalnız bırakmazdık. Hiç vaktimiz yoktu, Marcel'in durumu benden beterdi; senfonilerinin yanına dönmek zorundaydı, eninde sonunda biz de meslek sahibiydik, Herbert bunu ister anlasın ister almasın, durum buydu – karşılık vermeden omuz silkiyordu, Marcel ve ben Landrover'e bindiğimizde el bile sallamadı, onu bekledik, kafasını salladı. Şiddetli fırtına çıkacağa benziyordu; gelirken bıraktığımız iz kaybolmadan gitmek zorundaydık.

Bugün bile bana, Hanna'yla Joachim'in neden evlendikleri ve bana, çocuğun babası olan bana, çocuğun dünyaya geldiğini neden bildirmedikleri, bilmece gibi geliyor.

Yalnız kendi bildiğim şeyleri anlatabilirim.

Yahudi pasaportlarının geçerliğini kaybettiği zamanlardı. Hanna'yı ne olursa olsun yüzüstü bırakmayacağıma yemin etmiştim, buna bağlı da kaldım. Joachim nikâh tanığı olmaya hazırdı. Bu evlenmeye üzülen ve burjuva olan ailemin de, tantanalı düğün törenleri istememiz işine geliyordu; yalnız Hanna hâlâ kararsızdı, evlenmemizin doğru olup olmayacağını, beni zor duruma düşüreceğini düşünüyordu. Kâğıtları yetkili daireye götürdüm, evlenme ilamı gazetede çıktı. Ayrılsak bile diyordum, Hanna, İsviçreli kalacaktı ve pasaportu olacaktı. İşin acelesi vardı, çünkü Bağdat'taki işe yetişmem gerekiyordu. En sonunda nikâhı kıydırmak için belediye binasına gittiğimizde, bir cumartesi öğleden önceydi – annemlerdeki komik kahvaltıdan sonra, onlar kilisenin çanlarını duymamışlardı, kaçırmışlardı nedense! Cumar-

tesileri olağan olduğu üzere nikâhtan geçilmiyordu, bu yüzden uzun uzun bekledik, hepimiz sokak giysilerimiz içindeydik, çevremizde bembeyazlar içinde gelinler ve garson gibi giyinmiş damatlar vardı. Hanna bir ara dışarı çıktığında, aklıma hiçbir kötülük gelmedi, biz sigara içip konuştuk. Sonunda nikâh memuru bizi çağırdığında Hanna ortada yoktu. Aradık onu ve Limmat'ın[1] yanında bulduk, yerinden kıpırdatmak olanaksızdı. Nikâh salonuna girmek istemiyordu. Yapamazmış! Onu inandırmaya çalıştım, saat 11.00 çanları duyuluyordu, Hanna'ya işi gerçekçi açıdan almasını rica ettim; ama boşunaydı. Ben sırf Yahudi düşmanı olmadığımı kanıtlamak için evleniyormuşum; yapılacak hiçbir şey yoktu. Bundan sonraki hafta, Zürich'teki son haftam, iğrenç geçti. Evlenmeyi istemeyen Hanna'ydı, Bağdat'a gitmek zorundaydım, başka çarem yoktu, oraya gitmek için anlaşma yapmıştım. Hanna beni istasyona kadar geçirdi, birbirimize veda ettik. Hanna bana, ben gittikten hemen sonra doktor konusunda yardım edecek olan Joachim'e gideceğine söz verdi, çocuğumuzun dünyaya gelmemesine karar vermiştik, böylece ayrıldık.

Sonraları ondan hiçbir haber almadım.

Bu olay 1936'da oluyordu.

O zamanlar Hanna'ya, arkadaşım Joachim'i nasıl bulduğunu sormuştum. Sevimli buluyordu onu. Ama gene de benim hiçbir zaman aklıma Hanna'yla Joachim'in evlenecekleri gelmezdi.

Venezuela'da (bundan iki ay önceydi) yalnız iki gün kaldım, çünkü türbinler henüz limanda sandıkların için-

1. Zürich'te bir nehir. (Ç.N.)

deydi, bu durumda montaj söz konusu olamazdı.

20. IV. Caracas'tan ayrıldım.

21. IV. New York'ta Idlewild'a[1] vardım.

Ivy beni havaalanında karşıladı, ne zaman geleceğimi öğrenmesi anlaşılır gibi değildi. Acaba mektubumu almamış mıydı? Karşılık vermeden beni öptü, bir hafta içinde görevle Paris'e uçacağımı da bildirdi. Viski kokuyordu.

Hiç konuşmadım.

Studebaker'ımıza binildi ve Ivy beni evime götürdü. Çölden yazdığım mektup konusunda tek söz söylemiyor! Ivy çiçekler almıştı, oysa çiçeklerin benim için pek anlamı yoktu, çölden kurtuluşumun şerefine ıstakoz yenecekti! Gelen mektupları karıştırdığım sırada durmadan öpücük yağdırıyordu.

Ayrılışlardan nefret ederim.

Ivy'yi yeniden göreceğimi hiç hesaba katmamıştım, hele bu evde, "evimiz" diye adlandırdığı yerde. Olur a, uzun uzun duş yaptım.

Kavgamız Ivy'nin havluya sarılıp içeri girmesiyle başladı, onu dışarı fırlattım – ne yazık ki güç kullanarak, güç kullanılmasını sever, o zaman beni ısırmayı hak eder.

Neyse ki telefon çaldı!

Zorunlu inişi kutlayan Dick'le satranç oynamak üzere sözleşince, Ivy bağırmaya başladı, beni kaba, bencil, insafsız buluyormuş, hiç duygulu değilmişim.

Güldüm elbette.

İki yumruğuyla bana vuruyordu, ağlayarak, ama kendimi koruyordum, güç kullanmamak için, aslında güç kullanmamı istiyordu.

Ivy beni seviyor olabilir.

(Kadınlara hiçbir zaman güvenemedim.)

1. Bugünkü Kennedy Havaalanı. (Ç.N.)

On beş dakika sonra Dick'e telefon edip ne yazık ki hemen gelemeyeceğimi bildirdiğimde Dick satrancı hazırlamıştı bile, çok acı oldu benim için, ama ne yapayım, özür diledim, kuşkusuz neden gelemeyeceğimi söylemedim, yalnız aslında gerçekten satrancı yeğlediğimi bildirdim.

Ivy yeniden ağlamaya başladı.

O sırada saat 18.00'di ve ben dışarı çıkmazsak gecenin nasıl geçeceğini biliyordum. Bir Fransız lokantası önerdim, sonra bir Çin, sonra bir İsveç. Hepsi boşuna! Ivy aç olmadığını öne sürüyordu. Ama ben açım dedim. Dolaptaki ıstakozu gösterdi, bir de bu spor giysisiyle kibar bir lokantaya gidemezmiş. Ayrıca giysisini nasıl buluyormuşum? Istakozu elime almıştım bile, çöp borusuna fırlatmak için; bir ıstakoz yüzünden zorlanmaya gönlüm varmıyordu.

Ivy hemen aklını başına toplayacağına söz verdi.

Istakozu gene buzdolabına koydum, Ivy Çin lokantasını kabul etmişti, yalnız makyaj yapması gerekiyordu, çok ağlamıştı, kabul ettim.

Bekledim.

Evim, Central West Park'taydı, bana pahalı geliyordu, iki oda ve bir teras bahçe, çok iyi bir yerde kuşkusuz ama fazla pahalı, hele âşık olmayınca.

Ivy, Paris'e ne zaman uçacağımı sordu.

Sustum.

Dışarıda duruyor ve son çektiğim filmleri düzene sokuyordum, banyo edilmeleri için verecektim; makaraların üzerine yazıyordum, her zaman yaptığım gibi... Joachim'in ölümü, bu konuyu açmaya hiç niyetim yoktu, Ivy onu zaten tanımıyordu, Joachim tek gerçek dostumdu.

Neden böyle susuyormuşum?

Dick örneğin, çok hoş, satranç da biliyor, çok kültürlü sanıyorum, her neyse, benden daha kültürlü, esprili

biri, ona hayranım (yalnız satrancı ondan daha iyi biliyorum) ya da kıskanıyorum onu, yaşamamızı kurtaracak kişilerden biri bu yüzden fazla içli dışlılık beklemeden hem de.

Ivy hâlâ taranıyordu.

Zorunlu inişten söz ettim.

Ivy kirpiklerini fırçalıyordu.

Mektup yazıp ondan ayrıldıktan sonra yeniden birlikte çıkmak beni deli ediyordu. Ama Ivy bu ayrılıktan habersiz görünmek istiyordu!

Birden canıma tak etti.

Ivy tırnaklarını boyuyor ve mırıldanıyordu.

Birden telefona sarıldım, Avrupa'ya giden gemide yer olup olmadığını sordum, hangi şirkette olursa olsun ama mümkün olduğu kadar yakın bir tarihte.

"Niye gemi?" diye sordu Ivy.

Bu mevsimde Avrupa vapurlarında yer bulmak çok güçtü, neden birdenbire uçmak fikrinden vazgeçmiştim, bilmiyorum (belki Ivy mırıldanıp bir şey olmamış gibi davranıyor diyeydi). Kendim de şaşırmıştım. Bir *cabin-class*-yatağının biraz önce boşalması şanstı – Ivy yeri nasıl ayırttığımı duyup sözümü kesmek için yerinden fırladığında, telefonu kapatmıştım.

"*It's okay*!" dedim.

Ivy şaşkınlıktan donup kalmıştı, hoşuma gitti bu; hareket saatini de duymuştu Ivy.

"*Eleven o'clock tomorrow morning.*"

Yineledim.

"*You're ready*?" diye sordum, her zamanki gibi paltosunu tuttum, çıkalım diye. Ivy bana baktı, sonra paltosunu birden odanın bir köşesine fırlattı, yere vuruyor, kızgınlıkla köpürüyordu...

Ivy bir hafta Manhattan'da kalmayı tasarlamıştı, şimdi açıklıyordu ve benim birdenbire karar değiştirip

vapurla giderek bir hafta içinde Paris'te olmam onun hesaplarını bozmuştu.

Paltosunu kaldırdım.

Ona artık ilişkimizin bittiğini son derece açık bir biçimde yazmıştım, buna inanmamıştı. Uysal olup bu haftayı birlikte geçirirsek her şeyin eskisi gibi olacağını sanmıştı, buna inanmıştı, işte beni güldüren de buydu.

Kötü davranıyordum, olabilir.

O da kötüydü.

Uçmaktan korktuğumu ileri sürmesi doğrusu pek dokunaklıydı, elbette ben de, şimdiye kadar uçaktan en ufak bir korku duymadığım halde korkuyormuş gibi yaptım. Onun işini kolaylaştırmak istiyordum, kaba davranmaya niyetim yoktu. Yalan söyledim –böylece neden vapurla gitmeye karar verdiğimi anladı– ona (ikinci kez) Tamaulipas'a zorunlu inişimizi anlattım ve az kalsın dedim.

"*Oh honey,*" dedi, "*stop it!*"

Benzin borusundaki bir bozukluk, elbette olmaması gerekir ya da ufacık bir arıza, dedim, 1 000 uçuşumdan 999'unun kusursuz oluşunun bana ne yararı var, dedim, benim denize düştüğüm gün 999 uçak kusursuz iniş yaparsa bana ne yararı olur?

Düşüncelere daldı.

Neden bir kez de gemiyle gitmeyeyim?

Ivy inanıncaya kadar hesapladım, sonra oturdu ve kendisinin böyle şeyleri hiç düşünmediğini söyledi, neden uçmama kararı verdiğimi anlamıştı.

Özür diledi.

En ufak bir kaza geçirmeden en azından 100 000 mil uçmuşumdur sanıyorum. Uçmaktan korkmam söz konusu olamazdı! Ivy bana bir daha uçmamam için yalvarıncaya kadar uçmaktan korkuyormuş gibi göründüm.

Yemin etmek zorunda kaldım.

Bir daha hiç uçmam!

Ivy çok gülünçtü, el falıma bakmak istedi, hemen uçmaktan korktuğuma inanmış ve hayatım için endişelenmeye başlamıştı!

Ona acıyordum çünkü söylediklerine kendi de inanıyordu. Yaşam çizgimin kısa olduğunu söylediği sırada (oysa elli yaşındaydım) ağladı, sol elimin falına baktığı sırada saçını okşadım – hataydı bu.

Başının sıcaklığını duydum.

Ivy 26 yaşındaydı.

Doktora gideceğime söz verdim, sol elimin üzerine gözyaşları düşüyordu, birden kendimi saçma buldum ama değiştirilecek bir durum değildi, aşırı duygusallığıyla Ivy, her söylediğine inanıyordu, ben fala inanmadığım halde, onu yatıştırmak zorunda kaldım, sanki yıkılmış, dağılmış, tanınmayacak halde kömürleşmişim gibi ağlıyordu, güldüm elbette, bir dulu okşar ve avutur gibi onu okşuyordum, sonra öptüm.

İstemediğim şey oldu.

Bir saat sonra yan yana oturuyorduk, Ivy sabahlığı içinde, ona Noel'de armağan etmiştim bunu, sonra ıstakoz yenildi, Sauternes içildi, çekilmez bir durumdu – ondan nefret ediyordum.

Kendimden nefret ediyordum.

Ivy mırıldanıyordu. Alay eder gibi.

Ona her şeyin bittiğini yazmıştım, mektubum çantasındaydı.

(Gördüm.)

Şimdi intikam alıyordu.

Karnım acıkmıştı, ama ıstakoz midemi bulandırıyordu, Ivy nefis buluyordu onu, nezaketi, dizimin üzerindeki eli, elimin üzerindeki eli, omuzlarımdaki kolu, göğsümdeki omzu, her şarap koyuşumda öpüşü midemi bulandırıyordu, çekilmez bir durum, ondan nefret ettiğimi söyleyiverdim.

Ivy inanmadı.

Pencerenin yanında duruyor ve bu Manhattan'da geçirdiğim bütün zamanlardan nefret ediyordum, her şeyden çok bu evden. Yakabilirdim onu! Camın yanından ayrıldığımda Ivy giyinmemişti, iki greyfurt suyu hazırlamıştı, kahve isteyip istemediğimi sordu.

Ondan giyinmesini istedim.

Kahve için su koymak üzere önümden geçtiğinde bana nanik yaptı. Bir soytarıya yapar gibi. Mutfak aralığından sinemaya mı gitmek istediğimi sordu, sanki hemen çıkmaya hazırmış gibi – sabahlık üzerindeydi daha.

Şimdi de kovalamaca oynuyordu.

Kendimi toparladım ve tek söz söylemedim, ayakkabılarını, çamaşırlarını, bütün eşyalarını (böyle pembe şeylerin görünümüne zaten dayanamam) toparlayıp o sonsuz, bitmek tükenmek bilmeyen tuvaletini yeniden yapsın, diye yandaki odaya fırlattım.

Evet, sinemaya gitmek istiyordum!

Kahve iyi geldi.

Bu evi boşaltmaya karar verişim artık vazgeçilmez olmuştu, söyledim bunu.

Ivy karşı gelmedi.

Tıraş olmak istedim, gerekli değildi ama öyle işte.

Ivy'yi beklememek için. Ama tıraş makinem bozuktu; bir fişten ötekine gittim, çalışmıyordu.

Ivy beni mükemmel buluyordu.

Ama sorun bu değildi ki!

Paltosu ve şapkası içinde Ivy.

Elbette formdaydım, banyoda işleyen eski bir tıraş makinem vardı ama sorun bu değildi, dediğim gibi, makineyi parçalara ayırmak için oturmuştum. Her makine günün birinde bozulabilir ama beni neden bozulduğunu anlamadığım sürece sinirlendiriyor.

"Walter," dedi, "*I'm waiting.*"

Sanki içimizden biri şimdiye kadar beklememişti!

"*Technology*!" dedi – kadınların anlayışsızlığına alışıktım, ama bu bir de alaycıydı, bu bile ufak makineyi tamamen açmamı önlemedi, neden işlemediğini öğrenmek istiyordum.

Geleceği belirleyen gene salt bir rastlantıydı, başka bir şey değil, ufak makinenin içine naylon iplik girmişti – evden hâlâ çıkmamış oluşumuz rastlantıydı, o sırada CGT'nin telefonu geldi, bir saat önce de telefon sesi duymuş ama açamamıştım, çok önemli bir telefon konuşması: Avrupa vapurundaki yerim hemen, en geç saat 22.00'ye kadar pasaportumla birlikte oraya uğrarsam ayrılabilirmiş, yani tıraş makinesini açmasaydım, bu telefon konuşması olamayacaktı, yani vapur yolculuğum gerçekleşmeyecekti ya da bu vapurla olmayacaktı ve Sabeth'le ben birbirimize bir daha hiç rastlamayacaktık, kızım ve ben birbirimizi görmeyecektik.

Bir saat sonra Hudson'da bir barda oturmaktaydım, vapur biletim cebimdeydi, gemimizi görmüştüm, hoşnuttum, her yanı aydınlık pencere dolu dev bir gemiydi, direkleri, vinçleri, projektörler altında kırmızı bacaları – genç gibi yaşama sevinci duyuyordum, çoktandır duymadığım bir duyguydu. İlk gemi yolculuğum! Bira içip hamburger yedim, bir yığın adam arasında bir adamdım, hamburgere bol hardal koydum, karnım açtı, yalnız kalınca şapkamı enseme doğru ittim, bira köpüğünü yaladım dudaklarımdan, televizyondaki boks maçına baktım, çevrem rıhtım işçileriyle doluydu, çoğunlukla zenciler, bir sigara yakıp kendi kendime, gençken insanın hayattan neler beklediğini sordum.

Ivy evde bekliyordu.

Ne yazık ki geri dönmek zorundaydım, eşyalarımı toplamalıydım ama acelesi yoktu. Bir hamburger daha yedim.

Joachim'i düşündüm.

Yeni bir yaşama başlıyormuşum duygusu vardı içimde, belki şimdiye kadar gemiyle yolculuk etmediğim içindi, her neyse, bu yolculuk beni çok sevindiriyordu.

Orada gece yarısına kadar oturdum.

Ivy'nin artık beklemediğini, bana kızarak sabrı tükenip evimi terk etmediğini umuyordum çünkü çok kaba davranmıştım –biliyordum ama başka türlü de Ivy'den kurtulamazdım– hesabı ödedim ve yaya gittim eve, Ivy'yle karşılaşmama şansını kazanabilmek için yarım saat daha kazanmıştım; inatçı olduğunu biliyordum. – Bunun dışında Ivy'yi pek tanımıyordum.

Katolikti, mankendi, şakaya alınan her şeye dayanıyor, yalnız papayla alay edilmesine bozuluyordu, belki sevicidir, belki de frijit, beni bencil, yüreksiz, aptal değil ama sapık bulduğu için baştan çıkarmak hoşuna gidiyordu, bana öyle geliyordu; gülünçtü ama iyi bir insandı, kadınlığı tutmadığı sürece.

Evime girdiğimde palto ve şapkayla oturuyordu, gülümseyerek, onu iki saatten fazla beklettiğim halde sitem etmedi.

"*Everything okay?*" diye sordu.

Şişede daha şarap vardı.

"*Everything okay*!" dedim.

Sigara tablaları iyice dolmuş, yüzü ağlamaktan hafif kabarmıştı, bardaklarımızı iyice doldurdum, daha önce olanlar için özür diledim. Boş ver! Fazla yorgun olduğum zaman çekilmez oluyorum, her zaman da fazla yorgun insan.

Sauternes şarabı ılıktı.

Yarı dolu bardaklarımızı tokuşturduğumuz sırada Ivy bana (ayakta duruyordu) iyi yolculuklar diledi, iyi günler diledi aslında. Öpmeden beni. Diplomatik resepsiyonlardaki gibi ayakta içiyorduk. Her şey bir yana, birlikte iyi vakit geçirmiştik, ben öyle buluyordum, Ivy de, Fire Island'daki hafta sonlarımız, bu evin terasındaki akşamlarımız güzeldi.

Boş ver! Ivy de böyle dedi.

Çok güzel görünüyordu, hem de aklı başında, erkek çocuğu gibiydi bedeni, yalnız göğüsleri kadınsıydı, kalçaları dardı, mankenlerin kalçalarının böyle olması gerekiyordu.

Öylece ayakta durup vedalaştık.

Onu öptüm.

Onu son kez öpmekten başka bir şey istemeyerek kollarımın arasına aldığımda, yüzünü yana çevirdi, inadına öpüyordum, Ivy sigara içiyor ve sigarasını söndürmüyordu, kulağını, gergin boynunu, şakaklarını, saçını öptüm.

Cansız mankenler gibi duruyordu.

Son sigaraymış gibi sigarasının filtresine kadar içiyor, öteki elinde de boş bardağı tutuyordu.

Nasıl olup da gene olduğunu bilmiyorum.

Öyle sanıyorum ki Ivy kendimden nefret etmemi istiyordu ve beni sırf bunun için baştan çıkarıyordu, onu sevindiren beni utandırmaktı, ona verebileceğim tek şey buydu.

Ara sıra ondan ürküyordum.

Gene saatlerce önceki gibi yan yana oturuyorduk.

Ivy uyumak istedi.

Dick'e yeniden telefon ettiğimde –yapacak başka bir şey bulamamıştım– gece yarısını geçmişti, Dick'in konukları vardı, herkesi alıp bana gelmesini rica ettim. Telefonda sesleri duyuluyordu, sarhoşların çıkardığı gürültü. Yalvardım gelmeleri için. Ama Dick insafsızdı. An-

cak Ivy ahizeye asıldığında, Dick, Ivy'yle beni yalnız bırakmama dostluğunu göstermeyi kabul etti.

Yorgunluktan geberiyordum.

Ivy üçüncü kez saçını taradı.

Sallanan sandalyede uyuyakaldığımda sonunda geldiler: Yedi ya da dokuz erkek, üçü kendinde değildi sarhoşluktan, onları asansörden çekerek çıkartmak zorunda kaldık. Biri, içeride bir tek kadın olduğunu duyunca karşı gelmeye başladı, bir kadın onun için fazlaydı ya da azdı. Sarhoş halde merdivenleri inmeye başladı, küfrederek, on altı katı.

Dick tanıştırıyordu insanları:

"*This is a friend of mine.*"[1]

Öyle sanıyorum ki bu dostları kendi bile tanımıyordu, biri eksikti. Onun geri döndüğünü söyledim; dostlarının hiçbirinin kaybolmaması gerekiyordu, Dick bu konuda kendini sorumlu buluyordu, gene hepsini parmağıyla saydı, uzun karışıklıktan sonra bir tanesinin eksik olduğunu saptandı.

"*He's lost*," dedi, "*anyhow.*"[2]

Elbette bütün olanları gülünç yanından almaya çalışıyordum, benim olmayan Hint vazosu kırıldığında bile güldüm.

Ivy beni esprisiz buluyordu.

Bir saat sonra bile bu adamların kimler olduğunu bilmiyordum. Biri ünlü bir aktörmüş, kanıtlamak için bizim on altıncı katın tırabzanında amuda kalkmaya kalkıştı, elbette önlendi ama bu arada bir viski şişesi aşağıya düştü; bu adam kuşkusuz aktör değildi, neden bilmem, benimle dalga geçmek için böyle söylemişlerdi. Neyse ki şişe kim-

1. (İng.) Bu, dostumdur. (Ç.N.)
2. (İng.) O kayboldu, nasılsa. (Ç.N.)

seye isabet etmedi! Hemen aşağıya inmiştim, aşağıda kalabalıkla, cankurtaran ve kan göreceğimi, polisin beni tutuklayacağını sanıyordum, bunların hiçbirisi olmadı. Yeniden yukarıya döndüğümde ötekiler kahkahadan kırılıyorlardı çünkü viski şişesi aşağıya düşmemişti.

Neler olduğunu bilmiyordum.

Bir ara tuvalete gittiğimde kapısını kilitli buldum. Hemen bir kerpeten getirip kapının kilidini kırdım. Biri yere uzanmış sigara içiyordu, bana adımın ne olduğunu sordu.

Bütün gece böyle geçti.

"Sizin toplumunuzda insan geberebilir," dedim, "siz farkına bile varmazsınız geberdiğinizin, dostluk diye bir şey bilmezsiniz, toplumumuzda geberir insan!" diye bağırdım, neden sanki birbirimizle konuşuyoruz, diye bağırdım, neden (kendi sesimi kendim de duydum), haberiniz bile olmadan biri ölebilirse neden bu topluluk bir arada.

Sarhoş olmuştum.

Böylece sabaha kadar sürdü – ne zaman ve nasıl evi terk ettiklerini bilmiyorum; yalnız Dick buradaydı, yere uzanmıştı.

Saat 09.30'da gemide olmam gerekiyordu.

Başım ağrıyordu; eşyalarımı toparladım, Ivy'nin bana yardım etmesine seviniyordum, geç kalmıştım; bana o iyi pişirdiği kahveden yapmasını rica ettim, hali çok dokunaklıydı, beni gemiye kadar geçirdi. Kocası dışında, Ivy'nin benden başka kimi olduğunu bilmiyordum; anne ve babasından hiç söz etmemişti, yalnız bir kez gülünç bir şey söylediğini anımsıyorum: *I'm just a dead-end kid!*[1] Bronxluydu, bunun dışında Ivy hakkında gerçekten bir şey bilmiyordum, önceleri onu dansöz san-

1. (İng.) Ben yalnızca çıkmazda olan bir çocuğum! (Ç.N.)

mıştım, sonra koket, ikisi de doğru çıkmadı – öyle sanıyorum ki Ivy gerçekten manken olarak çalışıyordu.

Güvertede duruyorduk.

Ivy ufak şapkasını giymişti.

Her işi halledeceğine söz verdi: evi, Studebaker'ı. Ona teşekkür ettim, tam düdükler çaldığında ve hoparlörler durmadan geçirmeye gelenlere gemiyi terk etme çağrısında bulunduğunda onu öptüm, artık Ivy gerçekten gitmek zorundaydı, geminin sirenleri her yanı çınlatıyordu, insan kulaklarını tıkamak zorunda kalıyordu. Ivy köprüden inerek karaya geçen son kişiydi.

El salladım.

Ağır halatları çözdüklerinde mutlu olduğum halde kendimi toparlamalıydım. Bulutsuz bir gündü. Hiçbir şeyin aksamadığına seviniyordum.

Ivy de el sallıyordu.

"Tatlı çocuk," diye düşündüm, oysa Ivy'yi hiç anlayamamıştım; bir vincin ayağında duruyordum, siyah kılavuzlar bizi geriye doğru götürüyordu, düdükler durmadan çalıyordu, el sallayan Ivy'yi (yeni teleobjektifimle) filme aldım; bakıldığında hiçbir şey fark edilmeyinceye kadar film çektim, Manhattan göründüğü sürece limandan ayrılışı, sonra bizi izleyen martıları filme aldım.

Joachim'i (çoğu kez böyle düşünüyorum) gömmeyip yakmalıydık. Ama artık yapacak bir şey yoktu. Marcel, ateş temiz bir şeydir derken haklıydı, topraksa bir tek fırtınadan sonra bile çamur (dönüşte yolda görmüştük böyle olduğunu), balçık karışımı, vazelin gibi kaygan, sabah kırmızılığında kirli kan yığınları gibi yığınlar, moloz yığınları spermatosit yığını içinde zıplayan kuyruklu siyah kafalardan başka bir şey değildi, aynen böyleydi toprak – iğrenç. (Ben yakılmak isterim!)

O zamanlar dönüşümüzde, gece dışında hiç durmadık, çünkü gece ay olmadığı için çok karanlıktı. Yağmur yağıyordu.

Bütün gece yağmur yağdı. Yola devam etmediğimiz halde arabanın lambalarını açık bıraktık, tufan gibi yağıyordu, ılık ve ağır bir yağmurdu. Rüzgârsız. Işık altında görülenler, hareketsiz bitkiler ve bağırsak gibi parlayan köklerden oluşan sarmaşıklardı. Yalnız olmadığıma seviniyordum, oysa hiçbir tehlike yoktu, su akıp gidiyordu. Bir an bile uyumadık. Tıpkı saunadaki gibi çıplak öylece durduk, vücuda yapışan bu ıslaklık çekilmez bir şeydi. Oysa yalnız suydu bu, durmadan yineliyordum kendi kendime, yalnız suydu, iğrenmek için neden yoktu. Sabaha karşı yağmur dindi, birdenbire, tıpkı bir duşun kapanması gibi ama bitkilerden sular damlıyordu, "gluk gluk!" diye seslerin çıkması ve damlama dinmedi. Sonra sabah kızıllığı! Hiç soğuk yoktu, sabah sıcak ve buğuluydu, güneş şimdiye kadar olduğundan daha kaygan, yapraklar daha parlaktı, biz ter, yağmur ve yağdan ıslanmıştık, yeni doğmuş bebekler gibi kaygandık. Arabayı ben kullandım; Landrover'imizde nehirden nasıl geçtiğimizi bilmiyorum ama geçtik ve bu sıcak ve pis kabarcıklı suda nasıl yüzmüş olduğumuza aklımız ermedi. Tepeciklerin arasından geçtiğimizde her iki yana da balçıklar sıçrıyordu, sabah kızıllığında yığınlar – bir kezinde Marcel: "*Tu sais que la mort est femme*!"[1] Ona baktım, "*Et que la terre est femme*!"[2] dedi, sonuncusunu anladım, çünkü gerçekten öyle görünüyordu, aynen öyle, açık saçık bir öyküye güler gibi, istemeden yüksek sesle güldüm.

1. (Fr.) Bilirsin, ölüm dişidir. (Ç.N.)
2. (Fr.) Ve toprak dişidir. (Ç.N.)

Sarı atkuyruklu kızı ilk kez kalkıştan biraz sonra gördüm, herkesin masa numaralarını alabilmek için yemek salonunda toplanması gerekiyordu. Aslında masamda kimin oturacağı önemsizdi, gene bir erkekler masası olsun diyordum, hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar. Ama seçme hakkı yoktu!

Hostesin önünde bir plan duruyordu, Fransız bir bürokrattı, biri Fransızca anlamayınca saygısız oluyordu, sonra gene gevezeliğe başlıyordu, canı isteyince çok sevimli oluyordu, bir yığın yolcu uzun bir kuyruk olmuş bekliyorduk – önümde siyah kovboy pantolonlu genç kız duruyordu, benden biraz kısa, İngiliz ya da İskandinav olabilir, yüzünü göremiyordum, gördüğüm yalnız kızılımsı sarı atkuyruğuydu, kafasını her hareket ettirişinde atkuyruğu oradan oraya sallanıyordu. Kuşkusuz herhangi bir tanıdık var mı, diye çevreye bakınıyor olabilirdi. Gerçekten erkekler masası istiyordum. Kız da, atkuyruğu yüzüme çarptığı için dikkatimi çekmişti, yarım saat önümde durmuştu. Yüzünü görmüyordum belirttiğim gibi. Yüzünün nasıl olduğunu düşünmeye çalıştım. Vakit geçirmek için sırf, tıpkı vakit geçirmek için bilmece çözüldüğü gibi. Ayrıca hemen hemen hiç genç yoktu. Siyah balıkçı yaka bir kazak giymişti (aynen anımsıyorum), varoluşçulardan gibiydi, bir de basit tahtadan bir kolye takmış, giysileri oldukça ucuz şeyler. Sigara içiyordu, kolunun altında kalın bir kitap, kovboy pantolonunun arka cebinde yeşil bir tarak duruyordu. Bu bekleme yüzünden kızı incelemek zorunda kaldım; çok genç olmalıydı: Boynunda ince tüyler vardı, davranışına baktım, hostes espri yaptığında kızaran kulaklarına – omuz silkti, birinci ya da ikinci servis oluşu onun için fark etmezmiş.

O birinci servise, ben ikinci servise düştük.

Bu arada en son Amerikan kıyısı, Long Island da gö-

rünmez olmuştu, çevrede sudan başka bir şey yoktu; kameramı aşağıya, kabinime götürdüm, orada ilk kez kabin arkadaşıma rastladım, genç, güçlü bir adamdı, Lajser Lewin, İsrailli çiftlik sahibi. Ona alt yatağı verdim. Kabine girdiğimde biletine uygun olarak üst yatakta oturuyordu, aşağıdaki yatağa geçip eşyalarını çıkarırken böylesinin ikimiz için de daha iyi olacağını düşündüm. İnsan azmanı mübarek! Sabahki karışıklıkta fırsat bulamadığım için şimdi tıraş oldum. Makineyi fişe soktum, dünkü makineyi, bu kez çalıştı, Herr Lewin, California tarımı okumuş. Çok fazla konuşmadan tıraş oldum. Sonra güverteye çıktım.

Görülecek hiçbir şey yoktu, yalnız su, ayakta durup erişilmez olmanın tadını çıkardım – oysa güverte şezlongu aramalıydım.

Bunları bilmiyordum ki.

Gemiyi martılar izliyordu.

İnsanın böyle bir gemide beş günü nasıl geçirebileceğini düşünemiyordum; ellerimi pantolonumun cebine sokup oradan oraya gittim, bir keresinde rüzgârdan itilerek, sallanarak, neredeyse, sonra gene rüzgâra karşı, sonra zorlukla; insan uçuşan pantolonuyla öne doğru eğilmek zorunda kalıyordu, öteki yolcuların şezlongları nereden bulduklarına şaştım. Her şezlong adlandırılmıştı, hostese sorduğumda, şezlong kalmadığını öğrendim.

Sabeth, pinpon oynuyordu.

Çok iyi oynuyordu, tik tak, tik tak, böyle sesler çıkararak top ordan oraya gidiyordu, seyretmek sevinç veriyordu insana. Ben yıllardır oynamamıştım.

Tanımadı beni.

Başımla selam vermiştim.

Genç bir beyle oynuyordu. Belki arkadaşı, belki de nişanlısıydı. Giysilerini değiştirmişti, şimdi üzerinde zeytin yeşili Manchester bir etek vardı, çan biçimi; etek ona

oğlan pantolonundan daha çok yakışmıştı, bana öyle gelmişti – elbette biraz önce gördüğüm kızla bu kız aynı kişiyse!

Ama öteki hiçbir yerde görünmüyordu.

Bir rastlantı sonucu keşfettiğim barda kimse yoktu. Kitaplıkta yalnız roman vardı, başka bir yerde kâğıt oyunu için masalar konmuştu, can sıkıcı görünüyorlardı – dışarısı rüzgârlıydı ama gene de daha az can sıkıcıydı, yol alıyorduk çünkü.

Aslında yalnız güneş hareket ediyordu.

Ara sıra ufukta bir savaş gemisi görülüyordu.

Saat dörtte çay verildi.

Ara sıra gene pinpon masasının başında duruyordum, her kez masa kartlarımızı beklerken yüzünün nasıl olduğunu düşündüğüm kızın aynı kız olup olmadığını kendi kendime sormak zorunda kalıyordum, yüzünü gördüğüm her kez şaşırıyordum. Gezi güvertesinin büyük camı önünde duruyor, sigara içip denize bakıyormuş gibi yapıyordum. Arkadan kırmızımsı atkuyruğuyla görüldüğünde olağan ama yüzüne bakıldığında garipti. Gözleri, kızıl saçlıların çoğu gibi su grisi rengindeydi. Oyunu kaybettiği için hırkasını çıkardı, bluzunu da yukarı çekti. Bir keresinde topu tutabilmek için az daha bana çarpacaktı.

Özür bile dilemedi. Kız beni görmüyordu bile.

Sonra dolaştım.

Güverte önce soğuk, giderek ıslak olmaya başladı, dalgaların suları sıçrıyordu, hostes şezlongları katladı. Dalgalar biraz önce olduğundan daha hızlı duyuluyordu, bir de alt kattan pinpon sesi, tik tak. Sonra güneşin batışı. Titriyordum. Paltomu almak için aşağıya, kabinime gittiğimde –gene gezi güvertesinden geçmek zorunda kaldım– acele etmeden onun topunu kaldırdım yerden; sanıyorum İngilizce olarak, kısaca teşekkür etti (as-

lında Almanca konuşuyordu), kısa süre sonra birinci servisin zili çaldı.

İlk öğleden sonra geçirilmişti.

Paltom ve kameramla güneşin batışını filme çekmeye geldiğimde iki pinpon raketi yeşil masanın üzerinde duruyordu.

Her şeyden habersiz olduğumu, hiçbir şeyi bilmediğimi kanıtlamam neyi değiştirir! Çocuğumun yaşamını yıktım bir kez, düzeltemem artık. Niye bu raporu yazıyorum! Kızılımsı atkuyruklu kıza âşık olmamıştım, yalnız ilgimi çekmişti, o kadar, kendi öz kızım olduğunu bilemezdim, baba olduğumu bilmiyordum o zamanlar. Neden alın yazısı? Âşık değildim, tam tersine, şimdiye kadar tanıdığım kadınların hepsinden daha yabancıydı bana, konuştuğumuzda anlamıştım bunu; aslında konuşmamız bile akıl almaz bir rastlantıydı, kızım ve ben. Birbirimizi görmeden de aynı yerde bulunmuş olabilirdik. Neden alın yazısı? Bambaşka da olabilirdi her şey.

Daha ilk günün akşamında, güneşin batışını filme çekişimden sonra pinpon oynadık, ilk ve son oyunumuz oldu. Konuşabilmek mümkün değildi; insanın bu kadar genç olabileceğini artık düşünemiyordum. Ona makinemden söz etmiştim ama bütün bunlar sıkıyordu onu, söylediklerimin hepsi. Pinponu umduğumdan daha iyi oynadım; yıllardır oynamamıştım. Kuşkusuz onun oyunu daha iyiydi. Servisleri iyi karşılıyordu. Eskiden ben de iyi keserdim ama çoktandır alışkanlığımı kaybetmiştim, bu yüzden çok yavaş oynuyordum. O nerede olursa orada karşılıyordu topu ama her kez başarılı olamıyordu, kendimi savunuyordum. Pinpon kendine güvenince iyi

oynanır, başka türlü oynanamaz. Kızın dediğine göre o kadar yaşlı değilmişim, açıkça da belirttiğine göre umduğu gibi hoppa çıkmamışım, yavaş yavaş topun nasıl karşılanacağını anladım. Mutlaka canını sıkıyordum. Öğleden sonraki bıyıklı genç çok daha iyi oynuyordu. Sık sık eğildiğim için az daha kan beynime çıkıyordu, ama kız da yün hırkasını çıkarmak, hatta bluzunu yukarı çekmek zorunda kaldı, sabırsızca atkuyruğunu ensesine fırlattı. Bıyıklı arkadaşı görünüp elleri pantolon cebinde gülümseyerek seyretmeye başladığında raketleri hemen bıraktım – oyunu bitirmeyi önermeden teşekkür etti; ben de teşekkür edip ceketimi aldım.

Üstüne düşmedim.

Bir yığın insanla konuşmaya daldım, çoğu kez Mister Lewin'le sohbet ediyordum, Sabeth'le yalnız kalmıyorduk, hatta masamdaki yaşlı bakirelerle de sohbet ediyordum, Clevelandlı stenoculardı, Avrupa'yı görmeyi görev edinmişlerdi; ya da Amerikalı din adamı olan Chicagolu papazla konuşuyordum, sadık bir adam.

Çalışmadan durmaya hiç alışık değildim.

Uyumadan önce hava almak için bütün güverteleri dolaşıyordum. Tek başıma. Karanlıkta ona rastladım –rastlantı– pinpon oynadığı arkadaşıyla kol kolaydı, beni görmezlikten geldi; sanki âşık olduğunu ne olursa olsun bilmemem gerekiyordu, bana bunu belli etmemek ister gibiydi.

Bana ne!

Ben, dediğim gibi, hava almak için dolaşıyordum.

Ertesi sabah parmaklığın kenarında durduğum sırada, yanıma gelerek dostumun nerelerde olduğunu sordu. Kimi dostum sandığı beni ilgilendirmiyordu, İsrailli tarımcıyı mı, yoksa Chicagolu papazı mı; kendimi yalnız duyduğum kanısındaydı, bana karşı nazik davranmak istiyordu, bundan vazgeçmedi, beni deniz ulaşımı, radar,

yer kabartıları, elektrik hakkında konuşmak zorunda bıraktı, şimdiye kadar bu konular hakkında hiçbir şey duymamıştı. Hiç aptal değildi. Şimdiye kadar hiç kimse Sabeth adını verdiğim bu kız kadar, asıl adı Elisabeth'ti, korkunç geliyordu bu ad bana, "Maxwell şeytanı" diye adlandırılan şeyi bu kadar çabuk kavrayamamıştı. Kız hoşuma gitmişti ama asla flört etmiyordum onunla. Bir öğretmen gibi konuşuyor, gülümsediğinde korkuyordum. Sabeth, sibernetik hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve her zaman bir konuda bir şey bilmeyenlerle konuşulduğu zaman olduğu gibi, robot hakkındaki çocukça düşüncelerinin saçmalığını kanıtlarla anlatmak zorunda kaldım, insanların makineye karşı duydukları nefret beni sinirlendirir çünkü aptalcadır, hep insanın makine olamayacağı olamayacağı argümanını ileri sürerler. Bugünkü sibernetiğin enformasyonu nasıl tanımladığını açıkladım: Enformasyon, daha doğrusu itki denen şeylere yanıt olarak eylemlerde bulunuruz, üstelik bunlar otomatik yanıtlardır, çoğunlukla kendi isteğimizden çıkmış, makinenin de insan gibi görebileceği refleksler, hatta çoğu kez makine daha iyi yapıyor bu işi. Sabeth kaşlarını çatıp (hoşuna gitmeyen bütün şakalarda yaptığı gibi) güldü. Ona Norbert Wiener'den söz ettim. "Sibernetik ya da Hayvanda ve Makinede Denetim ve Haberleşme".[1] Kuşkusuz karikatürlerde çizilen robot adamı kastetmiyordum, benim anlatmak istediğim, elektronik beyin de denilen en hızlı hesap yapan makineydi, bu makine bugün her türlü insan beynini aşmıştır. Her dakika 2 000 000 toplama ya da çıkarma yapabilir! Aynı hızla sonsuz küçük hesapları başarır, biz sonucu okuyuncaya kadar geçirdiğimiz zamanda hızla logaritmayı hesaplar ve şimdiye

1. Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine, M.I.T. 1948. (Ç.N.)

kadar bir matematikçinin hayatı boyunca halletmeye çalıştığı bir problem birkaç saat içinde çözülür, daha da doğru olur çünkü makine hiçbir şeyi unutmaz çünkü ona verilen bilgileri insan beyninden daha iyi kavrar ve olasılık hesaplarını yapar. Hepsinden önemlisi de, makinenin yaşamadığıdır, insanı yıpratan korku ve umudun ne olduğunu bilmez, sonuçla ilgili hiçbir isteği yoktur, olasılığın saf mantığına göre çalışır, bu yüzden diyorum ki ben: Robot her şeyi insandan daha iyi tanır, geleceği bizden daha iyi bilir, çünkü onu hesaplar, spekülasyona ve hayale dalmaz, kendi sonuçlarından yararlanır ve şaşırması olanaksızdır, robotun önceden sezişlere gereksinmesi yoktur.

Sabeth beni gülünç buldu.

Öyle sanıyorum ki gene de benden biraz hoşlanıyordu; bana güvertede rastladığında selam veriyordu, şezlonguna oturup hemen kitabını eline alıyordu, ama el sallıyordu.

"*Hello, Mister Faber*!"

Bana *Mister Faber* diyordu, çünkü kendimi, adımın İngilizce söylenişine olan alışkanlığımla böyle tanıtmıştım, oysa bunun dışında Almanca konuşuyorduk. Çoğunlukla onu rahat bırakıyordum.

Aslında çalışmam gerekiyordu.

Bu gemi yolculuğu korkunç bir duruma sokuyor insanı. Beş gün arabasız! Ben ya çalışmaya ya da araba kullanmaya alışkınım, hiçbir şeyin akmaması, durgun oluşu benim için dinlenme olmuyor, alışmadığım her şey beni nasıl olsa sinirlendiriyor. Çalışamıyordum.

Durmaksızın gidiyor insan, motorlar gece gündüz çalışıyor, onları duyuyor, hissediyoruz, hiç durmadan gidiliyor ama yalnız güneş hareket ediyor ya da ay, bir sanı da olabilir, gidildiği, bizim tekne sallanıp dalgalar yaratabilir, ufuk ufuk kalıyor, insan dairenin ortasında, tıpkı tutturulmuş gibi, yalnız dalgalar uzaklaşıyor, saatte kaç

mille bilemem ama oldukça hızlı, hiçbir şey değişmiyor – yaşlanıyoruz yalnız!

Sabeth ya pinpon oynuyor ya da okuyordu.

Saatlerce yürüdüm, gemide olmayan birine rastlamak olanaksızdı oysa; on yıldır bu gemide yürüdüğüm kadar yürümemiştim, bazen papazı da çağırıyordum, tahta parçalarını iterek çocuk oyunları oynuyorduk, şimdiye kadar hiç bu kadar boş vaktim olmamıştı, oysa gemideki günlük gazeteyi bile okuyamıyordum.

News of Today.

Yalnız güneş hareket ediyordu.

"*President Eisenhower says.*"[1]

Ne derse desin!

Önemli olan tahta parçasını doğru yere itmekti, öte taraftan, gemide olmayan birinin gelmesi de olanaksızdı, Ivy örneğin; erişilemez durumdaydım.

Hava iyiydi.

Bir sabah papazla birlikte kahvaltı ettiğimde Sabeth'in masamıza oturması beni çok sevindirdi, siyah kovboy pantolonunu giymişti Sabeth. Çevremiz boş masa doluydu; ben, kız benden hoşlanmasa diyordum, oturmazdı. Gerçekten çok sevindim. İkisi hiç sevmediğim Paris'teki Louvre Müzesi'nden söz ederken ben elmamı soyuyordum. İngilizcesi çok akıcı. Ne kadar genç oluşuna gene şaşırdım! Sonra insan kendi kendine bir zamanlar bu kadar genç olup olmadığını soruyor. Görüşleri! Hoşlanmadığı için Louvre'u gidip görmeyen bir insan olamazmış; Sabeth onunla alay ettiğimi sanıyor. Oysa benimle papaz alay ediyor.

"*Mister Faber is an engineer,*"[2] diyor.

1. (İng.) Başkan Eisenhower şöyle der. (Y.N.)
2. (İng.) Mister Faber mühendistir. (Ç.N.)

Beni kızdıran, mühendisler üzerine yaptığı aptalca espri değil, onu görmek için masamıza gelmemiş olan kızla açıkça flört etmesi, kızın koluna, sonra omzuna, sonra gene koluna koyduğu eliydi, etli eli. Ne diye kızı böyle tutup duruyor! Sırf Louvre'u bilen biri olduğu için mi?

"*Listen*[1]," diyor durmadan, "*listen*!"

Sabeth ise, "*Yes, I'm listening*[2]," diyor.

Oysa söyleyecek hiçbir şeyi yok papazın, bütün Louvre numaraları kızı tavlamak için, ona dokunmak için, yaşlı adam numaraları, bir de benimle alay ediyor.

"*Go on*," diyor bana, "*go on*!"

Olayların altından kalkabilen teknisyenin mesleği bence erkekçe bir meslektir, gemide olduğumuzu, yani tekniğin yarattığı bir şeyin üzerinde olduğumuzu saptadım.

"*True*," dedi, "*very true*!"[3]

Bu arada durmadan kızın kolunu tutuyordu, heyecanlı ve ilgili görünüyordu, sırf kızın kolunu bırakmamak için elbette.

"*Go on*," dedi, "*go on*!"

Kız beni desteklemek istiyor ve konuyu Louvre'daki heykelleri bilmediğim için, benim robota getirmek istiyordu, oysa benim robot üzerine konuşmaya hiç de niyetim yoktu ve birden kesinlikle, heykel ya da benzeri şeylerin (bence) robotun atalarından başka bir şey olmadıklarını söyledim. İlkeller insan bedeni yaparak ölümü yok etmek istiyorlardı – bizse insan bedenini tamamlıyoruz. Mistisizm yerine tekniği getirdik!

Neyse Mister Lewin geldi.

Mister Lewin'in de Louvre'u görmediği ortaya çıktı,

1. (İng.) Dinle! (Ç.N.)
2. (İng.) Evet, dinliyorum. (Ç.N.)
3. (İng.) Doğru, çok doğru. (Ç.N.)

masadaki konuşma değiştirildi, çok şükür. Mister Lewin bir gün önce geminin makine dairesini gezmiş, böylece çiftli konuşma olanağı oldu:

Papaz ile Sabeth, Van Gogh üzerine konuşmaya devam ettiler, Lewin'le ben de dizel motorları üzerine, dizel motorları beni ilgilendirdiği halde, gözümü kızdan ayıramıyordum: Papazı son derece dikkatli dinliyordu, papaz da kızın elini alıp masanın üzerine daha yakınına peçete gibi koyuyordu.

"*Why do you laugh*?"[1] diye sordu bana.

Hiç, gülüyordum, işte.

"*Van Gogh is the most intelligent fellow of his time*," diyor bana, "*have you ever read his letters*?"[2]

Sabeth ekliyor: "Gerçekten çok şey biliyor."

Mister Lewin ve ben elektrikten söz ederken bu sefer papaz ve sepetteki keklik bir şey anlamıyorlar, papaz elmasını soyup susuyor.

Sonunda söz, İsrail'e geliyor.

Daha sonra güvertede Sabeth bana (benim ısrarım olmadan) makine dairesini benimle birlikte gezmek istediğini söylüyor; ben daha önce makine dairesini mutlaka gezeceğimi söylemiştim. Onu kesinlikle tedirgin etmek istemiyordum. Nasıl olup da şezlongum olmadığına şaştı ve kendininkini vermeyi önerdi hemen, çünkü o zaten pinpon oynamaya söz vermiş. Teşekkür ettim, gitmişti bile.

Sonradan şezlongunda sık sık oturdum, kamarot beni görür görmez onun şezlongunu çıkarıp açıyordu, beni Mister Piper diye selamlıyordu, çünkü şezlongda: *Miss E. Piper* yazılıydı.

1. (İng.) Niçin gülüyorsun? (Ç.N.)

2. (İng.) Van Gogh, zamanının en akıllı adamıdır. Mektuplarını hiç okudunuz mu? (Ç.N.)

Kendi kendime bu genç kızın bana Hanna'yı hatırlattığını söylüyordum. Bu günlerde gene sık sık Hanna'yı düşünüyordum. Benzerlik ne demek? Hanna esmerdi, Sabeth ise sarışın, giderek kızılımsı saçlı, ben de tutup ikisini saçlarına göre karşılaştırıyordum. Can sıkıntısından oluyordu bu. Sabeth, o zamanlar Hanna'yı tanıdığım yaştaydı, onun gibi iyi Almanca konuşuyordu, peki ama, diyordum, iyi Almanca konuşan bir yığın insan var. Saatlerce şezlongunda uzanıyordum, ayaklarımı beyaz, titreyen parmaklıklara uzatıp denize bakıyordum. Ne yazık ki yanıma teknik dergilerden almamıştım, roman okuyamam, okuyacağıma düşünürüm daha iyi, neden bu titreşim var diyordum, neden engellenemiyor ya da Hanna'nın şimdi kaç yaşında olabileceğini düşünüyordum, beyaz saçlı mıydı acaba? Uyuyabilmek için gözlerimi kapadım. Hanna gemide olsa kuşkusuz onu hemen tanırdım. Belki de gemidedir, diye düşündüm! Ve doğruldum, Hanna'nın gerçekten gemide olabileceğine inanmadığım halde şezlongların arasında dolaştım. Vakit geçirme mi! Gene de (açıkça söyleyeyim) korkuyordum, olabilirdi de, artık genç olmayan birçok kadını inceledim, koyu bir güneş gözlüğü takınca yapabiliyor insan bunu; ayakta durup sigara içerek gözetlenir, gözetlenenler farkına varmaz, büyük rahatlıkla, objektif gibi. Yaşlarını düşünüyordum kadınların, kolay değildi; saç rengine o kadar bakmıyordum, daha çok açık oldukları sürece, bacaklarına, ayaklarına, en çok da el ve dudaklarına bakıyordum. Ara sıra, çok hoş dudaklar var diye düşündüm, oysa boyunları kertenkelelerin buruşmuş cildini hatırlatıyordu, Hanna'nın hâlâ çok güzel olacağını düşünüyordum, sevilmeye değer demek istiyorum. Ne yazık ki çoğunun gözleri görünmüyordu, bir yığın güneş gözlüğü. Çeşit çeşit eskimiş, çeşit çeşit, belki de hiç açmadan, çeşit çeşit çökmüş kadın burada yatıyordu. Makyaj

yaratığı Amerikalı kadınlar. Biliyordum ki Hanna hiçbir zaman böyle bir görünüşte olamazdı.

Yeniden oturdum.

Rüzgâr bacada ıslık çalıyordu.

Dalgaların köpükleri.

Bir ara ufukta bir şilep gözüktü.

Canım sıkılıyordu, onun için Hanna diye saçmalayıp duruyordum; ayaklarımı titreşimi durmayan beyaz parmaklıklara dayamış yatıyordum, Hanna için düşündüklerim ufak bir not olurdu, ama o burada olmadığı için işe yaramayan bir not, onu görmedim, gözlerimi kapatınca bile.

Yirmi yıl az değil.

Onun yerine (gözlerimi açmıştım çünkü şezlonguma vuruluyordu) bu gencecik şey vardı karşımda, adı Fräulein Elisabeth Piper olan kız.

Pinponu bitmişti.

Beni en çok şaşırtan, konuşurken, karşı çıkmak istediği yerde, atkuyruğunu ensesine doğru fırlatması oluyordu (Hanna'nın atkuyruğu olmamıştı hiç!) ya da bir şeyi olağan bulmadığı zaman omuz silkmesi, gururluydu. Ama en çok, yaptığım bir espriye aptalca bulduğu halde gülmek zorunda kalınca alnında oluşan çizgilere şaşıyordum. Beni şaşırtıyordu ama oyalamıyordu. Hoşuma gidiyordu. Daha önce bir yerde gördüğü için insanın hoşuna giden davranışlar vardır. Benzeme söz konusu idiyse bile, deneylerime dayanarak gene de bir soru işareti koymuştum. Hakkımızda hiçbir şey bilmedikleri halde bizi çok benzetenlere kardeşimle ben ne kadar gülerdik!

Kardeşim evlat edinilmişti. Biri (örneğin) sol kaşını kaşımak için sağ elini başının arkasından geçirirse şaşırırım, hemen babamı düşünürüm ama hiçbir zaman böyle davranan bir başka kimsenin babamın erkek kardeşi ola-

bileceği aklıma gelmez. Ne papaz ne de falcıyım. Ne diye Elisabeth Piper adında bir kızın Hanna'nın kızı olabileceğini düşüneyim? O zaman gemiye bindiğimde, (ya da daha sonra) bu genç kızla Hanna arasında bir ilgi olabileceğini bir an aklımdan geçirmiş olsaydım, Joachim'le olan hikâyeden sonra hep Hanna'yı düşünüyordum, elbette kıza hemen annesinin kim olduğunu sorardım. Adı nedir derdim. Nerelidir? – nasıl davranırdım bilmiyorum, ama kesinlikle başka türlü, mutlaka başka türlü, hasta değilim ki, kızıma kızım gibi davranırdım, sapık değilim ki! Her şey öyle doğaldı ki.

Yolculuk dostluğu.

Bir kez Sabeth'i deniz tuttu; söz dinleyip güverteye gideceğine kabinine gitmek istedi, sonra koridorda kustu, arkadaşı onu yatağına götürdü, kocasıymış gibi davranıyordu. İyi ki yanlarındaydım. Siyah kovboy pantolonu içinde Sabeth yüzünü yana çevirmiş yatıyordu, atkuyruğu başka türlü yatmasını önlüyordu, olduğu gibi. Hareketsiz, bacaklarını ayırmış yatıyordu, yüzü kireç gibi beyazdı. Oğlan elini tutuyordu. Hemen kamara pencerelerinden birini açtım. Hava girsin diye, ona su uzattım.

"Teşekkür ederim!" dedi oğlan, bu sırada yatağının kenarında oturuyordu, ayakkabılarını çözdü, gönüllü hastabakıcı rolündeydi. Sanki kızın sıkıntısı ayaklarındaydı!

Kabinde kaldım.

Kırmızı kemeri çok sıkılmıştı, görülüyordu bu, ama kemerini çözmek bizim işimiz değil, diye düşündüm.

Oğlana kendimi tanıttım.

Tam tokalaşmıştık, adam gene kızın yatağının kenarına çöktü. Belki gerçekten flörtüydü. Sabeth böyle yatağında tam bir kadındı, çocukluğun izi kalmamıştı; yukarıdaki yataktan bir örtü alıp üzerine örttüm, belki üşüyordu.

"Teşekkür ederim!" dedi oğlan.

Bu genç adamın da artık yapılacak bir şey olmadığını ve kızı yalnız bırakmamız gerektiğini anlamasını bekledim.

"Bak!" dedi.

Süzdüm onu, beni güvertede bir yerde kaybetmek ve yalnız olarak kızın odasına geri dönmek istiyordu. Pinpon oynamayı önerdim... Sevimli değilse de, düşündüğüm gibi budala değildi. Ne diye bıyık bırakır insan? İki masa da dolu olduğu için pinpon oynamadık; onu çeneye tuttum – elbette Almanca konuşuyorduk, türbinleri anlattım, oğlan grafikçiydi, sanatçı yani ama çalışkan. Benimle resim, tiyatro ve benzeri şeyler üzerine konuşamayacağını anlayınca tüccarca konuşmaya başladı, epey çaba gösterdi, sonradan anlaşıldığına göre İsviçreli çıktı.

Sabeth'in bu oğlanın nesini beğendiğini anlamadım. Aşağılık duygusuna kapılmam için neden yok, öke değilim, gene de yüksek mevkide bir adamım, ama bu gençleri, konuşma biçimlerini, zekâlarını gittikçe çekemez oluyorum, anlattıkları hep geleceğe ait planlar, düşler, bunlarla övünüp kendilerini önemsiyorlar, oysa her birimizin bu dünyada neler yaptığı kimseyi ilgilendirmez; onlara bunları anlatınca, nezaketle gülümsüyorlar.

"Sizi tutmak istemem!" dedim.

"İzninizle," dedi.

"Rica ederim!" dedim.

Beni iyileştiren ilaçlardan götürdüğümde Sabeth içeriye kimseyi bırakmak istemiyordu, gülünç kızdı, oysa giyimliydi, kapı aralığından görmüştüm. Arkadaşı kabinde miydi, bilmiyorum. Kızı ilaçları mutlaka almaya zorluyordum. Amacım ona yardım etmekti, elinin tutulması ve lastik ayakkabılarının çıkarılmasıyla ona yardım edilmiş olmuyordu. Sabeth gibi bir kızın gerçekten bir adamla yalnız kalıp kalmadığı beni ilgilendirmiyordu ama laf olsun diye düşünüyordum bunu (bu kadar rahat davranışını hiçbir zaman çözemedim).

O zamanlar bildiğim:

Burslu olarak bir sömestr Yale'de okumuş, şimdi Atina'ya annesinin yanına dönüyormuş, Herr Piper ise Doğu Almanya'daymış, çünkü hâlâ komünizme inanıyormuş, bu günlerdeki en büyük derdi Paris'te ucuz bir otel bulmakmış – sonra otostopla Roma'ya gitmek istiyormuş (bence çılgınlıktı bu), ne olmak istediğini bilemiyorum, çocuk doktoru ya da desinatör ya da benzeri bir şey, belki de hostes olacaktır çok uçabilmek için, her ne olursa olsun, bir gün mutlaka Hindistan ve Çin'e gitmek istiyordu. Sabeth yaşımı (benim sorum üzerine) kırk olarak tahmin etti, yakında elliye basacağımı duyunca da çok şaşırmadı. Kendisi yirmi yaşındaydı. Bende onu en çok şaşırtan şey, Lindbergh'in Atlantik uçuşunu (1927) resmen hatırlamamdı, o zamanlar yirmi yaşındaydım, inanmadan önce hesapladı bunu! Benim yaşımda birinin, Sabeth'e göre, Napoléon'dan da aynı ses tonuyla söz etmesi bir şeyi değiştirmezdi. Çoğu kez parmaklıklara dayanıyordum, ayakta durarak, çünkü Sabeth'in (çoğu kez mayosuyla) yerde oturup benim şezlongda oturmam olmuyordu; bana pek amca gibi geliyordu bu, bunun tersi, yani Sabeth'in şezlonga uzanıp benim yerde çömelmemse gülünç olurdu.

Sırnaşmak istemiyordum kesinlikle.

Kafasında tarımdan başka bir şey olmayan Mister Lewin'le ya da başka bir yolcuyla satranç oynuyordum; yirmi taştan sonra mat oluyorlardı, can sıkıcıydı ama kızı sıkmaktansa kendi canım sıkılsın daha iyiydi, yani Sabeth'in yanına gerçekten anlatacak bir şeylerim olduğunda gidiyordum.

Hostes olmasını yasakladım.

Sabeth çoğu kez kalın kitabına dalmış oluyordu, Tolstoy'dan söz ettiğinde, bu kızın erkekler hakkında neler bildiğini kendi kendime soruyordum, Tolstoy'u bil-

mem. Elbette, "Şimdi gene Tolstoy gibi konuşuyorsunuz!" dediğinde benimle alay ediyordu.

Bir kez barda –bilmem neden– birdenbire, artık hiçbir şeye dayanmaya gücü kalmamış olan arkadaşımdan, onu nasıl bulduğumuzdan – neyse ki kilitli kapıların ardında oluşundan, yoksa onu leşkargalarının ölü bir eşeği parçalar gibi didik didik etmiş olacaklarından söz ettim.

Sabeth atıyorum sandı.

Üçüncü ya da dördüncü *pernod*'mu içiyordum, güldüm, ipe asılı bir insanın nasıl göründüğünü anlattım: havada sallanır gibi duran iki ayak.

Sandalye düşmüştü.

Sakallıydı.

Niye anlatıyordum bilmiyorum, Sabeth güldüğüm için beni hain buldu; arkadaşım gerçekten taş bebek gibi donuktu.

Anlatırken çok sigara içtim.

Yüzü kandan simsiyah.

Rüzgâr da korkuluk gibi dönüp duruyordu.

Kokuyordu da.

Tırnakları mor, kolları gri, elleri beyazımsıydı, sünger renkleri.

Onu tanıyamamıştım.

Dili de mavimsi.

Aslında anlatılacak bir yanı yoktu, yalın bir kaza, sıcak rüzgârda dönüp duruyordu, dediğim gibi, şişmiş.

Hiç anlatmak istemiyordum.

Kolları iki sopa gibi sert.

Ne yazık ki Guatemala'da çektiğim filmler banyo edilmemişti henüz, insanın nasıl böyle asılı olduğunu görmek gerek, anlatmak mümkün değil.

Mavi gece elbisesi içinde Sabeth.

Çoğu kez birdenbire tam gözlerimin önünde asılı görüyordum dostumu, sanki gömmemiştik onu, birden-

bire – belki bu barda radyo çaldığı içindi, radyosunu bile kapatmamıştı dostum.

İşte böyle olmuştu.

Onu bulduğumuzda, dediğim gibi, radyosu çalıyordu. Yüksek sesli değil. Önce öteki odada birinin konuştuğunu sandık ama yanda bir oda yoktu, arkadaşım tek başına yaşıyordu, ancak müzik başladığında, sesin radyodan geldiğini düşündük, elbette hemen kapattık radyoyu, dans müziği çalıyordu, hiç de uygun bir müzik değildi.

Sabeth sorular soruyordu.

Neden yapmış olabileceğini.

Söylememişti ki, bir bebek gibi asılı duruyor ve kokuyordu daha önce de söylediğim gibi, kendi kendine ılık rüzgârda dönüyordu.

İşte böyle olmuştu.

Ayağa kalktığımda sandalye devrildi, gürültü çıktı, barda heyecan oldu ama kız sandalyeyi kaldırdı hiçbir şey olmamış gibi, beni kabinime kadar götürmek istedi ama ben istemedim.

Güverteye çıkmak istiyordum.

Yalnız kalmak.

Sarhoştum.

Bir kere olsun Joachim Hencke adını ansaydım her şey anlaşılacaktı. Herhalde adını hiç söylememiştim, yalnız bir dostumdan söz etmiştim. Guatemala'da kendini asan bir dostumdan, acıklı bir kazadan.

Bir ara kızın filmini çektim.

Sabeth bunu fark ettiğinde dilini çıkardı, dışarıya uzamış dilini de filme çektim, bu işe o gerçekten kızıncaya kadar devam ettim. Ne sanıyormuşum kendimi? Sonra açıkça ondan ne istediğimi sordu. Bir öğleden önce oluyordu bu.

Keşke Sabeth'e Müslüman olup olmadığını sorsay-

dım, onlar filme çektirmezler kendilerini ya da boş inançlı olup olmadığını. Kız ne sanıyordu? Bütün filmi (Ivy'nin teleobjektifle çekilmiş el sallayışı dahil) çıkartıp güneşe tutmak ve yakmak istedim: Buyrun! Bütün sabah bana, "Beni durmadan gözetliyorsunuz Mister Faber, hoşlanmıyorum bundan!" dediği zaman kullandığı ses tonu beni kızdırmıştı, bu kız beni ne sanıyordu.

Beni sevimli bulmuyordu.

Doğruydu, daha sonra, yemekten sonra, ne zaman makine dairesine gideceğimi söyleyeceğime daha önce söz verdiğimi ona hatırlattığımda sahte umutlara kapılarak davranmamıştım.

"Şimdi mi?" diye sordu.

Kitabındaki bir bölümü bitirmeliymiş.

"İyi!" dedim.

Onu bekledim. Darılmadan. Başkalarının canını sıktığım zaman kendimi hiç beğenmem, beni beğenmeyen kadınların peşinden koşmak da hiç huyum değildir; açıkçası, böyle bir şeye hiç de gerek duymadım... Bu büyüklükteki bir geminin makine dairesi fabrika büyüklüğündedir. En önemli şey, büyük dizel transmisyon tertibatıdır, bir de sıcak su, havalandırma ve elektrik akımını sağlayan makineler var. Bu konudan anlayan biri için olağanüstü bir şey olmasa da, geminin bir parçası olan bölümü ve tesisatı görmeye değer buluyorum, ayrıca çalışan makineler de insana sevinç verir. Ayrıntılara inmeden ana tesisatı kısaca anlattım ona; kilovattan, hidrolikten, amperden söz ettim, bunlar Sabeth'in okulda okuduğu ama unuttuğu, gene de kolayca hatırladığı şeylerdi. Onu en çok, ne işe yararlarsa yarasınlar, bir yığın boru etkiledi, bir de büyük merdiven boşluğuyla beş-altı kat yukarıdan bulutlu gökyüzünün görünüşü. Hepsini çok sevimli bulduğu makinistlerin, okyanusu görmeden, ömür boyu okyanusta yol almaları onu ilgilendirdi. Ben

(herhalde kızım sandıkları) Sabeth'e merdivenleri çıkarken onların nasıl baktıklarını fark ettim.

"*Ça va, Mademoiselle, ça va?*"[1]

Sabeth kedi gibi tırmanıyordu.

"*Pas trop vite, ma petite!*"[2]

Bence bu yaptıkları ayıptı ama Sabeth hiçbir şeyin farkında değildi. Beyaz dikişli siyah kovboy pantolonu içinde Sabeth, arka cebinde yeşil tarak, kızılımsı atkuyruğu sırtına iniyor, siyah süveteri altında omuzları, dik ve uzun sırtı, sonra kalçaları, siyah pantolonun içindeki genç bacakları, pantolonu diz boşluğunda buruşmuş, ayak bilekleri – bütün bunları çekici değil, güzel buluyordum. Yalnız çok güzel!

Bir dizel ocağının cam penceresi önünde duruyorduk, ona kısaca açıkladım motoru, ellerim pantolonumun cebindeydi, sabah kahvaltıda papazın yaptığı gibi çok yakınımda olan kolunu ya da omzunu tutmayı istemiyordum.

Kıza dokunmak istemiyordum.

Birden kendimi çok yaşlı buldum.

Ayağı demir merdivenin boşluğuna kaydığında onu hemen kalçalarından yakalayıp yukarı kaldırdım. Kalçaları şaşılacak derecede hafif, aynı zamanda güçlüydü, Studebaker'ımın direksiyonu gibi ele geliyordu, aynı çapta zaten, hoştu, bir an, sonra delikli tenekeden oluşan yerin üzerinde ayaktaydı, hiç kızarmadan, gereksiz olan ilgime teşekkür etti ve ellerini orada duran toz bezine sildi. Benim için de heyecanlandırıcı bir durum olmamıştı bu, yolumuza devam edip ona göstermek istediğim makaralara geldik. Bunların nasıl çalıştığını, çeliğin

1. (Fr.) N'aber, Matmazel iyi mi? (Ç.N.)
2. (Fr.) Çok hızlı değil, küçüğüm. (Ç.N.)

titreşimle nasıl yorultulduğunu sessizce kendi kendime düşündüm ya da gürültüde düşündüm, gürültüden konuşulmuyordu bile – sonra kıza nerede bulunduğumuzu anlattım. Bağırmak zorunda kalıyordu insan.

Su yüzeyinden tahminen sekiz metre aşağıdaydık! Anlatmak istedim. Tahminen, diye bağırdım: Belki de altı metre! Bu konstrüksiyonun dayanması gereken su basıncına ilgisini çektim, fazla geldi – çocuksu fantezisi dışarıdaki balıklardaydı, ben konstrüksiyonu gösterirken, işte, diye bağırdım ve elini tutup yetmiş milimetrelik perçine koydum, anlattığımı daha iyi anlasın diye. Köpekbalıkları mı? Başka hiçbir şey anlatamadım. Neden köpekbalığı olsun? Bilmiyorum, diye bağırdım. Ve konstrüksiyonu gösterdim, gözleri dondu kaldı.

Ona bir şeyler göstermek istemiştim.

Yolculuğumuz sona eriyordu, üzülüyordum, bir öğleden sonra, bir gece ve bir sabah kalmıştı.

Mister Lewin bavullarını topluyordu bile.

Bahşiş konusunu konuştuk.

Yirmi dört saat içinde nasıl vedalaşacağımızı düşündükçe yoruluyordum, herkese veda etmek, iyi dileklerde bulunmak, yarı şaka karışık vedalaşmak; tarımda bol şans Mister Lewin, Louvre'da bol şans dilemek bizim papaza – birbirimizden bir daha hiç iyi haber alamayacağımızı düşünmek beni yoruyordu. Barda oturuyordum.

Yolculuk dostlukları!

Birden hiç huyum olmadığı halde duygulandım; gemide her gemide son gece yapıldığı gibi balo verilecekti; rastlantıya bakın ki ellinci yaş günüme rastlıyordu, elbette kimseye söz etmedim bundan.

Hayatımda ilk kez evlenme teklif ettim.

Aslında Mister Lewin'le oturuyordum, danslı balolardan pek hoşlanmıyordu, onu (doğum günüm olduğunu söylemeden) Burgonya'sını içmeye davet ettim, ge-

mide bulunan en iyisini kuşkusuz, (insan bir kere 50 yaşına girer, diye düşünüyordum): Beaune 1933 vardı, şişesi içinde son derece fiyakalı, tadı biraz hafif, ne yazık ki biraz da bulanık, California Burgonyası'nı bile beğenen Mister Lewin buna aldırmadı. Şarap beni şaşırtmıştı (ellinci yaş günümü başka türlü düşünmüştüm doğrusu) ama bunun dışında mutluydum, Sabeth bir an sıkılmış limonunu içmek için masaya geldi, sonra gene dansa davet edildi bıyıklı grafikçisi tarafından, gemi süvarileri töreni üniformalarını giymişlerdi, operetlerdeki gibi pırıl pırıldılar, Sabeth her zamanki gibi mavi gece elbisesini giymişti, zevksiz bir elbise değildi ama ucuz ve çocuksuydu... Yatsam mı, diye düşünüyordum, midem gene ağrıyordu, bir de orkestraya çok yakın oturuyorduk, gürültü fazlaydı, nereye bakılırsa rengârenk karnaval görünüyordu, sigara dumanları arasında Guatemala'nın güneşi gibi buğulanmış kâğıt fenerler, her yanda süslemeler, soytarılık yığını, yeşil kırmızı, erkekler smokinleri içinde leşkargaları gibi kara, onların tüyleri de böyle parlıyordu.

Bunu düşünmek istemedim.

Öbür gün Paris'teydik – bu kargaşalık içinde düşünebildiğim yalnız buydu – midemi göstermek için bir doktora gidecektim.

Mister Lewin şaraba alışık olmadığı için biraz eğlendirici oldu ve birdenbire Sabeth'i dansa kaldırmak cesaretini buldu kendinde, dev gibi bir adam, kız onun göğsüne geliyordu, o da kâğıt süslere takılmamak için kafasını eğiyordu. Sabeth onunla yukarı doğru bakarak konuşuyordu. Mister Lewin'in koyu renk takımı yoktu, her dansı mazurkaya uydurmaya çalışıyordu çünkü Polonya'da doğmuştu, çocukluğu gettoda geçmiş, vb. Sabeth onun omzuna yetişebilmek için uzanmak zorunda kalıyordu, tramvayda tutunmak isteyen mektepli kızlar gibi. Ben oturup Burgunder'imi yudumladım, doğum günüm

olduğu için duygulu olmamaya karar vermiştim, içtim. Almanlar köpüklü şarap ya da şampanya içiyorlardı, gene Herbert'i düşünüyordum, daha doğrusu Alman purosunun geleceğini ve Herbert'in tek başına Kızılderililer arasında ne yaptığını.

Sonra güverteye çıktım.

Sabeth beni aradığında tamamen kendime gelmiştim, ona üşüteceğini söyledim, inceydi elbisesi. Üzüntülü olup olmadığımı sordu. Dans etmiyormuşum. Bugünün danslarını, seyretmek için neşeli buluyorum, varoluşçuların bu sıçramalarını, herkes kendi başına dans ediyor, kendi kol ve bacaklarını hareket ettiriyor, silkelenip duruyorlar, saralı gibi ama neşeli, çok çekici doğrusu ama bana göre değil.

Ne diye üzüntülü olayım?

İngiltere henüz görünmüyor.

Sonra üşütmesin diye ona ceketimi verdim, atkuyruğu rüzgârdan arkada durmuyordu bir türlü, bağladı onu.

Kırmızı bacalar projektörler altında.

Sabeth, güvertede bu geceyi nefis buluyordu, her şeyin rüzgârda sallanıp ıslık çalmasını, kurtarma kayıklarındaki yelkenleri, bacanın dumanını.

Müzik hemen hemen duyulmuyordu.

Yıldızlar üzerine konuştuk – olağan şeyler, kimin gökyüzünü daha iyi tanıdığı ortaya çıkıncaya kadar konuştuk, ona bu günlerde kuzeyde görünen kuyrukluyıldızı gösterdim. Az kalsın doğum günüm olduğunu da ağzımdan kaçırıyordum. Bu yüzden kuyrukluyıldız görünüyor diyecektim!

Ama şakası bile doğru olmazdı çünkü bu yıldız bir haftadan beri görülüyordu, bu geceki gibi belirli olmasa da, en azından 26. IV'ten beri gözüküyordu. Böylece doğum günümden (29. IV) hiç söz etmedim.

"Ayrılırken," dedim, "sizden iki şey istiyorum. Birincisi hostes olmamanız."

"İkincisi?"

"İkincisi," dedim, "otostopla Roma'ya gitmemeniz. Gerçekten! Tren ya da uçak biletinizi ödemeye hazırım."

O sırada Roma'ya birlikte gideceğimiz bir an bile aklımdan geçirmemiştim, Sabeth'le birlikte, Roma'da hiçbir işim yoktu.

Benimle alay etti.

Yanlış anlamıştı beni.

Gece yarısından sonra soğuk büfe vardı her zaman olduğu gibi – aç olduğumu söyleyip soğuktan takırdayan Sabeth'i içeriye götürdüm, cekete karşın donduğunu görmüştüm. Çeneleri birbirine çarpıyordu.

Aşağıda balo devam ediyordu.

Yalnız olduğum için üzüldüğümü söylemesi keyfimi kaçırdı. Yalnız yolculuk yapmaya alışıktım. Bütün gerçek erkekler gibi işimle yaşarım. Yalnız oturmaktan gurur duyarım ve değişmesini istemem bu durumun, bence erkekler için tek çıkar yol budur, tek başına yaşlanmanın, bir tek söz söylememenin tadını çıkarıyorum. Bunu anlayabilecek kadın nerede? Nasıl uyuduğumun sorulması bile beni tedirgin ediyor; önceden düşünmeye alışkınım, geriyi, geride kalmışı düşünemem, daha çok planlarım. Gece yapılan yapmacıklara evet ama sabahkileri çekemem, açıkçası, bir kadınla üç ya dört günden fazla birlikte olmak, yapmacıkların ancak başlangıcıdır, sabah sabah duygusallık, bunu hiçbir erkek çekemez. Bulaşık yıkarım daha iyi!

Sabeth güldü.

Kadınlarla kahvaltı etmek, kuraldışı olarak tatildeyken olabilir, balkonda kahvaltı ama hiçbir zaman üç haftadan daha uzun bir süre buna dayanamadım, açıkçası, tatildeyken çekiliyor çünkü insan zaten bütün bir gün ne

yapacağını bilemiyor ama üç haftadan (en geç) sonra gene türbinlerimi özlüyorum, örneğin, sabahleyin henüz giyinmeden çiçekleri vazoya başka biçimde koyabilen bir kadın, bu işi yaparken bir de evlilik ve aşk üzerine konuşursa, hiçbir erkek buna dayanamaz, sanıyordum ya da dayanıyorsa yapmacık yapıyordur.

Ivy geldi aklıma: Ivy demek sarmaşık demektir; bence bütün kadınlar aslında sarmaşıktır. Ben yalnız kalmak istiyorum! İki kişilik bir odanın görünüşü bile, otelde değilse –çünkü orayı kısa süre sonra terk eder insan– kalıcı bir iki kişilik odanın görünümü bana lejyonu hatırlatır.

Sabeth beni inatçı buldu.

Ama dediğim gibiydi her şey.

Konuşmaya devam etmedim; oysa Mister Lewin'in bir tek kelime anladığı yoktu sanıyorum, bardağını doldurmak istediğimde elini bardağın üzerine koydu hemen ve beni saygısız bulan Sabeth'i dansa kaldırıldı... Saygısız değilim ama son derece gerçekçiyim, kadınlar da buna katlanamazlar zaten, Ivy'nin dediği gibi hain değilim, evliliğe karşı da değilim, kadınlar çoğu kez, benim evlenecek tipte bir adam olmadığımı söylemiştir. Durmadan duygulu olamam. Benim için yalnız olmak tek çıkar yol çünkü bir kadını mutsuz etmek istemem, zaten bütün kadınlar mutsuz olmaya yatkındır. Şunu belirteyim ki, yalnız olmak her zaman hoş değil, insan hep formunda olmuyor. Üstelik biz formumuzda olmayınca kadınların da formunda olmadıklarını saptadım, canları sıkıldığı an, yakınmaları başlıyor duygusuzmuşuz diye. Sonra, açıkçası tek başıma sıkılırım daha iyi. Şunu da açıklayayım, her zaman televizyon seyretmeyi hiç istemem (ayrıca sırası gelmişken söyleyeyim, televizyon önümüzdeki yıllarda daha düzelecek, buna inanıyorum), her zaman neşeli de değilimdir ama işte asıl o zaman

yalnız kalmak istiyorum. Bildiğim en mutlu anlarımdan biri, bir topluluktan ayrılıp arabama oturduğum, kapısını kapatıp anahtarı soktuktan sonra, sigaramı arabanın çakmağıyla yakıp sonra anahtarı çevirip ayağımı gaza bastığım andır; insanlar bana yorgunluk verir, erkekler de. Neşeli olmaya gelince; bunu önemsemem dediğim gibi. İnsan bazen yumuşuyor ama sonra gene toparlıyor kendini. Yorgunluk işaretleri! Çelikteki gibi. Duygulanmak, saptadım bunu, yorgunluk işaretidir, başka bir şey değil, hiç değilse bende böyle bu. İnsan gevşiyor! O zamanlar mektuplar yazmanın bile yararı yok yalnız olmamak için. Hiçbir şey değişmiyor; sonra insan tek başına evde kendi ayak seslerini duyuyor. Daha kötüsü köpek mamasını ya da kabartma tozunu ya da bilmem daha neleri öven, sonra birden susan spiker sesleri: Yarın sabaha kadar hoşça kalın! Oysa saat daha iki. Sonra cin, sek sevmediğim halde, bir de sokaktan gelen sesler, klakson sesleri ya da metro gürültüsü, ara sıra uçak sesleri, her neyse. Böyle anlarda uyuduğum da olur, gazete dizimde, sigara halının üzerinde kalır. Kendimi toparlıyorum. Neden? Gece yayınında bir senfoni, kapatıyorum. Şimdi ne yapmalı? Sonra öylece dikilip kalıyorum, bardağımda sevmediğim cin, içiyorum; evimde ayak sesleri duymamak için ayakta duruyorum, yalnız benim olan ayak seslerini duymamak için. Bütün bunlar acıklı değil, yorucu yalnız: İnsan kendi kendine iyi geceler dileyemez.

"Evlenmek için neden mi bu?"

Danstan limonatasını içmek için dönen Sabeth bana çarptı.

Mister Lewin – bu kocaman adam, uyuyordu gülümseyerek, sanki bütün bu kargaşalığı, şeritleri, balonları, birbirlerine sıkı sıkıya sarılmış çiftleri uyurken de görüyordu.

Durmadan ne düşündüğümü sordu.

Bilmiyordum.

Kendinin ne düşündüğünü sordum.

Biliyordu.

"Evlenmelisiniz Mister Faber!"

Sonra gene arkadaşı belirdi, onunla dans edebilmek için bütün güvertelerde aramış onu, bana baktı.

"Rica ederim, buyurun!" dedim.

Çantası bende kaldı.

Ne düşündüğümü kesinlikle biliyordum. Anlatması güç. Koklamak için bardağımı salladım, kadınla erkeğin nasıl çiftleştiklerini düşünmek istemiyordum, gene de birden gözümün önünde belirmişti, istemeden, şaşırdım, yarı uykuda duyulan korku gibi ürktüm.

Neden böyle? Bir kere, dışarıdan bakıldığında, neden belden aşağısıyla oluyor? Burada oturup dans edenleri seyrederken, işi bütün nesnelliğiyle düşünecek olursak, olanaksız görülüyor.

Neden böyle? İçgüdüyle olmasa soyut bir şey geliyor insana, bunu düşünmek bile çılgınlık, giderek sapıklık.

Bira ısmarladım.

Belki de sapığım ben.

Yan gözle gördüğüm kimseler, o sırada burunları arasına portakal sıkıştırıp dans etmek üzereydiler – Lajser Lewin ne düşünüyor, acaba bu konuda?

Gerçekten horluyordu, konuşulacak gibi değildi, ağzı yarı açıktı, yeşil akvaryum camı içinde bir balığın kırmızı ağzı gibi diye düşündüm.

Aklıma Ivy geldi.

Ivy'ye sarıldığım zaman, filmlerimi banyo ettirmeliydim, Williams'a telefon etmeliydim, diye düşünüyordum! Ivy bana, "*I'm so happy, o Dear, so happy, o Dear, o Dear*!" dediği zaman kafamda bir satranç problemini çözüyor da olabilirdim. Başımın arkasında on parmağını hissediyor, mutlulukla açılmış ağzını görüyor, duvarda gene eğri asılmış olan resme bakıyor, asansörün sesini duyuyor, günün

tarihini düşünüyor, onun "*You're happy?*" diye soruşunu duyuyor, kollarımın arasındaki Ivy'yi düşünmek için gözlerimi kapatıyor, yanlışlıkla kendi dirseğimi öpüyordum. Sonra hiçbir şey olmamış gibi! Bütün süre içinde Williams'a telefon etmeyi düşündüğüm halde unutuyorum. Açık pencerenin yanında duruyor ve sigaramı içiyorum, bu sırada Ivy içeride çay hazırlıyor, birden günün tarihini biliyorum. Hiçbir şey olmamış gibi sanki! Sonra odaya birinin girdiğini duyuyorum, dönüp bakıyorum, Ivy sabahlığı içinde çayımızı getiriyor, sonra ona doğru gidiyor ve Ivy deyip öpüyorum onu, iyi bir kızdır, sevimli, oysa daha çok yalnız kalmak istediğimi anlamıyor.

Gemimiz birdenbire durdu.

Bir tek söz bile söylememiştim ki, Mister Lewin uyandı ve Southampton'a gelip gelmediğimizi sordu.

Dışarıda ışıklar yanıyordu.

Southampton olmalıydı.

Mister Lewin ayağa kalkıp güverteye çıktı.

Biramı içtim ve (o zamanlar) Hanna'yla da bu işin böyle saçma olup olmadığını düşündüm, hep saçma mı olmuştu acaba?

Herkes güverteye çıktı.

Sabeth, süslü salona çantasını almak için geldiğinde şaşırdım, suratını asan arkadaşına veda etti ve yanıma oturdu. Yüzü ne kadar da Hanna'nın gençliğine benziyordu! Her zaman istediği gibi, sigara istedi, durmadan ne düşündüğümü sordu, benim de artık bir şey söylemem gerekiyordu, sigarasını yaktım, genç yüzü aydınlandı, ona benimle evlenmesini söyledim.

Sabeth kızardı.

Ciddi mi söylüyormuşum?

Neden olmasın!

Dışarıda geminin boşalması görülecek bir şeydi, hava soğuktu ama onur sorunuydu orada dikilmek, kadınlar

gece elbiseleri içinde üşüyorlardı, sis, erkekler smokinli, kadınlara sarılarak onları ısıtmaya çalışıyorlardı, yüklerin indirilişi ışıklar içinde, renkli kâğıt şapkalı adamlar, vinç sesleri, hepsi sis içinde, sahilde işaret fenerinin ışığı.

Hareketsiz duruyorduk.

Hiçbir zaman söylememem gereken bir şeyi söylemiştim ama olan oldu, sususumuzun tadını çıkarıyordum, gene iyice ayılmıştım, ne düşündüğümün de farkında değildim, herhalde bir şey düşünmüyordum.

Hayatım elindeydi.

Bir ara Mister Lewin geldi, rahatsız etmeden, tam tersine memnunduk, Sabeth de memnundu, sanıyorum, kol kola durup Mister Lewin'le konuştuk, şaraptan sonra uykusunu almıştı, bahşiş konusu ve buna benzer şeylerden söz ettik. Gemimiz en azından bir saat durdu, artık sabah oluyordu. Islak güvertede yeniden yalnız kaldığımızda Sabeth gerçekten ciddi olup olmadığımı sordu, onun alnından öptüm, sonra soğuk ve titreyen gözkapaklarından, bütün bedeni titriyordu, sonra onu dudaklarından öperken irkildim, tanıdığım bütün kadınlardan daha yabancıydı bana. Yarı açık ağzı, mümkün değildi, göz çukurlarındaki gözyaşı nemini öptüm, mümkün değildi.

Ertesi gün Le Havre'a vardık.

Yağmur yağıyordu ve ben, kızılımsı atkuyruklu yabancı kız köprünün üstünden geçerken üst güvertede duruyordum, iki elinde bavulları vardı, bu yüzden el sallayamıyordu. Benim el salladığımı görmüştü sanıyorum. Filme almak istemiştim, kalabalıkta onu göremediğim halde hâlâ el sallıyordum. Daha sonra gümrükte, kızılımsı atkuyruğunu yeniden gördüm, başını salladı ve gülümsedi, iki elinde bavulları vardı, hamal tutmadı ve o çok ağır yükü kendi taşıdı, yardım edemedim, kalabalık arasında kayboldu – çocuğumuz! Ama o zamanlar bilemezdim bunu, gene de boğazıma bir şey takıldı kaldı,

kalabalık arasında kaybolduğunu görünce. Ondan hoşlanıyordum. Bildiğim buydu. Paris'e giden trende bütün vagonları dolaşabilirdim. Neden? Vedalaşmıştık.

Paris'te hemen Williams'a telefon etmeyi denedim, hiç olmazsa sözlü olarak raporumu bildirmeliydim; merhaba *(hello)* dedi, açıklamalarımı dinleyecek vakti yoktu. Kendi kendime bir şey mi var diye sordum... Paris her zamanki gibiydi, toplantı yüklü bir hafta, her zamanki gibi Quai Voltaire'de kalıyordum, Seine'e ve şu Louvre'a bakan bir odada, hiç gitmediğim Louvre tam karşımdaydı.

Williams tuhaftı doğrusu.

"*It's okay,*" dedi, "*it's okay,*" durmadan, ben kısa süren Guatemala yolculuğumu anlatırken, aslında işten kaçmamıştım, Caracas'ta türbinlerin henüz hazır olmadığı ortaya çıkmıştı, ayrıca bu ayın en önemli olayı olan Paris toplantılarına tam zamanında yetişmiştim. Gençlik arkadaşımın korkunç intiharından söz ederken, "*It's okay,*" diyordu, "*It's okay.*" Sonunda, "*What about some holidays, Walter?*"[1] dedi.

Onu anlamıyordum.

"*What about some holidays?*" dedi. "*You're looking like...*"[2]

Hat kesildi.

"*This is Mr. Faber, this is...*"[3]

Williams uçakla değil de gemiyle gelişimi mi yadırgamıştı bilmiyorum; tatile gereksinimim olduğunu söylemesi mutlaka alaydı, güneşten ender olarak böylesine yanmıştım, gemideki yemekler yüzünden her zamankinden daha az zayıftım, yüzüm de yanmıştı.

Williams garipti doğrusu.

1. (İng.) Tatile çıkmaya ne dersin? (Ç.N.)
2. (İng.) ...gibi duruyorsun. (Ç.N.)
3. (İng.) Ben Faber, ben... (Ç.N.)

Daha sonra toplantı bittiğinde tek başıma bir lokantaya gittim, neşem yoktu, Williams'ı düşündükçe neşem kaçıyordu. Hiç böyle dar kafalılık etmemişti. Acaba Guatemala'da ya da yolda başka bir yerde birazcık *love-affair*[1] yaptığımı mı sanıyordu? Gülmesi beni hasta etti, daha önce de belirttiğim gibi, mesleğimle ilgili durumlarda çok duyguluyumdur; hiçbir zaman –ki Williams bunu iyi bilir– kadın yüzünden toplantılara gecikmem, yarım saat bile gecikmemişimdir. Bilmem böyle şeyleri. Neşemi kaçıran, bana gösterdiği güvensizlik ya da ne idiyse, sürekli "*it's okay*" demesi kafamı öylesine meşgul ediyordu ki, garsonlar bile bana aptalmışım gibi davranmaya başladılar.

"*Beaune, Monsieur, c'est un vin rouge.*[2]"

"*It's okay,*" dedim.

"*Du vin rouge,*" dedi, "*du vin rouge - avec des poissons?*"[3]

Ne ısmarladığımı unutmuştum bile; kafamda başka şeyler vardı, yüzüm kızarmadı. Garsonun beni tedirgin etmesine çok kızmıştım. (Sanki bir barbara hizmet ediyordu.)

Aşağılık duygusuna kapılmam için hiçbir neden yok, işimi yapıyorum, bilgin olmak hırsında değilim. Ama mühendislerle alay eden Ohiolu papaz kadar bir şeyler yapıyorum sanırım. Bizim yaptığımız daha yararlı işler, montajları yönetiyorum, milyonlarla uğraşıyorum, bir yığın güç var elimin altında, İran'da, Afrika'da (Libya), Panama'da, Venezuela'da, Peru'da çalıştım.

Bu garsonun sandığı gibi öteki dünyadan gelmiyorum.

"*Voilà, monsieur!*"

1. (İng.) Çapkınlık. (Ç.N.)
2. (Fr.) Beaune, bayım, kırmızı şarap bu. (Ç.N.)
3. (Fr.) Kırmızı şarap ve balık ha? (Ç.N.)

Şişeyi gösterip mantarını çıkardıktan sonra tadına bakmak için bir yudumluk koymaları oyunu. Sonra da soruyorlar:

"*Il est bon?*"[1]

Aşağılık duygusundan nefret ederim.

"*It's okay,*" dedim ve beni korkutmasına izin veremedim. Acayip kokuyu iyice duymuştum ama tartışmaya niyetim yoktu. "*It's okay.*"

Kafamda başka şeyler vardı.

Akşamın erken bir saati olduğu için tek müşteri bendim, beni şaşırtan, doğrudan doğruya karşıdaki aynaydı, altın çerçeveli ayna. Ne zaman kafamı kaldırsam kendimi görüyordum, tıpkı ataların tabloları gibi: Walter Faber, salatayı yerken, altın çerçeve içinde. Göz kenarlarımda halkalar oluştu, başka bir şey yoktu, güneşten yanmıştım, daha önce dediğim gibi, hiç de her zamanki gibi zayıf ve soluk değildim, tam tersine, çok iyi görünüyordum.

Kuşkusuz, (aynaya bakmadan da bunun farkındaydım) en iyi yaşlarında bir adamdım, gri görünüşlü ama sportmen. Güzel adamları hiç tutmam. Burnumun biraz uzun oluşu ergenlik çağımda beni uğraştırmıştı, o zamandan beri bu işle hiç uğraşmadım, o zamandan beri beni yapma aşağılık duygularından kurtaran birçok kadına rastlamıştım, beni şaşırtan yalnız ve yalnız bu lokal olmuştu. Ne tarafa baksan aynalar vardı, rezalet, bir de ısmarladığım balığın bu kadar gecikmesine sinirleniyordum, kararlı bir tavırla karşı çıktım, aslında vaktim vardı ama garsonların beni ciddiye almadıkları kanısındaydım, neden bilmiyorum, birbirleriyle fısıldaşan beş garsonlu boş bir lokantada tek müşteri: Walter Faber, ekmek atıştıran, altın yaldızlar içinde, nereye baksam bu; sonunda

1. (Fr.) İyi mi? (Y.N.)

gelen balığım nefisti ama hiç hoşuma gitmedi, bana ne olduğunu anlamıyordum.

"*You are looking like...*"

Williams'ın bu aptalca sözü yüzünden (Oysa sever beni biliyorum!) durmadan balığımı yiyeceğim yerde bu gülünç aynalara bakıyordum, beni sekiz kat gösteriyorlardı.

İnsanın saçları dökülüyor kuşkusuz.

Doktora gitmeye alışkın değilim, apandisit dışında hayatımda hastalanmadım. Aynalara sırf Williams, "*What about some holidays Walter?*" dediği için bakıyordum. Oysa ben güneşte pek yanmaktan hoşlanmazdım. Hostes olmak isteyen genç bir kızın gözünde ben ciddi bir adamdım, olabilir ama yaşamaktan bıkmış biri değildim, tam tersine, aslında planladığım halde Paris'te doktora gitmeyi bile unutmuştum.

Kendimi son derece normal duyuyordum.

Ertesi gün (pazardı) Louvre'a gittim. Ama kızılımsı atkuyruklu kız çevrede görünmüyordu. Oysa bir saat kadar oyalanmıştım bu Louvre'da.

Bir kadınla ilk deneyimi, en ilkini, aslında unuttum, yani istemediğim zaman hiç hatırlamam. Beni o zamanlar, liseyi bitirmemden az önce, birkaç hafta sonu için evine alan öğretmenimin karısıydı; öğretmenime hazırladığı ders kitabının yeni baskısını düzeltmesinde yardım ediyordum, biraz para kazanmak için. En çok istediğim şey bir motosikletti, bir tane düşürmek istiyordum, istediği kadar eski olsun, çalışması önemliydi. Figürler çizmek zorundaydım. Pythagoras'ın cümlesi falan gibi, mürekkeple; matematik ve geometride en iyi öğrenci idim. Karısı, elbette benim o zamanki görüşüme, kırklarında ciddi bir hanımdı, sanıyorum, veremliydi, oğlan vücudumu öptüğünde bana deli ya da dişi bir köpek gibi

görünüyordu; oysa ben ona gene de sayın bayan diyordum. Saçmaydı bu. Ara sıra olayı unutuyordum; yalnız öğretmen sınıfa girip defterleri hiçbir şey söylemeden kürsünün üzerine koyduğunda acaba duydu mu, diye korkuyordum. Bütün dünya duyacak diye. Defterlerin dağıtılması söz konusu olduğunda ilk çağırdığı çoğunlukla ben oluyordum, o zaman sınıfın önüne yürümek gerekiyordu – hiç yanlışı olmayan yalnız ben oluyordum. O yaz öldü kadın, ben de olayı unuttum, tıpkı insanın susayıp da bir yerde içtiği suyu unuttuğu gibi. Kuşkusuz unuttuğum için kendimi kötü görüyordum, ayda bir kez mezarını ziyaret etmeye zorladım kendimi, çantamdan birkaç çiçek çıkarıp kimsenin görmediği bir anda henüz ne mezartaşı ne de numarası olan mezarın üstüne aceleyle bırakıyordum; bu arada her seferinde bu işin bitmiş olduğuna sevindiğim için utanıyordum. Sadece Hanna'yla absürd olmamıştı hiç.

Bahardı ama kar yağıyordu, biz terasta otururken, mavi gökten kar tipisi akıyordu; birbirimizi neredeyse bir haftadır görmemiştik, bana öyle geldi ki beni görmekten hoşnuttu, sigaralar yüzünden, hiç parası kalmamıştı.

"Zaten size inanmamıştım," dedi, "Louvre'a hiç gitmediğinizi ve gitmeyeceğinizi söylediğinizde."

"Ama gene de az giderim."

"Az mı!" diye güldü. "Önceki gün sizi orada gördüm. Aşağıdaki antikaların arasında – dün de gördüm."

Arka arkaya sigara içmesine karşın gene de çocuktu. Paris'te yeniden karşılaşmamızı gerçekten rastlantı sayıyordu. Gene siyah pantolonunu ve espadrillerini giymişti, bir de pelerini vardı. Şapka takmamıştı elbette, başında kızılımsı atkuyruğu, kar yağıyordu söylediğim gibi neredeyse mavi gökten.

"Üşümüyor musunuz?"

"Hayır," dedi. "Ama siz üşüyorsunuz!"

Saat 16.00'da gene toplantım var.

"Bir kahve içelim mi?" dedim.

"Ooo," dedi, "elbette."

Place de la Concorde'u geçerken bir polisin düdük çalmasıyla koştuğumuzda bana kolunu uzattı. Bunu beklemiyordum. Koşmak zorunda kaldık çünkü polis beyaz çubuğunu kaldırıyordu bile, otomobiller yığını üzerimize doğru yürüdü, kol kola kaldırımda, en sonunda kurtulduğumuzda, şapkamı kaybettiğimi fark ettim.

İlerde kahverengi çamurun içinde çoktan bir tekerlek tarafından ezilmiş durumda, duruyordu.

"*Eh bien*!"[1] dedim ve kızla kol kola yoluma devam ettim. Kar tipisinde şapkasız gezen bir genç gibi.

Sabeth'in karnı acıkmıştı.

Böbürlenmemek için durmadan kendi kendine parası bittiği için beni gördüğüne sevindi diyordum. Bir pastanede karnını doyurdu, başını kaldırmadan, konuşmadan – otostopla Roma'ya gitme düşüncesinden onu caydırmak mümkün değildi, programını saptamıştı bile: Avignon, Nîmes, Floransa, Siena, Orvieto, Assisi ve daha birkaç yeri görmesi şarttı, o sabah gitmeyi denemişti bile ama yanlış yola çıkmıştı.

"Annenizin haberi var mı bundan?"

Evet, diyordu.

"Anneniz kaygılanmıyor mu?"

Hesabı vermek zorunda olduğum için oturuyordum daha, gitmeye hazır bir biçimde, çantam dizimdeydi, Williams'ın garip sözlerinden sonra toplantıya geç kalmamaya özellikle dikkat ediyordum.

1. (Fr.) Peki. (Y.N.)

"Elbet kaygılanıyor," dedi kız, yemeğinin son lokmalarını çiğnerken tabağı yalayacaktı neredeyse, ama aldığı terbiye izin vermiyordu buna, güldü.

"Annem hep kaygılanır."

Sonra ekledi.

"Herkesin arabasına binmeyeceğime ona söz verdim ama doğal zaten bu, aptal değilim ki."

Bu arada hesabı ödemiştim.

"Teşekkür ederim," dedi.

Bu akşam ne yapıyorsunuz, diye sormaya çekindim. Nasıl bir kız olduğunu gittikçe daha az kavrıyordum. Hangi anlamda aldırışsızdı?

Belki her erkeğe kendini davet ettiriyordu, bu düşünce beni kızdırıyor, kıskandırıyor ve duygulandırıyordu.

"Acaba bir kez daha görecek miyiz birbirimizi?" diye sordum, arkasından hemen ekledim: "Görüşemezsek size iyi günler dilerim."

Gerçekten gitmek zorundaydım.

"Daha kalıyor musunuz burada?"

"Evet," dedi, "vaktim var."

Ben kalktım.

"Vaktiniz varsa," dedim, "bana bir iyilik yapabilirsiniz belki."

Kaybolan şapkamı arıyordum.

"Operaya gitmek istiyordum," dedim, "ama biletim yok."

Kafamın işleyişine şaştım, hayatımda operaya gitmemiştim, insanları iyi tanıyan Sabeth durumu hemen anladı ve bana iyilik etmek için bilet parasını aldı, operada ne oynadığını bile bilmiyordum.

"İsterseniz," dedim, "iki bilet alın, saat yedide burada buluşuruz."

"İki mi?"

"Evet, çok iyiymiş oyun!"

Mrs. Williams'tan duymuştum bunu.

"Mister Faber," dedi, "bu daveti kabul edemem ki."

Toplantıya geç kaldım elbette.

Birdenbire karşıma çıkan Profesör O.yu gerçekten tanıyamamıştım: Nereye böyle hızla Faber, nereye? dedi. Yüzü renksiz değil, ama gerçekten tamamen değişmiş; bu yüzü bir yerden tanıdığımı biliyorum yalnız. Gülüşünü tanıyorum, ama nereden? Fark etmiş olmalı. "Beni tanımıyorsunuz artık galiba?" dedi. Gülüşü çok çirkinleşmişti. Evet, evet, diye gülüyor, başımdan epey şey geçti diyordu. Yüzü yüzlükten çıkmıştı artık, kafatasının üzerine deri geçirilmiş gibiydi, kasları da vardı. Bunlar mimikleri oluşturuyor, bu mimikler de bana Profesör O.yu hatırlatıyordu, ama bir kafatasıydı karşımdaki, gülüşü çok başkaydı, yüzünü değiştiriyordu, gözlerine oranla daha büyük bir gülüştü, gözleri çok geride kalıyordu.

"Sayın Profesörüm," diyorum ve, "bana öldüğünüzü söylemişlerdi" dememek için kendimi zor tutuyorum. Bunun yerine, nasılsınız, diyorum.

Hiç böyle candan değildi eskiden, onu sayardım, taksinin kapısını açmıştım. Paris'te bahar, deyip güldü, neden güldüğü anlaşılır gibi değildi, onu İsviçre Teknik Üniversitesi profesörü olarak tanıyorum, hokkabaz olarak değil ama ağzını açar açmaz gülüyormuş gibi görünüyor. Evet evet, şimdi gene iyiyim diye gülüyor! Aslında hiç de gülmüyor, tıpkı kafatasının gülemeyeceği gibi, yalnız gülüyormuş gibi görünüyor, acelemden onu tanıyamadığım için özür diliyorum. Göbeklenmiş, hiç göbeği yoktu oysa, balon gibi bir göbek kaburgalarının altında yükseliyor, bunun dışında her yanı sıska, cildi deri ya da kerpiç gibi olmuş, gözleri canlı ama çok gerilerde. Bir şeyler anlatıyorum. Kulakları kepçe gibi. Nereye böyle aceleyle, diyor. Bir içki içmeye gelip gelmeyeceğimi soruyor gülerek. İçtenliği pek fazla, dediğim gibi; bir za-

manlar Zürich'te hocam olmuştu, onu beğenirdim ama bir içki içecek zamanım gerçekten yoktu. Sevgili Profesörüm, demiştim, ona hiç böyle seslenmemiştim daha önce. Beni kolumdan tuttuğu ve herkesin bildiğini bildiği için, Sevgili Profesörüm, diyordum; hiçbir şey bilmiyormuş gibi görünüyordu. Gülüyordu.

Öyleyse başka bir zaman, diyor, ben aslında bu adamın öldüğünü biliyorum, buna karşın, seve seve, diyorum ve taksiye biniyorum.

Toplantı beni hiç ilgilendirmiyordu.

Profesör O. benim için her zaman örnek biri olmuştur, Nobel Ödülü almadığı halde, Zürich Teknik Üniversitesi'ndeki dünya çapında profesörlerden hiçbiri de almamıştı Nobel Ödülü'nü, kendi dalında son derece önemli biriydi – öğrenciliğimizde beyaz gömleklerimizi giyip onun çevresinde toplanarak açıklamalarını nasıl dinlediğimizi, nasıl güldüğümüzü hiç unutmayacağım: Bir balayı yolculuğu (derdi hep) yeter de artar bile, bunun dışında yolculuk yapmak gereksizdir, her şeyi yayınlardan izleyebilirsiniz, yabancı dil öğrenebilirsiniz beyler ama yolculuk yapmak beyler, Ortaçağ davranışıdır, bugün artı haberleşme araçlarına sahibiz, kaldı ki yarın ya da öbür gün dünyayı evimize getiren haberleşme araçlarına sahip olacağız, bir yerden bir yere gitmek geriye dönüştür, gülüyorsunuz beyler ama böyledir bu, hiçbir trafiğin kalmadığı gün gelecektir, yalnız yeni evliler bir faytonla dünyayı gezecekler, başka da hiç kimse – gülüyorsunuz beyler, ama yaşayacaksınız bunu!

Birden kendisi Paris'te görülüyordu.

Belki bu yüzden hep güldü. Belki de (söylendiği gibi) mide kanseri olduğu doğru değildi, iki yıldır herkes ve doktorların ona iki aydan fazla yaşayamayacağını söyledikleri için gülüyordur, bizimle alay ediyor; yeniden görüşeceğimizden çok emin.

Toplantı iki saat sürdü.

"Williams," dedim, "*I changed my mind*."[1]

"*What's the matter?*"[2]

"*Well, I changed my mind*."

Williams beni otelime götürdü, biraz ara vereceğimi, ilkbahar nedeniyle tatil yapacağımı, iki hafta kadar Avignon, Pisa, Floransa ve Roma'ya gideceğimi söylediğimde hiç şaşırmadı, tam tersine şimdiye kadar olmadığı biçimde anlayışlıydı: Hemen Citroën'ini almamı önerdi, kendi ertesi gün New York'a uçacaktı. "Walter," dedi, "*have a nice time*!"[3]

Tıraş oldum ve üstümü değiştirdim. Operaya gideriz belki diye.

Champs Élysées'ye yaya gittiğim halde erken gelmiştim. Buluşacağımız kahveye değil de, onun yanındakine oturdum, camlı ön bölüm elektrikle ısıtılıyordu, *pernod*'m henüz gelmişti ki, atkuyruklu yabancı kız kahvenin önünden geçti beni görmeden, o da erken gelmişti, seslenebilirdim.

Kahveye oturdu.

Şanslıydım, acele etmeden *pernod*'mu içtim ve kahvenin camından onu gözledim, nasıl ısmarladığını, nasıl beklediğini, nasıl sigara içtiğini, bir kez nasıl saate baktığını gördüm. Tahta düğmeli ve deri şeritli siyah gocuğunu giymişti, altına mavi gece elbisesini, demek ki operaya gitmeye hazırdı, genç bir kadın olmuştu, rujunu tazeliyordu. Gene limonata içiyordu. Paris'te şimdiye kadar hiç duymadığım bir mutluluk duydum, hesabı ödemek için garsonu bekledim, artık yandaki kahveye, beni bekleyen kızın yanına gitmek istiyordum – bu arada garson

1. (İng.) Fikrimi değiştirdim. (Ç.N.)
2. (İng.) Ne oldu ki? (Ç.N.)
3. (İng.) İyi vakit geçir! (Ç.N.)

beni hep bekletiyor diye hoşnuttum, bağırdığım halde bekletiyordu, şimdiki gibi mutlu olamazdım hiç.

Başıma gelen bütün olayların nasıl olduğunu bildiğimden ve özellikle benimle birlikte Paris operasına giden genç kızın Hanna'yla benim, özel durumlarımızı ve dünyanın o zamanki siyasal düzenini göze alarak, doğmasını istemediğimiz çocukla aynı kimse olduğu gerçeğini bildiğimden beri, çeşitli kimselerle kürtaj konusunu konuştum ve onların da (aslında) benimle aynı kanıyı paylaştıklarını saptadım. Kürtaj bugün artık doğal bir şeydir. İşin aslına bakarsak, kürtaj olmasa ne yapardık? Tıp ve teknikteki ilerlemeler insanları yeni ölçülere zorluyor. Bir yüzyılda insanların sayısı üç katı artıyor. Eskiden kürtaj yoktu. Peydahlamak ve doğurmak, sonra ilk yılda öldürmek, doğanın keyfine göre bu işi yapmak bence daha ilkel bir yöntem, hoş değil. Loğusa humması açılan savaş. Sezaryen. Erken doğumlarda kuluçka kafesi. Artık yaşamı eskisinden daha çok ciddiye alıyoruz. Johann Sebastian Bach'ın on üç çocuğu vardı (ya da buna yakın), bunların %50'si bile yaşamamıştı. İnsanlar tavşan değildir, ilerlemenin ölçüsüdür; işi kendimizin düzenlemesi gerekiyor. Dünya nüfusu tehdit edici bir biçimde artıyor. Şef doktorum Kuzey Afrika'daydı, dedi ki, Araplar bir gün bağırsaklarını evlerinin etrafına boşaltmak zorunda kalmadıkları zaman, Arap halkının yirmi yıl içinde iki katı artacağı kesindir. Doğanın her yerinde olduğu gibi, kalıcılığı sağlamak için fazla üretim. Yaşamın kutsallığı! Doğadaki fazla üretim felaketlere yol açıyor, bir de biz bunun üzerine hayvanlar gibi doğurup durursak, cinsin tükenmemesine değil, cinsin yok olmasına yol açarız. Dünya ne kadar insanı besleyebiliyor? Bu sayıyı yükseltmek mümkün, UNESCO'nun görevi geri kalmış bölgeleri

kalkındırmak ama kalkınma sınırlandırılmış. Yepyeni sorunlarla karşı karşıya siyaset. İstatistiklere bir göz atalım: Verem gerilemiş örneğin, önleme başarılı, %30'dan %8'e düşmüş. Sevgili Tanrı! Bulaşıcı hastalıkları o yarattı, biz elinden almışız. Bunun sonucu olarak onun elinden türemeyi de almalıyız. Vicdan azabı çekmeye gerek yok, tam tersine bu insanın akıllıca davranmasını ve kendi kendine karar vermesini sağlayacak. Bu gerçekleşmediği zaman salgın hastalıkların yerini savaşlarla dolduracağız. Romantizme son. Kim ki kürtajı reddeder, o romantik ve sorumsuzdur. Düşüncesizlik yüzünden olmamalı elbette ama gerçekleri görmeliyiz, örneğin insanın var olmasının nedeni yalnız bir hammadde sorunu değildir. Devletin doğumu desteklemesi faşist ülkelerin kötü davranışlarından biridir, kuşkusuz Fransa'da da oluyor bu. Yaşanabilen bölgeler sorunu. Otomasyon da unutulmamalı: Hiç de o kadar insana ihtiyacımız yok. Yaşama düzeyini yükseltmek daha akıllıca olur. Bunun dışındaki her şey savaşa ve yok olmaya götürür. Bilgisizlik, bilinçsizlik yaygın gene de. En büyük kötülükleri yaratanlar hep ahlakçılardır. Kürtaj kültür ölçüsüdür, doğanın istediği biçimde yalnız vahşi ormanlar üreyip yayılır.

İnsan ise plan yapar. Romantizm yüzünden birçok felaket olur, korkunç evliliklerin çoğu, gebeliği yarıda kesmekten korkulduğu için yapılır. Korunmayla engel olma arasındaki fark nedir? İkisinde de çocuk yapmama isteği vardır, bu da insancıldır. Kaç çocuk istenerek olmuştur? Bir başka şey de, kadının gebe kaldığı zaman çocuğu istemesidir, daha önce onu istemediğini unutur, erkeğe karşı güçlü olma duygusu vardır onda, analık onun iktisadi savaş aracıdır. Alın yazısı ne demek?

Mekanik-fizyolojik rastlantılardan alın yazısı yaratmak gülünçtür, çağdaş insana yaraşmaz. Çocuklar istediğimiz şeylerdir ya da istemediğimiz. Kadına zarar verme-

ye gelince. Fizyolojik olarak böyle bir şey olamaz, eğer doktora değil de, öteki kürtajcılara gidilmezse elbette, psikolojik bakımdansa çocuğu aldıran kişi ahlaki ve dinî düşüncelere bağlı değilse, gene zarar görmez. Bizim karşı çıktığımız şey, doğanın putlaştırılmasıdır. Eğer bunu yapıyorsa daha mantıklı yapması gerekirdi, o zaman penisiline de, antene de, DDT'ye de, radara da vb. hayır demesi gerekirdi. Biz teknik çağda yaşıyoruz, insan doğaya egemendir, insan mühendistir, bunun tersini savunan, doğanın yaratmadığı bir köprüyü kullanmaya kalkmasın. O zaman daha mantıklı ve dürüst olup her apandisitte ölünmesi gerekir. Alın yazısı olduğu için! O zaman elektrik lambası, motor, atom enerjisi, hesap makinesi, narkoz da olmasın – o zaman defolsunlar vahşi ormanlara!

İtalya yolculuğumuz – kız yaş farkına karşın mutluydu, sanıyorum, bu yüzden ben de mutluydum.

Genç erkeklerle, "Oğlanlar!" diye alay ediyordu. "Sen bunu bilemezsin elbette, insan anaları sanıyor kendini, felaket bir şey!"

Hava nefisti.

Beni yoran, onun sanat yapıtlarına duyduğu ilgiydi, her şeyi görmek isteme deliliğiydi. İtalya'ya girer girmez durmam gerekmeyen yer kalmadı: Pisa, Floransa, Siena, Perugia, Arezzo, Orvieto, Assisi – bu şekilde yolculuğa alışkın değildim. Floransa'da onun Fra Angelico'sunu resmen çirkin bulduğumu söyleyerek isyan ettim. Sonra düzelttim: Naif, dedim. Tartışmadı, tam tersine hayran kaldı, özellikle naifliği hoşuna gidiyordu.

Benim keyfini çıkarttığım şey Campari'ydi!

İlgimi çeken şeylerse: yol yapımı, köprü yapımı, yeni Fiat, Roma'daki yeni istasyon, yeni rapido-itme arabaları, yeni Olivetti. Müzelerle başım hoş değildi.

Sabeth, sırf inat olsun diye sanıyorum, bütün kiliseyi gezerken, ben Piazza San Marco'da oturup Campari' mi yudumluyordum her zaman olduğu gibi. Son günlerde Avignon'da bir yığın şey görmüştüm, sırf onun yakınında olayım diye. Kıskanç olmama neden yoktu ama gene de kıskanıyordum. Böyle genç bir kızın ne düşündüğünü bir türlü bilemiyordum. Onun şoförü müydüm? İyi, o zaman müşterim yakındaki kiliseden gelinceye kadar, Campari'mi içmeye hakkım vardı. Onun şoförü olmak bana koymazdı, Avignon'daki olay olmasaydı. Ara sıra onun hakkında ne düşüneceğimi şaşırıyorum. Otostopla Roma'ya gitmek onun düşüncesiydi! Sonunda bunu gerçekleştirmemiş olduğu halde, bu düşüncesi beni hâlâ kıskandırıyordu. Avignon'da olan da her erkekle olur muydu acaba?

Evlenmeyi hiç bu kadar düşünmemiştim şimdiye kadar.

Çocuğu sevdikçe, onun kötü bir duruma düşmesini istemiyordum. Günün birinde onunla konuşabileceğimi umuyordum hep, kararlıydım açıkçası, tek korkum, o zaman bana inanmayacağı ya da benimle alay edeceğiydi... Beni gene saygısız buluyordu sanıyorum, belki de küstah buluyordu (ona karşı değil de, genel olarak yaşama karşı) ve alaycı, buna dayanamıyordu, çoğu kez ben ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Beni gerçekten dinliyor muydu? Gençliği artık anlayamadığım duygusuna kapılmıştı. Çoğu kez kendimi sahtekâr olarak görüyordum. Neden acaba? Tivoli'nin gördüğüm şeylerin hepsini bastıracağını ve Tivoli'de geçirilecek bir öğleden sonranın gerçekten en büyük mutluluk olacağına olan inancını sarsmak istemiyordum ama buna inanmıyordum. Onu ciddiye almadığımdan sürekli kaygılanıyordu, oysa doğru değildi bu, ben kendimi ciddiye almıyordum, oysa hep genç görünmeye çabalıyordum. Kendi kendime hep bugünün

gençliği (1957) bizim zamanımızdakinden farklı mı, diye soruyordum, bizim zamanımızdakinin nasıl olduğunu düşünüyordum, bilmiyordum nasıl olduğunu. Ona bakıyordum. Onunla bir yığın müzeye gidiyordum, sırf yakınında olabilmek için, Sabeth'i hiç olmazsa, içinde Etrüsk yer altı buluntularının olduğu bir vitrinin camında görebilmek için, genç yüzünü, ciddiyetini, sevincini görebilmek için! Sabeth bunlardan bir şey anlamadığıma inanmıyordu, bir yandan bana sonsuz güveni vardı ondan otuz yaş daha büyük olduğum için, çocukça bir güvendi bu, öte yandan hiç saygısı yoktu. Saygı beklemem neşemi kaçırıyordu. Kendi deneylerimden söz ettiğimde Sabeth beni dinliyordu ama tıpkı bir yaşlıyı dinler gibi dinliyordu: sözü kesmeden, kibarca, inanmadan, heyecanlanmadan. Olsa olsa anlattıklarımı daha önce anlattığımı belirtmek için söze karışıyor ve söyleyeceklerimi tamamlıyordu. O zaman utanıyordum. Onun için önemli olan yalnız gelecekti, biraz da bugünle ilgiliydi, bütün gençler gibi. Her şeyin daha önce de var olduğu, bizim bunlardan öğrendiklerimiz ya da öğrenebileceğimiz şeyler onu biraz olsun ilgilendirmiyordu. Sabeth'in gelecek hakkında ne düşündüğüne dikkat ettim, kendinin de bunu bilmediğini ama geleceğin ona sevinç verdiğini saptadım. Bense gelecekten, henüz bilmediğim, tanımadığım bir şeyi bekleyebilir miydim? Sabeth için her şey değişik ve yeniydi. Tivoli, annesi, kahvaltı bile onu sevindiriyordu, gelecek onu sevindiriyordu, çocuklarının olacağı düşüncesi, doğum günü, bir plak, bilinen şeyler ama en çok bilinmeyenler onu sevindiriyordu. Ben de bunu kıskanıyordum olabilir ama benim sevinç duymadığım da doğru değildi, sevinilebilecek her an seviniyordum. Gösteri yapmıyor, şarkı söylemiyor ama seviniyordum. Yalnız iyi bir yemeğe değil! Belki artık anlatamıyorum duygularımı. Kaç kişi benim sevincimle, duygularımla ilgilenir!

Sabeth benim hep aşağıdan aldığımı ya da duygularımı değiştirdiğimi söylüyordu. Beni en çok sevindiren onun sevinciydi. Ne kadar ufak şeylerin ona şarkı söylettiğine çoğu kez şaşıyordum; perdeleri açıp yağmur yağmadığını görünce şarkı söylüyordu. Ne yazık ki bir kere mide ağrılarımdan söz etmiştim; şimdi hep midemin ağrıdığını öne sürüyordu, çaresiz kalmışım gibi anaca kaygılanıyordu. Bu açıdan yolculuğumuz her zaman kolay olmuyordu, çoğu zaman gülünçtü: Hayat deneyimlerimle onun canını sıkıyordum, o da sabahtan akşama kadar her yerde, her gördüğümüz şeye benim de hayranlık duymamı bekleyerek yoruyordu beni...

Büyük bir salonda (Museo Nazionale'de) Baedeker'inden[1] okuduklarını dinlemeyi reddettim, bir parmaklığa dayanıp İtalyanca bir gazeteyi okumaya çalıştım, bu taş yığınlarını seyretmekten bıkmıştım. Boykot etmiştim, ama Sabeth, sanattan bir şey anlamadığımı söylerken aslında anladığımı söylemek istediğimi sanıyordu, annesinin bir sözünü yineliyordu: Her insan sanat yapıtını yaşayabilir, yalnız züppeler yaşayamaz.

"Saygıdeğer bir anne!" dedim.

Oradan geçen bir İtalyan çift, beni bütün heykellerden daha çok ilgilendiriyordu, en çok da uyuyan çocuğunu kollarında taşıyan baba.

Başka kimse yoktu.

Kuşlar cıvıldıyordu, bunun dışında mezar sessizliği vardı. Sonra Sabeth, beni yalnız bıraktığında, nasıl olsa okuyamadığım gazeteyi cebime sokup söylediği şeyi denemek için bir heykelin önüne dikildim. Herkes sanat yapıtını yaşayabilir! – ama dedim, sevgili anne, yanılıyorsun.

1. Ünlü Alman turizm kılavuzu. (Ç.N.)

Canım sıkılıyordu.

Hiçbir bölümde (hiçbir vitrin önünde) şansım açık değildi: Katolik bir papazın rehberliğindeki bir Alman turist grubu bir kabartma önünde bir kaza yerinin önünde itişir gibi itişiyorlardı, ben bile meraklandım, Sabeth beni bulduğunda ("Ah, buradasın Walter! Campari'ni içmeye gittin sanıyordum."), ona papazdan biraz önce duyduğum şeyleri söyledim: Venüs'ün doğuşu. Özellikle kenarda flüt çalan kızı çok çekici bulduğumu söyledim...

Çekici sözü Sabeth'e göre bu kabartmaya uymuyordu; olağanüstü buluyordu o, çılgınca, üstün, dâhi, ürkütücü.

Neyse ki insanlar geldi.

Benim ne duymam gerektiğini başkalarının bana söylemesine hiç dayanamam, o zaman neden söz edildiğini bildiğim halde, hiçbir şey görmüyormuş gibi yaparım.

Uyuyan Furia'nın[1] *başı.*

Ben keşfettim bunu (aynı yan salonda, solda) Bavyeralı papazın yardımı olmadan ama adını bilmiyordum, tedirgin etmiyordu beni bilmemek, tam tersine bu adlandırmalar çoğu kez sinirime dokunur, çünkü bu antik adları zaten bilmem, insan bunları söylerken kendini sınavda sanıyor... İşte buldum: nefis, harikulade, etkileyici, müthiş, çok etkileyici. Taştan bir genç kız kafasıydı, insan dirseğini dayayıp baktığında, uyuyan bir kadına bakarmış gibi oluyordu.

"Acaba ne görüyordu düşünde?"

Bir sanat yapıtına böyle bakılmayabilir ama böyle bakmak beni, İsa'dan önce üçüncü yüzyıl mı yoksa, dördüncü yüzyıl mı olduğundan daha çok ilgilendiriyordu... Venüs'ün doğuşuna yeniden baktığımda birden, "Dur!"

1. Roma mitolojisinde öç tanrıçası. (Y.N.)

diye bağırdı Sabeth. Kıpırdamamalıydım. "Ne oluyor," dedim.

"Dur!" dedi: "Sen orada durunca Venüs daha güzel görünüyor, şuradaki intikam tanrıçası da inanılmaz bir şey, ne kadar güzel oldu! Ben de göreyim bunu," diye Sabeth yer değiştirmemizde ısrar ediyordu.

Gerçekten bir değişiklik oluyor ama beni şaşırtan bir şey değil, ışık sorunu. Sabeth (ya da başka biri) Venüs'ün doğuşu önünde durduğunda gölge oluyor, tek taraftan ışık geldiği için tanrıçanın yüzü daha canlı, vahşi görünüyor.

"Nefis," diyor, "ne kadar değişiyor!"

Bir ya da iki kez daha yerlerimizi değiştirdik, sonra ben artık ilerlemek gereğini duyuyorum, Sabeth'in görmek istediği daha bir yığın heykel dolu salon var.

Karnım acıkmıştı.

Aklımdan *ristorante*'leri geçirdiğimi söyleyebilmem mümkün değildi, bir defasında bütün bu akıllıca sözleri nereden öğrendiğini sorduğumda karşılık bile vermemişti, arkaik, lineer, Helenistik, dekoratif, sakral, natüralistik, ekspresif, kübik, alegorik, ilkel vs, bunların hepsi entelektüel sözlüğüydü. En sonunda çıkış kapısında, artık eski tuğlalarla yapılmış, ama çok iyi bir duvar işçiliği olan –çok ilgimi çeken– kemerlerden başka görülecek bir şey kalmadığında, döner kapıdan geçtiğimiz sırada soruma cevap verdi, çünkü rastlantı olarak gene annesinin adı geçmişti.

"Annemden öğrendim!" dedi.

Kız, ne zaman bir lokantada otursak hoşuma gidiyordu yeniden, salatanın onu sevindirmesi, hem de çocukça sevindirmesi; çevreye bakışı, art arda ekmek yiyor ve çevreye bakıyordu, bir ordövre hayran kalıyordu, taşkınlığını seviyordum.

Annesine gelince. Enginarlarımızın yapraklarını koparıyor ve her yaprağı mayoneze batırdıktan sonra dişle-

rimizin arasından çekiyorduk her yaprağı, bu arada ben annesi olan bu akıllı hanım hakkında bazı şeyler öğrendim. Çok meraklı değildim açıkçası, çünkü entelektüel kadınları sevmem.

Aslında arkeoloji değil, dil okuduğunu öğrendim ama bir arkeoloji enstitüsünde çalışıyormuş, para kazanması gerekiyormuş, Piper'den ayrılmış; hele bu Piper beni hiç ilgilendirmiyordu, komünizme inandığı için Doğu Almanya'ya geçmişti. Bardağımı kaldırıp sözünü kestim: Şerefe! İçtik...

Başkaca şunları öğrendim:

Annesi de bir zamanlar komünistmiş, ama Piper'le buna karşın anlaşamamış, bu yüzden ayrılmış, anlayabilirim bunu, annesi Atina'da çalışıyormuş, Batı Almanya'nın bugünkü durumuna dayanamıyormuş, bunu da anlayabilirim, Sabeth ise bu boşanma yüzünden hiç acı çekmemiş, çekmiyor da, iştahı yerinde bunları anlatırken, Beyaz Orvieto Abboccato...

Babasını o kadar çok sevmezmiş, daha doğrusu Herr Piper babası değilmiş zaten çünkü annesi daha önce de evlenmiş, yani Sabeth birinci evlilikten olan çocukmuş, annesinin erkeklerden yana şansı olmamış, bana çok entelektüel olduğu için gibi geldi, elbette bir şey söylemedim, yarım şişe Orvieto Abboccato daha ısmarladım, sonra gene bir yığın şey üzerine konuştuk, enginarlar, Katolikler, Cassata, uyuyan tanrıça, trafik, çağımızdaki yoksulluk, Via Appia'ya nasıl gidileceği hakkında.

Baedekerli Sabeth: "İsa'dan önce Konsül Appius Claudius Caecus tarafından yaptırılan caddelerin kraliçesi Via Appia, Terracina üzerinden Capua'ya giderdi, oradan da daha sonra Brindisi'ye kadar uzatılmıştır."

Via Appia'yı yukarı doğru yürümüştük, yaya üç kilometre, etrafı otla dolu, taşlı bir tepenin üzerindeki mezartaşına uzanmıştık, neyse ki bu mezartaşı hakkında

Baedeker'de bir şeyler yazılı değildi, bir fıstık çamının gölgesindeydik, sigara içtik.

"Walter, uyuyor musun?"

Bir şeyler seyretmenin tadını çıkarıyordum.

"Biliyor musun, karşısı Tivoli," dedi.

Sabeth her zamanki gibi siyah kovboy pantolonunu ve beyaz keslerini giymişti, oysa ona daha Pisa'dayken bir çift İtalyan ayakkabısı almıştım.

"Gerçekten ilgilenmiyor musun?"

"Gerçekten ilgilenmiyorum," dedim, "ama her şeyi göreceğim, tatlım. Balayı yolculuğunda neler yapılmaz ki!"

Sabeth beni gene alaycı buldu.

Otların üzerinde yatmak bana yetiyordu, Tivoli'nin canı cehenneme, önemli olan onun başının omzuma dayalı olmasıydı.

"Vahşi bir şeysin sen," dedim, "on dakika rahat durmuyorsun."

Diz çöktü ve çevreyi araştırdı.

Sesler duyuluyordu.

"Tüküreyim mi?" dedi, "Tüküreyim mi?"

Onu atkuyruğundan aşağıya doğru çektim, çok kızıyordu. Yalnız olmadığımıza ben de üzgünüm ama yapılacak bir şey yoktu. Erkek olduğum halde yoktu! Bir erkeksin demesi ne gülünç bir düşünceydi. Herhalde benim kalkıp insanları keçi sürüsünü kovalar gibi kovalamamı bekliyordu. Hayal kırıklığına uğramış kadın gibi davranan bu çocuk ya da benim çocuk gibi davrandığım bu kadın, kendim de bilmiyordum artık ne olduğunu.

"Bence," dedi, "burası bizim yerimiz!"

Sanırım Amerikalıydılar, yalnız seslerini duyuyordum, bizim mezarın etrafında dolaşan bir gruptu, seslerine bakılacak olursa, Clevelandlı stenocular olabilirdi.

Oh, isn't it lovely?

Oh, this is Campagna?

Oh, how lovely here![1]

Oh, vs.

Bu insan sürüsüne bakmak için kalktım. Kadınların mor saçları, onların aralarında erkeklerin kel başları görülüyordu, Panama şapkalarını çıkarmışlardı, bir düşkünlerevi boşalmış olsa gerek, diye düşündüm ama bir şey söylemedim.

"Bizim bu mezarlık," dedim, "ünlü bir yer olsa gerek."

Sabeth birden, "Bak, daha gelenler var!" dedi.

Kalktı, ben gene otların üzerine yattım.

"Hey," dedi, "bir otobüs dolusu!"

Sabeth'in yanımda duruşu: lastik ayakkabıları, sonra çıplak bilekleri, dar kovboy pantolonu içinde kalçaları; iki elini de pantolonun cebine sokmuştu ayakta dururken. Beli gözükmüyordu yerden bakıldığında, sonra göğüsleri ve omuzları, çenesi, dudakları ve onun hemen üzerinde kirpikleri, göz kenarları mermer gibi renksiz duruyordu ışık aşağıdan vurduğu için, sonra masmavi gök altında saçları, kara çamın dallarına yakalanacak gibiydi saçları. Ben yerde yatarken o rüzgârda öylece duruyordu. Zayıf ve dik, bir heykel gibi sessiz.

"*Hello!*" diye seslendi biri aşağıdan.

Sabeth asık suratla, "*Hello*," dedi.

Sabeth'in aklı durmuştu.

"Hey," dedi, "piknik yapıyor bunlar!"

Sonra Amerikalı işgalcilere nispet olsun diye, aşağıya eğildi ve göğsüme yattı, uyumak ister gibi; bir süre sonra kalkıp ağır olup olmadığını sordu.

"Hayır," dedim, "hafifsin."

"Ama?"

"Aması yok!" dedim.

1. (İng.) Hoş, değil mi? Bu Campagna değil mi? Ah, ne kadar hoş! (Ç.N.)

"Var," dedi, "bir şey düşünüyorsun."

Ne düşündüğümü bilmiyordum; insan mutlaka bir şey düşünür ama gerçekten bilmiyordum, ne düşündüğümü. Onun ne düşündüğünü sordum.

Karşılık vermeden bir sigara istedi.

"Çok sigara içiyorsun!" dedim. "Ben senin yaşındayken..."

Hanna'yla olan benzerliği gittikçe daha az aklıma geliyordu, birbirimizi tanıdıkça, kızla ben, Hanna'yı düşünmüyordum. Hele Avignon'dan beri hiç aklıma gelmemişti! Hanna'yla olan benzerliğin nasıl olup da aklıma geldiğine şaşıyordum. Kızı inceledim. Benzerlikten söz edilemez! Ona ateşi uzattım, çok genç yaşta sigara içtiğine kızıyordum, yirmi yaşında bir çocuktu.

Hep aynı alay: "Baba gibi davranıyorsun bana!"

Sabeth göğsüme yaslanıp yüzümü okşadığında belki bir kez daha onun için ne kadar yaşlı olduğumu düşünmüştüm.

"Biliyor musun," dedi, "bu sabah o kadar hoşumuza giden şey, Ludovi Tapınağı'ydı. Çok ünlü!"

Bana ders vermesine izin verdim.

Ayakkabılarımızı çıkarmıştık, çıplak ayaklarımız toprağın üzerindeydi, yalınayak olmanın ve de her şeyin tadını çıkarıyordum.

Avignon'u düşündüm. (IV. Henri Oteli) Sabeth, Baedeker'ini açmıştı, benim teknikçi olduğumu ve İtalya'ya dinlenmeye gittiğimi biliyordu.

Gene de okuyordu:

"MÖ 312'de Konsül Appius Claudius Caecus tarafından yaptırılan caddelerin kraliçesi Via Appia." Bugün bile Baedeker'i okurkenki sesini duyuyorum! "Caddenin en ilginç bölümü başlıyor, eski kısmını açığa çıkarmışlar, solda Aqua Marcia'nın ulu kemerleri (sayfa 216 ile karşılaştırın)."

Sonra her seferinde sayfaları çeviriyordu.

Bir kez sordum: "Annenin adı ne kuzum?"

Okumasını kesmeme izin vermedi.

"Birkaç dakika ileride Caecilia Metella'nın mezarı, Campagna'nın en ünlü harabesi, 20 metre çapı olan yuvarlak bir yapı, dörtköşe bir kaideye oturtulmuş, travertenle kaplanmış. Mermer bir taş üzerindeki yazıda şunlar yazılı: Caecilia Q. Creticif *f(iliae)* Metellae Cassi, Metellus Cretius kızı, Triumvir[1] Crassus'un gelini. İçerideki (*trkg*)da mezar odaları vardı."

Durdu ve sordu:

"*Trkg*.[2] Bu da ne demek?"

"Bahşiş," dedim. "Ama ben sana başka bir şey sordum."

"Özür dilerim."

Baedeker'i kapattı.

"Ne sordun?"

Baedeker'i kaptım ve açtım.

"Orada ilerideki," diye sordum, "Tivoli orası mı?" Tivoli düzlüğünde bir havaalanı olması gerekiyordu, her ne kadar Baedeker yazmasa da bunu; hep motor sesi duyuluyordu, Central Park West'teki çatı katımdan duyulan uğultu gibi, arada bir bir DC-7 ya da Super-Constellation bizim çamın üzerinden uçuyordu, tekerleklerini indirip inişe hazırlanıyor ve Campagna'nın herhangi bir yerinde görünmez oluyordu.

"Orada bir havaalanı olması gerek," dedim.

Beni gerçekten ilgilendiriyordu bu.

"Ne sormuştun?" diye sordu.

"Annenin adının ne olduğunu."

"Piper!" dedi. "Başka?"

1. (Lat.) Eski Roma'da bir kurul oluşturan üç yüksek görevliden biri. (Y.N.)
2. Almancada *trinkgeld* bahşiş demektir, kısaltılmış şekli *trkg*. (Ç.N.)

Ben soyadını değil, asıl adını öğrenmek istiyordum elbette.

Otların üzerinden bakmak için gene ayağa kalkmıştı, elleri gene pantolonunun cebindeydi, kızılımsı atkuyruğu sırtından aşağıya doğru sarkıyordu. Beni görmüyordu bile.

"*My goodness*!"[1] dedi. "Aşağıdakiler amma da yiyorlar, sonu gelmiyor, şimdi meyvelerini yemeye başladılar!"

Çocuk gibi zıplıyordu.

"Aman Tanrım," dedi, "ben kayboluyorum."

Sonra sorduklarım:

Annen Zürich'te okudu mu hiç?

Ne okudu?

Ne zaman?

Kız yok olmak istediği halde soruyordum. Karşılıklı isteksiz ama yeterliydi.

"Walter, bilmiyorum ki bunu!"

Kesin tarihleri bilmek istiyordum anlaşılacağı gibi.

"O zaman ben doğmamıştım ki!" dedi.

Bilmek istediklerim onun hoşuna gidiyordu. Verdiği karşılıkların ne anlam taşıdığının farkında değildi kuşkusuz. Hoşuna gidiyordu ama oradan yok olma isteğini unutturmuyordu ona. Ben oturuyordum ve bir yere kaybolmasın diye kolunu tutuyordum.

"Lütfen," dedi, "lütfen."

Son sorum: "Peki evlenmeden önce adı Landsberg miydi?"

Kolunu bırakmıştım. Yıkılmış gibiydim. Oturabilmek için bütün gücümü kullanıyordum. Herhalde gülümsüyordum. Artık kaçıp gitmesini ummuştum.

Oysa o oturup sorular sormaya başladı: "Annemi tanıdın mı yoksa?"

1. (İng.) Aman Tanrım. (Y.N.)

Başımı salladım.

"Aa!" dedi, "Sahi mi?"

Konuşamıyordum.

"Birbirinizi tanıdınız," dedi, "annem okurken mi?"

Çok hoş buldu bunu, çok hoş.

Giderken, "Hey," dedi, "yazacağım anneme bunu, sevinecek."

Her şeyi bildiğim bugün, Via Appia'daki konuşmadan sonra neden her şeyi anlayamadığım inanılmaz geliyor bana. Kız geri gelinceye kadar geçen on dakika içinde neler düşündüğümü bilmiyorum. Bir tür bilanço yaptım, evet. En çok havaalanına gitmek istediğimi biliyorum. Belki de hiçbir şey düşünmemişimdir. Sürpriz olmamıştı kuşkusuz ama kesinlikti. Kesinliği her zaman aramışımdır.

Buradayken beni eğlendiriyordu da. Hanna'nın kızı Sabeth! Aklıma ilk gelen artık evlenmenin söz konusu olamayacağıydı! Bir an bile Sabeth'in öz kızım olacağını düşünmedim. Kuramsal olarak mümkündü ama ben düşünmedim bunu. Daha doğrusu, inanmadım. Elbette düşündüm: O zaman Hanna'nın gebe kalışını, bütün öyküyü, Hanna'yı terk etmeden önce onun doktora, Joachim'e gidip çocuğu aldırmasına verdiğimiz kararı – düşündüm kuşkusuz ama inanamıyordum hiç, inanılmazdı çünkü, biraz sonra bizim mezarın tepesine tırmanan bu kızın kendi öz kızım olabileceği inanılmazdı.

"Walter," diye sordu, "ne oluyor?"

Sabeth'in hiçbir şeyden haberi yoktu.

"Biliyor musun," dedim, "çok sigara içiyorsun!"

Sonra su kemerleri üzerine konuştuk – sırf konuşmuş olmak için!

Birleştirici boruları açıkladım.

"Evet, evet," dedi, "öğrendik biz bunu."

Sigara paketine çizdiğim planı göstererek, Romalılar

bunu tatbik etselerdi, duvar işlerinin %90'ından kâr etmiş olacaklarını söylemem üzerine, alay etti benimle.

Gene otların üzerine yattık.

Üzerimizden uçaklar geçiyordu.

"Biliyor musun," dedi, "aslında sen geri dönmelisin."

Son günümüzden bir gün önceydi.

"Nasıl olsa ayrılacağız, sevgili çocuk, öyle ya da böyle."

"Elbette," başak koparmak için oturmuştu, sonra ileriye doğru baktı; birbirimizden ayrılacağımız düşüncesine aldırmıyordu hiç, bana öyle geldi. Otu dişlerinin arasına sokmadı, parmağına doladı ve, "Elbette," dedi.

Evlenmeyi düşünmüyordu!

"Annem seni hatırlıyor mu acaba?"

Hoşuna gidiyordu bu konu.

"Annemi öğrenci olarak düşünemiyorum," dedi, "biliyor musun, ufacık bir odada, çatı odasında diyorsun – annem hiç anlatmadı bunu."

Hoşuna gidiyordu.

"Nasıldı o zaman?"

Başını kıpırdayamayacağı bir biçimde tuttum iki elimle, bir köpeğin başını insan nasıl tutarsa öyle. Karşı koyuşunu duydum, ama harcadığı güç yetmiyordu, ellerim pense gibiydi. Öpmedim onu. Yalnız başını tuttum. Hafif ve kırılabilir bir vazoyu tutar gibi, sonra gittikçe sıktım başını.

"Hey," dedi, "canımı acıtıyorsun."

Yavaşça gözlerini açıp ne istediğimi anlamak isteyinceye kadar başını tuttum, ne istediğimi ben de bilmiyordum.

"Gerçekten," dedi, "canımı yakıyorsun!"

Bir şey söyleme sırası bendeydi, gene gözlerini kapadı, başı sıkıca tutulan bir köpeğin yaptığı gibi.

Sonra sorumu sordum.

"Bırak beni!" dedi.

Karşılık bekliyordum.

"Hayır," dedi, "tanıdığım ilk erkek sen değilsin, biliyordun bunu."

Hiçbir şey bilmiyordum.

"Hayır," dedi, "üzülme."

Sıkışan saçlarını şakaklarından nasıl da çekiyordu, önemli olan yalnız saçlarıydı sanki. Siyah kovboy pantolonunun cebinden tarağını çıkardı saçlarını taramak için, anlatırken saçını tarıyor, taramazken susuyordu: *He's teaching in Yale.*[1] Dişlerinin arasında toka vardı.

"Ve ötekisi," dedi dişinin arasındaki tokayla, atkuyruğunu tararken, "onu gördün sen."

Pinpon oynadığı oğlanı kastediyordu.

"Benimle evlenmek istiyor," dedi, "ama yanlıştı bu iş, aslında hoşlanmıyordum ondan."

Sonra ağzından tokayı alıp taktı. Açık kaldı ağzı, konuşmadan taranma işi bitinceye kadar. Sonra tarağı üfledi, Tivoli'ye doğru baktı, işi bitmişti.

"Gidelim mi?" dedi.

Aslında oturup kalmak istiyordum. Kalkıp ayakkabılarımı alıp giymem, önce çoraplarımı elbette, sonra ayakkabılarımı giymem gerekiyordu.

"Beni kötü mü buluyorsun?"

Hiçbir şey bulmuyordum.

"Walter!" dedi.

Toparlandım.

"*It's okay*," dedim, "*it's okay*."

Sonra yürüyerek Via Appia'yı geri döndük.

Sabeth, "beni kötü buluyorsun"a yeniden başladığında arabada oturuyorduk, bütün bu süre içinde ne düşündüğümü bilmek istiyordu.

1. (İng.) Yale'de hocalık ediyor. (Ç.N.)

Arabayı çalıştırmak için anahtarı soktum.

"Gel," dedim, "konuşmayalım hiç."

O anda arabayı kullanmak istiyordum.

Henüz arabada oturuyorken Sabeth hep konuşuyordu, babasından, boşanmadan, savaştan, annesinden, sürgünden, Hitler'den, Rusya'dan söz ediyordu.

"Babamın yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyoruz," dedi.

Motoru durdurdum.

Haritaya baktı.

"San Sebastiano limanı bu," dedi, "şimdi sağda, sonra San Giovanni in Laterano gelecek!"

"Onu tanıdım," dedim.

"Babamı mı?"

"Joachim'i," dedim, "evet."

Sonra emredilmiş gibi sürdüm arabayı: San Sebastiano Limanı'na, sonra sağa, önümüze bir bazilika çıkıncaya kadar.

Gene yer geziyorduk.

Belki de korkağım. Joachim'le ilgili bir şey daha söylemeye ya da sormaya cesaret edemedim. Sessizce hesaplıyordum, (konuşurken her zamankinden çok hesaplıyordum) durmadan hesaplamaya başladım, hesabımın sonucu istediğim gibi çıkıncaya kadar hesapladım: Yalnız Joachim'in çocuğu olabilirdi! Nasıl hesapladığımı bilmiyorum, tarihleri sıraya dizdim, hesap doğru çıkıncaya kadar, yaptığım hesap böyle bir hesaptı. Pizzeria'da Sabeth başka bir yere gittiğinde hesabımı yazılı olarak yapmaya da vakit buldum. Doğruydu; tarihleri (Hanna'nın bana çocuk beklediğini söylediği tarihi ve Bağdat'a gidişimi) öyle ayarlamıştım ki, hesap doğru çıkıyordu, yalnız Sabeth'in doğum günü değişmiyordu, gerisi Adam Riese'ye göre oluyordu, kalbimden bir taş düşünceye kadar hesapladım.

Kızın beni o gece, her zamankinden daha eğlenceli bulduğunu biliyordum, neredeyse şakacı buluyordu. Pantheon'la Pizza Colonna arasındaki Pizzeria'da gece yarısına kadar oturduk, oraya turist lokantaları önünde dilendikten sonra gitarlı şarkıcılar Chianti'lerini içmeye geliyorlardı; onlara durmadan şarap ısmarladım, her şeyin havası değişivermişti.

"Walter," dedi, "ne kadar eğleniyoruz, değil mi?"

Otelimize dönerken (Via Veneto) neşeliydik ama sarhoş değildik, tam çakırkeyiftik – otele kadar yürüdük. Orada bize cam kapıları açıyorlardı, mermer giriş holünde hemen anahtarlarımızı uzatıp aynen bizim yazdırdığımız gibi, "*Mister Faber, Miss Faber – goodnight*!" diyorlardı.

Odamda perdeleri kapatmadan ne kadar dikildiğimi bilmiyorum, Grand Hotel odası, fazla büyük, fazla yüksek. Soyunmadan öylece durdum. Hadi yıkan, diye emir alan, ama işlemeyen bir alet gibiydim.

"Ne var Sabeth?" dedim.

Kapıyı çalmadan içeri girmişti.

"Söylesene!" dedim.

Yalınayaktı, sarı pijamasını giymiş, üzerine siyah gocuğunu geçirmişti, içeriye girmek istemiyordu, yalnız bir kez daha iyi geceler dilemeye gelmişti. Ağlamış gözlerini gördüm.

"Neden artık seni sevmeyeyim?" dedim.

"Hardy yüzünden ya da ne bileyim, ben adı neydi?"

Birden hıçkırmaya başladı.

Sonra uyudu, üzerine örtmüştüm, gece açık camdan serinlik geliyordu, sıcaklık onu rahatlattı sanıyorum. Dışarıdaki gürültüye, benim kaçıp gitmemden korkmasına karşın uyudu. Çok gürültülü bir caddeydi, motosikletler önce boşta gürültü çıkarıp sonra vitese takıyorlardı, en kötüsü de her kez yarışa çıkar gibi gazlayan bir Alfa Romeo'ydu, evlerin arasında sesi yankılanıyordu, sonra

üç dakika kadar bir sessizlik oluyor, ara sıra bir Katolik kilisesinin çanları duyuluyor, sonra yeniden klakson sesleri başlıyordu, arabalar duruşa geçerken lastiklerini gıcırdatıyorlardı, araba boştayken tam gaz veriyorlardı, anlamsız bir şey, çocukluk, sonra gene teneke sesleri, hep aynı Alfa Romeo sanki, bütün gece dönüyordu çevremizde. Gittikçe uykum kaçıyordu. Yanında yatıyordum, ne tozlu ayakkabılarımı ne de kravatımı çıkarmıştım, kıpırdayamazdım çünkü başı omzumdaydı. Perdelerde ara sıra parlayan otomobil ışığını görüyor, falakaya yatırılmış gibi yatıyordum kıpırdayamadığım için. Uyuyan kız elini göğsüme ya da kravatıma koymuştu, çekiyordu kravatımı. Sabeth uyurken her saat vuruşunu duyuyordum, sıcak saç ve nefesten bir demet, gerisini düşünecek halde değildim. Sonra gene Alfa Romeo ve onun sokaklarda klakson çalışı, fren yapması, boşta tam gazlaması, çalışması, gecenin içinde onun teneke uğultusu.

Peki benim suçum ne? Masaların düzenlenmesini beklediğimiz sırada ona gemide rastlamıştım, oradan oraya savrulan atkuyruğuyla bu kız önümde duruyordu. Konuştum onunla, insanların gemide birbirleriyle konuştukları gibi, kızın peşinde koşmadım. Hiçbir imada bulunmadım ona, tam tersine, aslında hiç de huyum olmadığı halde çok açık konuştum onunla, örneğin neden bekâr olduğumu açıklarken. Âşık olmadan evlenme teklif ettim, bunun saçmalığını hemen anladık. Paris'te onu neden aradım? Birlikte operaya gittik, sonra dondurma yedik, sonra onu fazla tutmadan Saint Germain'deki ucuz oteline bıraktım, otostop yolculuğunu benimle yapmasını önerdim çünkü Williams'ın Citroën'ini almıştım, ilk geceyi geçirdiğimiz Avignon'da elbette aynı otelde kaldık (başka türlüsü hiç de aklımdan geçirmediğim

bir şeye niyet ettiğimi gösterirdi) ama aynı katta bile değildik, bir an bile o işin olabileceğini düşünmemiştim. Her şeyi kesinlikle ansıyorum. Ay tutulmasının olduğu geceydi (3. V), bizi şaşırtmıştı ay tutulması; gazete okumamıştım, beklemiyorduk böyle bir olayı. Ben, "Aya da ne oldu?" dedim.

Dışarıda yemek yemiştik, aşağı yukarı ondu saat, kalkma vaktiydi, ertesi gün erkenden yola çıkacaktık. Üç gökyıldızının, Güneş, Ay ve Dünya'nın bazen aynı çizgi üzerinde bulunmalarıyla Ay'ın karanlıklaşması gerçeği huzurumu kaçırmıştı, sanki Ay tutulmasının ne olduğunu kesinlikle bilmiyormuşum gibi. Dolunayın üzerindeki yuvarlak dünya lekesini görür görmez, kahvelerin parasını ödemiştim, kol kola Rhône üzerindeki terasa gittik, hep kol kola bir saat kadar bu anlaşılır olayı seyrettik. Kıza, Ay'ın o kadar çok ışığı olmasına karşın nasıl olup da Dünya'nın gölgesiyle tamamen örtüldüğünü açıkladım, onu her zamankinden daha iyi görebileceğimizi söyledi, ışıldayan bir levha gibi değil de, bütün yuvarlaklığıyla top gibi, boşlukta büyük bir cisim olarak kavuniçi. O sırada neler söylediğimi anımsamıyorum. O zaman kız (bunu anımsıyorum) ilk kez, benim ikimizi de ciddiye aldığımı söyledi ve beni o zamana kadar öpmediği biçimde öptü. Aslında Ay yalın görüntülü olarak can sıkıcıydı ama gene de boşlukta yüzen ya da koşturan büyük bir cisimdi. Ölüm ve yaşamdan söz ettim sanıyorum, genel olarak, ikimiz de heyecanlanmıştık çünkü şimdiye kadar bu kadar belirgin bir Ay tutulması görmemiştik, ben de görmemiştim. Ve ilk kez çocuk olarak gördüğüm bu kızın bana âşık olduğunu sezdim. Her neyse, titreyinceye kadar dışarıda oturduktan sonra, o gece odama gelen kız, bu kızdı.

Sonra Hanna'yı yeniden gördüm.

(3. V. Atina)

Henüz uyanmadan onu tanıdım. Doktorla konuşuyordu. Nerede olduğumu biliyordum, ameliyatın yapılıp yapılmadığını sormak istedim – ama uyuyordum, tamamen baygındım, susamıştım ama susadığımı söyleyemiyordum. Sesini duyuyordum, Yunanca konuşuyordu. Bana çay getirilmişti ama uzanamıyordum, her şeyi duyuyor ve uyuduğumu biliyordum ve uyandığımda Hanna'nın önümde olacağını.

Birden sessizlik.

Çocuğun ölmüş olabileceği dehşetiyle ürktüm.

Birden gözlerim açık yatıyordum: Oda beyazdı, laboratuvar burası, camın önünde duran ve benim onu görmediğimi sanan bir kadın. Kır saçlı, ufak yapılı. Ellerini ceketinin cebine sokmuş bekliyor, dışarıya bakıyor. Yüzü görünmüyor, yalnız ensesi, kısa kesilmiş saçları. Arada bir hapşırmamak için mendilini çıkarıyor, sonra gene yerine koyuyor ya da sinirli, elinde buruşturuyor. Bunun dışında hareketsiz. Siyah gözlük takıyor, kemik çerçeveli. Doktor, avukat ya da buna benzer bir şey olabilirdi. Ağlıyor. Bir kez elini gözlüğünün altına götürüyor, yüzünü tutuyor sanki, uzun süre. Sonra iki elini de kullanıyor yaş mendili bir kez daha gözlerine götürmek için, sonra elini gene cebine sokuyor, güneş ışınlarından başka bir şey görmeden dışarıya bakıyor. Vücudu sportif, genç kız vücudu gibi neredeyse, kır ya da beyaz saçları olmasa. Sonra gene mendilini çıkarıyor gözlüğünü silmek için, bu arada nihayet yüzünü görüyorum, yanık – mavi gözleri olmasa yaşlı bir Kızılderili'nin yüzü olabilirdi.

Uyuyormuş gibi yaptım.

Beyaz saçlı Hanna!

Sanırım gece uyumuşum – yarım dakika ya da yarım saat, kafam duvardan aşağıya sarkıncaya değin, o zaman ürktüm – uyandığımı gördü.

Hiçbir şey söylemedi, bana öylece baktı. Bacak bacak üstüne atmış oturuyordu, başını dayadı, sigara içiyordu.

"Nasıl?" diye sordum.

Hanna sigara içmeye devam etti.

"İyi olur umarım," dedi, "ameliyat yapıldı – iyi olur umarım."

"Yaşıyor mu?"

"Evet," dedi.

Selamlaşma diye bir şey yoktu.

"Dr. Eleutheropulos buradaydı, biraz önce," dedi, "engerek değilmiş diyor."

Bana bir bardak çay doldurduktan sonra, "Hadi," dedi, "iç çayını."

Yirmi yıl konuşmadığımız hiç aklıma gelmiyordu; bir saat önce yapılan ameliyattan söz ediyorduk ya da susuyorduk. Birlikte doktorun vereceği öteki haberleri bekliyorduk.

Durmadan çay içiyordum.

"Sana iğne yaptıklarını biliyorsun, değil mi?" Fark etmemiştim bunu hiç.

"Yalnız on santimetreküp."

Hanna ancak bu kuru şeylerden söz ediyordu.

"Nasıl oldu bu?" diye sordu. "Bugün mü Korinthos' taydınız?"

Üşüyordum.

"Ceketin nerede?"

Hanna'ya şaşıyordum, bir erkek, bir dost daha nesnel olamazdı. Ben de nesnel cevaplar vermeye çalışıyordum. Ne diye benim bir suçum olmadığını tekrarlamalı? Hanna da zaten sitem etmiyordu, yalnız soru soruyordu camdan dışarı bakarak. Bana bakmadan soruyordu:

"Çocuğa ne yaptın?"

Bunu sorarken çok sinirliydi, görüyordum.

"Niye engerek değilmiş?" diye sordum.

"Hadi," dedi, "iç çayını!"

"Ne zamandan beri gözlük takıyorsun?" diye sordum.

Yılanı görmemiştim, yalnız Sabeth'in bağırdığını duymuştum. Yanına vardığımda kendini bilmiyordu. Sabeth'in düştüğünü görmüş, ona doğru koşmuştum. Kumun üstünde baygın yatıyordu. Bu baygınlığını düşüşüne vermiştim. Göğsünün üstündeki ısırık izlerini sonra gördüm, küçük, birbirine yakın üç ısırıktı, hemen anladım. Neredeyse hiç kan akmıyordu. Elbette hemen eğilip yarayı emmeye başladım. Kalbe giden damarların bulunduğu yeri dağlamak gerekti, biliyordum. Ama nasıl? Isırık sol göğsünün üzerindeydi. Yarayı hemen dağlamak ya da yakmak gerektiğini biliyordum. Yardım istemek için bağırdım, ama daha yola varmadan soluk soluğa kalmıştım yaralı kolumda, kuma takıldım, bir Ford'un bizi görmeden geçtiğini görünce umutsuzluğa kapıldım ve avazım çıktığı kadar bağırdım. Yaralı kollarımda, soluk soluğa kalmıştım, gittikçe ağırlaşıyordu, onu tutamaz olmuştum çünkü hiçbir yardımım olamıyordu. Doğru caddeye çıkmıştık ama görünürde hiçbir taşıt yoktu. Mola verdim, sonra gene bu çakıllı yolda yürümeye devam ettim, koşarak, sonra yavaşlayarak, daha sonra daha yavaş, daha yavaş, yalınayak ilerliyordum. Öğlendi. Ağlıyor ve yürüyordum. Sonra o araba geldi, deniz yönünden, Yunancadan başka bir dil bilmeyen işçi yarayı görür görmez durumu anladı. Sallanan arabanın üzerinde kızımı kollarım arasında tutmuş gidiyordum, olduğu gibi götürüyordum onu, bikinisi içinde cildine kumlar yapışmış biçimde. Çakılları döküyordu, yaralı kollarımın arasındaydı, bu arada bizi aşağıya düşürdü. İşçiden daha hızlı gitmesini rica ettim. Ama eşeği yayadan daha hızlı

gidemiyordu. Çift tekerlekli bir köy arabasıydı bu, bir kilometre sonsuzluk oluvermişti, arkayı görür biçimde oturuyordum. Otomobil falan geçmiyordu. Yunanlının ne söylediğini anlamıyordum, çıkrıklı bir kuyunun başında neden durmuştu, eşeği bağladı, kafasından ne geçirdiğini bilemiyordum, beni yaralıyla birlikte çakıl arabasında yalnız bıraktı, oysa yaralının seruma ihtiyacı vardı. Yarayı yeniden emmeye başladım. Herhalde oradaki kulübelerden yardım istemeye gitmişti. Orada ne bulacağını sanıyordu? Belki otlardan yapılmış bir ilaç ya da batıl inançlar ya da ne bileyim ben ne bulacaktı? Islık çaldı, kulübelerden ıslığına karşılık alınca daha ileriye gitti. Birkaç dakika bekledim, sonra çabucak hiçbir şey düşünmeden, kız kollarımda, yeniden yürümeye koyuldum, önce koşaradım, bir kez daha soluğumu yitirene değin. Devam edecek gücüm kalmamıştı. Yolun kıyısındaki çimenlerin üzerine bıraktım Sabeth'i; böyle köylerden köylere koşturmanın yararı yoktu doğrusu.

Hiç kuşkusuz, onu böyle kollarımda Atina'ya kadar götüremezdim. Ya motorlu bir taşıt aracı gelip alacaktı bizi ya da gelmeyecekti. Yeniden göğsündeki yarayı emmeye başladığımda Sabeth'in yavaş yavaş kendine geldiğini gördüm; yuvarlanmadan önce ağlamıştı, gözlerinde bir anlam yoktu, yalnız susuzluktan yakınıyordu, sesi boğuktu, nabzı yavaş atıyordu, sonra birden kustu ve onu korkunç bir ter izledi. O an, yaranın çevresindeki morumsu şişliği gördüm. Koşmaya başladım, su bulmam gerekiyordu. Çevrede katırtırnaklarından, devedikenlerinden, kuru bir tarlanın üzerindeki zeytin ağaçlarından başka bir şey yoktu, hiç kimse, yalnız gölgede otlayan birkaç keçi, istediğim kadar bağırıp seslenebilirdim; öğlendi, ölüm sessizliği vardı, Sabeth'in yanına diz çöktüm. Bilincini yitirmemişti ama uykuda gibiydi, bir yanına inme inmiş gibiydi. Neyse ki geçmekte olan kamyonu

görebildim, tam zamanında yetişmişti, durdu, uzun demir borular yüklü bir kamyondu. Atina'ya değil, Megara'ya gidiyordu, gene de bizim gideceğimiz yöndeydi bu kent. Kızım kollarımda şoförün yanına oturmuştum. Uzun borular birbirlerine vurup takırdıyordu, insanı kahreden bir hızla, dümdüz yolda saatte otuz kilometreyle gidiyorduk. Ceketimi kıyıda bırakmıştım, cüzdanım da ceketin cebindeydi. Megara'da durduk, yükünü boşaltmadan yola devam etmesi için Omega kol saatimi şoföre verdim, o da Yunancadan başka bir dil bilmiyordu, Eleusis'te benzin almak gerekti, gene bir on beş dakika yitirdik. Hiçbir zaman unutamayacağım bu yolculuğu. Daha hızlı bir araç bulduğumda, şoför herhalde saati geri isteyeceğimden korkarak aktarma yapmama engel olmuştu. İki kez önledi bunu. Birincisi bir otobüstü, Pullman, ikincisi elimle işaret edip durdurduğum bir minibüstü ama benim şoför onlara Yunanca bir şeyler söyledi, onlar da yollarına devam ettiler. Ne pahasına olursa olsun bizim kurtarıcımız olmak istiyordu, üstelik arabayı yürür gibi sürüyordu, çok kötü bir şofördü. Daphni kıyısında hemen hemen hiç ilerlemiyorduk. Sabeth uyuyordu ve ben onun bir daha gözlerini açıp açmayacağını bilmiyorum. En sonunda Atina'nın dış mahallelerine geldik ama gittikçe daha yavaş ilerliyorduk, kırmızı ışıklar, her zamanki trafik tıkanıklığı, uzun demir borularıyla bizim kamyon, içinde seruma gereği olmayanların bulunduğu bütün öteki taşıtlardan daha yavaş ilerliyordu. İğrenç kent, tramvayların ve eşek arabalarının karman çormanlığı, elbette şoförümüz nerede bir hastane olduğunu bilmiyordu, sormak gerekiyordu, hiçbir zaman bulamayacak gibime geliyordu hastaneyi, ya gözlerimi kapıyor ya da Sabeth'e bakıyordum. Bütün hastaneler Atina'nın öbür ucunda toplanmıştı. Şoför Atinalı olmadığından kendisine söylenen yolları bile bil-

miyordu, durmadan, Leofores, Leofores, dendiğini duyuyordum, yardım etmek istiyordum ona, ama sokak adını gösteren levhaları okuyamıyordum bile, eğer o delikanlı kamyonun basamağına çıkıp da yol göstermeseydi, hiçbir zaman bulamayacaktık hastaneyi.

Sonra hastane odası.

Bir yığın Yunanca soru.

En sonunda İngilizce bilen bir hemşire geldi, çıldırtıcı soğukkanlılığı olan bir kişi; en önemli kaygısı kimliğimizdi!

Sabeth'i gören doktor yüreğimize su serpti, İngilizce anlıyor, Yunanca cevap veriyordu, Hanna önemli bölümleri çeviriyordu bana, neden herhangi bir zehirli yılan değil de engerekti, onca yapılacak en iyi şeyi yapmıştım, yaralıyı hastaneye getirmekle. Bilimadamı olarak bu yörelerde kullanılan geleneksel önlemlere (yarayı emmek, yakıp dağlamak ya da kesmek, yılanın soktuğu yeri bağlamak gibi) pek önem verdiği yoktu, yalnız ilk üçdört saat içinde yapılan serumdan bir yarar umulabilirdi, yarayı deşmek ikinci dereceden bir önlemdi.

Kim olduğumu bilmiyordu.

Ben de berbat bir görünümdeydim; çakıl arabasını süren işçi gibi pisliğe ve tere batmıştım, ayaklarım katran olmuştu, gömleğimden hiç söz etmeyelim, sözün kısası yalınayak, ceketsiz, serseri gibiydim. Doktor ayaklarıma baktı, hemşire gerekenleri yapmaya koyuldu. Hanna beni tanıtıncaya kadar doktor onunla konuştu:

"*Mister Faber is a friend of mine.*"[1]

Duyduklarım beni rahatlattı: Yılan sokmasından ile-

1. (İng.) Mister Faber arkadaşımdır. (Ç.N.)

ri gelen ölüm oranı (her tür zehirli yılan sokmasından) %3'ten %10'a kadardı, kobra sokmasında bile bu oran %25'i aşmıyordu, gene de bu yılanlara karşı duyulan batıl korkuyu oranlamıyordu, bu korku hep geçerliydi. Hanna da biraz rahatlamıştı.

Hanna'nın yanında kalabilirdim ama Sabeth'i görmeden hastaneden ayrılmak istemiyordum, onu görebilmek için direndim, bir dakika için bile olsa görmek istiyordum (doktor hemen izin verdi) ama Hanna'nın tutumu çok garipti, beni bir dakika için bile olsa hastanın odasında yalnız bırakmadı, sanki kızını elinden alıp kaçıracaktım.

"Gel," dedi, "uyuyor şimdi."

Çocuğun bizi tanımaması belki de şanstı, ağzı açık uyuyordu (oysa huyu değildi böyle uyumak), rengi çok soluktu, kulakları mermer gibiydi, kesik kesik, ama belirli aralıklarla soluyordu, bir an, ben yanındayken, başını bana doğru çevirdi. Ama uyuyordu.

"Gel," dedi Hanna, "bırak onu!"

Bir otele gitmeyi yeğ görürdüm, herhangi bir otele. Neden söylemedim bunu? Hanna'nın da işine gelirdi bu belki. Henüz birbirimizin elini sıkmamıştık. Takside bunu hatırlatınca, "Merhaba!" dedim.

Başaramadığım takılmalarım karşısında her zaman güldüğü gibi güldü, kaşlarının arasını kırıştırarak. Kızına çok benziyordu Hanna.

Elbette hiçbir şey söylemedim.

"Nerede tanıştın Elisabeth'le?" diye sordu. "Gemide mi?"

Sabeth ona orta yaşlı bir beyin gemide Le Havre'dan biraz önce evlenme teklif ettiğini yazmıştı.

"Doğru mu bu?" diye sordu.

Taksideki konuşmamız, aralıksız sorularından kuruluydu, karşılık vermedim. Benim ona neden Elisabeth dediğini sormam üzerine o, benim neden Sabeth dediği-

mi sordu. Arada belirli şeyleri de gösteriyordu: Dionysos Tiyatrosu. Ona neden Sabeth dediğime gelince: Bence Elisabeth korkunç çirkin bir ad. Arada gene yıkılmış bir sütun kalıntısını gösterişi. Niçin Elisabeth olsun? Hiçbir zaman bir çocuğu Elisabeth diye çağıramam. Arada kırmızı ışıklar, her zamanki trafik tıkanıklığı. Ama adı Elisabeth, babasının isteği üzerine öyle kondu, bunda değiştirilecek bir durum yok. Arada yayaya küfür eden şoförle Yunanca konuşuyordu, içimde hep aynı yerde dönüyormuşuz gibi, bir duygu vardı, bu da şimdi, birdenbire vaktimiz olmasına karşın sinirlendiriyordu beni; sonra sordu: "Joachim'i gördün mü hiç?"

Atina'yı korkunç bir kent olarak görüyordum, Balkanlar'da, burada nerede oturulduğuna aklım ermiyordu, küçücük bir kent, kısmen köy, levantenimsi, sokak ortasında bir insan mahşeri, sonra gene döküntü, kalıntılar, yer yer büyük kent taklidi bölümler, iğrenç, sorusundan hemen sonra durduk.

"Burası mı?" diye sordum.

"Hayır," dedi, "şimdi geliyoruz."

Hanna'nın çalıştığı enstitüydü burası, takside sigarasız beklemek zorundaydım; karşımdaki yazıları okumaya çabaladım, kendimi okuması yazması olmayan biri olarak görmeye başladım, hiçbir şey anlamıyordum.

Sonra kente dönüş.

Enstitüden çıktığında doğrusu tanımadım Hanna'yı, yoksa mutlaka kapıyı açardım.

Sonra Hanna'nın evi.

"Önden gireyim," dedi.

Hanna öne geçiyor, kısa kesilmiş, aklaşmış saçlı bu hanım, kemik çerçeveli gözlüklü bu yabancı, Sabeth'in, yani Elisabeth'in annesiydi (Yani kaynanam neredeyse!), zaman zaman birbirimize birdenbire böyle senli benli konuşmamıza şaşırıyordum.

"Gel," dedi, "rahatına bak."

Yirmi yıl sonraki karşılaşma, düşümde görsem inanmazdım, Hanna da öyle kuşkusuz, haklı! Tam yirmi yıl oluyordu.

"Gel, otur şöyle," dedi.

Ayaklarım ağrıyordu.

Kuşkusuz er geç "aranızda ne geçti" sorusunu gene soracağını biliyordum; hiçbir şey, diye ant içebilirdim, yalan söylemeden çünkü Hanna'yı böyle karşımda oturur görünce kendim de inanmamıştım bütün olanlara.

"Walter," dedi, "niçin oturmuyorsun?"

Ayakta durmakta inat ettim.

Hanna panjurları açtı.

Önemli olan çocuğun kurtulmuş olmasıydı! Kendi kendime bunu yineliyordum durmadan, konuşurken ya da susarken ya da Hanna'nın sigaralarını içerken, koltuklardan kitapları toparlıyordu oturabileyim diye.

"Walter," dedi, "karnın aç mı?"

Anaç Hanna.

Ne düşüneceğimi bilemiyordum.

"Güzel bir manzarası var buranın," dedim, "ünlü Akropolis demek bu!"

"Hayır," dedi, "Likovittós bu."

Her zaman böyleydi Hanna, en önemsiz konuda bile kesinlik taraftarı, bir çeşit tutkuydu bu onda: Hayır, burası Likovittós!

Ona, "değişmemişsin!" dedim.

"Öyle mi buluyorsun," dedi, "ya sen, sen değiştin mi?"

Evi, bilimadamı evi gibiydi (bunu da ona söylemiş olmalıyım ki, daha sonra erkekler üzerine yaptığımız bir konuşmada, o zaman söylediğim bu "bilimadamı evi" terimini Hanna da kullanarak bununla bilimi, salt aklı bile bir erkekler tekeli olarak gördüğümü kanıtlamak istedi), bütün duvarlar kitapla doluydu, masanın üzerinde üzer-

lerine etiketler yapıştırılmış eski yapıt parçaları vardı, ayrıca ilk bakışta evinde antika bir şey de görememiştim, tam tersine eşyaları moderndi, şaştım buna.

"Hanna," dedim, "ilerici olmuşsun!"

Gülümsedi yalnızca.

"Gerçekten!" dedim.

"Hâlâ mı öyleyim?" diye sordu.

Kimi zaman anlamıyordum onu.

"Sen de hâlâ ilerici misin?" diye sordu, onu hiç değilse böyle gülümserken görmekten mutluydum. İnsanın bir kızla evlenmediği için duyduğu vicdan azapları saçma göründüğü gözüme. Hanna'nın bana hiç ihtiyacı yoktu. Arabasız yaşıyordu ama mutluydu; televizyonu da yoktu.

"Güzel bir evin var," dedim.

Kocasını andım.

"Piper," dedi.

Arabaya, televizyona ihtiyacı olmadığı gibi, kocasına da ihtiyacı yoktu, durum öyle görünüyordu, maddi yönden bile yoktu. Yıllardır kendi kazancıyla yaşıyordu (açıkçası bugün bile ne kazandığını bilmiyorum), çok değildi mutlaka ama yetiyordu.

Görüyordum bunu. Giysilerini Ivy bile beğenebilirdi, duvardaki arkaik saat dışında evinde her şey, daha önce de söylediğim gibi, son derece moderndi.

"Ya sen nasılsın?" diye sordu.

Hastanede verdikleri bir ceket vardı sırtımda, sıkıyordu beni, çok büyük bir ceketti, durmadan bu büyüklüğü duyuyordum, çok geniş (zayıf bir adamım ben) ve çok kısa, kolları bir çocuk ceketinin kolları gibi. Hanna mutfağa gider gitmez hemen çıkardım ceketi; gömleğimin de giyilir yanı kalmamıştı, üstünde kan lekeleri vardı.

"Yemeği beklerken," dedi Hanna, "istersen bir yıkan."

Masayı hazırlıyordu.

"Evet," dedim, "iyi olur, terledim."

Çok dokunaklıydı, çok dokunaklı ama gene de yöntemli; havagazını yaktı, sonra bana temiz bir havlu ve sabun getirerek, nasıl söndürülmesi gerektiğini açıkladı havagazının.

"Ayakların nasıl?" diye sordu.

İşine devam ediyordu.

"Neden otele gidecekmişsin?" dedi. "Burada kalman çok doğal bir şey."

Sakallarım uzamıştı.

Banyo çok yavaş doluyor ve korkunç bir şekilde buhar çıkarıyordu. Hanna gelip soğuk su ekledi, sanki ben yapamazmışım gibi bu işi, konuk gibi hiçbir şeye elimi sürmeden bir taburenin üzerine oturmuştum, ayaklarım çok acı veriyordu. Hanna küçük pencereyi açtı, dumanların arasından yalnızca hareketlerini görebiliyordum, hareketleriyse hiç mi hiç değişmemişti.

"Hep bana kızgın olduğunu sanıyordum," dedim, "o eski günler yüzünden."

Hanna yalnızca şaşırdı.

"Neden kırgın olayım? Evlenmediğimiz için mi?" dedi. "Tam bir mutsuzluk olurdu bu."

Apaçık eğleniyordu benimle.

"Gerçekten sana kırgın olduğumu düşündün mü Walter?" dedi. "Yirmi bir yıldır?"

Banyom hazırdı.

"Neden bir mutsuzluk?"

Bu sorudan sonra bir daha bu evlilik işinden söz açmadık. Hanna'nın hakkı vardı, ikimizin de başka kaygıları vardı.

"Yılan sokmasından ölenlerin sayısının %3 ile %10 arasında olduğunu sen biliyor muydun?" diye sordum.

Şaşırmıştım.

Hanna istatistiklere inanmıyordu, sonradan sezinle-

dim bunu. Banyoda istatistikler üzerine enine boyuna bir söylev çekmeme ses çıkarmadı, yalnızca, "Suyun soğudu," dedi.

Ayaklarım banyonun kenarında asılı, bu banyoda ne kadar süre kaldığımı bilmiyorum – istatistikleri, kendini asan Joachim'i düşünerek, geleceği, geçmişi düşünerek titreyene değin, ne düşündüğümü ben de bilmiyordum, ne düşündüğüme tam olarak karar verememiştim. Küçük şişeler, kutular, tüpler görüyordum yalnızca, kadınların kullandıkları bir yığın şey, Hanna'yı gözümün önüne getiremiyordum, o bir zamanların Hanna'sını, bugünkü Hanna'yı, gerçekte ne birini, ne de ötekini düşünebiliyordum. Titriyordum ama o lekeli gömleği giymek için hiçbir istek yoktu içimde – Hanna çağırdığında ağzımı açıp karşılık vermedim.

Ne gelmişti başıma?

Ben de bilmiyordum.

Kahve mi çay mı, diye seslendi.

O gün olup bitenler yüzünden bitkin düşmüştüm, bu yüzden kararsızdım, oysa her zamanki halim değildir bu, bu yüzden saçmalıklara kapıldım, örneğin banyoyu lahit olarak görüyordum, Etrüsk lahti, gerçek bir sayıklamaydı bu, kararsızlığın tirtir titretici sayıklaması.

"Evet," diye seslendim, "geliyorum."

Gerçekte Hanna'yı yeniden görme isteği yoktu içimde; Atina'ya varır varmaz hemen havaalanına gitmeyi düşünüyordum.

İznim sona ermişti.

Williams'ın verdiği, Bari'de bıraktığım Citroën'i nasıl geri götürecektim Paris'e, hiçbir fikrim yoktu. Garajın adını bile bilmiyordum.

"Evet! Geliyorum!"

Kımıldamıyordum olduğum yerden.

Via Appia.

Vatikan'daki mumya.

Su içindeki bedenim.

İntihara inanmıyorum, insanın yeryüzüne gelmiş olmasını değiştirmiyor bu, o sırada istediğim tek şey hiç doğmamış olmak!

"Walter," diye seslendi, "geliyor musun?"

Banyonun kapısını kilitlemiştim ve Hanna (diye düşünüyordum) içeri girip bir baltayla beni arkamdan öldürebilir, gözlerimi kapayıp yatmıştım suyun içine, yaşlı bedenimi görmek istemiyordum.

Hanna telefon ediyordu.

Neden bensiz olamıyordu her şey!

Daha sonra akşam boyunca, hiçbir şey olmamış gibi yeniden konuştum, yalan söylemeden, aslında bunun önemi yoktu, önemli olan Sabeth'in kurtulmuş olmasıydı. Serum sayesinde, Hanna'ya istatistiklere neden inanmadığını sordum, neden istatistiklere değil de alın yazısına ya da buna benzer şeylere inanıyordu.

"Ah, şu senin istatistiklerin!" dedi. "Eğer yüz kızım olsaydı, yüzünü de yılan soksaydı, o zaman inanırdım. O zaman üç ya da on kızımı kaybederdim. Önemsiz bir sayı! Haklısın."

Bu arada güldü.

"Bir tek çocuğum var!" dedi.

Karşı çıkmadım, ama neredeyse gene de dalaşacaktık çünkü birdenbire ikimiz de soğukkanlılığımızı yitirmiştik. Benim bir sözüm yüzünden oldu bu.

"Hanna," demiştim, "anaç tavuk gibi davranıyorsun!"

Birden ağzımdan kaçmıştı.

"Özür dilerim ama," dedim, "gerçekten böyle bu." Böyle sinirli olmamın nedenini çok sonra anladım, banyodan yeni çıkmıştım, Hanna telefonun başındaydı, hastanenin numarasını çevirmişti, ben banyodayken Elisabeth'le konuşuyordu.

Elimde olmadan her şeyi duymuştum.

Benim hakkımda bir tek söz söylemedi.

Sanki ondan başka, anası olan Hanna'dan başka kimse yoktu kızı merak eden, kızın kendini iyi duyduğu, konuşabildiği için sevinen ana, ben odaya girinceye kadar Almanca konuşuyordu, sonra birden Yunancaya çevirdi. Hiçbir şey anlamadım. Sonra kapattı.

"Nasıl, iyi mi?" diye sordum.

Hanna rahat bir soluk aldı.

"Ona burada olduğumu söyledin mi?"

Hanna bir sigara yaktı.

"Hayır," dedi.

Garip bir davranışı vardı Hanna'nın, Sabeth'in beni sormamasına inanmıyordum, ne olursa olsun, söylediklerini öğrenmeye hakkım vardı sanıyordum.

"Gel," dedi Hanna, "bir şeyler yiyelim."

Beni kızdıran gülmesiydi, sanki her şeyi öğrenmeye hakkım yokmuş gibi davranıyordu.

"Gel," dedi, "otur."

Oturmadım.

"Çocuğumla konuştum diye niye kızıyorsun, alınıyorsun," dedi, "neden?"

Yavrusunu kanadının altına almak zorunda olan anaç tavuk gibi davranıyordu, bu yüzden zaten ona bu sözü söylemiştim (ne kadar okumuş olsalar da bütün kadınlar böyle davranıyor sanıyorum), bu sözüme Hanna müthiş sinirlenmişti, şimdiye kadar onu böylesine dişi görmemiştim. Her zamanki sözünü yineledi:

"Benim çocuğum o, senin değil."

Bu yüzden ben de, "Babasının Joachim olduğu doğru mu?" diye sordum.

Karşılık vermedi.

"Bırak beni!" dedi. "Ne istiyorsun benden? Elisabeth'i görmeyeli altı ay oluyor, sonra birden hastaneden

çağrılıyorum, gidiyorum, bir de bakıyorum ki kız baygın yatıyor, başından ne geçtiğini bilmiyorum."

Bütün sözlerimi geri aldım.

"Söyle," dedi, "ne söyleyeceksin kızıma? Ne istiyorsun ondan? Aranızda ne geçti?"

Nasıl titrediğini gördüm.

Hanna yaşlı bir kadından başka her şeydi ama kurumuş derisini, gözlerinin altındaki keseleri, gözlerinin kenarlarındaki, yüzündeki buruşuklukları görüyordum, bunlar beni sıkmıyordu ama görüyordum. Hanna zayıflamış, daha bir ince olmuştu. Yaşı, bana öyle geliyordu ki, ona yakışıyordu, özellikle yüzüne, yalnız bana kertenkele derisini hatırlatan boynu dışında – her şeyi geri aldım. Hanna'nın çocuğuna olan bağlılığını anlıyordum, çocuk geri dönünceye kadar günleri saydığını, bir tek çocuğu olan bir ana için yavrusunun ilk kez uzun bir yolculuğa çıkmasının güçlüğünü anlıyordum.

"Çocuk değil ki artık," dedi, "ona gitmesini ben söyledim, günün birinde kendi hayatını yaşaması gerek, bir gün geri dönmeyeceği apaçık bir şey."

Bıraktım konuşsun.

"Böyle bu işler," dedi, "yaşamı kollarımız arasında tutamayız Walter, sen de tutamazsın."

"Bilmiyorum!" dedim.

"Öyleyse neden tutmak istiyorsun?" diye sordu.

Artık Hanna'yı anlayamıyordum.

"Yaşam çocuklarla gider," dedi.

İşini sormuştum.

"İşte böyle," dedi, "bir kez daha çocuklarımızla evlenemeyiz."

Soruma karşılık vermemişti.

"Walter," dedi, "kaç yaşındasın şimdi?"

Sonra o ünlü sözü: Yüz tane kızı yokmuş, yalnız bir tek kızı varmış (biliyordum bunu) ve kızının da ancak

bir yaşamı varmış (bunu da biliyordum) herkes gibi, onun da bir tek yaşamı varmış, her ne kadar başarısızlığa uğramış bir hayatsa da, benim de (Biliyor muymuşum bunu?) bir tek yaşamım varmış.

"Hanna," dedim, "biliyoruz bunları."

Yemeğimiz soğudu.

"Neden başarısız yaşamın?" diye sordum.

Hanna yemek yiyeceğine sigara içiyordu.

"Sen bir erkeksin," dedi, "bense kadınım, arada bir fark var, Walter."

"Umarım vardır," dedim gülerek.

"Artık çocuğum olamaz."

Akşam boyunca iki kez söyledi bunu.

"İşim mi," dedi, "görüyorsun işte, yıkıntılar, çanak çömlek kırıklarıyla uğraşıyorum. Şu gördüğün bir vazoymuş eskiden. Girit yapısı. Geçmişin kırıntılarını yapıştırıyorum."

Hanna'nın yaşamının hiç de başarısız geçtiğini sanmıyordum. Tam tersine. Sürgün yıllarında tanıdığı ikinci kocası Piper'i tanımıyordum. Hanna onun adını taşıdığı halde: Dr. Hanna Piper (beni hep şaşırtıyordu bu) kocasından hiç söz etmiyordu. Hanna her zaman doğru bulduğu şeyi yapmıştır, bir kadın için oldukça önemli bir özellikti bu. İstediği gibi bir yaşamı olmuştu. Joachim'le neden anlaşamadıklarını hiç söylemedi. Ondan sevgili bir insan diye söz ediyordu. Hiç sitem ettiği yoktu; olsa olsa biz erkekleri, genel olarak hepimizi gülünç buluyordu. Hanna, öyle sanıyorum ki, erkeklerden çok şeyler bekledi, onları çok sevdiğini de kabul ediyorum.

Sitemde bulunduğunda söz konusu olan erkekler değil, kendisi, Hanna bir daha dünyaya gelecek olsaydı, erkekleri daha başka türlü severdi. Erkeklerin dar kafalı olmaları doğal bir şey diyor, yalnızca bizleri (bilmiyorum kaç erkek tanıdı hayatında) ayrı ayrı olarak görmesinden

ötürü kendi budalalığına yanıyordu. Bana kalırsa Hanna, budaladan başka her şey. O bunun tersini düşünüyor. Kadının bir erkek tarafından anlaşılması isteğini budalaca buluyor; erkek (diyor Hanna) kadını sır olarak görmek ister ki, kendi anlaşılmazlığı böylece hoşuna gidip onu heyecanlandırsın. Erkek yalnız kendini anlar (Hanna'ya göre), bunun için de bir erkek tarafından anlaşılmak isteyen kadının hayatı ancak başarısızlıkla sonuçlanır. Hanna'ya göre erkek kendini dünyanın efendisi olarak görür, kadını da ayna olarak. Efendi ezilenlerin dilini öğrenmek zorunda değildir, kadınsa zorunludur buna ama efendisinin dilini öğrenmek ona yararlı olmaz, tam tersine, kendini daima haksız çıkaran bir dildir öğrendiği. Hanna edebiyat doktorası yaptığına pişman. Tanrı bir erkek oldukça, bir çift olmadıkça, bir kadının hayatı, Hanna'ya göre, bugünkü durumda kalmaya mahkûmdur, bugünkü içler acısı durumda kadın, dış görünüşü ne kadar alımlı olursa olsun, yaratılışın proleteridir bugünün dünyasında, başka bir şey değildir. Gülünç buluyordum onu, elli yaşında bir kadın genç kız gibi felsefe yapıyordu, son derece çekici bir kadındı hem de, bunun üstünde kişiliği olan bir kadındı da, saygı gören (hiç kuşkusuz görüyordu bu saygıyı), örneğin Hanna'yı hastanede nasıl karşıladıklarını gözümün önüne getiriyordum. Atina'ya yerleşeli ancak üç yıl olmuştu ama ona profesör, Nobel Ödülü almış biri gibi davranıyorlardı – ona acıyordum.

"Walter, hiçbir şey yemiyorsun."

Kolunu tuttum:

"Yaratılışın proleteri, sen misin o!"

Hanna gülümseyecek durumda değildi, kolunu bırakmamı bekledi.

"Roma'da nereleri gördünüz?" dedi.

Rapor veriyordum.

Bakışı.

Ben Roma raporunu verirken Hanna'yı bir gören olsa şeytan sanırdı, öyle bakıyordu bana, çay içen bir canavar gibiydi.

Hiçbir zaman unutamayacağım bu bakışını.

Ağzını açıp bir tek söz söylemiyordu.

Sessizlik dayanılır gibi olmadığından gene anlatmaya başladım, yılan sokmalarının neden olduğu ölümlerden, genel olarak istatistiklerden söz ediyordum.

Hanna sağır gibiydi.

Gözlerine bakmaya cesaret edemiyordum, bir an düşlediğimde (daha uzun süre düşünemiyordum bunu) Sabeth'in kollarımın arasında olduğunu düşlediğimde ya da önümde oturan Hanna'yı, annesini, sevgilimin annesini, ki o da sevgilim olmuştu, düşlediğimde ona bakamıyordum.

Ne dediğimi ansımıyorum.

Eli (sanki eline anlatıyordum söylediklerimi) garipti; bir çocuğunki gibi küçük, her yerinden daha yaşlı, sinirli ve güçsüz, çirkin, gerçekte ele benzer bir yanı olmayan, daha çok yumuşak, kemikli ve solgun, çilli, balmumundan bir şeye benziyordu, aslında çirkin değil, hayır, tam tersine, sevimli bir şey ama yabancı, korkunç bir şey, hüzünlü, kör bir şey. Konuşuyor, konuşuyordum, susuyordum, Sabeth'in elini gözümün önüne getirmek istiyordum ama olmuyordu, yalnızca masanın üstünde, sigara tablasının yanındaki, derisinin altındaki damarlarıyla, buruşmuş, ipek kâğıdını andıran, o hem gevşek hem ışıklı şeyi görüyordum.

Ben de yorgunluktan ölüyordum.

"Aslında çocuk o daha," dedi Hanna, "yoksa sence bir erkekle ilişkisi oldu mu dersin?"

Hanna'nın gözlerine baktım.

"İsterim ki olsun," dedi, "isterim ki olsun!"

Birden masayı toplamaya başladı.

Yardım ettim.

İstatistiğe gelince: Hanna aslında yazgıya inandığı için bu konuda bir şey daha duymak istemiyordu, gene de açıkça söylememişti bir şey duymak istemediğini. Bütün kadınların batıl inanca yatkın bir yanı vardır, ama Hanna çok kültürlüdür; şaşkınlığım buradan geliyordu. Bir ısı kuramından, yani her yapılan deneyin doğruladığı fizik yasasından nasıl söz ediyorsak, o da efsanelerden öyle söz ediyordu, tam bir olasılık içinde. Hiçbir şaşkınlığa yer vermeden, kırık bir vazonun üstündeki çocukça bir biçimde yapılan Oidipus ile Sfenks, Athena, Furialar ya da Eumenesler[1] ve bütün öbürleri, adları ne olursa olsun, onun gözünde birer olguydu. En ciddi konuşmaların ortasında sözü bunlara getirmekten çekinmemişti. Üstelik mitoloji ve genel olarak edebiyattan çok şey anlamadığımı da bilirdi, kavga etmek istemedim, yeterince kaygımız vardı.

29. V.te Paris'te olmam gerekiyordu.

31. V.te New York'ta.

3. VI.da (en geç) Venezuela'da.

Hanna bir arkeoloji enstitüsünde çalışıyordu, tanrılarla uğraşmak işiydi, durmadan kendi kendime şunu söylüyordum: Hiç kuşkusuz bizim de, farkında olmadan, böyle mesleki bozukluklarımız vardı. Hanna onlardan söz ederken hem bunu düşünüp hem de kendi kendime gülümsüyordum.

"Şu senin tanrıların!"

Hemen sözünü kesti.

"Çocuğun durumu kesinlikle belli olmasaydı, gitmezdim, bunu biliyorsun," dedim.

Hanna anlayış gösteriyordu, mesleki sorumluluklarımdan söz ederken bulaşıkları yıkadı, ben de tam yirmi,

1. Yunan mitolojisinde öç tanrıçaları. Roma mitolojisindeki karşılığı, Furialardır. (Y.N.)

hayır yirmi bir yıl önceki gibi bulaşıkları kuruladım.

"Öyle mi?" dedi.

"Öyle bulmuyor musun?" dedim.

Hanna nasıl hesaplayıp yirmi bir yılı bulmuştu bilmiyorum. Ama sesimi çıkarmıyordum, herkes beni düzeltmesin diye.

"Mutfağın çok şirin," dedim.

Birden sorusunu yineledi.

"Hiç görmedin mi Joachim'i?"

Bir gün ona Joachim'in öldüğünü söylemem gerektiği açıktı ama özellikle bugün değil, diye düşünüyordum, bu ilk akşam değil.

Aklıma ne geldiyse ondan söz ettim.

O zamanlar tavan arasındaki odasında yediğimiz akşam yemeklerinden!

"Frau Oppikofer'i hatırlıyor musun?"

"Neden?" diye sordu.

"Hiç, öyle aklıma geldi," dedim. "Saat onu geçtiğinde hep süpürgesinin sopasıyla tavana vururdu."

Bulaşığımız yıkanıp kurulanmıştı.

"Walter," dedi, "kahve istiyor musun?"

Anılar garip.

"Evet," dedim, "yirmi yıl sonra insan gülüyor böyle şeylere."

Hanna suyu koydu.

"Walter," dedi, "kahve istiyor musun?"

Anılar duymak istemiyordu.

"Evet," dedim, "içerim."

Hayatının neden başarısız olduğunu anlayamıyordum. Tam tersine. Bir insanın kafasına koyduğu gibi yaşamasını, bunu gerçekleştirmesini ben başarı olarak görüyordum. Hanna'ya hayrandım. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben, hiçbir zaman, filolojinin, sanat tarihinin para kazandıracağını sanmamıştım. Hanna'nın kadınsı

olmadığı da söylenemez. Bir işi olması ona yakışıyor. Joachim'le evli olduğu sıralarda da hep çalışmıştı galiba, çeviriler ve buna benzer işler yapmıştı, elbette sürgün yıllarında da çalışması gerekiyordu. Paris'te Joachim'den ayrıldıktan sonra bir yayınevinde çalışmıştı. Sonra Almanlar geldiğinde İngiltere'ye kaçmış ve tek başına hem kendisinin hem de çocuğun gereksinimlerini karşılamıştı. Joachim, Rusya'da doktorluk yapıyor, bu yüzden de nafakasını ödeyemiyordu.

Hanna, BBC'de Almanca spikeri olarak çalışmıştı. Bugün de İngiliz uyruğunda. Öyle sanıyorum ki Herr Piper hayatını ona borçlu. Hanna kamptan çıkarmak için evlenmişti onunla (eğer yanlış anlamadıysam), çok düşünmeden evlenmişti, komünistlere olan eski sevgisi yüzünden. Herr Piper bir düş kırıklığı oldu, çünkü komünist değil, oportünistti. Hanna'nın dediğine göre ihanet edecek kadar çizgiye sadıktı. Toplama kamplarını iyi bulacak, kabul edecek duruma gelmişti. Hanna gülüp geçiyordu.

Ah erkekler!

Filmlerini çevirebilmek için her slogana boyun eğiyordu Herr Piper.

Hanna onu 1953 Haziranı'nda bırakmıştı. Dün yalanladığı şeyi bugün doğruladığının farkına bile varmıyordu Herr Piper ya da tersinin; kaybettiği şey gerçekle kendiliğinden gelişen ilişkiydi.

Hanna ondan söz etmeyi sevmiyordu ama ben ilgilenmedikçe de o ayrıntılarıyla anlatmaya devam ediyordu. Hanna birçok erkeğin tipik bir yanı olan bu Piper'in hayata karşı tutumunu mutsuzluk diye adlandırıyor, Hanna'ya göre bütünüyle kör, tüm ilişkilerini yitirmiş bir adamdı Piper. Eskiden belli bir esprisi varmış, şimdiyse Batı'dan başka bir şeye gülmüyormuş. Hanna sitem etmiyor, aslında kendine gülüyor ya da erkeklere olan sevgisiyle alay ediyor.

"Neden hayatın kaymış olsun?" diyorum, "Sen böyle sanıyorsun Hanna."

Beni de kör olarak görüyordu.

"Ben burada olanı görüyorum," diyorum, "evini, bilimsel çalışmalarını, kızını – Tanrı'ya şükretmelisin!"

"Neden Tanrı'ya?"

Hanna her zamanki Hanna'ydı; ne demek istediğimi pekâlâ biliyordu. Ama sözcükleri didik didik etmek merakı vardı! Sanki bunun sözcüklerle en ufak bir ilişkisi varmış gibi. Ne kadar ciddi olursanız olun, birden bir sözcüğe takılıverirdi.

"Walter, ne zamandan beri Tanrı'ya inanıyorsun?"

"Hadi," dedim, "kahveyi yap!"

Hanna, Tanrı'yla bir ilişkimin olmadığını pekâlâ biliyordu ama bir tartışmayı önlemek için bir açıklama yapmaya kalkacak olsanız, çok geçmeden anlardınız ki Hanna eğlenmektedir.

"Benim inançlı olduğuma nereden hükmediyorsun?" dedi. "Yaşlanan bir kadının inançlı olmaktan başka çaresi yoktur mu demek istiyorsun?"

Kahveyi yaptı.

Sabeth hastaneden çıkınca durumun nasıl olacağını düşünemiyordum. Sabeth, Hanna ve ben aynı yerde, örneğin şu mutfakta; Hanna, kızını öpmemek ya da kolumu omzuna koymamak için nasıl bir güç harcadığımı fark edecekti ve Sabeth, onun omzunu tuttuğum halde asıl yerimin (tıpkı evlilik yüzüğünü çıkaran bir sahtekâr gibi) anasının yanında olduğunu keşfedecekti.

"Sakın hostes olmasın," dedim, "onu bu işten caydırmaya uğraştım."

"Neden?"

"Çünkü böyle bir iş söz konusu olamaz," dedim, "Sabeth gibi bir kız için söz konusu olamaz, herhangi biri değil o."

Kahvemiz hazırdı.

"Neden hostes olmasın?"

Annesi olan Hanna'nın da kızın bu genç kız hevesinden hiç hoşnut olmadığını biliyordum; bu konunun beni ilgilendirmediğini bana göstermek için inat ediyordu.

"Walter, onun bileceği iş bu!"

Başka bir kez:

"Babası değilsin Walter."

"Biliyorum!" dedim.

Daha başlangıçta, yapacak, söyleyecek bir şey kalmadığında o noktaya geleceğimizden ürkmüştüm, işte gelmişti o an.

"Hadi," dedi, "anlat!"

Sandığımdan daha da kolay oldu bu, günlük bir olay gibi.

"Olanları anlat bana," dedi.

Soğukkanlılığına şaşıyordum.

"Hastaneye vardığımda, seni orada uyurken gördüğümde nasıl korktuğumu düşünebilirsin," dedi.

Sesi hiç değişmemişti.

Belli bir ölçüde devam etti, sanki aradan yirmi yıl geçmemişti ya da bütün bu süreyi, ayrılığa karşın birlikte geçirmiş gibiydik. Birbirimiz hakkında bilmediğimiz şeyler sözünü bile etmeye değmeyen ayrıntılardı. Mesleki başarılar ve benzeri şeyler. Neden söz etmem gerekiyordu? Hanna konuşmamı bekliyordu.

"Şeker alır mısın?" diye sordu.

Mesleğimden söz ettim.

"Neden Elisabeth'le yolculuğa çıktın?" dedi.

Hanna bir kadın, ama Ivy ve ötekilerden farklı, tanıdığım bütün kadınlardan farklı, karşılaştırılamaz bile; Sabeth'den de değişik, ona Sabeth birçok açıdan benziyor olsa da. Hanna daha açık, daha güven verici, bana bakan gözlerinde saldırganlık yok. Şaşırdım.

"Onu seviyorsun," dedi.

Kahvemi içtim.

"Annesi olduğumu ne zamandan beri biliyorsun?" diye sordu.

Kahvemi içtim.

"Joachim'in öldüğünü bilmiyorsun," dedim.

Aslında hiç de söylemek istemiyordum bunu.

"Öldü mü?" dedi, "Ne zaman?"

Ağzımdan kaçırmıştım bir kez, geri dönmem olanaksızdı, konuşmam gerekiyordu, hem de bu ilk akşam – Guatemala'daki bütün hikâyeyi anlatmam gerekiyordu. Hanna bütün bildiklerimi öğrenmek istiyordu, Rusya'dan dönüşünü, tarım işletmesindeki çalışmasını, ayrıldıklarından beri Joachim'den hiçbir haber alamamıştı, sonunda gene de Joachim'in kendini astığını söylemedim, yalan uydurdum: *Angina pectoris*[1] dedim. O sarsılmaz soğukkanlılığına şaşıp kaldım.

"Kıza söyledin mi bunu?" diye sordu.

Sonra uzayıp giden suskunluğumuz.

Elini gene kemik gözlüğünün altına götürmüştü yüzünü tutmak ister gibi; kendimi iğrenç buluyordum.

"Senin elinden bir şey gelmez ki!" dedi.

Hanna'nın ağlamaması her şeyi daha bir güçleştiriyordu, öylece ayakta duruyordu.

"Evet," dedi, "yatalım."

Gece yarısında – sanıyorum çünkü saatim yoktu, bu bir yana, zaman gerçekten durmuş gibiydi.

"Sen Elsbeth'in odasında yatacaksın," dedi.

Odasında duruyorduk.

"Hanna," dedim, "doğrusunu söyle, o mu babası?"

"Evet!" dedi. "Evet!"

1. (Lat.) Göğüs ağrısı. (Y.N.)

O an ferahladım, Hanna'nın yalan söylediğini düşünemiyordum, buna neden yoktu, o an her şeyden önemli olan (gelecek zaten düşünülemezdi) kıza serum verildiği ve kurtarılmış olmasıydı.

Ona elimi uzattım.

Yorgunluktan geberecek gibiydik, Hanna da, ama ayakta duruyorduk, sanıyorum, aslında birbirimize iyi geceler dilemiştik – o sırada Hanna yeniden sordu:

"Walter, Elsbeth'le aranda ne geçti?"

Aslında mutlaka biliyordu ne geçtiğini.

"Hadi," dedi, "söyle!"

Ne karşılık verdiğimi bilmiyorum.

"Evet mi, hayır mı?"

Söylenen söylenmişti.

Hanna işitmemiş gibi gülümsüyordu, ferahlamıştım en sonunda söylediğim için, hatta keyiflenmiştim ama ferahladığım bir gerçekti.

"Kızdın mı bana?" diye sordum.

Yerde yatmayı yeğlerdim ama Hanna mutlaka dinlenmem gerektiğini söylüyordu, yatak hazırlanmıştı, temiz çarşaflar konmuştu, her şey altı ay yabancı ülkelerde dolaşan kızı için yapılmıştı. Yatağın üzerindeki yeni pijamayı Hanna kaldırdı, gece masasının üzerine koyduğu çiçekler ve çikolata kaldı.

"Kızdın mı bana?" diye sordum.

"Her şey tamam mı?" dedi. "Sabun şurada."

"Bilemezdim kızın olduğunu," dedim.

"Walter," dedi, "uyumamız gerek."

Kızmamıştı sanıyorum, hatta bir kez daha elimi sıktı. Sinirliydi yalnız, başka bir şeyi yoktu. Aceleciydi. Bütün işlerin bittiği mutfağa bir kez daha girdiğini duydum.

"Yardım edebilir miyim?" dedim.

"Hayır," dedi, "uyu artık!"

Sabeth'in odası: Biraz küçük, ama sevimli, burada

da bir yığın kitap var, buradan da Likovittós görünüyor, uzun bir süre açık pencerenin yanında durdum.

Pijamam yoktu.

Başkasının odasını karıştıracak biri değildim, fotoğrafı kitap rafının önünde duruyordu, Joachim'i, babasını nihayet ben de tanımıştım, resmi elime aldım.

Zürich'te 1936'da çekilmişti.

Aslında yatağa yatıp hiçbir şey düşünmemek niyetindeydim, ama pijamam yoktu, dediğim gibi, yalnızca kirli gömleğim vardı.

En sonunda Hanna da odasına girdi.

Saat aşağı yukarı iki olmalıydı, temiz yatağın üzerine oturmuştum, evi barkı olmayıp parkta bir bankın üzerinde uyuklayanlar gibi (böyle uyuklayanları görünce hep evsiz olduklarını sanırım) uyumuyordum.

Kalkıp elimi yüzümü yıkadım.

Bir kez duvarına vurdum.

Hanna uyuyormuş gibi yaptı.

Hanna benimle konuşmak istemiyordu, o gece bir ara susmamı söylemişti, sen bu konulardan söz ettiğinde her şey küçülüyor, demişti.

Hanna belki de gerçekten uyuyordu.

Amerika'dan yazdığı mektuplar –Sabeth'in mektupları demek istiyorum– masanın üzerinde duruyordu, bir yığın mektup, Yale damgalı, bir tanesi Le Havre damgalıydı, sonra İtalya'dan yolladığı kartlar, yere düştüğü için bir tanesini okudum: Assisi'den selamlar, (benden söz edilmiyordu) binlerce öpücük annesine, içten kucaklamalar.

Bir sigara daha içtim.

Sonra gömleği yıkamaya çalıştım.

Her şeyin, ya da hiç olmazsa en zor olanın, atlatıldığını nasıl olup da düşündüğümü, Hanna'nın uyuduğunu sandığıma nasıl olup da inandığımı bilemiyorum.

Mümkün olduğu kadar ses çıkarmadan yıkadım.

On beş dakika boyunca olanları unuttuğumu ya da bana bir düş gibi göründüğünü itiraf ediyorum, insan düşünde kendinin idama mahkûm olduğunu görürken, bunun gerçek olamayacağını bilmesi için uyanması gerek.

Islak gömleğimi pencereye astım.

Joachim'in yüzüne bakıyordum, aslında erkekçe bir yüzdü, ama Sabeth'le arasında bir benzerlik bulamadım.

"Hanna," diye seslendim, "uyuyor musun?"

Karşılık yok.

Gömleğim olmadığı için titriyordum, kapının arkasında duran sabahlığını üzerime geçirmeyi akıl edemedim, görüyordum onu.

Bütün öteki genç kız öteberileri!

Kitaplıktaki flütü.

Işığı söndürdüm.

Sanırım Hanna uzun bir süre ağlamıştı yüzünü yastığa gömerek, sonra bu şekilde devam edememişti – sesini duyunca ürktüm, aklıma ilk gelen şey, yalan söylediği ve babasının ben olduğum oldu. Gittim vurmak için.

"Hanna," dedim, "benim."

Kapıyı kilitlemişti.

Ayakta duruyor ve yalnız hıçkırıklarını duyuyordum, hole çıkıp neyi olduğunu söylemesini boşuna rica ettim, karşılık olarak yalnız hıçkırıklarını duyuyordum, bir ara daha yavaş, sonra gene sesli, dinmek bilmiyordu, bir an dinse bile daha beter bir biçimde yeniden başlıyordu, kulağımı kapıya dayamıştım, ne düşüneceğimi bilemiyordum, çoğu kez sesi bile çıkamayacak hale geliyordu, öyle ki, hıçkırıklarını yeniden duyduğumda ferahlıyordum.

Çakım bile yoktu, kapıyı açacak hiçbir şeyim yoktu.

"Hanna," dedim, "aç!"

Ocak maşasıyla kapıyı açmayı başardığımda Hanna bütün gücüyle kapıya dayandı. Beni karşısında görünce

korkunç bir çığlık attı. Üst kısmı çıplaktı, belki bunun için. Acıdım ona ve kapıya yüklenmekten vazgeçtim.

"Hanna," dedim, "benim!"

Yalnız kalmak istiyordu.

Yirmi dört saat önce (bana bir gençlik anısı gibi geliyor şimdi) Sabeth'le ben Akrokorinthos'ta oturmuş güneşin doğuşunu seyrediyorduk. Hiç unutmayacağım bunu! Patras'tan geliyorduk, Korinthos'a inmiştik bir tapınağın yedi sütununu seyretmek için, sonra da yakındaki Guest-House'da yemek yemiştik. Bunun dışında Korinthos bir köydü. Oda olmadığı anlaşıldığında karanlık çoktan bastırmıştı, Sabeth benim düşüncemi harika buldu: böylece bütün gece yürümek ve sonra bir incir ağacının altında yatmak. Gerçekte bunu şaka olsun diye söylemiştim ama Sabeth bunu harika bulduğu için yola koyulduk incir ağacı bulmak için, tarlaların içine doğru gittik. Sonra çoban köpeklerinin havlamaları, dört bir yanımızdaki karışıklık, gecenin içindeki sürüler; çıkardıkları sese bakılacak olursa daha çok yırtıcı hayvan olmaları gerekti. Bizi sığınmak zorunda bıraktıkları yükseklikte incir ağacı falan yoktu, yalnız devedikenleri görülüyordu, sonra rüzgâr çıktı, uyumak söz konusu olamazdı! Yunanistan'da gecelerin böyle soğuk olabileceğini bir an olsun düşünmemiştim, bir haziran gecesi, gerçekten çok rutubetliydi. Kayalıklar arasındaki bu taşlı, tozlu, ay ışığında kireç gibi beyaz görünen yolun bizi nereye götüreceğinden haberim yoktu. Sabeth yolu kar gibi buluyordu. Sonra yoğurtta anlaşıyoruz!

Üzerimizdeki siyah kayalar kömür gibi, diyorum ben, Sabeth başka bir şeye benzetiyor, gittikçe yukarı doğru giden yolda böylece oyun oynuyoruz. Gecenin içinde bir eşeğin anırması duyuluyor, çelloda yapılan ilk

deneme gibi, diyor Sabeth, ben fren sesine benzetiyorum! Bunun dışında ölüm sessizliği, köpekler de sonunda sustular, artık ayak seslerimizi duymuyorlardı. Korinthos'un beyaz kulübeleri bir paket kesmeşeker boşaltılmış gibi! Sırf oyunumuzu devam ettirmek için başka bir şeye benzetiyorum. Siyah, son bir selvi, ünlem işareti gibi, diyor Sabeth, ben ünlem işaretlerinin sivri ucunun aşağıda olduğunu savunuyorum. Bütün gece dolaştık. Hiç kimseye rastlamadan. Bir kez bir keçinin boynuzları bizi ürküttü, sonra gene sessizlik, siyah, kekik kokan yamaçlarda, kalp çarpıntısı ve susma karışık bir sessizlik, kuru otlarda rüzgârdan başka bir şey dolaşmıyor; ipek yırtılıyormuş gibi, diyor Sabeth, düşünmek zorunda kalıyorum, çoğu kez aklıma bir şey gelmiyor, o zaman oyunun kuralına göre, Sabeth bir puan kazanıyor. Sabeth hep bir şeyler buluyor. Ortaçağ'dan kalma kule ve burçları, operadaki kulislere benzetiyor! Kapılardan ve gene kapılardan geçiyoruz, hiçbir yerde su sesi yok, Türklerden kalma duvarların önünde ayak seslerimizin yankısını duyuyoruz bunun dışında, biz durur durmaz ölüm sessizliği başlıyor.

Ay ışığındaki gölgelerimiz kesitler gibi, diyor Sabeth. Hep yirmi bir puanına oynuyoruz, pinponda olduğu gibi, sonra yeni bir oyun başlıyor, biz kendimizi dağın tepesinde buluncaya kadar böyle sürüyor bu. Bizim kuyrukluyıldız görünmüyor artık.

Uzakta deniz, kalay gibi diyorum ben. Sabeth havayı soğuk buluyor ama gene de otelde kalmamış olmamızdan hoşnut. Açık havada geçirdiği ilk geceydi bu. Güneşin doğuşunu beklerken Sabeth kollarımın arasında titriyor. Güneş doğmadan önce zaten havanın en soğuk olduğu zamandır. Sonra birlikte bir sigara daha içiyoruz; Sabeth için eve dönüş olan ertesi günden hiç söz etmiyoruz. Saat beşe doğru ilk aydınlanma görülüyor:

porselen gibi! Her dakika hava daha da aydınlanıyor, deniz ve gök, toprak daha karanlık; Atina'nın ne yanda olduğu seçiliyor, aydınlık körfezler, siyah adalar, deniz ve kara ayrılıyor, üzerlerinde bir-iki sabah bulutu, pembe tozşekerden yapılan pamuk helvalar gibi, diyor Sabeth, ben bir şey bulamıyorum ve bir puan kaybediyorum. 19.09 Sabeth'in durumu! O saatte hava güz çiğdemi gibi! Ben arkasında bir şey olmayan kopya kâğıdına benzetiyorum. Sonra kıyıdaki dalgalar görünmeye başlıyor; bira köpüğü gibi! Sabeth, kadın elbiselerindeki süslere benzetiyor. Ben bira köpüğüne benzetişimi geri alıyorum ve cam yününe benzetiyorum! Ama Sabeth cam yününün ne olduğunu bilmiyor – sonra denizdeki ilk pırıltılar, cam parıltıları gibi, elektron atışları fotoğrafı gibi. Çok sayıda benzetme yapmak bir işe yaramıyor, hepsi bir puan yerine geçiyor, yarım düzine bile saysam boşuna, kısa süre sonra güneş doğuyor, göz kamaştırarak, yüksek fırındaki ilk ateşleme gibi, diyorum ben, Sabeth susuyor ve puan kaybediyor... Bu kayanın üzerinde nasıl sustuğunu ve güneşin yüzüne vurmasını hiç unutmayacağım. Mutlu olduğunu söylüyor. Gittikçe koyulaşan, mavileşen, morlaşan denizi, Korint Denizi'ni ve ötekini, Attika Denizi'ni, tarlaların kırmızısını, zeytinleri, kırmızı toprak üzerindeki uzun sabah gölgelerini, ilk sıcaklığı ve sanki her şeyi, denizi ve güneşi ve her şeyi ona ben armağan etmişim gibi beni kucaklayan Sabeth'i, Sabeth'in sevinçten nasıl şarkılar söylediğini hiç unutmayacağım!

Hanna'nın hazırladığı kahvaltıyı ve bıraktığı kâğıdı gördüm: Hemen geleceğim, Hanna. Bekledim. Tıraşsız oluşum beni tedirgin ediyordu, bütün banyoyu aradım bir tıraş makinesi bulabilmek için, şişecikler, pudra, ruj, tüpler, oje, firkete dolu kutulardan başka bir şey yoktu

– aynada gömleğimi gördüm, dünden daha da beter olmuştu, kan lekeleri açılmış ama büsbütün yayılmıştı.

En azından bir saat bekledim.

Hanna hastaneden geldi.

"Nasıl?" diye sordum.

Hanna çok garipti.

"Ben," dedi, "uykunu alman gerektiğini sanıyordum."

Sonra bir bahane uydurmadan açık konuştu:

"Elsbeth'le yalnız olmak istiyordum, bu yüzden kırılmana neden yok Walter, ben yirmi yıl çocukla yalnızdım."

Karşılık vermedim.

"Sitem değil bu," dedi, "ama anlamalısın. Onunla yalnız olmak istedim. Yalnız bunu. Onunla konuşmak istiyordum."

Ne konuşmuştu acaba?

"Saçma sapan şeylerden!"

"Benden söz ettin mi?" diye sordum.

"Hayır," dedi, "Yale'den söz ettik, yalnız Yale'den, Hardy adlı genç bir adamdan ama hepsi saçmaydı."

Hanna'nın anlattıkları hoşuma gitmemişti: Nabzın atışı dün hızlıydı, bugün yavaş, çok yavaş, yüzünün kırmızılığı, Hanna'nın anlattığına göre gözbebeklerinin çok ufak oluşu, bir de soluk alma zorluğu.

"Onu görmek istiyorum!" dedim.

Hanna önce bir gömlek almamız gerektiğini söyledi.

Kabul ettim.

Hanna telefonda.

"Tamam!" diyor. "Enstitünün arabasını alıyorum – Korinthos'a gidip onun eşyalarını, seninkileri de, ayakkabılarını ve ceketini almamız gerek."

Hanna menajer gibi davranıyor.

"Tamam," diyor, "taksi çağrıldı."

Hanna oradan oraya gidiyor, dağınık, konuşmak ola-

naksız, Hanna sigara tablalarını boşaltıyor, sonra panjurları kapatıyor.

"Hanna," diyorum, "neden yüzüme bakmıyorsun?"

Bilmiyordu, olabilir ama bakmıyordu işte, o sabah Hanna yüzüme hiç bakmadı. Her şeyin böyle oluşmasını nasıl engelleyebilirdim!

Hanna sitem etmiyordu, doğru yakınmıyordu da, yalnız akşam dolan sigara tablalarını boşaltıyordu.

"Dinle," dedim, "konuşamaz mıyız?"

Omuzlarından tutuyordum.

"Dinle," dedim, "bak bana!"

Yapısı –onu tutunca şaşırıyorum– kızından daha zarif, daha küçük, daha ince, Hanna'nın küçülüp küçülmediğini bilmiyorum; gözleri daha da güzelleşmiş, bana bakmalarını istiyordum gözlerinin. "Walter," diyor, "canımı acıtıyorsun."

Söylediklerim saçma sapan şeylerdi, yüzünün şeklinden anladım bunu, susmanın daha beter bir şey olduğunu sandığım için başını ellerimin arasında tutuyordum. Ne mi istiyordum? Hanna'yı öpmeyi düşünüyordum.

Neden kendini koruyordu? Neler söylediğimi bilmiyorum. Yalnız dehşet içindeki gözlerini gördüm, kurşuni beyaz saçlarını, alnını, burnunu, hepsi de kızınınkinden daha ince, soylu (ya da nasıl denirse öyle) ve daha kadınca, çenesinin altındaki buruşmuş derisi, şakaklarındaki kırışıklıklar, yorgun olmayan ama korkan gözleri eskisinden daha güzel. "Walter," dedi, "korkunçsun!"

İki kez söyledi bunu.

Onu öptüm.

Hanna bana taş kesilmiş gibi baktı ellerimi çekinceye kadar, susuyordu, saçını bile düzeltmedi, susuyordu – bana sövdü.

Sonra taksi.

Kente indik bana yeni bir gömlek almak için, daha

doğrusu Hanna aldı gömleği, param yoktu, takside bekledim eski gömleğimle ortalıkta görünmemek için –Hanna çok iyiydi, bir süre sonra gömlek ölçümü sormak için geri döndü!– sonra enstitüye gittik, Hanna oradan kararlaştırıldığı gibi arabayı aldı, Opel'di, sonra deniz kıyısına doğru yola koyulduk, Elsbeth'in elbiselerini, benim cüzdanımı ya da ceketimi (en önemlisi pasaportumdu) ve kameramı almak için.

Hanna direksiyondaydı.

Atina'nın biraz ötesinde Daphni'de, gömleğimi değiştirebileceğim bir koruluk vardı gibime geldi; Hanna başını salladı ve yola devam etti, paketi açtım.

Neden söz etmeliydi?

Yunanistan'ın ekonomik durumundan söz ettim, Eleusis'ten önce büyük bir inşaat alanı görmüştüm: Greek Government Oil Refinery,[1] her şey Alman firmalarına verilmişti, bu Hanna'yı şimdi (ya da hiçbir zaman) ilgilendirmiyordu ama susuşumuz da çekilmezdi.

Yalnız bir kez sordu.

"O yerin adını biliyorsun, değil mi?"

"Hayır."

"Theodohori mi?"

Bilmiyordum, biz Korinthos'tan otobüsle gelmiş ve denizin hoşumuza gittiği bir yerde inmiştik, Atina'dan yetmiş altı kilometre uzaklıktaydı, bunu biliyordum; Ökaliptüs yolundaki tabelayı ansıyorum.

Hanna direksiyonda susuyordu.

Yeni gömleği giyebileceğim bir fırsat kolluyordum; arabada giymek istemiyordum.

Eleusis'i geçtik.

Megara'yı geçtik.

1. (İng.) Yunan Petrol Rafinerisi. (Ç.N.)

Kamyon şoförüne verdiğim saatimden söz ettim ve genel olarak zamandan; zamanı geriye götürebilen saatlerden.

"Dur!" dedim. "Burası."

Hanna durdu.

"Burası mı?" dedi.

Ona demir boruyla yüklü kamyon gelinceye kadar kızı yatırdığım yeri göstermek istiyordum. Ötekiler gibi bir yerdi, dikenli kayalar arasında, aralarında bir gelincik açmıştı, kıpkırmızı, sonra gene dümdüz yol, siyah, çakıllı, katran, sonra zeytin ağaçlı kuyu, çakıllı tarlalar, çinkolu beyaz kulübeler.

Gene öğlendi.

"Lütfen," diye rica ettim, "daha yavaş git."

Yaya yürürken sonsuz gibi görünen yerler Opel'le iki dakikada geçiliyordu. Bunun dışında her şey aynı dünkü gibiydi. Yalnız çakıl arabasıyla eşek sarnıcın orada durmuyordu. Hanna sözlerime inanıyordu, ona her şeyi neden göstermek istediğimi bilmiyorum. Dökülen kumlarıyla arabanın nereden yukarı çıktığını bulmak kolay değildi, yalnız tekerlek izleriyle eşeğin izleri görülüyordu.

Hanna'nın arabada bekleyeceğini sanıyordum.

Ama indi arabadan, sonra sıcak, katranlı yolda yaya olarak beni izledi, çam ağacını arıyordum, sonra aşağıya doğru katırtırnaklarının arasından bir yere geçtik. Hanna'nın neden arabada beklemek istemediğini anladım.

"Walter," dedi, "orada bir iz var!"

Buraya kan lekelerini değil, cüzdanımı, ceketimi, pasaportumu ve ayakkabılarımı bulmak için gelmiştik.

Her şey öylece, hiç dokunulmamış biçimde duruyordu.

Hanna bir sigara istedi.

Her şey dünkü gibiydi!

Yalnız yirmi dört saat sonrasıydı: Aynı kum, aynı

dalgalar, daha hafif, küçük, birbirini geçemeyen dalgaların kıyıya vuruşu, aynı güneş, aynı katırtırnağı, değişik olan, yanımda duran kadının Sabeth değil de, annesi Hanna oluşuydu.

"Burada mı yüzdünüz?"

"Evet," dedim.

"Güzel burası!" dedi.

Korkunçtu.

Kazaya gelince; saklayacak bir şeyim yok aslında. Düz bir plaj burası. İnsan yüzebilmek için en az otuz metre gitmek zorunda kalıyor, onun çığlığını duyduğumda kıyıdan en azından elli metre ötedeydim. Sabeth'in yerinden fırladığını görüyorum. Sesleniyorum: Ne var, diye. Koşuyor – Akrokorinthos'ta geçirdiğimiz uykusuz geceden sonra o uyurken suya girmek ve biraz yalnız kalmak istedim.

Daha önce çamaşırlarıyla omuzlarını örttüm onu uyandırmadan, güneşten yanmasın diye. Burada gölge az, tek başına duran bir çam var, onun gölgesindeki çukurluğa uzandık. Sonra bilindiği gibi, gölge uzaklaştı, daha doğrusu, güneş ve bu yüzden sanıyorum ben uyandım, birden ter içinde kalmıştım, bir de öğle sessizliği, korktum, belki gördüğüm bir düş yüzündendi korkum ya da ayak sesi duyduğumu sanarak korkmuştum. Ama gerçekten yalnızdık. Belki kum arabasının sesini duymuşumdur, kumların kürekleniğini ama bir şey görmüyordum, Sabeth uyuyordu, korkmak için neden yoktu, olağan bir öğleüzeri, hiç dalga yok neredeyse, yalnız çakıllara vuran dalgaların hafif hışırtısı, bazen bir çakılın hafifçe yuvarlanışı, neredeyse zil sesi gibi, bunun dışında sessizlik, arada sırada bir arı sesi. İnsanın yüreği çarparken yüzmenin doğru olup olmayacağını düşündüm. Bir an kararsız ayakta durdum, Sabeth artık yanında kimsenin yatmadığını fark edip gerindi uyanmadan. Ensesine

kum döktüm ama uyuyordu. En sonunda yüzmeye gittim – Sabeth'in bağırdığı an, en azından elli metre ötedeydim. Sabeth karşılık vermeden koşuyordu.

Beni duymadığını bilmiyordum. Sonra suda koşmayı denedim! Durması için bağırıyordum, en sonunda sudan çıktığımda o duruncaya kadar ardından koştum.

Sabeth yukarıda bayırdaydı!

Sağ kolunu sol göğsünde tutuyordu, bekliyor ve karşılık vermiyordu, ben bayırı çıkıp (çıplak olduğunu bile unutmuştum) yaklaşıncaya kadar durdu, sonra benden, ona yalnızca yardım etmek isteyen benden yavaşça geriye çekilip arkaya doğru, (Oysa o anda durmuştum!) arkaya doğru, bayırdan aşağıya yuvarlandı.

Kaza böyle oldu.

İki metre bile değildi, bir adam boyu ama yanına geldiğimde, kumun içinde bilinçsiz yatıyordu, herhalde beyinciğinin üstüne düşmüştü. Ancak bir süre sonra ısırılmış yerdeki yarayı gördüm, üç küçük kan lekesi, hemen sildim, hemen pantolonumu ve gömleğimi giydim, ayakkabılarımı giymedim, sonra kızı koluma takıp yukarıya yola çıkıyorum, bir Ford beni duymadan geçiyor. Hanna kazanın olduğu bu korkunç yerde nasıl da duruyor, sigarasıyla Hanna, ben olayı olduğu gibi anlatırken ve bayırı ve her şeyi gösterirken inanılmazdı, bir dost gibiydi, oysa ben onun, annesinin bana durmadan söveceğini düşünmüştüm, öte yandan tarafsız olarak bakıldığında, olanlarda suçum yoktu gerçekten.

"Gel," dedi, "toparla eşyalarını."

Çocuğun kurtarılmış olduğuna inanmasaydık, elbette o zamanlar kumda öyle konuşmazdık.

"Biliyorsun değil mi," dedi, "senin çocuğun olduğunu?"

Biliyordum.

"Gel," dedi, "al eşyalarını."

Kolumuzda eşyalar, duruyorduk; tozlu ayakkabıla-

rım elimdeydi, Hanna kızımızın siyah kovboy pantolonunu taşıyordu.

Ne söylemek istediğimi kendim de bilmiyordum.

"Gel," dedi, "gidelim!"

Bir kez sordum:

"Neden benden gizledin?"

Karşılık vermiyor.

Denizin üzerinde gene mavi bir sıcaklık, aynı dün olduğu gibi, küçük dalgalı öğle vakti, dalgalar birbirlerini geçemiyor, köpük olup bitiyorlar, sonra çakılda hışırtı duyuluyor, sessizlik, sonra gene aynı işlem.

Hanna beni iyice anlamıştı.

"Veli olduğumu unutuyorsun," dedi.

Bir başka kez, "Elsbeth'in seni sevdiğini unutuyorsun," dedi.

Her şeyi birden hesaplayacak durumda değildim ama diyordum ki, herhangi bir çözüm yolu bulunabilir, bulunmalıydı da her zaman.

Daha uzun süre öylece durduk.

"Bu ülkede neden iş bulamayayım?" dedim, "Teknisyenlere her yerde gerek var, gördün, Yunanistan da endüstrileşiyor."

Hanna ne demek istediğimi iyice anlamıştı, romantik olmayan, ahlakçı olmayan, pratik bir çözüm yolu öneriyordum: birlikte yaşamak, birlikte harcamak, birlikte yaşlanmak. Neden olmasın? Hanna bunu ben daha fark etmediğim zamanlarda biliyordu, yirmi yıldır biliyordu, buna karşın benden daha çok şaşırdı.

"Hanna," diye sordum, "neden gülüyorsun?"

Herhangi bir gelecek her zaman bulunur, diye düşünüyordum, dünya hiçbir zaman durup kalmadı, yaşam devam ediyor!

"Evet," diyor, "ama bizsiz."

Sırtını tutmuştum.

"Gel!" dedi. "Evliyiz biz, Walter, evet! Öyle tutma beni!"

Sonra arabaya dönüyoruz.

Hanna'nın hakkı vardı, hep unutuyordum bir şeyi ama sonra bana hatırlattığında, her şeye karşın Atina'ya kendimi tayin ettirmeye ya da Atina'ya yerleşmek için istifa etmeye kararlıydım, şu anda birlikte yaşamımızın nasıl olup da gerçekleşeceğini bilmediğim halde; bulununcaya kadar, çözüm aramaya alışkınım.... Hanna beni direksiyona geçirdi, şimdiye kadar Opel-Olympia kullanmamıştım, Hanna da bütün gece uyumamıştı, şimdi uyuyormuş gibi yapıyordu. Atina'da çiçek de aldık.

Saat üçten biraz önceydi.

Bizi beklettikleri bekleme odasında henüz bütünüyle habersiz, Hanna çiçeklerin kâğıdını kıvırıyor.

Sonra hemşirenin yüzü!

Hanna dünkü gibi cam kenarında, hiç konuşmuyoruz, birbirimize bakmıyoruz bile.

Her şeyi Yunanca anlatıyor ama hepsini anlıyorum. – Sonra yatağı başında, Hanna'yla ben, inanılmaz bir şey, gözleri kapalı çocuğumuzun, uyuyormuş gibi, ama alçı gibi beyaz, uzun vücudu keten bezin altında, elleri kalçalarının yanında, çiçeklerimiz göğsünde, kendimi avutmak için değil, gerçekten uyuduğuna inanıyorum. Bugün bile inanamıyorum. Uyuyor, diyorum – birdenbire bana bağıran Hanna'ya söylemiyorum bunu, ufak yumruklarıyla Hanna önümde duruyor, onu tanıyamıyorum, kendimi savunmuyor, yumruklarının göğsüme ve alnıma indiğini fark bile etmiyorum.

Neyi değiştirir bu! Bağırıyor ve yüzüme vuruyor, gücü bitinceye kadar, bütün bu süre içinde ben elimle gözlerimi kapamıştım yalnız.

Bugün, kesinlikle öğrenildiğine göre, kızımızın ölümüne yılan sokması değil –çünkü bu serumla atlatılmış-

tı– saptanamayan, çukura düşmesi yüzünden oluşan bir kafatası çatlağı, *compressio cerebri*'ye[1] neden olmuştu. *Arteria meningica media*'nın yaralanması, yani epidural hematom, bu da (bana söylediklerine göre) ameliyatla düzeltilebilirmiş.

Caracas'ta, 21 Haziran-8 Temmuz arasında yazıldı.

1. (Lat.) Beyinde oluşan fazla basınç. (Y.N.)

İkinci durak

Atina, hastane
Notların başlangıcı, 19 Temmuz

Hermes-Baby'mi alıp beyaz dolaba koydular, öğlen olduğu, dinlenme saati olduğu için. Elle yazmalıymışım! Elyazısına dayanamam, vücudumun üst kısmı çıplak, yatakta oturuyorum, ufak vantilatörüm (Hanna'nın armağanı) sabahtan akşama kadar çalışıyor; bunun dışında ölüm sessizliği. Bugün de gölgede kırk derece! Bu dinlenme saatleri (13.00-17.00) en kötüsü. Oysa takvimi doldurmak için çok az vaktim var. Hanna her gün beni ziyaret ediyor, beyaz, çift kapıya her vurulduğunda ürküyorum; Hanna siyahlar içinde beyaz odama giriyor. Neden hiç oturmuyor? Her gün mezara gidiyor, şimdilik Hanna hakkında bildiğim yalnız bu, bir de enstitüye gidiyor. Ben yatmak zorundayken onun açık camın önünde durması sinirimi bozuyor, susuşu. Bağışlayabilir mi? Düzeltebilir miyim olanları? O zamandan beri Hanna'nın ne yaptığını bile bilmiyorum, hiç konuşmadık bunu. Hanna'nın neden oturmadığını sordum. Hanna'yı hiç anlamıyorum, sorduğumda gülümsemesi, bakışlarının üzerimden kayışı, bazen delirecek diye korkuyorum.

Bugün altı hafta oldu.

1. VI. New York.

Williamslarda her zamanki cumartesi partisi, gitmek istemiyordum ama zorunluydum, aslında kimse beni zorlayamazdı ama gittim. Ne yapacağımı bilemiyordum. Neyse ki Venezuela'daki türbinlerin sonunda montaja hazır oldukları haberini aldım orada, en kısa zamanda oraya uçmam gerekiyordu – bu görevi başarabilir miyim, diye soruyordum kendi kendime. İyimser Williams elini omzuma koyup başını sallayarak yaparsın diyordu ama ben gene de soruyordum kendime.

Come on, Walter, have a drink![1]

Her zamanki ayakta duruş.

Roman Holidays, oh, how marvellous![2]

Hiç kimseye kızımın öldüğünü söyleyemedim çünkü kızım olduğunu kimse bilmiyordu, ceketimin yakasına yaslı bandı da geçirmedim çünkü bana soru sormalarını istemiyordum, kimseyi ilgilendirmezdi ki bu.

Come on, Walter, another drink!

Çok içiyordum.

Walter has trouble, diyor Williams çevreye, *Walter can't find the key of his home!*[3]

Williams mutlaka bir rol yapmam gerektiğini söylüyor, hiçbir şey yapmamaktansa gülünç bir rol oynamalıymışım. Bir kenarda durup fıstık yenemezmiş.

Fra Angelico, oh I just love it![4]

Herkes benden çok şey anlıyor.

How did you enjoy the Masaccio-fresco?[5]

Ne konuşacağımı bilemiyorum.

1. (İng.) Gel Walter, bir içki al. (Ç.N.)
2. (İng.) Roma tatilleri, oh ne harika. (Ç.N.)
3. (İng.) Walter'ın sorunu var, Walter evinin anahtarını bulamıyor. (Ç.N.)
4. (İng.) Angelico Kardeş, ah bunu seviyorum! (Ç.N.)
5. (İng.) Masaccio duvar resmini beğendin mi? (Ç.N.)

Semantics! You've never heard of semantics?[1]

Kendimi budala gibi görüyorum.

Times Square Oteli'nde kalıyordum. Evimin kapısı üzerinde adım hâlâ yazılı duruyordu, ama *Doorman*[2] Freedy anahtarın nerede olduğunu bilmiyordu. Ivy'nin anahtarı bırakması gerekiyordu, birkaç kez kendi kapımı çaldım. Ne yapacağımı bilemiyordum: Ofis, sinema, metro, hepsi açıktı, yalnız evim kapalıydı. Sonra *sightseeingboat*[3] –sırf vakit geçirmek için binmiştim buna, gökdelenler mezartaşları gibi yükseliyordu, bana böyle görünmüştür bunlar hep nedense– hoparlörle verilen bilgileri dinledim: Rockefeller Center, Empire State, United Nations vb. sanki on bir yıl bu Manhattan'da yaşamamış gibiydim. Sonra sinemaya gittim. Sonra gene her zamanki gibi metroya bindim: *IRT, Express Uptoun, Columbus Circle*'da aktarma yapmadan, oysa *Independent*'la evime daha yakın bir yerde inebilirdim ama bu on bir yıl içinde hiç aktarma yapmamıştım, her zaman indiğim yerde indim ve her zamanki gibi yürüdüm, yolda beni hâlâ tanıdıkları Chinese Laundry'ye uğradım. *Hello Mister Faber,* dediler, sonra aylarca beklemiş olan üç gömleğimle otele döndüm, yapacak hiçbir şey yoktu, birkaç kez evime telefon ettim –Boşuna elbette!– sonra ne yazık ki bu partiye geldim.

Nice to see you,[4] vb.

Daha önce garajıma gittim, Studebaker'ımın hâlâ orada olup olmadığını öğrenmek istiyordum; sormak zorunda kalmadım çünkü ta uzaktan görülüyordu (dudak boyası kırmızısı rengi), avluyla siyah yangın duvarı ara-

1. (İng.) Anlambilim! Anlambilimi hiç duydun mu? (Ç.N.)
2. (İng.) Kapıcı. (Ç.N.)
3. (İng.) Gezi teknesi. (Ç.N.)
4. (İng.) Seni gördüğüme memnun oldum. (Ç.N.)

sında duruyordu. Sonra, dediğim gibi, buraya geldim.

Walter, what's the matter with you?[1]

Aslında bu cumartesi partilerinden oldum olası nefret etmişimdir. Esprili olmak kanımda yok. Ama bu yüzden omzuma ellerin konmasına da gerek yok.

Walter, don't be silly![2]

Görevimi başaramadığımı biliyordum. Sarhoştum, biliyorum. Ben bunun farkında değilim sanıyorlardı. Onları tanıyordum. Burada daha fazla kalmasam kimse farkına varmazdı. Artık orada değildim işte. Gece Times Square'i geçtim (son kez umarım), bir telefon kulübesinden evime telefon edebilmek için – bugün bile, birinin nasıl olup da karşılık verdiğini anlamıyorum.

"*This is Walter,*" diyordum.

"*Who?*"

"Walter Faber," diyordum, "*this is Walter Faber.*"

Bilinmiyor.

"*Sorry,*" dedim.

Belki yanlış bir numaraydı, dev Manhattan rehberini alıp numarama bakıyorum, sonra yine çeviriyorum.

"*Who's calling?*"[3]

"*Walter,*" diyorum, "Walter Faber."

Deminki ses karşılık veriyor, bir an susuyorum, anlaşılır gibi değil.

"*Yes, what do you want?*"[4]

Karşılık verirsem hiç de bir şey olmaz bana. Öteki kapamadan kendimi toparlıyorum ve sırf konuşmuş olmak için numarayı soruyorum.

"*Yes-this is Trafalgar 4-5571.*"

1. (İng.) Walter, neyin var? (Ç.N.)
2. (İng.) Walter, aptallık etme. (Ç.N.)
3. (İng.) Kim arıyor? (Ç.N.)
4. (İng.) Evet, ne istiyordunuz? (Ç.N.)

Sarhoşum.

"*That's impossible!*" diyorum.

Belki evim kiraya verilmiştir, belki telefon numarası değişmiştir, mümkün, anlıyorum bunu ama işime yaramıyor.

"*Trafalgar 4-5571,*" *diyorum, "that's me!*"

Elini ahizeye koyup bir başkasıyla (Ivy'yle mi acaba?) konuştuğunu duyuyorum telefondaki adamın, kahkahalar duyuyorum, sonra:

"*Who are you?*"

Ben de soruyorum:

"*Are you Walter Faber?*"

En sonunda kapattı, bir barda oturdum, başım dönüyordu, artık viski içemiyordum, sonra barmenden Mister Walter Faber'in telefon numarasını bulmasını rica ediyorum, numarayı çevirmesini istiyorum, yapıyor; bana ahizeyi uzatıyor, uzun uzun telefonun çaldığını duyuyorum, sonra açılıyor:

"*Trafalgar 4-5571-Hello?*"

Hiç ses çıkartmadan kapatıyorum.

Ameliyat beni birçok ağrıdan temelli kurtaracaktı, istatistiklere göre %94,6 başarılı geçen bir ameliyattı bu, beni sinirlendiren bu günden güne uzayan bekleyişti. Hasta olmaya alışık değilim. Sinirime dokunan bir de Hanna'nın beni avutması, istatistiklere inanmazdı oysa. Ben inanıyorum, ameliyatı New York, Düsseldorf ya da Zürich'te yaptırmadığıma memnunum, Hanna'yı görmeliydim, daha doğrusu onunla konuşmalıydım. Hanna'nın bu oda dışında ne yaptığını düşünemiyorum. Yemek yiyor mu? Uyuyor mu? Her gün enstitüye gidiyor (08.00 - 11.00 ve 17.00 - 19.00 arası) ve her gün kızımızın mezarına. Başka ne yapıyor Hanna oturunca, bir eksiklik duymadığı an yok, ya kül

tablası ya çakmak eksik oluyor, gene kalkıyor ve ayakta kalıyor. Bana katlanamıyorsa neden geliyor? Yastıklarımı düzeltiyor. Kanser olsaydı beni hemen bıçağın altına yatırırlardı, gerçekten de öyle, Hanna'ya da açıkladım bunu, inandı umuyorum. Bugün iğne yapılmadı! Hanna'yla evleneceğim.

2. VI. Caracas'a uçuş.

Bu kez Miami ve Merida üzerinde uçuyorum, Yucatàn'dan hemen her gün Caracas'a aktarma yapılabiliyor, Merida'da kalıyorum (mide ağrıları).

Sonra gene Campeche'deyim.

(Merida'dan otobüsle altı buçuk saat.)

Son kez, iki ay önce, Herbert Hencke'yle aynı trenin gelmesini beklediğim bu dar raylı, tahtalarının arasında kaktüslerin çıktığı küçük istasyonda, başımı duvara dayayıp, gözlerimi kapatıp ayaklarımı ve kollarımı birbirinden ayırmış olarak gene beklerken, bu treni son beklememden bu yana olup bitenler bana hayal gibi geliyor – burada hiçbir şey değişmemiş; aynı yapış yapış hava.

Balık ve ananas kokusu.

Sıska köpekler.

Kimsenin dokunmadığı köpek leşleri, damların ve pazarın üzerindeki leşkargaları, sıcaklık, denizden gelen tatsız koku, denizin üzerindeki keçeli güneş, toprağın üzerinde siyah bir duman, içinde gaz lambasının titrek ışığında görülen mavimtrak beyaz ışıklar.

Gene tren yolculuğu!

Palenque'yi yeniden görmem beni nedense keyiflendirdi, hiçbir şey değişmemişti; hamaklarımızın olduğu veranda, bira, papağan, hâlâ beni ansıyorlar, çocuklar bile beni tanıyor, satın alıp onlara Meksika şekerlemesi dağıtıyorum, hatta bir kez harabelere bile gidiyorum, orada da elbette hiçbir şey değişmemiş, kimseler yok,

her zamanki vızıldayan kuşlar, her şey tıpkı iki ay öncesi gibi – Palenque dizel motoru sustuktan sonra, gece de aynı: Verandanın önündeki hindi cıyaklıyor, şimşeklerden hoşlanmıyor çünkü, karaca, kazığa bağlı siyah domuz, ay, gece otlayan at hep aynı.

Her yerde aynı şeyi görüyorum:

Keşke o zaman geri gelebilseydi! Yalnız iki ay öncesi, burada hiçbir şeyi değiştirmeyen iki ay, neden gene nisan olmuyor! Ve her şey karabasan gibi gözümün önünde.

Sonra Landrover'le yalnız gidiyorum.

Herbert'le konuşuyorum.

Marcel'le konuşuyorum.

Rio Usumacinta'da yüzüyorum, burası değişmiş; su çoğalmış, kabarcıklar yok suyun yüzünde, daha hızlı akıyor çünkü, şimdi boğulmadan Landrover'le geçilip geçilmeyeceği kesin değil.

Ama oldu.

Herbert değişmişti, görür görmez anlaşılıyordu, Herbert sakallıydı ama bunun dışında da değişmemişti – tedirgin:

"Ne arıyorsun burada?"

Geziyorum sanıyor, onu bir kez daha görmek için geldiğime inanmıyor, onu Düsseldorf'a götüreceğimi sanıyor ama ben sırf onu bir daha görebilmek için gelmiştim, insanın çok dostu yok ki.

Gözlüğünü kırmış.

"Niye onarmıyorsun?" diye soruyorum.

Gözlüğünü onarıyorum.

Yağmur boşalınca barakada, Nuh'un gemisinde oturur gibi oturuyoruz, ışıksız, radyoya taktığı piller çoktan bitmiş, zaten dünya haberleri de onu hiç mi hiç ilgilendirmiyormuş, Almanya'da olup bitenler de, Göttingen profesörlerinin çağrısı da, kişisel şeylerden söz etmiyorum.

Nash'ını soruyorum.

Herbert, Palenque'ye hiç inmemiş!

Herbert'e beş bidon benzin getirdim, her an inebilsin diye ama inmeyi düşünmüyormuş.

Sakalıyla sırıtması garipti.

Birbirimizi hiç anlamıyorduk.

Elektrik olmadığı için eski bir tıraş makinesiyle tıraş oldum –sakallı olmak istemiyordum, yola devam etmem gerekiyordu– bana bakıp sırıttı.

Kendi hiçbir plan yapmıyormuş!

Nash 55'i yapraklardan yapılmış bir damın altında geçen kezki gibi duruyordu, hatta anahtarı bile üstündeydi; herhalde bu Kızılderililer motorun nasıl çalıştığını bilmiyorlardı, hiçbir şeye dokunulmamıştı, her şey olduğu gibiydi, hemen işe koyuldum.

"Hoşuna gidiyorsa onar," dedi.

Herbert, iguana avına gitmişti.

Yağmurdan motor bütünüyle çamurlanmış, her şeyin temizlenmesi gerekiyordu, her şey keçeleşmiş ve tıkanmış, makine yağına yapışmış çiçek tozları kokuyor ve uçuşuyor, ben iş bulduğuma seviniyorum.

Çevrede Maya çocukları.

Günlerce seyrediyorlar motoru açışımı, yerde muz yaprakları, makinenin parçalarını onların üzerine koyuyorum – şimşek çakıyor ama yağmur yok.

Anaları da bakıyor, doğurmaktan kurtulamıyor bu kadınlar sanki, son doğurduklarını kahverengi göğüslerine yapıştırmışlar, karınlarında bir tane daha var, öylece duruyorlar ben motoru temizlerken, gözlerini dikiyorlar, onların dilini anlamadığım için bir tek söz söylemiyorlar.

Herbert, elinde iguanalarla gözüküyor.

Yaşıyor hayvanlar daha, onlara dokunuluncaya kadar hareketsizler, ağızları otla bağlanmış, ısırırlar çünkü, pişince tatları tavuk eti gibidir.

Akşamları hamaklarda geçiriyoruz.

Bira yok, yalnız hindistancevizi sütü.

Şimşek çakıyor.

Herhangi bir parça çalınabilir, sonra bulamayız, diye dert ediniyorum, Herbert aldırmıyor; bu insanların makine parçalarına dokunmayacaklarına inanıyor. Ayaklanmadan hiç söz etmiyor!

Çok iyi çalışıyorlar, diyor, boyun eğiyorlar, bir işe yaramayacağını bildikleri halde.

Sakalıyla sırıtmasını karşılıyorum.

Alman purolarının geleceği!

Herbert'e aslında ne düşündüğünü soruyorum; kalmak mı, yoksa Düsseldorf'a dönmek mi istediğini, ne planladığını.

Nada![1]

Bir kez Hanna'ya rastladığımı söylüyorum, Hanna'yla evleneceğimi, ama ne zaman olduğunu bilmediğimi, Herbert'in duyup duymadığını.

Herbert, Kızılderili gibi!

Sıcaklık.

Ateşböcekleri.

Saunadaki gibi terliyor insan.

Ertesi gün yağmur yağdı, birden, yalnız on beş dakika sürdü, tufan, sonra gene güneş; ama su kahverengi gölcükler halinde kalmıştı, ben de daha önce Nash'ı kulübeden çıkarmıştım açık havada çalışayım diye, tam orada bir gölün oluşacağını nasıl bilebilirdim. Herbert'in tam tersine gülünç bulmuyordum ben bunu.

Su dingillere kadar çıkmıştı, hatta söktüğüm motorun bazı bölümlerine kadar, parçaları da yere sermiştim. Durumu görünce dehşete kapıldım. Herbert sakinleşmem için bana yirmi Kızılderili verdi, ağaç kesmek onu

1. (İsp.) Hiç. (Ç.N.)

ilgilendirmiyordu, arabayı alttan kaldırmayı düşünmüştüm ağaç kütükleriyle. Motorun parçalarını toparlayabilmek için bütün bir gün kaybettim, küçük göllerin çamurunda yürümek, sıcak çamuru elimle yoklamak zorunda kaldım tek başıma, Herbert işle hiç ilgilenmiyordu.

"Boş ver!" diyordu yalnızca. "Ne diye uğraşıyorsun!"

Yirmi Kızılderiliye yol kazdırmaya başladım sular aksın diye, parçaları bulmak ancak böyle mümkün oldu; gene de oldukça zor bir işti çünkü kimi çamurun içine çökmüş, yutulmuştu.

Nada, diyordu.

Karşılık vermede saçmalamasına izin verdim. Nash'sız Herbert mahvolurdu. Beni etkilemesine engel olup çalıştım.

"Arabasız ne yaparsın?" dedim.

En sonunda motoru toparlayıp çalışacak duruma getirdiğimde, sırıttı ve bravo, dedi, başka da bir şey demedi ve eliyle omzuma vurdu: Alabilirmişim Nash'ını, bana armağan etmiş.

"Ne yapayım ben onu!" dedi.

Herbert'i bu budalalıktan kurtarmak mümkün değildi. Ben arabayı bir kez daha denemek için direksiyona geçip çalıştırdığımda Herbert trafik polisi taklidi yapmaya başladı, çevrede Maya çocukları, beyaz gömlekli analar, hepsinin kolunda bir süt çocuğu, sonra toplu halde erkekler, ellerinde eğri bıçakları, aylardır motor sesi duymamışlardı, çalıştırıyor ve tam gaz veriyordum, tekerlekler havada dönüyordu, Herbert el sallıyordu: "Dur!" diye sesleniyor, duruyorum, klakson çalıyorum, Herbert el sallıyor: Geç! Kızılderililer gittikçe çoğalıyordu, bize bakıp duruyorlar ve biz aptalca oyunumuzu sürdürdükçe onlar suskun duruyorlardı, hatta düşünceliydiler, biz Düsseldorf'taki trafik tıkanıklığı oyununu oynarken (Ne diye oynuyorduk sanki!).

Hanna'yla tartıştık! Hanna'nın dediğine göre tekniğin kandırması üzerine, yani dünya öyle bir biçime sokulmak isteniyormuş ki, biz yaşayamaz hale geliyormuşuz, teknisyen yaratılıştan olan şeyleri kullanılır hale getirerek kandırmaca yapıyormuş, doğaya kendi ortağı olarak katlanamıyormuş, onunla ne yapacağını bilemiyormuş; bir karşı koyuş olan dünyayı dünyadan yok etmek için uğraşıyormuş, örneğin temposunu hafifleterek yapıyormuş, yaşayıp duymayalım diye. (Hanna'nın neden söz ettiğini bir türlü anlayamamıştım.) Teknisyenin dünyası yokmuş (Hanna ne demek istiyor anlamıyorum), Hanna sitem etmiyor, Hanna, Sabeth'e davranışımı akıl almaz bulmuyor, benim (diyor Hanna) tanımadığım bir ilişkiyi yaşamış olduğumu ve âşık olduğuma kendimi inandırarak bu ilişkiyi yanlış anladığımı söylüyor. Rastlantı bir yanılma değil, mesleğim gibi, bütün yaşamım gibi, bana özgü bir yanılmaymış bu. Yanılgım: Bizim, teknikçilerin ölümü bir kenara iterek yaşamayı denememizmiş. Daha açıkçası: Sen yaşamı bir biçim olarak değil, bir toplama olarak alıyorsun çünkü ölümle ilişkin yok. Yaşam zaman içinde bir biçimmiş. Hanna ne demek istediğini iyice anlatamadığını kabul ediyordu. Yaşam madde değildir, teknikle ele geçirilemez. Sabeth'de yanılmamsa, tekrarlama yüzündenmiş, sanki yaşlanma yokmuş gibi davranmışım, bu yüzden de doğaya karşı gelmişim. Toplamaya devam edip, kendi çocuklarımızla evlenip yaşlılığı ortadan kaldıramazmışız.

20. VI. Caracas'a varış.

En sonunda başarıldı, türbinler yerindeydi, çağrılan işçiler gelmişti. Yapabildiğim ölçüde toparladım kendimi, montajın başladığı şu sırada mide ağrılarım yüzünden bitkin durumda olmam şanssızlıktı ama yapacak bir şey yoktu; geçen kez buraya gelişimde (19 ve 20. IV) hiçbir şeyim yoktu ama öteki bütün şeyler hazır değildi.

Montajın başında bulunamıyordum, otelde yatmak zorunda kaldım, iki hafta, şaka değildi bu, Caracas'ta Hanna'dan mektup alacağımı ummuştum. Atina'ya çektiğim bir telgraf da karşılıksız kaldı. Hanna'ya yazmak istiyordum, bir yığın mektuba başladım ama Hanna'nın nerede olduğundan haberim yoktu, bana (bu otelde bir şeyler yapmak zorundaydım) oturup yollayamayacağım bir rapor yazmaktan başka çare kalmadı.

Montaj tamamlandı – bensiz.

Hemşire bana en sonunda bir ayna getirdi – dondum kaldım. Her zaman zayıftım ama şimdiki gibi değil; bize rutubetli mezar odasını gösteren yaşlı Kızılderili gibi hiç olmamıştım. Gerçekten dondum kaldım. Tıraş olma dışında aynaya bakmam, saçımı aynasız tararım, buna karşın insan nasıl göründüğünü bilir ya da görünümünün nasıl olduğunu. Burnum hep uzundu ama kulaklarım hiç göze batar değildi. Yakasız bir pijama giyiyorum, bu yüzden boynum çok uzun görünüyor, kafamı çevirince görünen boynumdaki damarlar ve çukurlar şimdiye kadar hiç dikkatimi çekmemişti. Kulaklarım tıpkı tıraş edilmiş tutuklularınki gibiydi! Kafamın ufaldığını gerçekten düşünemiyorum. Burnumun daha mı hoşlaştığını soruyorum kendi kendime ve burunların hiçbir zaman hoş olmadıkları sonucuna varıyorum, daha çok saçma ve müstehcen olduklarını düşünüyorum. Paris'te (İki ay önce!) mutlaka böyle değildi görünüşüm, yoksa Sabeth benimle operaya gelmezdi. Cildim hâlâ oldukça yanık, yalnız boynum biraz beyazlaşmış. Yolunmuş bir tavuğunki gibi delikler var üzerinde! Neden bilmiyorum ama ağzım hâlâ hoş görünüyor bana, ağzım ve kahverengi olduklarını sandığım gözlerim, pasaportumda böyle yazıyor, oysa gri-yeşil onlar; öteki bütün organlarım başkasının da olabilirdi; yorgun birinin. Dişlerime zaten hep küfretmişimdir. İyileşir iyileşmez dişçiye git-

mem gerekiyor. Diş taşları yüzünden belki böyle çürümüşlerdir, ağrım yok, yalnız nabzım çenemde atıyor. Saçlarımı pratik olduğu için hep kısa kestirmişimdir, yanlarda ve arkada saçım hiç eksilmemiş. Çoktan kırlaşmışlardı, gümüş rengi, aldırmıyorum buna. Sırtüstü yatıp aynaya baktığımda hep eskisi gibi görünüyordum, yalnız biraz daha zayıftım, perhiz yüzünden olsa gerek, anlaşılacağı gibi. Belki de bu odadaki beyazımsı jaluzi ışık yüzündendir, yanmış cildine karşın insanı bembeyaz gösteriyor, beyaz değil sarı. En kötüsü dişlerim. Çürümelerini engellemek için ne yapılırsa yapılsın bir gün dağılvereceklerinden hep ürkmüşümdür. Hatta insanın her yanının dağılvermesinden – yapı olarak mümkün ama maddesi yoktu. Et madde değil lanet bir şeydir.

Not: Son çeyrek yılda olduğu kadar ölüm olayı hiç olmamıştı sanıyorum, bu kadar sık. Şimdi de, daha bir hafta önce Zürich'te konuştuğum Profesör O. ölmüş.

Not: Biraz önce tıraş oldum, sonra cildime masaj yaptım. İnsanın can sıkıntısı yüzünden aklına nelerin gelişi gülünç! Korkmaya gerek yok, bana gerekli olan hareket ve temiz hava, hepsi o kadar.

9-13. VII. Küba'da.

Havana'da işim mi neydi? Uçak değiştirecektim, New York üzerinden asla uçmak istemediğim için, Caracas'tan KLM'ye binip Cubana'dan Lizbon'a geldim. Cubana'da dört gün kaldım.

Dört gün çevreyi seyretmekten başka bir şey yapmadım.

El Prado:

Eski çınar ağaçlı cadde, Barcelona'daki Rambla gibi,

geceleri Corso, güzel insanlar bulvarı, inanılmaz bir şey, gidiyor ve gidiyorum, başka yapacak hiçbir işim yok.

Sarı kuşlar, hava kararırken gürültü çıkarıyor.

Herkes ayakkabılarımı boyamak istiyor.

Hayretle ona baktığım için bana dilini çıkaran zenci İspanyol kadın, kara yüzünün ortasında pembe dili, gülüp selam veriyorum – o da gülüyor, kırmızı çiçek gibi dudaklarının arasında beyaz dişleri ve gözleri, ondan bir şey istemiyorum.

"*How do you like Habana?*"[1]

Sırf beyaz olduğum için beni hep Amerikalı sanmalarına öfkeleniyorum, adım başı pezevenk var: "*Something very beautiful! Do you know what I mean? Something very young.*"[2]

Herkes geziyor, herkes gülüyor.

Her şey düş gibi.

Puro içen beyaz polisler; puro içen denizciler: kıçlarına daracık pantolonlar geçirmiş oğlanlar.

Castillo del Morro (II. Philippe)

Ayakkabılarımı boyatıyorum.

Başka türlü yaşamaya karar veriyorum.

Dostlarım.

Puro alıyorum iki kutu.

Güneşin batışı.

Denizden çıplak çocuklar, derileri, yaş derilerindeki güneş, sıcaklık, oturup bir puro içiyorum, beyaz kentin üzerindeki fırtına bulutları: siyah-mor yüksek apartmanların tepesindeki son güneş ışınları.

El Prado:

Yeşil karanlık, dondurmacılar, laternaların altındaki

1. (İng.) Havana'yı nasıl buldunuz? (Ç.N.)

2. (İng.) Çok güzel bir şey! Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Çok genç bir şey! (Ç.N.)

duvarlarda kızlar (grup halinde), oturup gülüyorlar.

Tamales:

Mısır bu, muz yaprağına sarılmış, sokakta sattıkları bir yiyecek – yürürken yeniyor ve zaman kaybedilmiyor.

Acelem olmayışı? Neden acaba?

Havana'da hiç işim yoktu.

Otelde acele ediyordum –her defa– duş alırken, sonra giysisiz yatağa uzanıyorum, vantilatörün rüzgârı, yatıyor ve puro içiyorum. Kapımı kilitlemiyorum: Dışarıda koridoru temizleyen, bu arada şarkı söyleyen *girl*, o da zenci İspanyol, hiç durmadan puro içiyorum.

Neden sanki kapıyı açıp gelmiyor!

Bu arada yorgunluğum; sigara tablasına uzanamayacak kadar yorgunum, sırtüstü yatmış puromu içiyorum, beyazımsı külü düşmüyor, dimdik duruyor.

Partagas.

Yeniden Prado'ya gittiğimde, her şey gene hayal gibi: Bir yığın güzel kız, erkekler de çok güzel, bir yığın nefis insan, zenci ve İspanyol karışımı, bakmaktan alamıyorum kendimi, dik ve kayar gibi yürüyüşleri, mavi çan etekli kızlar, beyaz başörtüleri, zenci kadınların bağladıkları gibi bağlamışlar, çıplak sırtları çınar ağacı gölgesi gibi karanlık, bu yüzden ilk bakışta yalnız etekleri görünüyor, mavi ya da mor, beyaz başörtüleri ve beyaz dişleri güldüklerinde, gözlerinin beyazı; küpeleri parıldıyor.

The Caribbean Bar.

Gene puro içiyorum.

Romeo y Julieta.

Önce pezevenk zannettiğim genç bir adam, baba olduğu için viskimi ödemekte ısrar ediyor.

"*For the first time*!"[1]

1. (İng.) İlki. (Ç.N.)

Sarılıyor bana, sonra hep: "*Isn't it a wonderful thing*?"[1]

Kendini tanıtıyor ve adımın ne olduğunu, kaç çocuğum olduğunu, özellikle kaç oğlum olduğunu bilmek istiyor, ben, "*Five*," diyorum.

Hemen beş viski ısmarlamak istiyor.

"Walter," diyor, "*you're my brother*!"[2]

Tam kadeh tokuşturduğumuz sırada gidip bir başkasına viski ısmarlıyor, onların kaç çocuğu, özellikle kaç oğulları olduğunu soruyor.

Her şey çılgınlık.

En sonunda fırtına başlıyor: Ben, sarı, sallanan sandalyede tek başıma kemerlerin altında otururken çevrede hışırtılar oluyor, birden rüzgârla yağmur boşalıyor, bulvar birden insansız, alarm gibi, panjurların vuruşu, dışarıda yol üzerinde sıçrayan sular; birden boşaltılmış nergis demetlerini andırıyor (özellikle laternaların altında) beyaz.

Sallanıyor ve seyrediyorum.

Şimdi burada bulunuşuma seviniyorum.

Ara sıra kemerlerin altına çiçekler akıyor, o zaman sıcak yaprak kokusu ve derinin üzerinde birden duyulan serinlik, ara sıra çakan şimşekler, suyun akışı her türlü gökgürültüsünden daha gürültülü, sallanıyor ve gülüyorum, rüzgâr, yanımdaki boş sandalyenin sallanışı, Küba bayrağı.

Islık çalıyorum.

Amerika'ya duyduğum öfke geliyor aklıma!

Sallanıyor ve titriyorum.

The American Way of Life!

Başka türlü yaşamaya karar veriyorum.

1. (İng.) Çok harika bir şey değil mi? (Ç.N.)
2. (İng.) Kardeşimsin benim. (Ç.N.)

Şimşeklerin ışığı; sonra insan kör gibi oluyor, fırtınada insan bir an, kükürt yeşili palmiyeyi, mor bulutları, denizi, sallanan çinkoyu görüyor, sallanan bu çinko bana çocuksu bir sevinç veriyor, istek duyuyorum – şarkı söylüyorum.

Yiyip içtikleri şeyler bile berbat, şu renksiz şeyler, şarabın bile ne olduğunu bilmeyen insanlar, vitamin yutucuları, soğuk çay içip çiklet çiğneyenler, ekmeğin ne olduğunu bilmeyen bu Coca-Cola halkı, onlara artık dayanamıyordum – oysa onların parasıyla yaşıyordum!

Ayakkabılarımı boyatıyorum.

Şimdi sırılsıklam bir kedi gibi görünen, biraz önce ayakkabılarımı boyattığım yedi yaşındaki oğlanın kıvırcık saçlarını tutuyorum.

Sırıtıyor.

Saçları siyah değil, kül gibi kurşuni, kahverengi-kurşuni, at kılı gibi geliyor insanın eline ama kıvırcık ve kısa, altında çocuksu başı, sıcak, tıraş edilmiş ve kaniş köpeğini tutar gibi oluyor insan.

Sırıtıp boyamaya devam ediyor.

Onu seviyorum.

Dişlerini.

Genç cildini.

Gözleri bana Houston'ı, Texas'ı anımsatıyor, terleyip kriz geçirdiğim tuvalette temizlik yapan zenci kadını, yanımda diz çökmüştü, büyük gözlerinin beyazı bambaşkaydı, hayvan gözü gibi güzeldi. Teni de!

Otomobil markaları üzerine konuşuyoruz.

Elleri ne kadar çabuk çalışıyor.

Bizden başka kimse yok, oğlan ve ben, çevremizde yağmur boşalıyor, o oturuyor ve ayakkabılarımı parlatıyor beziyle, yalnız bu şekilde parlıyor.

The American Way of Life!

Buradaki insanlarla karşılaştırıldıklarında bile ortaya çıkan çirkinlikleri: Onların pembemsi, domuz kızartma-

sı gibi olan derileri, iğrenç, penisilin olduğu için yaşıyorlar, hepsi bu, bir de yaptıkları numaralar, sanki sırf Amerikalı oldukları için, komplekssiz oldukları için mutlularmış gibi, oysa bombok ve gürültücü insanlar –Örneğin Dick gibi herifler!– sol elleri pantolon cebinde, sırtlarını duvara dayayıp dikilmeleri, öteki ellerinde bardak, laubali, insanlığın koruyucuları, omuz vuruşları, sarhoş oluncaya kadarki iyimserlikleri, sonra ağlama krizleri, beyaz ırkın yok edilmesi, kalçalarının arasındaki boşluk. Kendi kendime kızıyorum!

(İnsan bir kez daha yaşayabilseydi.)

Hanna'ya gece mektup yazdım.

Ertesi gün plaja gittim, bulutsuz ve sıcaktı hava, öğleyin dalgalar azdı: Dalgalar karada son buluyor, sonra çakıltaşlarında sesler çıkarıyorlardı, plaj bana Theodohori'yi hatırlatıyor.

Ağlıyorum.

Su berrak, denizin dibi görünüyor, yüzüm suyun içinde yüzüyorum, denizin dibini görebileyim diye, denizin dibinde kendi gölgem var: mor bir kurbağa gibi.

Dick'e mektup yazıyorum.

Amerika'nın sunduğu: Konfor, dünyanın en iyi *installation*'ı, *ready for use*[1], Amerikalılaştırılmış boşluk olarak dünya, nereye giderseniz her şey *highway*[2] oluyor, iki taraflı reklam duvarı olan bir dünya, kent olmayan kentleri, göz boyamak, ertesi gün boş iskeleler, ergen olmamak, gecenin ve ölümün önünde neon ışıklı iyimserlik ilanları.

Daha sonra bir kayık kiraladım.

Yalnız kalmak istiyordum.

1. (İng.) Kullanmaya hazır, yerleştirme. (Ç.N.)
2. (İng.) Otoban. (Y.N.)

Daha mayolarından belli oluyor dolarları olduğu; sesleri (Via Appia'daki sesler gibi) dayanılır gibi değil, her yerde onların lastik sesleri, yüksek hayat düzeyli, yoksullar.

Marcel'e mektup yazıyorum.

Marcel'in hakkı var; onların sahte sağlıkları, sahte gençlikleri, yaşlandıklarını kabul edemeyen karıları, öldüklerinde bile makyajlı cesetleri, ufacık bebek gibi her kapak resminde gülmek zorunda olan bakanları, gülmezse bir kez daha seçmezler onu çünkü, müstehcen gençlikleri.

Oldukça açılıyorum kayıkla.

Denizde hava çok sıcak.

Çok yalnızım.

Dick ve Marcel'e yazdığım mektupları okuyup yırttım, gereksiz çünkü, suyun üzerindeki beyaz kabarcıklar, göğsümdeki beyaz kabarcıklar, göğsümdeki beyaz kıllar.

Çok yalnızım.

Sonra bir okullu gibi kuma bir kadın resmi çiziyorum ve bu kadının içine ve onunla yüksek sesle konuşuyorum.

Yabani!

O günü nasıl değerlendireceğimi, kendimle ne yapacağımı bilemiyorum, gülünç bir gündü, kendimi tanımıyordum, o günün nasıl geçtiğini, sonsuz gibi görünen, mavi, çekilmez ama güzel, ama sonsuz olan bir öğleden sonranın nasıl geçtiğini bilemiyorum, gene Prado duvarında oturuyordum (akşamdı), kapalı gözlerle, Havana'da olduğumu, Prado duvarında oturduğumu düşünmeye çalışıyorum. Düşünemiyorum, ürküyorum.

Herkes ayakkabılarımı boyamak istiyor.

Bir yığın güzel insan, hiç bilmediğim hayvanlara bakarmış gibi bakıyorum onlara, karanlıkta beyaz dişleri, koyu renk sırtları ve kolları, gözleri ve gülüşleri, yaşamayı seviyorlar, iş saati sona erdi, güzeller çünkü.

Onları seyretmek için korkunç bir istek duyuyorum.

İstek.

Kalçaları arasındaki boşluk.

Artık yalnız ayakkabı boyacıları için varım!

Pezevenkler.

Dondurmacılar.

Araçları – eski bir çocuk arabasıyla büfe karışımı bir şey, yarım bisiklet eklenmiş, çevrede mavi çan etekler dolu bir karanlık var.

Ay mor.

Sonra taksi maceram: Henüz akşamın erken bir saatiydi ama yaşayanlar içinde bir ceset gibi olmaya daha fazla dayanamadığım için otele gitmek istedim, uyku hapı alıp uyuyacaktım, bir taksiye el ettim, tam kapısını açtığımda içeride iki kadının oturduğunu gördüm, biri esmer, biri sarışındı, *Sorry*, dedim, arabanın kapısını kapattım ama *driver* inip arkamdan seslendi. "*Yes, Sir*!" dedi ve arabanın kapısını gene açtı: "*For you, Sir*". Bu kadar büyük servise gülüyor ve biniyorum.

Hoş bir akşam yemeği!

Sonra skandal.

Günün birinde böyle bir şeyin olacağını biliyordum, daha sonra otele gelip yattım – uykusuz ama yorgun, sıcak bir gece, ara sıra kalkıp duş yapıyorum, beni terk eden vücudumu yıkıyorum ama uyku hapı almıyorum, vücudum oradan oraya dönen vantilatörün rüzgârına dayanabilecek kadar kendini idare edebiliyor, göğsüme rüzgâr geliyor, sonra bacaklarıma, sonra gene göğsüme, kafamda bir tek çılgın düşünce var: mide kanseri.

Bunun dışında mutluyum.

Sabah aydınlanırken kuşların cıvıltısı, Hermes-Baby'mi alıp en sonunda Venezuela'da bitirdiğim montajın UNESCO raporunu yazıyorum.

Sonra öğleye kadar uyuyorum.

Ne yapacağımı bilmediğim için istiridye yiyorum, işim bitti, çok fazla puro içiyorum.

(O yüzden midem ağrıyor.)

Akşamki sürpriz: Prado duvarında yabancı bir kızın yanında oturup onunla konuşmaya başlıyorum, öyle sanıyorum ki, pembe dilini çıkaran dünkü kız bu. Hatırlamıyorum. Amerikalı olmadığımı öğrenince gülüyor.

İspanyolcam çok yavaş.

"*Say it in English*!"[1]

Elleri uzun ve ince.

İspanyolcam meslekle ilgili konuşmalara yetecek kadar, kendimin ne istediğini değil, yanlışlıkla dilin ne istediğini söylüyorum. Kız gülüyor. Sözcük dağarcığımın azlığına kurban oluyorum. Şaşıp kalıyor, gözleri çok sevimli, yaşamımı anlattığımda kendim bile şaşırıyorum çoğu kez, oysa bana önemsiz gelirdi yaşamım.

Juana on sekiz yaşında.

(Çocuğumuzdan daha da genç.)

"Suzia" derken İsviçre'yi kastediyor, oysa İsveç diyor hep.

Kahverengi kollarını dayanak gibi arkaya götürmüş, başı demir lateraya dayalı, beyaz başörtüsü ve siyah saçı, inanılmaz güzellikteki ayakları; sigara içiyoruz; iki beyaz elimi sağ dizimde kavuşturmuşum – kızın rahatlığına şaşıyorum.

Küba'dan dışarı hiç çıkmamış.

Üçüncü gecem bu burada ama her şeyi tanıyorum: içinde neon ışıkları yanan yeşil karanlığı, dondurmacıları, çınarların yarık gövdelerini, cıvıltılarıyla kuşları, yerdeki gölge ağını, kırmızı çiçek gibi olan ağızlarını.

Yaşamındaki tek amaç; New York'a gitmek!

1. (İng.) İngilizce söyleyin. (Ç.N.)

Yukarıdan kuş pisliği düşüyor.

Rahatlığı kızın: Juana paketçi, yalnız hafta sonları orospuluk yapıyor, bir çocuğu var, Havana'da oturmuyor.

Gene genç denizciler geçiyor salınarak.

Ölen kızımdan söz ediyorum, kızımla yaptığım balayı yolculuğundan, Korinthos'tan, sol göğsünün üzerini ısıran yılandan, gömülüşünden, geleceğimden:

"*I'm going to marry her.*"[1]

Beni yanlış anlıyor:

"*I think she's dead.*"[2]

Açıklıyorum.

"Oh!" diye gülüyor, "*You're going to marry the mother of the girl, I see*!"[3]

"*As soon as possible.*"[4]

"*Fine,*" diyor.

İyi.

"*My wife is living in Athens.*"[5]

Küpelerine, cildine bakıyorum.

Burada erkek kardeşini bekliyor.

Juana'nın öldürücü günaha ya da tanrılara inanıp inanmadığını soruyorum; beyaz gülüşü, yılanların (genel olarak) tanrılar ya da şeytanlar tarafından yöneltilip yöneltilmediklerine inanıp inanmadığını soruyorum.

"*What's your opinion, Sir?*"[6]

Sonra, daha önce benimle de konuşmuş olan, kolalanmış Hollywood gömlekli herif, o genç pezevenk kardeşi çıkıyor. El sallıyor:

1. (İng.) Onunla evleneceğim. (Ç.N.)
2. (İng.) Ölmüş galiba. (Ç.N.)
3. (İng.) Kızın annesiyle evleneceksiniz, anladım. (Ç.N.)
4. (İng.) Mümkün olduğu kadar çabuk. (Ç.N.)
5. (İng.) Karım, Atina'da yaşıyor. (Ç.N.)
6. (İng.) Sizin fikriniz nedir, efendim? (Ç.N.)

"*Hello, camerad*!"[1]

Bunda bir şey yok, herkes neşeli, Juana sigarasını topuğuyla söndürüyor, kahverengi elini omzuma koymuş.

"*He's going to mary his wife – he's a gentleman*!"[2] diyor.

Juana kayboldu.

"*Wait here*!"[3] diyor adam ve arkasına bakıyor beni tutmak için.

"*Just a moment, Sir, just a moment*!"

Son gecemi Havana'da geçiriyorum.

Uyumak için hiç vaktim yok!

Mutlu olmam için bir neden yoktu ama mutluydum. Gördüğüm her şeyi terk edeceğimi ama unutamayacağımı biliyordum: gecenin içindeki kemerleri, saklanıp çevreye baktığım yeri ya da çevreyi dinlediğim yeri, atın kişnemesini, sarı perdeli İspanyol duvarını, perdelerin siyah camlardan dışarı uçuşunu; sonra gene bir yerde bir teneke görüyorum, çıkardığı gürültü insanın içine işliyor, ben keyifleniyorum, istek duyuyorum, palmiyeleri sarsan rüzgârı görüyorum, rüzgârdan başka hiçbir şey yok, bulutsuz havada rüzgâr, sallanıp terliyorum, yeşil palmiye değnek gibi eğiliyor, yapraklarından bıçaklar vuruyormuş gibi sesler çıkıyor, toz, sonra sesler çıkarmaya başlayan demir laterna, sallanıp gülüyorum, laternanın göz kırpan, sonra kaybolan ışığı, büyük bir fırtına olması, kişneyen at faytonu zor tutuyor, her şey uçmak istiyor, *barber-shop*'un levhası pirinçten, gecenin içinde çınlıyor, sonra görülmeyen denizin duvarlara sıçraması duyuluyor, her kez bir gürültü kopuyor, susuyorum, dudaklarımda tuz var, yağmursuz bir fırtına, bir damla bile yağmak istemiyor, yağamıyor, bulut yok çünkü, yıldızlardan başka

1. (İng.) Hey yoldaş. (Ç.N.)
2. (İng.) Karısıyla evlenecek – efendi bir adam. (Ç.N.)
3. (İng.) Burada bekleyin. (Ç.N.)

bir şey yok, fırın havası, sallanıyor ve bir skoç içiyorum, sallanıp şarkı söylüyorum. Saatlerce. Şarkı söylüyorum!

Aslında şarkı söylemesini bilmem ama kimse duymuyor beni, boş yolda faytonlu at duruyor, uçan eteklerıyle son kızlar geçiyor, siyah saçları da uçuyor, yeşil bir panjur kopuyor, tozun içinde kızların beyaz gülüşleri görülüyor, yeşil panjur yolun üzerinde uçuyor, dışarı, denize doğru, gecenin içinde, kentin üzerindeki tozda koyu kırmızı ışıklar görülüyor, sıcaklık. Küba bayrağı sallanıyor ve ben şarkı söylüyorum, başka bir şey yapmıyorum, yanımdaki boş sandalyeler sallanıyor, demirden sesler çıkıyor, çiçeklerin dökülüşünü görüyorum. Yaşamı övüyorum!

13. VII. Cumartesi uçuşa devam ediyorum.

Sabahleyin bankaya kambiyo işi için uğradıktan sonra Prado'yu yeniden görüyorum, kimsesiz bulvar, kuş pisliği ve beyaz çiçeklerden kaygan.

Güneş.

Herkes işe gidiyor.

Kuşlar.

Sonra sigarası için benden ateş isteyen bir adam, çok meşgul, buna karşın benimle yürüyor, sormak istediği yalnızca: "*How do you like Habana?*"[1]

"*I love it!*"[2] diyorum.

Sonra gene bir pezevenk söze karışıyor: "*You're happy, aren't you?*"[3]

Kamerama hayran kalıyor.

"*Something very beautiful! D' you know what I mean? Something very young!*"[4]

1. (İng.) Havana'yı nasıl buldunuz? (Ç.N.)
2. (İng.) Bayıldım. (Ç.N.)
3. (İng.) Mutlusunuz değil mi? (Ç.N.)
4. (İng.) Çok güzel bir şey! Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Çok genç bir şey! (Ç.N.)

Ona yola çıktığımı söyleyince her şeyi öğrenmek istiyor, havaalanına kaçta gideceğimi bile.

"*Ten o'clock, my friend, ten o'clock.*"[1]

Saate bakıyor.

"*Well,*" diyor, "*now it's nine o'clock Sir, that's plenty of time!*"[2]

Gene denize doğru gidiyorum.

Çok açıkta balıkçı gemileri var.

Ayrılış.

Bir kez daha rıhtımda oturup bir puro daha içiyorum – artık film çekmiyorum. Neden çekeyim! Hanna'nın hakkı var: Her şey bittiğinde film olarak görmek zorunda insan, her şey bitmiş oysa.

Ayrılış.

Hanna buradaydı. Ona gelin gibi olduğunu söyledim. Hanna beyazlar giymişti! Birdenbire yas giysileri içinde değildi; dışarının çok sıcak olduğunu bahane ediyordu. Ona kara kargalardan o kadar çok söz ettim ki artık kara bir kuş gibi yatağımın başında durmak istemiyordu – gösterdiği saygının hiç de farkında olmadığım kanısında Hanna, (birkaç hafta önce bile) birçok şeyi fark etmemiştim. Hanna bir yığın şey anlattı.

Not: Hanna çocukken erkek kardeşiyle güreşmiş ve bir daha hiçbir erkeği sevmemeye yemin etmiş çünkü kendinden ufak olan kardeşi onu sırtüstü yere serip yenmiş. Sevgili Tanrı'ya o kadar kırılmış ki erkekleri daha güçlü yaptığı için, onu haksız bulmuş, kardeşini değil, Tanrı'yı. Hanna, Münih'teki Schwabing semtinin bütün erkeklerinden daha akıllı olmaya karar vermiş ve Yehova'yı yok etmek için bir

1. (İng.) Saat onda, dostum, saat onda. (Ç.N.)
2. (İng.) Peki, şimdi saat dokuz efendim, bir sürü zaman var. (Ç.N.)

kızlar kulübü kurmuş. Ama söz konusu olan, tanrıçaların da bulunduğu bir gökyüzüymüş. Hanna önce Tanrı'nın anasına başvurmuş. Meryem'in ortada oturduğu kilise resimlerinden esinlenerek; Katolik arkadaşları gibi diz çökmüş ve haç çıkartmış babasından gizlice. İnandığı tek adam, genç kızlık yıllarında önemli bir rol oynayan Armin adında yaşlı bir adammış. Hanna'nın erkek kardeşi olduğunu bilmiyordum. Hanna, Kanada'da yaşıyor ve çok çalışkan diyor, sanıyorum, herkesi yeniyormuş. Joachim'le nasıl yaşadığını sordum, o zaman Hanna hep, biliyorsun ya bunu, diyor. En çok Armin'den söz ediyor. Körmüş o. Hanna onu hâlâ seviyor, çoktan öldüğü halde ya da kaybolmuş. O zamanlar Hanna öğrenciymiş, kısa çoraplı, Armin'le hep İngiliz Bahçesi'nde buluşurmuş, o hep aynı bankta otururmuş. Hanna onu Münih'te dolaştırırmış. Münih'i severmiş. Yaşlıymış. Hanna'nın o zamanki sanısına göre çok yaşlıymış. Elliyle altmış arası. Zamanları hep çok az olurmuş, her salı ve cuma, Hanna'nın keman dersi olduğunda, her türlü havada buluşurlarmış, Hanna onu gezdirir, ona vitrinleri gösterirmiş. Armin körmüş ama her şeyi düşünebiliyormuş söylenince. Hanna, onunla dünyayı dolaşmak nefis bir şeydi diyor. Çocuğumuzun doğumunun nasıl olduğunu da sordum. Yanında değildim ki, nasıl bilebilirim? Joachim elbette yanındaymış. Kendisinin çocuğun babası olmadığını biliyormuş ama hep gerçek babaymış gibi davranmış. Kolay bir doğum olmuş Hanna'nın dediğine göre; anne olunca çok mutlu olduğunu anımsıyor yalnız. Benim bilmediğim bir şey daha: Annem çocuğun benim çocuğum olduğunu biliyormuş, Zürich'te başka hiç kimse bilmiyormuş, babamın haberi bile yokmuş. Annemin neden mektuplarının hiçbirinde bildiğini yazmadığını sordum. Kadın dayanışması mı? Bizim anlayamadığımız şeylerden hiç söz etmiyorlar ve bize reşit olmayanlara yapılan davranışı yapıyorlar. Annemle babam, Hanna'nın dediğine göre, benim ona anlattığımdan

çok başka insanlarmış, herhalde Hanna'ya karşı başka türlüydüler. Hanna annemden söz ederken yalnız dinleyebiliyorum. Kör gibi! Yıllarca mektuplaşmışlar, Hanna'yla annem, annem aslında emboliden ölmemiş benim sandığım gibi. Hanna benim neleri bilmediğime şaşıyor. Hanna onun cenazesine gitmiş, 1937. Antik Yunana duyduğu sevgi de İngiliz Bahçesi'nde başlamış; Armin Yunanca biliyormuş, kız da ona okul kitaplarından parçalar okuyormuş o ezberlesin diye. Aslında bu bir tür zorlanmaymış. Hanna'yı evine hiç götürmemiş. Onun nerede ve nasıl oturduğunu bilmiyormuş. Hanna onunla İngiliz Bahçesi'nde buluşur, sonra gene aynı yerde ondan ayrılırmış, dünyada kimse onların verdikleri kararı bilmiyormuş: Hanna büyür büyümez birlikte Yunanistan'a gideceklerini. Hanna ona Yunanistan'da tapınakları gezdirecekmiş. Yaşlı adamın bu sözlerinin ciddi olup olmadığı bilinmiyor; Hanna ciddiymiş. Soket çoraplı Hanna! Bir kez, anımsıyorum, Zürich'te Café Odéon'da yaşlı bir adam oturuyordu, Hanna onu alıp hep tramvaya bindirmek zorundaydı. Aslında bu Café Odéon'dan hep nefret etmişimdir; sürgünler, entelektüeller, bohemler otururdu orada. Profesörler ve işadamları için taşradan gelme koketler vardı, sırf Hanna'nın hatırı için bu kahveye giderdim. O yaşlı adam Fontana Pansiyonu'nda oturuyordu; o zamanlar bir gün ben Gloria Caddesi'nde ufak bir aralıkta saklanıp bekledim Hanna yaşlı amcasını yollayıncaya kadar. Demek Armin buymuş! Aslında onu hiç ciddiye almadım. Ama onun beni ciddiye aldığını söylüyor Hanna. Hanna bugün bile Armin'den sanki yaşıyormuş ve her şeyi görüyormuş gibi söz ediyor. Hanna'nın neden onunla birlikte Yunanistan'a gelmediğini sordum. Hanna, sanki her şey şaka, çocuklukmuş gibi benimle alay ediyor. Paris'te Hanna (1937'den 1940'a kadar) oldukça ünlü olması gereken bir yazarla yaşamış; adını unuttum. Gene benim bilmediğim bir şey: Hanna Moskova'ya da gitmiş (1948'de), ikinci ko-

casıyla. Bir kez daha Zürich'ten geçmiş (1953'te), yanında kızımız yokmuş; Zürich'i çok seviyor, arada kötü anıları olmamış gibi, Café Odéon'a da gitmiş. Armin'in nasıl öldüğünü sordum. Londra'da (1942'de) Hanna onunla bir kez daha buluşmuş. Armin (göçmen) olarak gitmek istiyormuş. Hanna onu gemiye kadar geçirmiş gözleri görmediği için, o gemi sanırım bir Alman denizaltısı tarafından batırılmış, çünkü gideceği yere hiç varmamış.

15. VII. Düsseldorf.

Hencke-Bosch firmasının emrime verdiği genç teknisyenin hakkımda neler düşünebileceğini bilemiyorum; yalnız o sabah kendimi elimden geldiği kadar toparladım.

Şirketin patronlarına Guatemala'daki çiftliklerinin ne durumda olduğunu bildirmeyi bir dostluk görevi saymıştım: Lizbon'dan Düsseldorf'a aslında orada ne işim olduğunu, bu adamlara neler söyleyeceğimi bilmeden gelmiştim. İşte öylece orada oturuyordum, çok kibar karşılanmıştım.

"Filmlerim var," dedim.

Çiftliği gözden çıkardıkları kanısındaydım; sırf kibarlık yüzünden ilgili görünüyorlardı.

"Filmleri göstermek ne kadar sürer?"

Aslında resmen rahatsız ediyordum onları.

"Neden kaza olsun?" dedim. "Arkadaşım kendini astı, bilmiyor musunuz bunu?"

Elbette biliyorlardı.

Beni ciddiye almadıkları kanısındaydım ama gene de Guatemala'da çektiğim renkli film gösterildi. Emrine verdikleri gösteri için gerekli araçları toplantı odasında hazırlaması gereken teknisyen beni sinirlendiriyordu; çok gençti ama son derece kibardı, aşırı derecede; göstericiye, beyazperdeye, kabloya ihtiyacım vardı ama teknisyene yoktu.

"Teşekkür ederim!" dedim.

"Rica ederim efendim."

"Aracı kullanmasını biliyorum," dedim.

Ama ondan kurtulamadım.

Filmleri kendim de ilk kez görüyordum (henüz hiçbiri kesilmemişti), tekrarlarla dolu olduğuna inanıyordum; güneşin batışını ne kadar sık çektiğime şaşırdım, Tamaulipas Çölü'nde bile üç güneş batışı çekmişim, bir gören olsa güneş batışı temsilcisi olarak yolculuk yaptığımı sanırdı, çok gülünçtü, genç teknisyenden neredeyse utandım, bu yüzden sabırsızlanıyordum.

"Daha hızlı olmuyor efendim."

Rio Usumacinta'daki cipimiz.

İş başındaki leşkargaları.

"Devam edin lütfen," dedim.

Sonra, sabahleyin bize *Señor*'larının öldüğünü söyleyen ilk Kızılderililer, sonra makaranın bitişi – makaranın değiştirilmesi biraz zaman alıyor; bu arada ektakrom üzerine konuşuyoruz. İşim olmadığı için bir koltukta oturup sigara içiyorum, yanımda Yönetim Kurulu'nun boş sandalyeleri var ama bunlar rüzgârda sallanmıyor.

"Lütfen devam edin," dedim.

Şimdi Joachim ipin ucunda görülüyor.

"Durun," diyorum, "lütfen."

Çok karanlık bir çekim olmuş ne yazık ki, önce ne olduğu anlaşılmıyor, barakanın içinde çekildiği için ışık yeterli olamamış, biraz önce dışarıda, sabah güneşinde eşeğin üzerindeki leşkargalarını çektiğim ışığı kullanmıştım.

"Dr. Joachim Hencke bu," diyorum.

Perdeye bakıyor.

"Daha net olmuyor efendim – ne yazık ki."

Bütün söyleyeceği bu.

"Lütfen devam edin," diyorum.

İpin ucunda gene Joachim, ama bu kez yandan çe-

kılmiş, olay daha iyi görünüyor, yalnız genç teknisyeni değil, beni de etkilememesi garip, sanki daha önce seyrettiğim filmler gibi bir film, haber filmi gibi, koku eksik, bir de gerçek, ışıklandırma üzerine konuşuyoruz, bu arada mezarın çevresinde dua eden Kızılderililer görünüyor, hepsi gereğinden fazla uzun çekilmiş, sonra Pelanque Harabeleri, Pelanque'deki papağan. Makaranın sonu. "Bir cam açılabilir mi acaba," dedim, "burası tropikler gibi."

"Elbette efendim."

Şanssızlık gümrükte makaralarımın karışmış olmasıydı ya da son çektiğim makaraların (gemi yolculuğundan beri) numaralanmamış olmalarıydı; aslında saat 11.30'da gelecek olan Herr Hencke-Bosch'a Guatemala'yla ilgili bölümleri göstermek istiyordum. Herbert'i son ziyaret edişimle ilgili filmi arıyordum.

"Dur," dedim, "Yunanistan bu."

"Yunanistan mı?"

"Dur!" diye bağırdım. "Dur!"

"Olur efendim."

Bu genç beni deli ediyordu durmadan yinelediği "efendim"le, kendini beğenmiş bir efendim, sanki bu araçtan anlayan tek insan oymuş gibi, hiçbir şey anlamadığı optik üzerine palavralar sıkıyordu ama hepsinden beteri, çok bilmişlik taslayarak söylediği "efendim"di.

"Başka çare yok efendim, hepsini göstereceğiz! Başka çare yok, makaralar numaralanmamış."

Makaraların numaralanmamış oluşu onun suçu değildi; bu yüzden ona hak verdim.

"Başlıyor," dedim, "Herr Herbert Hencke'nin bölümü, ansıdığıma göre, hamakta sakallı bir adam."

Işık kapatıldı, karanlık, filmin sesi duyuluyor.

Şans oyunu doğrudan doğruya! İlk metreleri görmek yetişti:

Manhattan'da Ivy, teleobjektifime el sallayışı, Hud-

son'da sabah güneşi, siyah romorkörler, Manhattan-Skyline, martılar...

"Dur," dedim, "öteki film lütfen."

Makaralar değiştirildi.

"Siz sanırım dünyanın yarısını görmüşsünüz efendim, ben de isterdim bunu yapabilmeyi."

Saat: 11.00'di.

Firmanın patronları geldiğinde sağlam durabilmem için hapları yutmam gerekliydi, bir şey fark ettirmemek için susuz içtim hapları.

"Hayır," dedim, "bu da değil."

Makaralar yeniden değişti.

"Bu Roma istasyonuydu, değil mi?"

Cevap vermiyorum. Öteki makarayı bekliyordum.

Hemen kesebilmek için dikkat kesilmiştim.

Biliyordum: Gemide Sabeth, güvertede pinpon masası başında Sabeth (bıyıklı arkadaşıyla) ve bikinisiyle Sabeth film çektiğimi anlayınca bana dilini çıkaran Sabeth – bunların hepsinin Ivy'yle başlayan makarada olması gerekirdi, onu da ayırmıştık. Ama masanın üzerinde daha altı ya da yedi makara vardı ve birdenbire başka bir şey olası değilmiş gibi, burada o, kendi büyüklüğünde – perdede Sabeth. Renkli.

Ayağa kalktım.

Avignon'da Sabeth.

Durdurmadım, bütün makaraların gösterilmesine izin verdim, oysa teknisyen birkaç kez bunun Guatemala olamayacağını söylemişti.

Bu şeridi hâlâ gözlerimin önünde görüyorum:

Bir daha göremeyeceğim yüzünü.

Mistral'da Sabeth, rüzgâra karşı yürüyor, teras, Jardin des Papes, her şey uçuyor, saçları, eteği balon gibi, parmaklıklarda Sabeth, el sallıyor.

Hareketleri.

Güvercinlere yem veren Sabeth.

Pont d'Avignon, ortada kesilen eski köprü. Sabeth bana bir şey gösteriyor, bakacağıma filme çekmeye devam ettiğimi anlayınca yüzü değişiyor, bir şey söylüyor.

Manzaralar.

Rhône'nun suyu, Sabeth ayağını sokuyor ve başını sallıyor, akşam güneşi, sonra benim uzun gölgem.

Artık var olmayan vücudu.

Nîmes'deki antik tiyatro.

Çınarların altında kahvaltı, bize gene yiyecek getiren garson, garsonla konuşması, bana bakışı, fincanıma kahve dolduruşu.

Artık var olmayan gözleri.

Pont du Gard.

Annesine atacağı kartpostalları alan Sabeth, siyah kovboy pantolonuyla Sabeth, filme çektiğimi fark etmiyor; atkuyruğunu ensesinden atarken Sabeth.

IV. Henri Oteli.

Sabeth bacak bacak üstüne atmış geniş pencerede oturuyor, yalınayak, kiraz yiyor, aşağıya caddeye bakıyor, çekirdekleri aşağıya atıyor, yağmurlu bir gün.

Dudakları.

Bir Fransız katırıyla konuşan Sabeth, hayvan çok ağır yüklenmiş ona göre.

Elleri.

Citroën'imiz, 57 model.

Artık hiçbir yerde olmayan elleri, katırı okşuyor, artık hiçbir yerde olmayan kolları.

Arles'da boğa güreşi.

Saçlarını tararken Sabeth, genç dişleri arasında bir toka, film çektiğimi gene fark ediyor, bana bir şey söylemek için tokayı ağzından alıyor, kuşkusuz film çekmememi söylüyordur, birden gülüyor.

Sağlıklı dişleri.

Bir daha hiç duymayacağım gülüşü.

Genç alnı.

Dinsel bir alay (gene Arles'da sanıyorum), Sabeth bir sandalyeye çıkmış insanların üzerinden görebilmeye çalışıyor. Baldachine, çan sesleri olsa gerek ama duyulmuyor, Tanrı'nın anası, şarkı söyleyen kilise çocukları, ama duyulmuyor.

Provence-Allée, çınarlı yol.

Yolda yaptığımız piknik. Sabeth şarap içerken. Şişeden içmenin zorluğu, gözlerini kapayıp yeniden deniyor, sonra ağzını siliyor, olmuyor, şişeyi bana verip omuz silkiyor.

Mistral'de çamlar.

Gene Mistral'de çamlar.

Yürüyüşü.

Sabeth sigara almak için büfeye gidiyor. Sabeth'in gidişi. Her zamanki gibi siyah pantolonu içinde Sabeth, kaldırımda duruyor, sola sağa bakıyor, bu arada atkuyruğu sallanıyor, sonra caddeyi geçip bana doğru geliyor.

Zıplayarak gidişi.

Gene Mistral'deki çanlar.

Uyurken Sabeth, ağzı yarı açık, çocuk ağzı, açık saçı, ciddiyeti, kapalı gözleri.

Yüzü, yüzü.

Soluk alan gövdesi.

Marsilya. Limanda sığırların gemiye yüklenişi, kahverengi sığırlar açılmış ağa doğru götürülüyorlar, sonra kaldırılıyorlar, korkup dehşete kapılıyorlar, kendilerini birden havada bulunca bayılıyorlar, dört ayakları büyük ağın deliklerinden sarkıyor, gözleri saralı gibi.

Mistral'de çamlar; yeniden.

L'Unité d'Habitation (Corbusier).

Genel olarak filmin ışığı fena değil, Guatemala şeridinden daha iyi; renkler müthiş görünüyor, şaşırıyordum.

Sabeth çiçek toplarken.

Makineyi (En sonunda!) daha az oradan oraya hareket ettiriyorum, böylece objektifin hareketleri daha belirli ortaya çıkıyor.

Dalgalar.

Parmakları, Sabeth ilk kez bir mantar meşesi görüyor, kabukları koparan parmakları, sonra onları bana doğru atıyor!

(Arıza.)

Öğleyin dalgalar, başka bir şey görünmüyor.

Gene saçlarını tararken Sabeth, saçı yaş, başını eğri bir biçimde arkaya doğru itmiş iyice tarayabilmek için, film çektiğimi görmüyor ve taranırken bir şeyler anlatıyor, saçı her zamankinden daha koyu renk, yaş olduğu için; tarağı kumla dolu olsa gerek ki onu temizliyor, mermer gibi cildi üzerinde su damlacıkları, hâlâ anlatıyor.

Toulon'da denizaltılar.

Elinde kıpırdayan bir ıstakozla genç bir serseri görüldü, ıstakozun kıpırdadığını görünce Sabeth korkuyor.

Le Trayaz'daki otelciğimiz.

Sabeth dalgakıranın üzerinde oturuyor.

(Çok uzun çekilmiş!)

Genç Sabeth dalgakıranın üzerinde, şimdi ayağa kalkıyor, ölü kızımız, şarkı söylüyor, elleri gene pantolonun cebinde, yapayalnız sanıyor kendini ve şarkı söylüyor, ama duyulmuyor.

Makaranın sonu.

Patronlar geldiğinde genç teknisyenin hakkımda ne düşünüp ne söylediğini bilmiyorum, vagon restoranda oturmuş (Helvetia-Express ya da Schau-insland-Express, hatırlamıyorum) içki içiyordum.

Hencke-Bosch binasını da nasıl terk ettiğimi hatırla-

mıyorum; açıklama yapmadan, bir bahane uydurmadan öylece çıkıp gitmiştim. Ama filmleri orada bıraktım.

Genç teknisyene gitmem gerektiğini söyleyip hizmetlerine teşekkür etmiştim. Ön odaya geçip şapkamı ve paltomu almış, oradaki genç kızdan müdürlükte kalan çantamı istemiştim. Asansörün orada duruyordum ki, saat 11.32'ydi, asansöre bindiğimde herkes gösteriye hazırlanmıştı, ben mide ağrılarım yüzünden (aslında yalandı) özür dileyip asansöre binmiştim. Beni otomobille otele götürmek istediler ya da hastaneye ama mide ağrım yoktu ki. Teşekkür edip yaya gittim. Acele etmeden, nereye gideceğimi bilmeden; bugünkü Düsseldorf'un nasıl olduğunu bilmiyorum, kentte dolaştım, trafik tıkanıklığı vardı Düsseldorf'ta, trafik lambalarına dikkat etmeden kör gibi dolaştım. Bilet aldığım gişeye gittim, sonra ilk trene bindim – vagon restoranda oturuyorum, içkimi içip camdan dışarı bakıyorum, ağlamıyorum, artık burada olmak istemiyorum. Ne diye camdan dışarı bakıyorum sanki?

Artık görecek şeyim kalmadı. Artık hiçbir yerde olmayan iki eli, saçını ensesine atışındaki hareketleri, dişleri, dudakları, artık hiçbir yerde olmayan gözleri, alnı: Onu nerede arayayım? Hiç var olmamış olmayı istiyorum. Ne diye Zürich'e gidiyorum sanki? Ne diye Atina'ya gidiyorum? Vagon restoranında oturmuş düşünüyorum: Ne diye şu iki çatalı alıp yumruğumla tutarak yüzüme batırmıyorum iki gözümden kurtulmak için?

Ameliyatım öbür gün yapılacak.

Not: Bütün yolculuğum boyunca Hanna'nın kazadan sonra ne yaptığını bilmiyordum. Hanna'dan hiç mektup gelmemişti! Bugün de bilmiyorum ne yaptığını. Sorduğumda, karşılığı, ne yapabilirim oluyor. Artık hiçbir şey anlamı-

yorum. Bütün olan bitenden sonra Hanna bana nasıl katlanabiliyor? Buraya gitmek için geliyor ve sonra gene geliyor, istediğim her şeyi getiriyor, beni dinliyor. Ne düşünüyor? Saçları daha da beyazlaşmış. Neden onun yaşamını mahvettiğimi söylemiyor? Bütün olan bitenden sonra onun yaşamını düşünemiyorum. Hanna'yı yalnız bir kez anladım; o zamanlar ölünün yatağı başında iki yumruğuyla yüzüme vurduğunda. O zamandan beri onu anlamıyorum.

16. VII. Zürich.

Sırf doğduğum kenti yıllardır görmediğim için Düsseldorf'tan Zürich'e gittim sanıyorum.

Zürich'te hiç işim yoktu.

Williams, Paris'te beni bekliyordu.

Zürich'te, bana selam verebilmek için yanımda durup arabadan indiğinde onu aynı geçen seferki gibi tanıyamadım: Üzerine deri geçirilmiş bir kafatası, cildi sarı deri gibi, karnı balon gibi, kulakları dik, içtenliği, kafatası gülüşü gibi gülüşü, gözleri gene canlı ama oldukça geride, onu bir yerden tanıdığımı biliyordum, ama ilk bakışta gene ansıyamamıştım.

"Hep aceleniz var," diye güldü, "hep aceleniz var."

Zürich'te ne yapıyormuşum?

"Beni gene tanımadınız sanırırn?" diye sordu.

İğrenç bir görüşü vardı, ne diyeceğimi bilemiyordum, elbette tanıyordum onu, yalnız ilk an ürkmüş, sonra garip bir şey söylemekten korkmuştum.

"Elbette vaktim var," dedim.

Sonra birlikte Café Odéon'a gittik.

"Sizi son kez Paris'te tanıyamadığıma üzgünüm," dedim.

Kırılmamış, güldü, dinliyordum onun eski dişlerine bakarak, sanki gülüyormuş gibi görünüyordu, dişleri çok

büyüktü, kasları, gülmeyen bir yüze yetecek kadar değildi artık, kafatasıyla sohbet ediyordum, Profesör O.ya ne zaman öleceğini sormamak için kendimi toparlamak zorunda kaldım. Güldü: "Ne çiziyorsunuz, Faber?"

Mermer masaya çiziyordum, o kadar, bir spiral çiziyordum, sarı mermerin içinde taşlaşmış bir sümüklüböcek vardı, o yüzden spiral çiziyordum – kalemi gene cebime koydum, dünyadaki durum üzerine konuşuyorduk, gülüşü beni o derece tedirgin ediyordu ki, ne diyeceğimi bilemiyordum.

Ne kadar suskunmuşum.

Odéon'un eski, yaşlı garsonlarından biri olan Viyanalı Peter beni tanıyordu hâlâ; değişmemiş buldu beni.

Profesör O. güldü.

O zamanlar bitirme tezimi "Maxwell şeytanı" denilen şey üzerine yapmadığıma üzgündü – Odéon'un koketleri aynı o zamanlardaki gibi.

"Biliyor musunuz," dedi ve güldü, "Odéon'un yıkılacağını?"

Birden sordu: "Güzel kızınız nasıl?"

O zaman Paris'te biz Sabeth'le kahvede ayrılırken görmüştü onu; kendisi geçenlerde Paris'te diye söz ediyordu.

Opera'ya gideceğimiz günün öğleden sonrasıydı, Sabeth'le beni görmüştü, balayı yolculuğumuzdan bir gün önceydi – hiçbir şey söylemedim, yalnız, "Kızım olduğunu nereden biliyordunuz?" diye sordum.

"Öyle düşündüm!" dedi ve güldü.

Zürich'te bir şey kaybetmemiştim, aynı gün (Profesör O. ile yaptığım Odéon sohbetinden sonra) Kloten'e[1] gittim, uçağa binmek üzere.

1. Zürich Havaalanı. (Ç.N.)

Son uçuşum!

Gene bir Super-Constellation'dı.

Sakin bir uçuştu, yalnız Alpler'in üzerinde hafif güney rüzgârı vardı, gençlik yıllarımdan ansıyorum bu rüzgârı, hafif rüzgârlı mavi bir öğleden sonra, Vierwaldstätter Gölü, sağda Wetterhorn, arkasında Eiger ve Jungfrau, belki de Finsteraarhorn'dur, dağlarımızı o kadar iyi tanıyamıyorum artık, kafamda başka şeyler var.

Ne var aslında?

Öğleden sonra, geç saatlerde eğik düşen ışık altında tarlalar, gölgeler, gölge çukurları, tarlalarda beyaz dereler, eğik ışıkta kırlar, güneş ışığında kızarmış saman yığınları, orman sınırı kenarında döküntü dolu bir çukurda sürü: Beyaz kurtlar gibi görünüyorlar! (Sabeth olsa buna başka bir ad verirdi, bilmiyorum ne derdi.)

Alnımı soğuk cama dayamış, öylece düşünüyorum.

Saman koklama isteği duyuyorum.

Bir daha uçmak istemiyorum!

Toprak üzerinde yürüme isteği duyuyorum orada, aşağıda, en son karaçamların arasında, güneşte durmak, sakızlarının kokusunu koklamak ve akan suyu dinlemek, gürlüyor olmalılar, su içmek.

Hepsi filmlerdeki gibi geçip gidiyor!

Toprağı tutma isteği duyuyorum.

Oysa durmadan yükseliyoruz.

Yaşam sınırı ne kadar da az, birkaç yüz metre sonra atmosfer hemen çok incelip çok soğuyor, aslında bir vaha insanların yaşadığı yer, girinti ve çıkıntılarıyla bir vadi, sonra vahanın sonu geliyor, ormanlar kesilmiş gibi (bu ülkede iki bin metreyi, Meksika'da dört bin metreyi kaplıyorlar), bir süre daha sürüler gözüküyor, yaşamın mümkün olduğu sınırda otluyorlar, çiçek görmüyorum ama biliyorum onları –renkli ve kokulu ama küçücük, böcekler, sonra kayşat, sonra buz– bir başka baraj gölü, kıyıda

bembeyaz bir yelkenli, Segment Barajı, hiç kimse yok.

Sonra ilk sis, koşuşuyor sisler.

Buzul kesintileri bira şişesi camı gibi yeşil. Sabeth olsaydı zümrüt gibi derdi! Yirmi bir puanlı oyunumuz gene! Akşam güneşinde kayalar: altın gibi. Ben akik taşına benzetiyorum, mat ve saydam oldukları için ya da kemik gibi, uçuk renkli ve çapaklı oldukları için, morenler ve buzullar üzerinde uçağımızın gölgesi nasıl görünüyor, boğazlara sapıyor uçak, her kez kaybolacak ve parçalanacak sanıyor ama işte gene bir başka kayanın yanında beliriyor, önce insan uçağı fırlatılmış sanıyor ama o kayalara sıva gibi yapışıp kalmıyor, kayıyor, dağ sırtının öteki yanından gene boşluğa düşüyor. Uçağımızın gölgesi yarasa gibi! Sabeth olsa böyle derdi, ben gene bir şey bulamaz ve puan kaybederdim, aklımda başka şeyler var: Buzul karın üzerinde bir iz, insan izi, dikiş gibi, Sabeth olsa kolye gibi derdi, mavimsi, beyaz buzuldan bir göğse büyük bir fiyonk gibi takılmış. Kafamdaki düşünce: Şimdi bir zirve üzerinde dursaydım ne yapardım? İnmek için çok geç, vadilerde akşam oluyor, akşam gölgeleri bütün buzulların üzerine yayılıyor, sonra dimdik duvarlarda bükülüyorlar. Ne yapmalı? Geçiyoruz, zirvedeki haç gözüküyor, beyaz, parlıyor ama çok yalnız, dağa tırmanırken insanın hiç görmediği bir ışık, daha önce inmek zorunda çünkü insan dağdan, bu ışığı görebilmek için dağda ölümü göze almak gerek ama çok güzel, bir an, sonra gene bulutlar, hava boşlukları, Alpler'in güney bölgeleri beklendiği gibi bulutlu, bulutlar pamuk, alçı, karnıbahar, sabun köpüğü, renkli köpük gibi, Sabeth ne derdi bilmiyorum, çok çabuk değişiyor görünüm, bazen bir bulut deliği görünüyor derinlikte: Kara bir orman, bir dere; orman kirpi gibi görünüyor ama yalnız bir saniye boyunca, bulutlar birbirine karışıyor, yukarıdaki bulutların aşağıdaki bulutlar üzerindeki gölgeleri perde

gibi, uçuyoruz, önümüzde güneşin altında bulut kitlesi, sanki uçağımız ona çarpıp parçalanacakmış gibi, su buharından dağlar ama Yunan mermeri gibi göz kamaştırıcı ve beyaz taneli.

İçlerine doğru uçuyoruz.

Tamaulipas'daki zorunlu inişten sonra şasiyi görebilecek biçimde oturuyorum, onu uzatıp salladıklarında, tekerlekler inince, pistin son anda çöle döndüğünü görebilmek için böyle oturuyorum.

Milano:

Hanna'ya geleceğimi bildiren telgrafı çekiyorum.

Başka nereye gidebilirim ki?

İki çift tekerlekten oluşan bu şasinin –esnek ve döner biçimde parlak maden üzerinde yağlanmış her zaman olduğu gibi– nasıl olup da yere değdiğinde birdenbire şeytan gibi davranması, pisti birdenbire çöle çeviren bir şeytan gibi davranması akıl almaz bir şey – kuşkusuz ciddiye almadığım bir saçmalama bu; hayatımda hiçbir şeytana rastlamadım, "Maxwell şeytanı" diye adlandırılan şeyi saymazsak elbette, o da şeytan değil bilindiği gibi.

Roma:

Williams'a istifa ettiğimi bildiren telgrafı çektim.

Yavaş yavaş sakinleştim.

Uçuşa devam ettiğimizde geceydi ve kuzeye doğru uçuyorduk, gece yarısına doğru Korinthos Körfezi'ni tanıdım.

Her şey her zamanki gibi olağan:

Gece telsizle haberleşme.

Kanatlarda yeşil ışık.

Kanatlarda ay parlaklığı.

Motor başında kırmızı parlaklık.

Sanki hayatımda ilk kez uçuyormuşum gibi meraklanmıştım, tekerleklerin nasıl yavaşça açıldığını gördüm, kanatların altında projektörlerin yanıp sönüşü, pervane-

lere vuran beyaz ışığı, sonra gene sönüşlerini gördüm, altımızda ışıklar, Atina'nın caddeleri ya da Pire'nin, iniyoruz, sonra yer ışıkları, sarı, pist, gene bizim projektörler, sonra her zamanki gibi yumuşak vuruş, kanatların arkasında her zamanki toz bulutları.

Kemerimi çözüyorum.

Hanna havaalanında.

Penceremden görüyorum onu.

Hanna siyahlar içinde.

Elimde yalnız çantam var, Hermes-Baby'm, paltom, bir de şapkam, gümrük işlemleri hemen bitiyor; ilk olarak ben çıkıyorum ama el sallamaya bile cesaret edemiyorum. Parmaklıkların biraz önünde durup Hanna'nın bana doğru yürümesini beklemişim (diyor Hanna).

Hanna'yı ilk kez siyahlar içinde görüyorum. Alnımdan öptü beni. Estia Emborron Oteli'ni salık verdi.

Bugün yalnız çay veriliyor, bütün muayene yeni baştan yapıldı, sonra insanın hali kalmıyor. Ameliyat nihayet yarın yapılacak.

Bugüne kadar mezarına bir kez gittim çünkü beni burada hemen tedavi altına aldılar (oysa yalnız muayene olmak istemiştim); sıcak bir mezar, çiçekler yarım günde soluyor.

Saat 18.00
Hermes-Baby'mi aldılar.

Saat 19.30
Hanna bir kez daha geldi.

Saat 24.00

Bir dakika bile uyumadım, uyumak istemiyorum. Her şeyi biliyorum. Yarın beni açacaklar, zaten bildikleri şeyi saptamak için: kurtarılacak bir durum olmadığını görmek için. Beni gene dikecekler ve ben ayılınca, ameliyat oldun denilecek. Her şeyi bildiğim halde buna inanacağım. Ağrıların eskisinden daha şiddetli bir biçimde yeniden başladığını kabul etmeyeceğim. "Mide kanseri olduğumu bilsem kafama bir kurşun sıkardım" denir hep. Yaşama, şimdiye kadar hiç olmadığı biçimde bağlıyım, bir yıl bile olsa, sefalet içinde, dörtte bir yıl, iki ay (eylül ve ekim olurdu bu) umut edeceğim, kaybolduğumu bildiğim halde. Ama yalnız değildim. Hanna dostum, yalnız değilim.

Saat 02.40

Hanna'ya mektup yazdım.

Saat 04.00

Ölüme hazırlanış: Raporlar, mektuplar, cep defteri gibi belgelerimin hepsi yakılsın, hiçbiri doğru değil. Dünyada olmak ışıkta olmaktır. Mesleğimiz herhangi bir yerde eşek sürmek (geçenlerde Korinthos'taki yaşlı adam gibi) ama önemli olan, ışığa dayanmaktır (çocuğumuzun şarkı söylediği zamanlar gibi), katırtırnakları, asfalt ve deniz üzerindeki ışıkta söneceğimi bilerek sevince dayanmak, zamana dayanmak ya da bir andaki sonsuzluğa. Sonsuz olmak: var olmuş olmak.

Saat 04.15

Hanna'nın da evi yokmuş artık, bugün (dün) söyledi bunu ilk kez. Şimdi bir pansiyonda oturuyormuş. Caracas' tan yolladığım telgrafı bile almamış. Hanna' nın yola koyulduğu zaman olmalı. Önce bir yıl boyunca, kazı yaptığı (Delos) zamandan tanıdığı Yunanlı dostlarının bulunduğu

adalarda dolaşmak istemiş: Adalarda çok ucuz yaşanıyormuş. Mykonos'ta iki yüz dolara ev alınıyormuş, diyor Hanna, Amorgós'ta ise yüz dolara. Artık enstitüde de çalışmıyormuş. Hanna evini mobilyalı olarak kiraya vermek istemiş ama vakit darlığı yüzünden kimseyi bulamamış, bunun üzerine her şeyi satmış, bir yığın kitabı armağan etmiş. Gemiye bindiğinde Paris'e ya da Londra'ya gitmeyi düşünüyormuş, hiçbir şey kesin değilmiş çünkü onun yaşında yeni bir iş bulmak hiç de kolay değilmiş, diyor Hanna, örneğin sekreter olmak. Hanna bir an bile yardım istemeyi düşünmemiş, bu yüzden de yazmamış. Aslında Hanna'nın tek amacı varmış: Yunanistan'dan uzaklaşmak! Kenti buradaki dostlarından vedalaşmadan terk etmiş, yalnız çok saygı duyduğu enstitü müdürüyle vedalaşmış. Son saatlerini mezarın başında geçirmiş, saat 14.00'te gemide olması gerekiyormuş, kalkış saat 15.00'teymiş ama herhangi bir neden yüzünden kalkış bir saat ertelenmiş. Birdenbire (diyor Hanna) anlamsız bulmuş gidişini ve el çantasıyla birlikte gemiyi terk etmiş. Depodaki üç büyük bavulunu geri alabilmesi için çok geçmiş saat: Bavullar Napoli'ye gitmiş, oradan geri geleceklermiş. Önce Estia Emborron Oteli'nde kalmış ama zamanla orası pahalı gelmiş, gene enstitüye başvurmuş, oradaki işine, şimdiye kadar onunla birlikte çalışan adam geçmiş, üç yıllık anlaşma yapılmış, yerine geçen adam uzun süre bu işin boşalmasını beklediği için kendiliğinden istifa etmeyeceği kesinmiş, yapılacak bir şey kalmamış. Müdür çok kibarmış ama bu enstitünün aynı işte iki kişi çalıştıracak kadar parası yokmuş. Ona ara sıra çıkan özel işlere bakmasını, dışarıya danışmanlıkta bulunması işini önermişler. Ama Hanna, Atina'da kalmak istiyormuş. Hanna'nın burada beni mi beklediğini, yoksa beni bir daha görmemek için mi Atina'yı terk etmeye kalktığını bilmiyorum. Roma'dan çektiğim telgrafı zamanında alması bir rastlantı olmuş: Telgraf geldiğin-

de anahtarları ev sahibine vermek için boşalttığı eve gitmiş-miş. Hanna'nın şimdiki işi: öğleden önceleri müzede, öğle-den sonra Akropolis'te, geceleri Sunion'da turist rehberliği. Daha çok her şeyi bir günde gezen gruplara rehberlik edi-yormuş. Akdeniz gezisine çıkmış olan gruplara.

Saat 06.00
Hanna'ya yazdığım mektubu yeniden yazdım.

Saat 06.45
Joachim'in kendini neden astığını bilmiyorum, Hanna hep sorup duruyor. Nereden bileyim? Ben Joachim'i Han-na'dan az tanıdığım halde hep bunu soruyor. Çocuk diyor, doğduktan sonra, bana seni hiç hatırlatmadı, benim çocu-ğumdu, yalnız benim, Joachim'e gelince: Onu seviyordum, çocuğumun babası olmadığı için özellikle seviyordum, ilk yıllar her şeyi yalındı. O zaman ayrılmasaydık, diyor Han-na, çocuğumuz hiç dünyaya gelmezdi. Hanna buna inanı-yor. Ben Bağdat'a varmadan önce Hanna karar vermiş, çocuğu istiyordu, olayı yenmişti ve ben yok olup gittiğimde, babasız bir çocuk istediğini keşfetmişti Hanna (böyle diyor), bizim çocuğumuzu değil, kendi çocuğunu istiyordu. Yalnızdı ve gebe olduğuna mutluydu, kendi kendini inandırmak için Joachim'e gittiğinde, Hanna çocuğunu doğurmaya kesin ka-rarlıydı: Joachim'in o zaman, yaşamının en önemli kararın-da kendisine danıştığını ve ona âşık olduğunu söylemesi, Hanna'yı tedirgin etmemişti, bir süre sonra evlenmişlerdi. Bir süre önce benim ona, evindeyken, "tavuk gibisin" demem Hanna'nın kafasını çok kurcalamıştı çünkü Joachim de bir kez aynı sözü söylemişti. Joachim çocuğun eğitimine karış-madan ona bakıyordu, kendi çocuğu değildi, benim çocu-ğum da değildi, kendi öz çocuğuydu, bu çocuk hiçbir erkeği ilgilendiremezdi, Joachim durumun böyle olmasından ilk yıllarda hoşnuttu, çocuk küçükken, zaten salt annenindi ve

Joachim, Hanna'yı mutlu eden bu şeyi ona bağışlıyordu. Senden hiç söz edilmedi, diyor Hanna. Joachim'in kıskanmak için bir nedeni yoktu, beni hiç kıskanmamış; benim dünyada baba diye alınmadığımı biliyormuş, kimse de bilmiyordu zaten çocuğun babasının ben olduğumu, beni tümden unutan Hanna'yı (Hanna bunu hiç durmadan söylüyor) da kıskanması için neden yokmuş. Çocuğun eğitimi sorunları ortaya çıkınca Hanna'yla Joachim'in işi güçleşmiş, fikir ayrılığı yüzünden değil de, bunlar seyrek oluyormuş, Hanna'nın çocukla ilgili sorunlarda kendini tek yetkili görmesine Joachim dayanamamış. Hanna, Joachim'in çekilir bir insan olduğunu kabul ediyor, yalnız bu noktada çekilmezmiş. Kuşkusuz kendilerinin de bir çocuğu olmasını istemeye başlamış, gittikçe daha çok, ona da baba görevini yükletebilecek bir çocuk ummuş, o zaman her şeyin normalleşeceğine inanmış ama Elsbeth onu baba diye biliyormuş, onu seviyormuş ama Joachim ona inanmıyormuş, diyor Hanna, böylece kendini fazlalık bulmaya başlamış. O zamanlar bir yığın önemli neden varmış çocuk yapmamak için, özellikle yarı Alman Yahudisi biri için; Hanna bugün bile bu nedenlere inanıyor, sanki ben bunu tartışacakmışım gibi Joachim onun gösterdiği bu nedenlere inanmıyormuş; suçlaması, "Sen evin içinde bir baba istemiyorsun!" oluyormuş. Hanna hep babaları sonradan yok olan çocuklar istiyormuş. Bilmediğim bir şey de, Joachim'in 1935'ten beri göç etmesi, kendisi Hanna'dan ayrılmamak için her şeye hazırmış. Hanna da ayrılmayı hiç düşünmemiş, Joachim'le birlikte Kanada'ya ya da Avustralya'ya göçmeyi istiyormuş, laborantlık da öğrenmiş, ona dünyanın her yerinde yardımcı olabilsin diye. Ama gerçekleşmemiş bu. Joachim Hanna'nın kendini kısırlaştırdığını öğrenince, hemen karar vermiş (akrabalarının ona duyurduğu can sıkıntısından kurtulur kurtulmaz). Gönüllü olarak askere yazılmış. Hanna onu hiç unutmamış. Bundan sonraki yılları erkeksiz geçir-

mediği halde, yaşamını çocuğuna adamış. Paris'te, sonra Londra'da, Doğu Berlin'de, Atina'da çalışmış, çocuğuyla kaçmış hep. Almanca öğretim yapan okulların olmadığı yerde çocuğuna ders vermiş, ona eşlik edebilsin diye kırk yaşında keman çalmayı öğrenmiş. Çocuğuyla ilgili olan hiçbir şey Hanna'ya fazla gelmemiş. Wehrmacht, Paris'e girdiğinde çocuğuna bir bodrumda bakmış ve ilaç almak için sokağa çıkmaya cesaret etmiş. Hanna şımartmamış çocuğunu, (birkaç gündür) kendini budala bulduğu halde, ben onu akıllı buluyorum bu konuda. Neden bunu söylüyormuşum? Sitem olarak mı, yoksa korkudan mı? Sorusunu anlamıyorum. O zaman ne kadar haklı olduğumu biliyor muymuşum? Geçenlerde neden bir anaç tavuk gibi davranıyorsun demişim? Hanna'nın neleri başardığını bildiğimden beri bu sözleri kaç kez geri aldım ve yalanladım ama bundan kurtulamayan Hanna'nın kendisi. Onu bağışlayabilir miymişim? Ağladı, Hanna diz çöktü, oysa hemşire her an girebilirdi içeriye. Hanna elimi öptü, o zaman onu hiç anlayamadım. Yalnız, bütün olanlardan sonra Hanna'nın artık Atina'dan hiç ayrılmak istemeyişini anlıyorum, çocuğumuzun mezarı burada. İkimiz de burada kalacağız, diye düşünüyorum. Boş odalı evini terk etmesini anlıyorum, zaten kızı yolculuğa yalnız yollamak bile Hanna'ya zor gelmişti, yarım yıl için olsa bile, zordu. Hanna çocuğunun bir gün onu terk edeceğini zaten biliyordu ama Sabeth'in bu yolculukta her şeyi yıkan babasına rastlayacağını düşünememişti.

Saat 08.05
Geliyorlar.

İsviçreli yazar Max Frisch, XX. yüzyılın iz bırakan entelektüellerinden biri; modern insanın açmazlarını anlatan başarılı bir gözlemci.

"Max Frisch'in ünlü yapıtı *Homo Faber*, romanın kahramanı Walter Faber'in kişiliğinde ayakları 'hep' yere basan, salt akla inanan, dünya görüşünü yalnızca teknoloji ve matematiğin verileri üstüne kuran modern insanın trajedisini sergiler. Yaşamın 'öte yanını' yadsımayı yaşam ilkesi olarak benimseyen Faber, sonunda bir dizi rastlantının kurbanı olur; bu rastlantılar Walter Faber'i insanlığın yaradılışından bu yana günahların en korkuncu sayılmış bir günahın kucağına itecektir. (...) Sanatçı kişiliği, Thornton Wilder ve Bertolt Brecht'in belirgin izlerini yansıtan Frisch'in bu kitabı, XX. yüzyılın roman yazınının başyapıtlarından biridir."

AHMET CEMAL

"Sizin toplumunuzda insan geberebilir," dedim, "siz farkına bile varmazsınız geberdiğinizin, dostluk diye bir şey bilmezsiniz, toplumumuzda geberir insan!" diye bağırdım, "Neden sanki birbirimizle konuşuyoruz?" diye bağırdım, "Neden (kendi sesimi kendim de duydum), haberiniz bile olmadan biri ölebilirse neden bu topluluk bir arada?"

ISBN 978-975-07-0249-5

9 789750 702495

18,5 TL
KDV DAHİL